

หนังสือชุดสังคมประชาธิปไตย เล่มที่ 2

ซีมอน เพาท์ และคณะ

เศรษฐศาสตร์กับ สังคมประชาธิปไตย

AKADEMIE
FÜR SOZIALE
DEMOKRATIE

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท สำนักงานประเทศไทย
อาคารธนภูมิ ชั้น 23 1550 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่
แขวงมักกะสัน เขตราชเทวี กทม. 10400
โทร 0-2652-7178-9

Economics and Social Democracy, Social Democracy Reader 2

เขียน: Simon Vaut et al.

แปล: ตะวันชาย ชุมสาย ณ อยุธยา

บรรณาธิการเล่ม: บุญชัย แซ่เมี้ยว ฐนฐ จินดาบงก์ วิรพา อังกูรทัศนียรัตน์

ศิลปกรรม: ปิยฤกษ์ ปัญจธรรมวิทย์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

เฟิร์ก, ซีมอน และคณะ

เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย.--

กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท, 2558.

224 หน้า.

1.ประชาธิปไตย. 2. เศรษฐศาสตร์สังคม I. ตะวันชาย ชุมสาย ณ อยุธยา, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

306.3

ISBN 978-616-91344-4-2

อำนาจการผลิต: บริษัท โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชซิ่ง เฮาส์ จำกัด โทร. 0-2618-4730

พิมพ์ที่: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์ โทร. 0-2879-9154

หนังสือชุดสังคมประชาธิปไตย เล่มที่ 2

ซีมอน เพาท์ และคณะ

เศรษฐศาสตร์กับ

สังคมประชาธิปไตย

สารบัญ

คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ในภาษาเยอรมัน	6
คำนำฉบับพิมพ์ระหว่างประเทศ	9
คำนำผู้แปล	12
1. อารัมภบท	14
2. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เป็นรากฐาน	18
2.1 อัดัม สมิท ผู้วางรากฐานปรัชญาเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ	22
2.2 คาร์ล มาร์กซ์ และบทวิจารณ์ระบบทุนนิยม	28
2.3 จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์: การจัดการระบบทุนนิยม	36
2.4 ตัวแบบในอุดมการณ์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์	43
2.5 เศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน	46
3. ระบบเศรษฐกิจและระเบียบเศรษฐกิจ	61
3.1 ระบบทุนนิยมกับประชาธิปไตย	61

3.2 ระบบทุนนิยมที่มีการประสานกันกับที่ไม่มีการประสานกัน	67
3.3 กรอบใหม่อันเป็นผลสืบเนื่องจากโลกาภิวัตน์	73
4. แนวนโยบายเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตย	79
4.1 ค่านิยมหลัก	80
4.2 สิทธิขั้นพื้นฐาน	83
4.3 หลักการของนโยบายเศรษฐกิจ	90
4.4 บทเสริม: การจัดการเจริญเติบโตเชิงคุณภาพ	102
5. เปรียบเทียบแผนงานเศรษฐกิจของพรรคการเมืองต่าง ๆ	106
5.1 แผนงานฮัมบูร์ก - แผนงานหลักของ พรรคสังคมประชาธิปไตยเยอรมนี	107
5.2 หลักการสำหรับเยอรมนี - แผนงาน ของพรรคสหภาพคริสเตียนประชาธิปไตยเยอรมนี	112

5.3 “อนาคตย่อมเป็นสีเขียว”	115

แผนงานหลักของพรรคพันธมิตร 90/พรรคกรีน

5.4 “หลักการวิสาเดิน” ของพรรคประชาธิปไตยเสรี	119

5.5 จุดเน้นที่สำคัญในแผนงานของ “พรรคฝ่ายซ้าย”	122

5.6 การประเมินแผนงานของพรรคต่างๆ	125

โดยเทียบกับความมุ่งหมายของสังคมประชาธิปไตย

6. ระเบียบเศรษฐกิจ: โมเดลแต่ละประเทศ	129

6.1 สหรัฐอเมริกา	130

6.2 อังกฤษ	136

6.3 เยอรมนี	142

6.4 ญี่ปุ่น	152

6.5 สวีเดน	160

7. นโยบายเศรษฐกิจ: ตัวอย่างเชิงปฏิบัติ 168

7.1 นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม: 170

นโยบายการเจริญเติบโตเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน

7.2 นโยบายงบประมาณ: เราเป็นหนี้เยอรมนีกันเท่าไร 176

7.3 ความเสี่ยงและโอกาสในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ 182

7.4 งานที่มีคุณค่าและการกำหนดร่วมกัน: 189

นโยบายว่าด้วยงานที่มีคุณค่า

7.5 ข้อถกเถียงเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ 199

8. ครุ่นคิดต่อยอด 207

บรรณานุกรม 210

การตอบรับต่อฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ในภาษาเยอรมัน 218

เกี่ยวกับผู้เขียน 220

คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ในภาษาเยอรมัน

วิกฤตการเงินและเศรษฐกิจครั้งนี้เป็นจุดหักเหหนึ่งในประวัติศาสตร์ปัญหาที่เราเผชิญอยู่มีมากกว่าแค่เรื่องการจัดการกับผลพวงของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น แต่รวมไปถึงสิ่งที่กำลังเขย่ารากฐานของสังคมเราทีเดียว เราจำเป็นต้องตัดสินใจในวันนี้ว่าอยากใช้ชีวิตและทำงานอย่างไร ซึ่งไม่ใช่แค่ในอนาคตไม่กี่ปีข้างหน้า แต่ต้องมองให้ไกลถึงหลายทศวรรษข้างหน้า คำถามที่ต้องถามคือ ระเบียบเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นธรรมและความเป็นปึกแผ่นนั้น มีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร? ความสมดุลระหว่างกลไกของรัฐกับตลาดจะออกมาในรูปแบบไหน? และจะอย่างไรให้นโยบายเศรษฐกิจแนวสังคมประชาธิปไตยที่ทันสมัยและเน้นค่านิยมนั้นเกิดขึ้นและยืนยง?

นี่คือคำถามสำคัญสำหรับใครก็ตามที่ปรารถนาให้ตนมีปากเสียงและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ปัจจุบันความเชื่อในกลไกตลาดแบบไร้การควบคุมเสื่อมอิทธิพลลงไปมากแล้ว จึงเผยให้เห็นโอกาสที่เราจะกำหนดทิศทางกันใหม่ ทว่ามีเพียงคนที่รู้ว่าควรเดินไปทางไหนเท่านั้นที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่นยอมรับแนวคิดและบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นเราต้องแน่ใจในทิศที่จะออกเดินทางเสียก่อน จุดมุ่งหมายของหนังสือเล่มนี้คือต้องการช่วยให้ไปถึงเส้นทางที่ต้องการไป ในหนังสือเล่มนี้มีการอธิบายทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สำคัญๆ มีการพรรณานาระเบียบทางเศรษฐกิจต่างๆ ระบุลักษณะเด่นของค่านิยมที่สำคัญและแนวทางต่างๆ ทั้งยังตอบคำถามที่ว่าค่านิยมเหล่านี้มีความหมายอย่างไรต่อนโยบายเศรษฐกิจแนวสังคมประชาธิปไตย (social democracy) ในระดับปฏิบัติ แนนอนว่าไม่มีคำตอบที่

ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ นโยบายเศรษฐกิจแนวสังคมนิยมประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องมีการคิดใคร่ครวญและให้เหตุผลใหม่ๆ หนังสือเล่มนี้จึงไม่ได้มุ่งนำเสนอคำตอบแบบเป็นขั้นสุดท้าย แต่เป็นเสมือนการเชื้อเชิญให้อ่านและครุ่นคิดสานต่อมากกว่า

หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มที่สองในชุด “Social Democracy Readers” (หนังสือชุดสังคมนิยมประชาธิปไตย) เป็นเล่มต่อยอดจากเล่มแรกที่มีชื่อ *Foundations of Social Democracy (รากฐานสังคมนิยมประชาธิปไตย)* ในเล่มหลังนี้มีการขยายความค่านิยมหลักของสังคมนิยมประชาธิปไตย มีการเปรียบเทียบโมเดลสังคมนิยมของพวกเสรีนิยม อนุรักษนิยม และสังคมนิยมประชาธิปไตย รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างประชาธิปไตยอิสรณิยมกับสังคมนิยมประชาธิปไตย ส่วนเล่มที่สามในหนังสือชุดนี้มีชื่อว่า *Welfare State and Social Democracy (รัฐสวัสดิการกับสังคมนิยมประชาธิปไตย)*

อีกอย่างหนึ่งคือ ในการวิพากษ์วิจารณ์เศรษฐกิจยุคศตวรรษที่ 21 นั้น จำต้องนำเอาการเปลี่ยนแปลงอย่างสุดขีดอันเป็นผลพวงของโลกาภิวัตน์เข้ามาครุ่นคิดพิจารณาด้วย หนังสืออีกเล่มที่จะจัดพิมพ์ในชุดเดียวกันนี้ซึ่งชื่อว่า *โลกาภิวัตน์กับสังคมนิยมประชาธิปไตย (Globalisation and Social Democracy)* มีการตรวจสอบอิทธิพลที่โลกาภิวัตน์มีต่อการจัดทิศทางและตีกรอบระเบียบเศรษฐกิจ และมีการวิเคราะห์ภูมิหลังของโลกาภิวัตน์และความเป็นไปได้ในการเข้าไปจัดทิศทางโลกาภิวัตน์ในทางการเมือง

เราขอขอบคุณ ซีมอน เฟาท์ และ โทเบียส กอมแบร์ท คุณซีมอน เฟาท์ เป็นผู้เขียนเนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือเล่มนี้ คุณโทเบียส กอมแบร์ท ได้แสดงฝีมือที่ยอดเยี่ยมและความตั้งใจในการช่วยงานด้านบรรณาธิการและการให้ความรู้ เราขอขอบคุณ โทมัส เมเยอร์ และ มิชาเอล เตาดอร์ชเตดท์ ที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวคิดในหนังสือเล่มนี้ และขอบคุณ วิลเฮล์ม เนิลลิง สำหรับคำวิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการผลิตผลงานชิ้นนี้ ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากท่าน หนังสือเล่มนี้อาจเกิดขึ้นได้ ส่วนข้อบกพร่องใดๆ นั้นถือเป็นความรับผิดชอบของเรา

สัญลักษณ์ของวิทยาลัยเฉพาะทางเพื่อสังคมนิยมประชาธิปไตยคือเข็มทิศจุดมุ่งหมายของวิทยาลัยในนามของมุลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท คือการจัดหา

กรอบเพื่อสร้างความเข้าใจต่อจุดยืนและทัศนคติต่างๆ เราจะพอใจเป็นอย่างมากถ้าคุณได้ประโยชน์จากสิ่งนี้ในการนำไปเลือกเส้นทางทางการเมืองของตนเอง สังคมประชาธิปไตยจะเดินหน้าได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการถกเถียงสาธารณะและความมุ่งมั่นอย่างสม่ำเสมอ

ดร. คริสเทียน เครลล์
ผู้อำนวยการวิทยาลัยเฉพาะทาง
เพื่อสังคมประชาธิปไตย

โยเชิน ดาม
ผู้อำนวยการโครงการหนังสือชุด
สังคมประชาธิปไตย

บอนน์, ธันวาคม 2009

คำนำฉบับพิมพ์ระหว่างประเทศ

การอุบัติขึ้นของวิกฤตการเงินและเศรษฐกิจเมื่อปี 2008 ทำให้เราตระหนักอีกครั้งหนึ่งถึงการพึ่งพาอาศัยกันและการเชื่อมโยงระหว่างประเทศในโลกยุคปัจจุบัน สถานการณ์ที่เราประสบอยู่ในปัจจุบันแตกต่างจากแรงสั่นสะเทือนทางเศรษฐกิจระดับโลกในทศวรรษก่อนๆ ถึงขั้นมูลฐาน ไม่ใช่แค่เพราะว่าขนาดของวิกฤตครั้งนี้ใหญ่โตมาก แต่ยิ่งไปกว่านั้นคือวิกฤตครั้งนี้เกิดจากหลายวิกฤตมาบรรจบพร้อมๆ กัน จนเราไม่สามารถแยกพิจารณาวิกฤตการเงินและวิกฤตเศรษฐกิจออกจากกันได้ ทั้งสองวิกฤตนี้โยงกับวิกฤตสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรง โยงกับวิกฤตเชิงโครงสร้างว่าด้วยการจัดการความยุติธรรม และในหลายๆ พื้นที่ก็เกี่ยวข้องกับกรณีที่ไม่เดลการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกซึ่งครอบงำความคิดของคนมานานลดบทบาทลงไปเป็นอย่างมาก เป็นเรื่องสำคัญที่เราต้องพิจารณาวิกฤตเหล่านี้ซึ่งทับซ้อนกันอย่างเป็นองค์รวม

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่เดียวกันวิกฤตครั้งนี้ก็เป็นวิกฤตของวิชาเศรษฐศาสตร์ด้วย วิชาเศรษฐศาสตร์ถูกกักขังอยู่ในเรือนอุดมการณ์ของตนมาเป็นเวลายาวนาน ไม่สามารถให้คำตอบแก่ความซับซ้อนของวิกฤตครั้งนี้ได้ วิชาเศรษฐศาสตร์ถูกครอบงำโดยแนวคิดกระแสหลักแบบสำนักคิดตลาดเสรีแนวใหม่ ทั้งยังห่างไกลจากพหุนิยมทางเศรษฐกิจที่ก่อประโยชน์ไม่มียารักษาโรคใดที่ใช้งานได้จริงที่ถูกสร้างขึ้นมาแล้วเข้ากับโลกทัศน์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบมาตรฐาน

การครุ่นคิดกับทฤษฎีไม่เพียงเป็นความเปล็ดเปล็นทางวิชาการ เพราะโลกทัศน์ของทฤษฎีด้านเศรษฐกิจที่เป็นกรอบให้แก่การถกเถียงทางการเมือง ยุทธศาสตร์ในเชิงรูปธรรม และทางเลือกต่างๆ ในเชิงปฏิบัติล้วนมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี ดังนั้นการนำเสนอทฤษฎีที่สำคัญในทางเศรษฐศาสตร์ ตั้งแต่ อตัม สมิท จนถึงปัจจุบัน จึงเป็นโครงหลักสำคัญของหนังสือชุด สังคมประชาธิปไตยเล่มที่สองนี้ (เล่มแรกชื่อ *รากฐานสังคมประชาธิปไตย* ดีพิมพ์ออกมาเป็นภาษาอังกฤษแล้ว)

อย่างไรก็ตาม ข้อสำคัญที่สุดคืออริปไตยแห่งการตีความนั้นอยู่ในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ ในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมาได้มีการถกเถียงกันไปทั่วทุกภาคส่วนในเรื่องโมเดลเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน หลังจากเกิดภาวะชะงักงัน มาบัดนี้ได้มีการพิจารณาแนวคิดการเจริญเติบโตและความสัมพันธ์ระหว่างตลาดกับรัฐกันใหม่ อย่างไรก็ตาม การถกเถียงเหล่านี้ก็มีลักษณะมาจากความไม่แน่นอนสูงในการกำกับดูแลและนโยบายสังคมที่มีฐานมาจากแนวคิดการพัฒนาที่ “ดี” หรือ “ยั่งยืน”

จากเหตุผลดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีอย่างยิ่งที่หนังสือเล่มนี้ได้บรรยายนโยบายเศรษฐกิจของแต่ละพรรคการเมืองในเยอรมนีซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบกับนโยบายเศรษฐกิจที่ปฏิบัติกันจริงและโดยเฉพาะแนวนโยบายเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย

หนังสือชุดสังคมประชาธิปไตยมีที่มาที่ไปจากกิจกรรมของมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท ในด้านการให้ความรู้ทางการเมืองในประเทศเยอรมนี ตัวอย่างส่วนใหญ่ในหนังสือชุดนี้มาจากการเมืองและสังคมของเยอรมนีและประเทศในกลุ่มสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development - OECD) แต่กระนั้นหนังสือชุดนี้ก็ได้อุบัติมคติทางการเมืองและแนวทางการดำเนินการในบริบทสังคมและการเมืองของประเทศอื่นๆ ด้วย การที่มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท ดำเนินงานอยู่ในประเทศต่างๆ มากกว่า 100 ประเทศ เป็นข้อยืนยันได้ว่าค่านิยมหลักและอุดมคติสังคมประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่ไร้พรมแดน

ข้าพเจ้าจึงขออวยพรให้หนังสือชุดสังคมประชาธิปไตยฉบับพิมพ์ระหว่างประเทศนี้มีผู้อ่านกันอย่างกว้างขวางและบังเกิดความมุ่งมั่น

คริสเทียเนอ เคสเพอร์

ผู้อำนวยการกองความร่วมมือระหว่างประเทศ

คำนำผู้แปล

หนังสือเล่มนี้ดีมากในแง่ที่ว่าให้ความรู้แก่เราคนไทย โดยได้นำเสนอแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์หลากหลายแนวคิดที่สังคมโลกตะวันตกใช้กันมานานในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ จุดสำคัญของหนังสือเล่มนี้คือทั้งอธิบายและบรรยายวิธีการที่คนตะวันตกจัดตั้งระบบเศรษฐกิจนับจากครั้งอดีตแล้วพยายามแก้ไขจุดบกพร่องของระบบนั้น นั่นคือระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเสรี

เราจะได้อ่านและทำความเข้าใจแนวคิดของระบบสังคมประชาธิปไตยที่มุ่งลดความไร้เสถียรภาพและความไม่เป็นธรรมทางสังคมของระบบทุนนิยม ในขณะที่เดียวกันเราจะได้อ่านถึงปรัชญาของสังคมประชาธิปไตยที่ไม่ได้มุ่งทั้งระบบเศรษฐกิจทุนนิยมไปเลย แต่มุ่งให้คนยากคนจนได้อยู่ดีกินดี มีความเสมอภาคและมีผลิตภาพสูง ทว่ายังคงดำรงไว้ซึ่งจุดแข็งของทุนนิยมให้มีการสอดประสานกันเพื่อให้ผลรวมออกมาดีและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

หนังสือได้อธิบายถึงรูปแบบการจัดตั้งต่าง ๆ ที่ให้คนงานมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองและครอบครัว เช่น แนวคิดการกำหนดร่วมกันหรือ codetermination ฯลฯ พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างจากประเทศที่นำแนวคิดนี้และอื่น ๆ ซึ่งใช้แล้วได้ผลดีทั้งทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ทั้งยังกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่ฝ่ายนายจ้างกับฝ่ายลูกจ้างถกเถียงกันเพื่อหาทางออกที่ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน

นี่เป็นหนังสือที่กล่าวถึงแนวคิดต่าง ๆ พร้อมยกตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศทางฝั่งยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่น

ผู้แปลแปลความเป็นส่วนใหญ่ เพราะต้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งแปลมาจากภาษาเยอรมันอีกทีหนึ่งมีโครงสร้างภาษาซึ่งไม่เหมาะในแง่การอ่าน ถ้าแปลตรงตัว รวมทั้งภาษาเขียนจะเป็นวิชาการเสียมาก มีการเขียนแบบยกเว้นและจำกัดความหมายบ่อย (qualifications) เวลาบรรยายถึงประเด็นใดประเด็นหนึ่งซึ่งผู้แปลได้ปรับสำนวนเพื่อให้ทั้งนักวิชาการและคนทั่วไปในบ้านเราอ่านแล้วเข้าใจง่ายขึ้น จะมีการวงเล็บใส่แนวคิดที่เป็นภาษาอังกฤษดั้งเดิมเยอะ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจหรือไปอ่านต่อได้เร็วขึ้น หนังสือแปลเล่มนี้ควรถือเป็นคู่มือพื้นฐานสำหรับเรียนรู้เพิ่มเติม ดังนั้น การศึกษาพร้อมกับฉบับภาษาอังกฤษเพิ่มเข้าไปด้วยจะช่วยในด้านความแม่นยำเวลาค้นคว้าต่อหรือถกเถียงกัน

ตะวันชาย ชุมสาย ณ อยุธยา

บทที่ 1 อารัมภบท

นโยบายเศรษฐกิจ
แบบไหนที่สอดคล้อง
กับสังคม
ประชาธิปไตย?

อดีตนายกรัฐมนตรีเยอรมนี แกร์ฮาร์ด ชเรอเดอร์ (Gerhard Schröder) ได้กล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสเข้ารับตำแหน่งเมื่อปี 1998 ว่านโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลผสมภายใต้การนำของเขานั้นไม่เอียงขวาเอียงซ้าย แต่เป็นนโยบายเศรษฐกิจแบบทันสมัย

แต่จริงหรือที่ในปัจจุบันไม่มีความแตกต่างกันระหว่างนโยบายเศรษฐกิจของฝ่ายเสรีนิยม อนุรักษ์นิยม และกลุ่มสังคมประชาธิปไตยอย่างในอดีตแล้ว? มีทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตยเป็นการเฉพาะไหม?

หรือจริงๆ แล้วมีตัวเลือกแค่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ “ทันสมัย” กับ “โบราณ” เท่านั้น? แต่ใครเล่าจะอ้างว่าตนเป็นตัวแทนของทฤษฎีแบบโบราณและจริงๆ แล้ว “ทันสมัย” ในบริบทนี้หมายความว่าอย่างไร? โค้ชฟุตบอลคนหนึ่งชื่อ ออตโต เรฮาเกิล (Otto Rehhagel) เคยกล่าวว่า “ใครก็ตามที่ประสบความสำเร็จขณะ เขานั้นแหละคือผู้ที่ “ทันสมัย” ในบริบทการเมือง ข้อความนี้หมายความว่านโยบายเศรษฐกิจที่ทันสมัยก็คือนโยบายที่ประสบความสำเร็จ

แต่ความสำเร็จนี้จะวัดอย่างไร? บางคนบอกว่าต้องประกอบด้วยความสำเร็จรุ่งเรืองและการเจริญเติบโตมากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ บางคนอาจเน้นไปที่ความเท่าเทียมและความเป็นธรรม กล่าวคือระเบียบเศรษฐกิจ (economic order) ไม่ควรนำพาไปสู่ความไม่เท่าเทียม การทุจริต และความอยุติธรรม และกลุ่มที่ได้รับการยอมรับคือกลุ่มที่เรียกร้องให้ตัวบ่งชี้ความสำเร็จทางเศรษฐกิจคือการบรรลุถึงความยั่งยืน สามารถอนุรักษ์ทรัพยากร

จะวัดความสำเร็จ
ของนโยบาย
เศรษฐกิจอย่างไร?

และสิ่งแวดลอมที่ดี กล่าวคือการเจริญเติบโตตองไมสงผลให้เกิดการตักดวง
ทรัพยากรอยางสิ้นเกิน

คานิยมหลักของสังคมประชาธิปไตย (social democracy) คือ
เสรีภาพ ความยุติธรรม และความเป็นปึกแผ่น ดังนั้นในแงแผนนโยบาย
ของพรรคการเมืองจากจุดยืนแบบสังคมประชาธิปไตยจะมีคำตอบเพียง
คำตอบเดียว นั่นคือหลักการ 3 ประการ หนึ่งคือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
สองคือความเท่าเทียมทางสังคม และสามคือความยั่งยืน หลักการทั้งสามข้อ
นี้เป็นไปเพื่อสร้างความสอดประสานกลมกลืน

แต่การบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ไม่มีสูตรสำเร็จ นโยบายเศรษฐกิจที่
ทันสมัยและมุ่งบรรลุคานิยมอยางที่นายแกร์ฮาร์ด ชเรอเดอร์ กล่าวไว้ ไม่ได้
ใช้เครื่องมือทางนโยบายเศรษฐกิจแบบเอียงซ้ายหรือเอียงขวาตามแบบฉบับ
อยางสิ้นคิด นโยบายเศรษฐกิจสังคมประชาธิปไตยที่ทันสมัยและเน้น
คานิยมจะให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดสังคมที่
ทุกคนมีเสรีภาพ ได้รับความยุติธรรม มีความเป็นปึกแผ่น รวมทั้งได้รับสิทธิ
ขั้นพื้นฐานทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอยางครอบคลุมทั่วถึง

หนังสือเล่มนี้จะนำเสนอแนวทางเบื้องต้นในการตอบคำถามว่าสังคม
ประชาธิปไตยจะใช้ประโยชน์จากรากฐานทางทฤษฎีแบบใดได้บ้าง ระบบและ
ระเบียบเศรษฐกิจแบบใดที่เกื้อหนุนให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ ระเบียบ
เศรษฐกิจในประเทศตางๆ เป็นอยางไร รวมถึงว่าปัญหาทางทฤษฎีเหล่านี้
มีความหมายอยางไรต่อการวางนโยบาย

ความสมดุลระหว่าง
การเจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจ ความ
เท่าเทียมทางสังคม
และความยั่งยืนด้าน
สิ่งแวดล้อม

จุดมุ่งหมายและ
โครงสร้างของ
หนังสือ

แนวนโยบายเศรษฐกิจของ
สังคมประชาธิปไตย (บทที่ 4)

โครงสร้างสาระสำคัญของหนังสือชุดนี้	วัตถุประสงค์ของ		ประชาธิปไตยเสรีนิยม					
	รากฐานสังคมประชาธิปไตย		สังคมประชาธิปไตย			ประชาธิปไตยอิสรมนิยม		
	วัตถุประสงค์ของ							
	เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย							
	บทที่ 2	ทฤษฎี	มาร์กซ์	เคนส์			สมิธ	
	บทที่ 3.1	ระบบ	ทุนนิยม					
	บทที่ 3.2	ระเบียบ	อำนาจนิยม	แบบที่มีการประสานกัน			แบบที่ไม่มีการประสานกัน	
	บทที่ 6	ประเทศ		สวีเดน	ญี่ปุ่น	เยอรมนี	สหราชอาณาจักร	สหรัฐอเมริกา
	บทที่ 5	เปรียบเทียบแผนงานของพรรคการเมือง						
	บทที่ 7	ตัวอย่างในทางปฏิบัติ						

บทที่ 2 ทฤษฎี
เศรษฐศาสตร์

อันดับแรก ในระดับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จะอธิบายถึงแนววิเคราะห์และข้อยุติของนักเศรษฐศาสตร์ที่ทรงอิทธิพลที่สุดในประวัติศาสตร์ นั่นคืออดัม สมิธ, คาร์ล มาร์กซ์ และ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ซึ่งเป็นตัวแบบในอุดมการณ์ทั้งเสรีนิยมทางเศรษฐกิจต่อต้านระบบทุนนิยม และระบบทุนนิยมแบบจัดการ จากนั้นจะมีการประเมินทฤษฎีเหล่านี้จากมุมมองในยุคปัจจุบันและประเมินด้วยมุมมองที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของสังคมประชาธิปไตย (บทที่ 2)

บทที่ 3 ระบบและ
ระเบียบเศรษฐกิจ

ในระดับระบบและระเบียบเศรษฐกิจ จะมีการตรวจสอบความเกี่ยวข้องกันระหว่างทุนนิยมกับประชาธิปไตย และนำเสนอระเบียบเศรษฐกิจสองแบบที่ครอบงำประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก ซึ่งเรียกกันว่าระบบทุนนิยมแบบที่มีการประสานกันกับแบบที่ไม่มีการประสานกัน (บทที่ 3)

บทที่ 4 แนวนโยบาย
เศรษฐกิจของสังคม
ประชาธิปไตย

ในระดับแผนงานนโยบายเศรษฐกิจ ในด้านหนึ่งแนวนโยบายเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตยนั้นพัฒนาขึ้นมาจากฐานการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างค่านิยมหลัก สิทธิขั้นพื้นฐาน และหลักนโยบายเศรษฐกิจ (บทที่ 4)

และในอีกด้านหนึ่งจะเปรียบเทียบแผนงานนโยบายเศรษฐกิจของ
พรรคการเมืองต่าง ๆ ในสภาผู้แทนราษฎรเยอรมันบนพื้นฐานแนวนโยบาย
ของพรรคการเมืองเหล่านั้น โดยอิงกับเกณฑ์ระเบียบเศรษฐกิจแบบที่มีการ
ประสานกันกับแบบที่ไม่มีการประสานกัน รวมทั้งแนวนโยบายเศรษฐกิจ
สังคมประชาธิปไตยดังที่อธิบายข้างต้น (บทที่ 5)

ปิดท้ายด้วยการเปรียบเทียบระเบียบทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันใน
สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เยอรมนี ญี่ปุ่น และสวีเดน (บทที่ 6)
และนำเสนอตัวอย่างข้อเสนอเชิงนโยบายเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการแปรรูป
รัฐวิสาหกิจ นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม งานที่มีคุณค่า และ
การกำหนดร่วมกัน (บทที่ 7)

หนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึงคำถามที่เกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคม
ประชาธิปไตยในระดับที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าอะไรที่ทำให้
สังคมประชาธิปไตยมีความโดดเด่น

คำตอบเบื้องต้นต่อคำถามนี้อยู่ในแผนงานพื้นฐานของพรรคสังคม
ประชาธิปไตยเยอรมนี

“สังคมประชาธิปไตยไม่เพียงประกันสิทธิขั้นพื้นฐานด้าน
พลเมือง การเมือง และวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงสิทธิทาง
สังคมและเศรษฐกิจด้วย สิ่งนี้จะพิทักษ์การมีส่วนร่วมของทุกคน
อย่างเท่าเทียมกันด้วยการสร้างประชาธิปไตยทางสังคม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในแง่ของการกำหนดร่วมกัน การสร้างรัฐสวัสดิการเชิง
ป้องกันที่มีพื้นฐานอยู่บนการรับรองสิทธิพลเมือง และระบบเศรษฐกิจ
กลไกตลาดที่มีการประสานกัน เพื่อให้แน่ใจว่าประชาธิปไตยจะมี
ความสำคัญเหนือกว่ากลไกตลาด” (Hamburg Programme 2007:
19)

บทที่ 5 แผนงาน
นโยบายเศรษฐกิจ
ของพรรคการเมือง

บทที่ 6 และ 7
โมเดลจากประเทศ
ต่าง ๆ และตัวอย่าง
ในทางปฏิบัติ

บทที่ 2 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เป็นรากฐาน

บทนี้นำเสนอ

- ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ทรงอิทธิพลที่สุดในประวัติศาสตร์
- นัยสำคัญของทฤษฎีเหล่านี้ต่อสภาวะปัจจุบัน
- ความสำคัญของทฤษฎีเหล่านี้ต่อสังคมประชาธิปไตย

สามนักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่:
สมิธ มาร์กซ์ และ
เคนส์

“นักปฏิบัติที่เชื่อว่าตนเองไม่ได้รับอิทธิพลจากความคิดใดๆ มักเป็นทาสทางความคิดของนักเศรษฐศาสตร์บางคนที่สิ้นชีพไปแล้ว” นี่คือน่าสนใจที่จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) หนึ่งในนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ได้เขียนไว้ (Keynes 1966: 323) ในบทนี้จะนำเสนอและเปรียบเทียบแก่นสารทฤษฎีของเขารวมทั้งของนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญและทรงอิทธิพลที่สุดอีก 2 ท่านคือ อדם สมิธ (Adam Smith) และ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นี่คือนักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ 3 ขั้วที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์

ข้อเขียนของ
นักเศรษฐศาสตร์
เหล่านี้ยังใช้ได้กับ
ยุคปัจจุบันหรือไม่?

แต่มันจะคุ้มไหมที่มาเสียเวลากับความคิดของนักเศรษฐศาสตร์เมื่อนานมาแล้ว? สิ่งที่เราพบเจอเขาเขียนนั้นยังนำมาใช้กับโลกโลกาภิวัตน์ที่มีความเชื่อมโยงกันและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ไหม หรือพวกมันล้าสมัยไปแล้ว ไม่สามารถอธิบายโลกปัจจุบันได้ และถูกประวัติศาสตร์ปฏิเสธไปแล้ว?

ทำไมทฤษฎีเหล่านี้ยังคงมีนัยสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย พวกมันสำคัญอย่างไร? ทฤษฎีเหล่านี้มีประโยชน์อยู่ 2 ประการ

ประการแรก ในหลายกรณีทฤษฎีเหล่านี้ได้สร้าง “คลังอุดมการณ์” ที่ผู้วางนโยบายปัจจุบันนำไปใช้ประโยชน์ได้ การทำความเข้าใจกับทฤษฎีเหล่านี้จะช่วยในการพิจารณาแก่นสารของข้อถกเถียงเรื่องนโยบายเศรษฐกิจในปัจจุบัน และช่วยให้ไม่ “หลงทาง” เพราะถูกอุดมการณ์ชักนำหรือครอบงำ

ประการที่สอง แม้สังคมประชาธิปไตยจะไม่ได้ยึดตามทฤษฎีใดจากสามทฤษฎีนี้ไปทั้งหมด แต่ทฤษฎีเหล่านี้ก็ได้สร้างกรอบบรรทัดฐานทั่วไป สังคมประชาธิปไตยนั้นมาจากทฤษฎีทั้งสาม แม้จะชัดเจนว่านิยมทฤษฎีทุนนิยมแบบจัดการที่นำเสนอโดยเคนส์มากกว่า

ทฤษฎีเหล่านี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก มีความพยายามอย่างมากต่างกรรมต่างวาระที่จะหักล้างทฤษฎีทั้งสาม มีการแถลงว่าทฤษฎีเหล่านี้ตายไปแล้ว แต่ก็มี การพิสูจน์อยู่เรื่อยๆ ว่าทฤษฎีเหล่านี้แม้จะเก่าแต่ก็ยังใช้กับยุคปัจจุบันได้ ใครก็ตามที่สนใจหรือใช้เศรษฐศาสตร์อย่างจริงจังจึงไม่อาจละเลยความคิดของสมิธ มาร์กซ์ และเคนส์ได้

ในการพิจารณาแนวคิดคลาสสิกเหล่านี้ ต้องย้อนไปดูบริบทในแต่ละยุคสมัยของแต่ละท่าน แนวคิดของ ออตม สมิธ เกิดขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ซึ่งตอนนั้นโลกตะวันตกอยู่ในยุคลัทธิพาณิชย์นิยม (mercantilism) ลัทธินี้แนะนำให้กษัตริย์จัดหาเงินทุนสำหรับการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของราชสำนักด้วยการควบคุมการค้าและให้รัฐเป็นผู้กำหนดทิศทางเศรษฐกิจเอง แต่สมิธเริ่มแคลงใจในรัฐแบบนี้จากการที่เขาได้เห็นการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเพื่อตนเองของราชวงศ์ ซึ่งต่างไปจากรัฐสวัสดิการสมัยใหม่

คำวิจารณ์ระบบทุนนิยมอย่างคมคายของมาร์กซ์ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 เป็นความพยายามที่จะตอบคำถามว่าทำไมมวลชนในช่วงเริ่มแรกของการพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมในโลกตะวันตกและในช่วงโลกาภิวัตน์ระลอกแรกถึงตระกั่ล่าบากหนัก ทุกวันนี้การรับรู้ของเราต่อแนวคิดของมาร์กซ์เป็นสิ่งที่ปั้นแต่งมาจากสังคมนิยมโดยรัฐ (state socialism) ในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งอาจให้ภาพที่บิดเบือนไปจากความจริง

“คลังอุดมการณ์”

สังคมประชาธิปไตย:
หยิบยืมจาก
สามแนวคิด

บริบททาง
ประวัติศาสตร์:
สมิธกับช่วงกลาง
ศตวรรษที่ 18

มาร์กซ์:
กลางศตวรรษที่ 19

เคนส์: ทศวรรษ 1930
ความคิดที่เป็น อมตะกับโมเดล เศรษฐกิจ
สมิธ: “มือที่มอง ไม่เห็นของตลาด”
มาร์กซ์: งานที่มีคุณค่า
เคนส์: “ในระยะยาว เราทุกคน จะตายหมด”

สุดท้าย ในทศวรรษ 1930 เคนส์ได้วิเคราะห์เสรีนิยมทางเศรษฐกิจ
 ที่เมื่อเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจโลกก็ชัดเจนว่าได้พังทลายลง หนังสือของเขา
 ที่ชื่อว่า *The General Theory of Employment, Interest and Money*
 (ทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยการจ้างงาน ดอกเบี้ย และเงิน) เป็นความพยายาม
 ที่จะเสนอวิธีทำให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพเพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศ
 ประชาธิปไตยอื่นๆ จมดิ่งลงสู่ระบอบเผด็จการสุดขั้ว และเมื่อเกิดวิกฤต
 การเงินโลกในปี 2007 แนวความคิดของเคนส์ก็กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งหนึ่ง
 ข้อสังเกตของเขาต่อการกำกับดูแลตลาดการเงินโลกและแผนงานการลงทุน
 ของรัฐถูกหยิบขึ้นมาถกเถียงกันอย่างเข้มข้นอีกครั้งหนึ่ง

การศึกษาความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสามอย่างสมิธ
 มาร์กซ์ และเคนส์ นอกจากจะให้แนวทางชั้นพื้นฐานแล้ว ยังมีประโยชน์
 ในทางปฏิบัติด้วย โมเดลและคำอธิบายทางเศรษฐศาสตร์จำนวนมากที่เรา
 ค้นเคยในปัจจุบันและใช้กันอยู่บ่อยๆ โดยไม่รู้ต้นทางของมัน ล้วนมีต้นตอ
 มาจากนักเศรษฐศาสตร์ทั้งสาม

ตัวอย่างเช่น แนวคิด “มือที่มองไม่เห็นของตลาด” ที่มาจาก อดัม สมิธ นั้น
 ถูกมองว่าเป็นไปเพื่ออธิบายว่าตลาดมีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร
 ในปัจจุบันบางครั้งก็มีการใช้แนวคิดนี้โดยแปรรูปให้เป็นมายาคติว่าตลาด
 สามารถแก้ไขได้ทุกปัญหา

ในทางตรงกันข้าม ใครก็ตามที่แสวงหานโยบายที่จะทำให้เกิด “งานที่มี
 คุณค่า” (decent work) ไม่อาจละเลยมาร์กซ์ได้ เพราะเขาเป็นผู้สร้างแนวคิด
 ที่สำคัญมากคือ “ความแปลกแยกของแรงงาน” (alienation of labour)

สุดท้าย เคนส์คือผู้แต่งวลีที่อ้างอิงกันบ่อยมาก นั่นคือ “ในระยะยาว
 เราทุกคนจะตายหมด” เคนส์เรียกร้องให้รัฐเข้ามารับผิดชอบในการลด
 ผลกระทบจากการที่ระบบตลาดล้มเหลว <market failure คือการที่กลไก
 ตลาดไม่สามารถสนองตอบความต้องการสาธารณะโดยตัวของมันเองได้>¹
 ข้อคิดเห็นจากเขามุ่งค้ำนักที่หวังพึ่งแต่พลังของตลาดในระยะยาว
 ซึ่งบ่อยครั้งมีความหมายว่าเป็นระยะที่ยาวมาก ๆ โดยมองว่าในระยะยาว
 กลไกตลาดจะแก้ไขปัญหาได้เอง แทนที่จะมองว่ารัฐต้องรับผิดชอบด้วยการ
 ใช้นโยบายเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขปัญหา

¹ ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมาย < > ตลอดทั้งเล่ม มาจากผู้แปลฉบับภาษาไทย

	สมิธ	มาร์กซ์	เคนส์
เมื่อไหร่	กลางศตวรรษที่ 18	กลางศตวรรษที่ 19	ทศวรรษ 1930
บริบท	พาณิชย์นิยมและ สมบูรณาญา- สิทธิราชย์	การพัฒนา อุตสาหกรรมและ ความยากไร้ของ คนงาน	วิกฤตเศรษฐกิจ โลกและการเกิด ขึ้นของระบบ เผด็จการ
จุดมุ่งหมาย หลัก	เสรีภาพจากรัฐ พาณิชย์นิยม	ปรับปรุงสภาพ- การณ์ของคนงาน และปลดปล่อย พวกเขาจากการ ถูกขูดรีด	พิทักษ์ ประชาธิปไตย ด้วยการทำ ระบบเศรษฐกิจ และตลาด แรงงานให้มี เสถียรภาพ
ความ เกี่ยวข้อง กับสังคม ประชาธิปไตย	เสรีภาพและ โมเดลที่เน้นความ ร่วมมือกัน	โมเดล “งานที่ มีคุณค่า” และ ประเด็นเรื่อง ความสมดุล ระหว่างแรงงาน กับทุน	โมเดลเศรษฐกิจ แบบที่มีการ ประสานกัน และนโยบาย เศรษฐกิจเชิงรุก

อ่านเพิ่มเติม:
Nikolaus Piper
(ed.) (1996), *Die
großen Ökonomen:
Leben und Werk der
wirtschaftswissen-
schaftlichen Vorden-
ker*, Stuttgart.

2.1 อดัม สมิธ ผู้วางรากฐานปรัชญาเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ

สมิธ:
ความมั่งคั่งของชาติ

งานเขียนที่ถือเป็นรากฐานของแนวคิดเสรีนิยมทางเศรษฐกิจคือ *The Wealth of Nations* (ความมั่งคั่งของชาติ) ซึ่งตีพิมพ์โดย อดัม สมิธ ในปี 1776

บริบททาง
ประวัติศาสตร์:
พาณิชย์นิยมช่วง
กลางศตวรรษที่ 18

ในช่วงนี้อังกฤษอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากพาณิชย์นิยมสู่ทุนนิยม (Gerstenberger 2006: 40, 57-65; และ Conert 2002: 64)

ในยุคพาณิชย์นิยมซึ่งทอดยาวจากศตวรรษที่ 16 ถึงศตวรรษที่ 18 เจ้าผู้ปกครองและกษัตริย์วัดความสำเร็จของนโยบายเศรษฐกิจด้วยปริมาณทองคำและแร่เงินที่สะสมไว้ ถือกันว่าการค้าคือเกมผลรวมเป็นศูนย์ (zero-sum game) กล่าวคืออะไรก็ตามที่ประเทศหนึ่งสะสมได้ ย่อมมาจากความสูญเสียของอีกประเทศหนึ่ง <ผลรวมของความได้เปรียบและความเสียเปรียบของทั้งสองประเทศรวมกันจะเสมือนเท่ากับศูนย์ทุกครั้ง นี่คือการความหมายของเกมผลรวมเป็นศูนย์> ดังนั้นเมื่อความเชื่อเป็นอย่างนี้ สินค้านำเข้าจึงถูกเก็บ

อดัม สมิธ (1723-1790) ได้รับการยอมรับว่าเป็นบิดาของแนวคิดเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ เขามีชีวิตและทำงานในฐานะนักปรัชญาศีลธรรม (moral philosopher) และยังเป็นเจ้าหน้าที่ศุลกากรในสกอตแลนด์อีกด้วย

เขาได้เสนอความคิดว่า ถ้าปล่อยให้กลไกตลาดทำงานและปล่อยให้ทุกคนมุ่งทำตามผลประโยชน์ของตน ผลที่ตามมาคือ เศรษฐกิจจะเจริญรุ่งเรืองถึงระดับสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สมิธเสนอแนวคิดนี้ในหนังสือชื่อ *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (การศึกษาลักษณะและสาเหตุของความมั่งคั่งของชาติ) ปกติจะเรียกสั้นๆ ว่า *ความมั่งคั่งของชาติ* ในปี 1776 เป็นหนังสือที่ถือเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจ

ภาษีคุ้มครองการค้าในอัตราสูงและส่งเสริมให้มีการส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ ราชสำนักพยายามเข้ามากำหนดทิศทางเศรษฐกิจ สมาคมอาชีพ (guild) จะเป็นผู้กำกับดูแลในรายละเอียดว่าใครจะเป็นคนทำกิจกรรมใด และยังกำหนดปริมาณสินค้าที่ผลิตอีกด้วย

สมิธเขียนสิ่งที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “แถลงการณ์ทุนนิยม” เพื่อจัดกับระเบียบเศรษฐกิจที่ตายตัวไม่ยืดหยุ่นนี้ แนวคิดของเขาเป็นเนื้อหาดินและอาจกล่าวได้ว่าเขามีส่วนกระตุ้นให้เกิดการเปิดเสรีทางการค้าและเศรษฐกิจ

สมิธเปลี่ยนรูปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่งคั่งของเศรษฐกิจแห่งชาติถึงขั้นมูลฐาน สมิธวัดความมั่งคั่งจากปริมาณงานที่ทำ ไม่ได้ใช้ปริมาณทองคำสำรองเป็นตัวชี้วัดอย่างที่กลุ่มพาณิชยนิยมใช้

ในความคิดของสมิธ ที่มาแห่งความเจริญรุ่งเรืองโดยทั่วไปมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่

- ความมุ่งมั่นแสวงหาประโยชน์และทรัพย์สินเพื่อตนเอง
- การแบ่งงานกันทำ (division of labour) รวมถึงการเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (specialisation)
- การค้าเสรีและการแข่งขัน

เขาอธิบายด้วยการยกตัวอย่างว่าการที่คนเราพยายามทำอะไรเพื่อประโยชน์และทรัพย์สินของตนเองนั้น เป็นพลังในทางบวกที่กระตุ้นให้มีการผลิต ซึ่งในที่สุดจะเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

สมัยใหม่ แนวคิดหลักๆ ของเขาถูกบรรจุอยู่ในตำราเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ในทุกวันนี้

แต่ข้อเท็จจริงที่คนไม่ค่อยทราบคือ สมิธในฐานะนักปรัชญาศีลธรรมได้เขียนใน *The Theory of Moral Sentiments* (ทฤษฎีความคิดทางศีลธรรม) ว่าความเป็นธรรมชาติ ความไว้วางใจ และความจริงใจนั้นเป็นหัวใจของการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันก็คือพลังผลักดันสำคัญที่สุดเบื้องหลังการอยู่ร่วมกันทางสังคม

จุดมุ่งหมายของสมิธ: ล้มเลิกพาณิชยนิยม

แหล่งที่มาแห่งความเจริญรุ่งเรือง 3 ประการ

คนจะพยายามผลักดันเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก

“การที่เรามีอาหารอยู่บนโต๊ะกินข้าว ไม่ใช่มาจากความเมตตา
กรุณาของคนขายเนื้อ คนหมักเบียร์ หรือคนทำขนมปัง แต่มาจากการ
ที่พวกเขาใส่ใจในผลประโยชน์ของตัวเอง เราทำอะไรก็เพราะรัก
ตัวเอง ไม่ใช่เพื่อมนุษยชาติ อย่าไปพูดกับเขาว่าเรามีความจำเป็น
อย่างไร แต่ให้พูดว่าเขาจะได้ประโยชน์อย่างไร” (Smith 1974: 17)

ในประโยคแรกๆ ของ ความมั่งคั่งของชาติ สมิธอธิบายว่าการแบ่งงาน
กันทำคือพลังขับเคลื่อนที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เขากล่าวว่า

“การที่พลังการผลิตของแรงงาน รวมทั้งทักษะ ความคล่องแคล่ว
และความสามารถในการตัดสินใจส่วนใหญ่เติบโตสูงขึ้นมาก ๆ ในทุก
กรณี ดูเหมือนจะเป็นผลพวงมาจากหลักการการแข่งขันกันทำทั้งสิ้น”
(Smith 1974: 9)

เขอธิบายถึงประโยชน์ของการแบ่งงานกันทำโดยใช้ตัวอย่างจาก
โรงงานผลิตเข็ม ถ้าคนคนหนึ่งผลิตเข็มคนเดียว เขาจะผลิตเข็มได้ไม่กี่เล่ม
ต่อวัน แต่ถ้าแบ่งการผลิตเป็นหลายขั้นตอนแล้วให้ “แต่ละขั้นตอน” มีคนงาน
ที่เชี่ยวชาญในด้านนั้นทำเฉพาะขั้นตอนนั้น จะสามารถผลิตเข็มได้หลาย
พันเล่มต่อวัน <เพราะเมื่อทำอย่างเดียวก็น่าจะยิ่งถนัดขึ้น จึงทำงานเร็วขึ้น
แล้วส่งต่อให้คนงานคนอื่นต่อไป>

สุดท้าย สมิธสนับสนุนให้มีการค้าเสรีและการแข่งขันเสรี เหมือนเช่น
กรณีการแข่งขันกันทำระหว่างคนงานที่ทำหน้าที่ต่างกัน กลุ่มคณะที่ทำ
การค้ากับกลุ่มคณะอื่นอย่างเสรีจะเชี่ยวชาญในสิ่งที่พวกเขาทำได้ดีที่สุด
การทำอย่างนี้จะทำให้ผลิตภาพทั้งหมดเพิ่มขึ้น ในความคิดของสมิธ การ
จัดสรรทรัพยากรผ่านทาง “มือที่มองไม่เห็นของตลาด” จะมีประสิทธิผล
มากกว่าและกระตุ้นให้คนมีแรงจูงใจมากกว่าระบบเศรษฐกิจที่วางแผนจาก
ส่วนกลาง สมิธยกตัวอย่างจากการค้าระหว่างสกอตแลนด์กับโปรตุเกส

ในขณะที่สกอตแลนด์มีความถนัดในการผลิตผ้าขนแกะ โปรตุเกสก็เชี่ยวชาญในการผลิตเหล้าไวน์ สมิธเรียกภาวะนี้ว่า แต่ละประเทศมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ถ้าทั้งสองประเทศมุ่งผลิตเฉพาะสินค้าที่ตนชำนาญแล้วนำไปขายไปแลกเปลี่ยนกัน จะได้ประโยชน์มากกว่าการผลิตสินค้าทั้งสองประเภทนี้เองซึ่งจะต้องเสียต้นทุนโดยรวมที่สูงกว่า

ความคิดอย่างนี้ต่างจากแนวคิดในสมัยนั้นที่ว่าการค้าคือเกมผลรวมเป็นศูนย์ ที่นำแปลกคือตัวสมิธเป็นเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบให้มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของการค้าแบบพาณิชย์นิยมอยู่นานกว่าสิบปี

ในความคิดของสมิธ เพื่อให้แหล่งที่มาแห่งความเจริญรุ่งเรืองอันได้แก่ความมุ่งมั่นในการแสวงกำไรให้แก่ตนเอง การแบ่งงานกันทำ การค้า และการแข่งขัน ทำงานได้อย่างเต็มที่ รัฐควรจัดการกลไกตลาดแต่ทางอ้อมเท่านั้น ปล่อยให้ตลาดดำเนินการอย่างอิสระที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ความคิดเช่นนี้ภายหลังเรียกกันว่าลัทธิความคิดไม่แทรกแซงหรือ “laissez-faire”² นัยของปรัชญานี้คือรัฐควรจำกัดบทบาทอยู่แค่การรักษาความปลอดภัยของประชาชน การป้องกันประเทศ การจัดการให้มีความแน่นอนในทางกฎหมาย การจัดโครงสร้างพื้นฐานและระบบการศึกษา นอกเหนือจากนี้ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงการทำงานของตลาด ถ้าทำอย่างนี้ได้จะส่งผลให้บรรลุถึงผลิตภาพสูงสุดเท่าที่จะทำได้

สมิธได้วางรากฐานทฤษฎีดังกล่าวให้แก่การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจซึ่งในศตวรรษที่ 19 นี้ส่วนใหญ่ก็คือการพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม ผลของการเปิดเสรีจะทำให้เกิดการปลดปล่อยพลังการผลิตอย่างมหาศาลแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน สมิธตั้งข้อสมมติว่าเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีจะปรับตัวเข้าหาจุดสมดุลโดยอัตโนมัติ เขาไม่ได้คาดการณ์ว่าจะเกิดวิกฤตการณ์และภาวะเศรษฐกิจถดถอย

เขามีความคิดคล้ายกับมาร์กซ์ที่ได้วิเคราะห์เรื่องการขูดรีดคนงานกับภาวะแปลกแยกของแรงงาน สมิธเองก็มองเห็นจุดบอดของระบบนี้

² laissez-faire เป็นภาษาฝรั่งเศส หมายความว่า “ปล่อยให้คนเขาทำอะไรตามที่เขาเลือก”

การใช้ประโยชน์จาก “ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ” ผ่านทางการค้า

อะไรคือ “laissez-faire” หรือลัทธิไม่แทรกแซง?

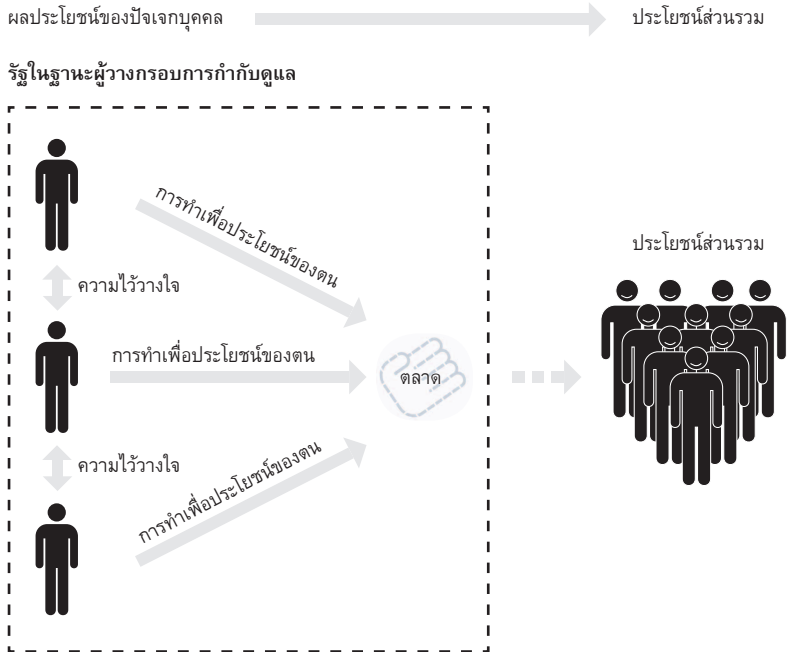
ปลดปล่อยพลังการผลิต

ปัญหาของการแบ่งงานกันทำ

เหมือนกัน เขาเกรงว่าเมื่อพัฒนาระบบแบ่งงานกันทำไปเรื่อยๆ อาจจะไปสู่
“ความพิการทางจิตใจ” ในหมู่คนงาน และเพื่อแก้เรื่องนี้สมิธจึงเรียกร้องให้
เปิดโอกาสทางการศึกษามากขึ้น

ในหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักชื่อ *ทฤษฎีความคิดทางศีลธรรม*
(1759) สมิธกล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ที่จะประพฤติดีและเป็นธรรม
ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน รวมทั้งมีความต้องการเอาชนะอัตตานิยมของตัวเอง
<egoism หรือความคิดที่ว่าผลประโยชน์ของตนเองมาก่อนตลอด> กล่าวคือ
เขาเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการที่จะทำอะไรเพื่อส่วนรวม ดังนั้นเขาจึงปฏิเสธ
คนที่หวังจะให้เขาเป็นพยานปากเอกเพื่อสนับสนุนมุมมองที่ว่ามนุษย์ชาติ
เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุดแต่อย่างเดียว

สมิธมองตัวเองว่าเป็นนักปรัชญาศีลธรรมมากกว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์
โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของความเป็นธรรม ความไว้วางใจ และความจริงใจ
ในการปฏิสัมพันธ์ทางธุรกิจ

รูปที่ 1: สมิธกับการส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวมผ่านประโยชน์ส่วนตน

ทฤษฎีเสรีนิยมทางเศรษฐกิจแบบคลาสสิกที่อิงมาจากแนวคิดของ สมิธยังคงเป็นแนวคิดหลักจนกระทั่งเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี 1929 แต่เพียงช่วงเริ่มเกิดวิกฤต ความไม่มั่นใจก็แพร่กระจายไปทั่วว่ากลไกตลาดที่เป็นเหมือนมือที่มองไม่เห็นจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่สภาวะดุลยภาพได้ตลอดจริงหรือ วิธีพื้นฐานแบบ “ลัทธิไม่แทรกแซง” ไม่สามารถอธิบายวิกฤตการณ์ที่รุนแรงและภาวะว่างงานที่ยาวนานนี้ได้ เสรีนิยมทางเศรษฐกิจแบบคลาสสิกถูกเขย่าจนสั่นสะเทือนไปถึงรากฐาน นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลนาม โจเซฟ สติกลิตซ์ (Joseph Stiglitz) มองย้อนกลับไปดูเหตุการณ์นี้และตั้งข้อสังเกตว่า “เหตุผลที่ดูเหมือนว่าบ่อยครั้งมือที่มองไม่เห็นนี้จะมองไม่เห็นก็เพราะมันไม่ได้มีอยู่จริง” (Stiglitz 2002)

ในอีกไม่กี่ทศวรรษถัดมาจะเป็นยุคของเศรษฐศาสตร์แบบลัทธิสำนักเคนส์ (Keynesianism) ดังที่จะกล่าวถึงในส่วนถัดไป แต่หลังจากนั้นคือนับจากทศวรรษ 1980 แนวคิดเสรีนิยมทางเศรษฐกิจก็ถูกฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ โดยกลุ่มเสรีนิยมใหม่ (neoliberals)

ผู้ที่ฟื้นฟู พัฒนา และเผยแพร่แนวคิดของสมิธที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ ฟรีดริช ออกุสต์ ฟอน ไฮเยค (Friedrich August von Hayek) กับ มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) โดยคนหลังนี้คือคนที่ตอกหลักอุดมการณ์เสรีนิยมทางเศรษฐกิจที่ภายหลังรู้จักกันในนาม “สำนักชิคาโก” (ฟรีดแมนเป็นศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก) แต่กลุ่มเสรีนิยมใหม่นี้จำกัดความคิดของสมิธให้อยู่ในมิติการวิจารณ์รัฐกับการสนับสนุนตลาดเสรีเท่านั้น แต่ไฮเยคกับฟรีดแมนไม่ได้นำ “ทฤษฎีความคิดทางศีลธรรม” มาสานต่อ

งานของสมิธที่ถูกตีความใหม่ทรงอิทธิพลอย่างมาก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาช่วงที่ โรนัลด์ เรแกน เป็นประธานาธิบดี และในสหราชอาณาจักรช่วงที่ มาร์กาเร็ต แทตเชอร์ เป็นนายกรัฐมนตรี หลักนโยบายของสองผู้นำนี้คือรัฐไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา แต่รัฐเองต่างหากที่เป็นปัญหา และนั่นหมายถึงการลดการกำกับดูแล การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และการลดสิทธิประโยชน์ที่รัฐให้

นอกจากนี้ผู้ที่เชื่อในกลไกตลาดก็มีอิทธิพลต่อนโยบายของธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก สถาบันเหล่านี้ได้เผยแพร่

อ่านเพิ่มเติม:
Helen Winter and
Thomas Rommel
(1999), *Adam
Smith für Anfänger.
Der Wohlstand
der Nationen: eine
Leseintroduction*,
Munich.

แพร่อุดมการณ์เสรีนิยมทางเศรษฐกิจไปทั่วโลกภายใต้กรอบที่เรียกว่า
ฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus) ซึ่งได้เผยแพร่ไปยังลาติน
อเมริกา ไปยังบรรดาระัฐหลังยุคคอมมิวนิสต์ (post-communist states) และ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียปี 1997 การผ่อนคลายน
กฎเกณฑ์ในตลาดการเงินก็ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากอุดมการณ์ที่ว่านี้
ผลที่ตามมาวมไปถึงการเกิดวิกฤตการณ์ที่เลวร้ายสุดต่อสถาบันปัตยกรรม
ทางการเงินของโลกนานหลายทศวรรษและภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอยตั้งแต่
ปี 2008 ขอบเขตและความใหญ่โตของวิกฤตการณ์ทำให้มีการคิดค้นใหม่
ในเรื่องเศรษฐศาสตร์และการเมือง แทนที่จะยึดติดกับอุดมการณ์เสรีนิยม
ทางเศรษฐกิจและหลับลัทธิตลาดเชื่อมั่นในกลไกตลาด เวลานี้กลุ่มที่ได้เปรียบ
คือฝ่ายที่มองหาสมดุลใหม่ระหว่างรัฐกับตลาด และให้ความสำคัญต่อ
การเมืองเหนือเศรษฐกิจ

2.2 คาร์ล มาร์กซ์ และบทวิจารณ์ระบบทุนนิยม

มาร์กซ์: ความ
เกี่ยวข้องกับสมิท

การวิจารณ์ระบบทุนนิยมของนักปรัชญาเยอรมัน คาร์ล มาร์กซ์
มักถูกมองว่าเป็นการตอบโต้แนวคิดของสมิทในทางทฤษฎี ซึ่งเป็นจริงแต่
ส่วนเดียว มาร์กซ์ได้ศึกษาผลงาน
ของสมิทอย่างละเอียดและมีข้อ
ยุติคล้ายๆ กัน อย่างน้อยมาร์กซ์
ก็ให้ความสำคัญกับพลังการผลิต
และนวัตกรรมอันเป็นลักษณะ
สำคัญของระบบทุนนิยมมากกว่า
สมิท แต่แม้จะเห็นตรงกันใน
หัวข้อนี้ ข้อยุติของมาร์กซ์ก็
แตกต่างจากสมิท มาร์กซ์เห็นว่า
ระบบทุนนิยมโดยธรรมชาตินั้น
ไร้เสถียรภาพและเป็นอันตราย

คาร์ล ไฮน์ริช มาร์กซ์ (1818-1883) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน และนักข่าวการเมือง

ขณะที่นักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมมองเสถียรภาพและการเจริญเติบโตว่าเป็นผลมาจากพัฒนาการของตลาดเสรี มาร์กซ์กลับมองว่ามันคือความขัดแย้งทางชนชั้น การขูดรีด ความยากไร้ และเป็นระบบที่มีแนวโน้มว่าจะไปสู่

ทุนนิยมไม่ได้นำไปสู่ “ความมั่งคั่งของชาติ” หากแต่ทำให้คนงานจำนวนมากมายมหาศาลตกอยู่ในภาวะยากไร้

เพื่อให้เข้าใจแนวคิดของ มาร์กซ์ เราต้องนำตัวเราเองไปอยู่ในเงื่อนไขชีวิตเดียวกับคนงานในช่วงแรกเริ่มของการพัฒนาอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 เอกสารชิ้นหนึ่งจากพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมอุตสาหกรรมในเมืองดีสนูร์ก ประเทศเยอรมนี ได้บรรยายสภาพความเป็นอยู่ของคนงานไว้อย่างเห็นภาพชัดเจน (Baier u.a. 2002: 18)

วิกฤต ซึ่งทั้งหมดนี้อาจนำไปสู่การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ

หนังสือของมาร์กซ์ในทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญที่สุด (บางส่วนจัดพิมพ์หลังเขาเสียชีวิต) ได้แก่ *Das Kapital* (ทุน) เป็นหนังสือชุด 3 เล่มที่เผยแพร่ในช่วงปี 1867-1894 อีกเล่มหนึ่งที่มีอิทธิพลทางการเมืองอย่างมหาศาลคือ *The Communist Manifesto* (แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์) ตีพิมพ์ในปี 1848

“ในขณะที่คนมีอันจะกินสร้างบ้านกันใหญ่โตมโหฬาร แต่ในย่านที่พักอาศัยของคนงานแถบชานเมือง กลับสร้างอาคารห้องเช่าสำหรับคนงานอย่างทึบทึมเรียงกันเป็นตับและมีรูปลักษณะน่าเกลียด ทั้งยังอยู่กันอย่างแออัด ผิดสุขลักษณะ และค่าเช่าแพงเกินไป ... ดังเช่นหลายครั้งพบว่าครอบครัวทั้งครอบครัวและผู้เช่าผู้พักอาศัยจะนอนอยู่ในห้องเดียวกันทั้งหมด โดยผลัดกันนอนบนเตียง เวลาเข้านอนขึ้นอยู่กักับกะที่ทำงาน นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมทั้งหมดในการทำงานในโรงงานก็เปลี่ยนให้เข้ากับเครื่องจักร คนงานที่ทำงานกับเครื่องจักรต้องปรับตัวตาม เวลาทำงาน 70 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เป็นเรื่องปกติ ในอุตสาหกรรมทอผ้า นั้นทำงานมากถึง 80 ชั่วโมงเสียด้วยซ้ำ มีการใช้แรงงานเด็กไปทั่ว แทบไม่มีประกันสังคม และระบบการดูแลสุขภาพก็ย่ำแย่”

บริบททางประวัติศาสตร์:
การเปลี่ยนผ่านสู่ภาวะอุตสาหกรรมระยะเริ่มแรกในช่วงกลางศตวรรษที่ 19

คำบรรยายนี้ใช้ได้กับสภาพความเป็นอยู่และการทำงานของคนงานในประเทศยากจนหลายแห่งในปัจจุบันไม่มากนัก้อย

การขูดรีดในฐานะ
ผลพวงจากระบบ
ทุนนิยม

มาร์กซ์มองว่าสภาพความเป็นอยู่และการทำงานที่ไร้ความเป็นมนุษย์ไม่ได้เป็นอุบัติเหตุโชคร้าย แต่เป็นผลพวงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของระบบทุนนิยม เขาวิเคราะห์ว่าตลาดเสรีจะนำพาไปสู่ความทุกข์ยากและการขูดรีดโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะกำไรที่นายทุนได้รับนั้นมาจากการขูดรีดคนงาน

แนวคิด
“มูลค่าส่วนเกิน”

หัวใจสำคัญของแนวคิดของมาร์กซ์คือทฤษฎี “มูลค่าส่วนเกิน” (surplus value) ที่ปรากฏใน *ทุน เล่มที่หนึ่ง* ในปี 1867 และลงรายละเอียดในเล่มอื่นที่เผยแพร่หลังจากเขาเสียชีวิต มูลค่าส่วนเกินคือมูลค่าที่ผู้ประกอบการได้รับในรูปกำไรหลังหักจากทุนที่ได้ลงไป ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเขาลงทุน 100 ยูโรในการผลิต (ซึ่งอาจเป็นผลตอบแทนอย่างเป็นสัดส่วนที่มอบแก่สินค้าและปัจจัยการผลิตทั้งปวง) แต่ขายในท้องตลาดได้ในราคา 110 ยูโร ในความเห็นของมาร์กซ์ 10 ยูโรนี้คือมูลค่าส่วนเกินที่ได้มาอย่างเป็นระบบจากแรงงานที่เป็นผู้สร้างมูลค่านี้ขึ้นมาเท่านั้น พุดอีกอย่างคือคนงานได้สร้างมูลค่าขึ้นมา มากกว่าที่เขาได้รับในรูปค่าจ้าง

มูลค่าส่วนเกิน ในทฤษฎีมูลค่าแรงงานของมาร์กซ์ เกิดขึ้นจากกำไรที่ผู้ประกอบการได้จากผลผลิตของคนงานหลังจากหักต้นทุนค่าจ้างและค่าใช้จ่ายในปัจจุบันการผลิต มูลค่าส่วนเกินจึงเป็นเหมือนการขูดรีดคนงาน ต่อจากนั้นมาร์กซ์ได้แยกย่อยลงไปอีกเป็นมูลค่าส่วนเกินสมบูรณ์ (absolute surplus value) ซึ่งเกิดขึ้นจากการทำงานเกินเวลา (เวลาในการทำงานนานกว่าเดิม) กับมูลค่าส่วนเกินเชิงสัมพัทธ์ (relative surplus value) ที่ได้มาจากผลิตภาพ (productivity) ที่เพิ่มขึ้น (Wirtschaftslexikon 2009)

อ่านเพิ่มเติม:
Volker Happe,
Gustav Horn and
Kim Otto (2009),
Das Wirtschaftslexikon. Begriffe. Zahlen. Zusammenhänge, Bonn.³

³ เราขอขอบคุณสำนักพิมพ์ ยอท.ฮา.เว. ดีทซ์ นาค (J.H.W. Dietz Nach) แห่งกรุงบอนน์ ที่อนุญาตให้ใช้ศัพท์เศรษฐศาสตร์ที่อยู่ในคลังศัพท์ของเขา

มาร์กซ์บรรยายว่าคนงานได้รับแค่ค่าจ้างเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น ในทางตรงกันข้าม นายทุนร่ำรวยได้ก็ด้วยผลต่างระหว่างค่าจ้างกับมูลค่าส่วนเกินที่คนงานสร้างขึ้น

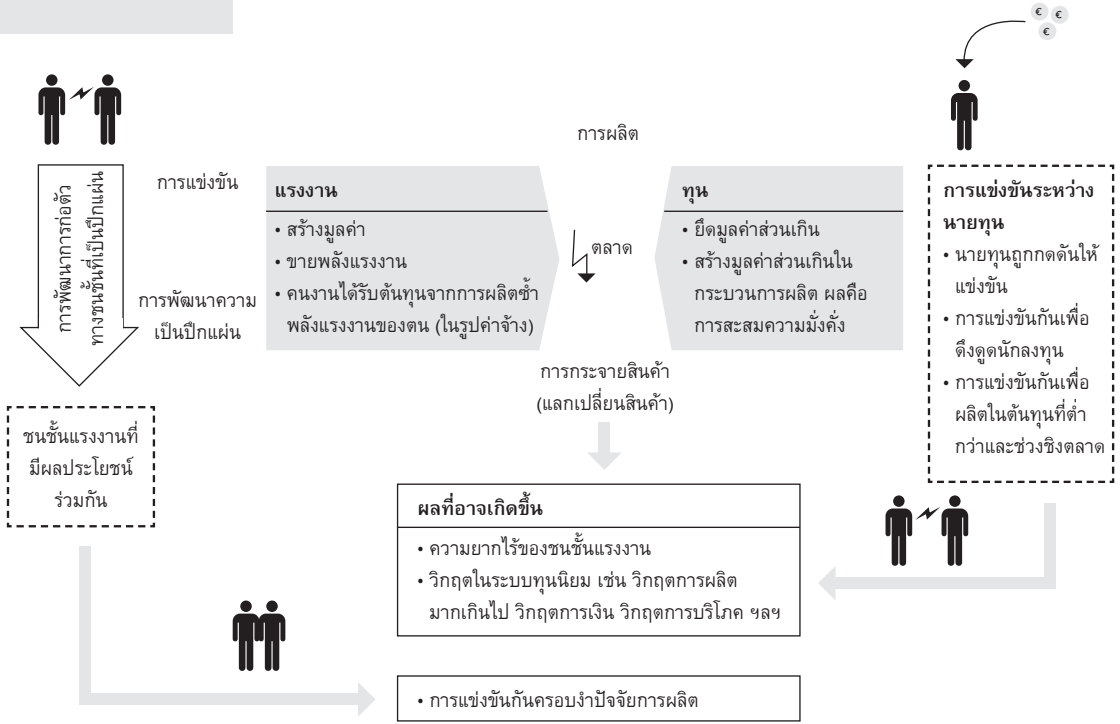
เขาตั้งข้อสมมติว่า ด้วยเหตุที่นายทุนถูกกดดันจากการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น จึงพยายามเพิ่มสัดส่วนมูลค่าส่วนเกินนี้ ต่อจากนั้นค่าจ้างจะลดลง ชั่วโมงทำงานเพิ่มขึ้น และใช้เครื่องจักรเข้มข้นยิ่งขึ้น ผลคือการทำงานจะเพิ่มขึ้น <เพราะผู้ประกอบการต้องการลดต้นทุน> ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการหลายรายจะค่อยๆ ถูกบีบให้ออกจากตลาด <เช่น ปิดกิจการเพราะสู้แรงกดดันจากการแข่งขันไม่ไหว> ในที่สุดสังคมจะแบ่งแยกมากขึ้น โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินกับคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีทุนอยู่ในมือ

ในข้อเขียนที่เรียกว่า *Economic and Philosophical Manuscripts* (ต้นฉบับเศรษฐศาสตร์และปรัชญา) ที่เขียนขึ้นในปี 1844 นอกจากแนวคิด “มูลค่าส่วนเกิน” มาร์กซ์ยังนำเสนอแนวคิดที่เรียกว่าความแปลกแยกของแรงงาน มาร์กซ์ (ซึ่งเหมือนกับที่ ออตัม สมิธ คิด) ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อเสียของการแบ่งงานกันทำในกระบวนการผลิต นั่นคือในการผลิตขนาดใหญ่ <ที่ใช้คนงานเป็นจำนวนมากอย่างเช่นในสายพานการผลิตในโรงงาน> คนงานจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิตในขอบเขตที่จำกัดและซ้ำซากอย่างที่สุด เขาไม่มีโอกาสได้สัมผัสผลผลิตขั้นสุดท้ายและความปิติที่ได้มีส่วนในการผลิต <เขาไม่ได้สัมผัสผลงานที่เขามีส่วนร่วมในการประกอบหรือผลิต ความภูมิใจในการสร้างสรรค์จึงไม่เกิดขึ้น>

สำหรับ ออตัม สมิธ การแข่งขันและการแบ่งงานกันทำเป็นต้นน้ำของความก้าวหน้า แต่ในทางตรงกันข้าม มาร์กซ์กลับเห็นว่าการแข่งขันและการแบ่งงานกันทำเป็นต้นต่อความชั่วร้ายของระบบทุนนิยม และเป็นต้นเหตุของการขูดรีดและความแปลกแยก เขามองว่าความก้าวหน้าในการผลิตในยุคของเขาส่งผลดีต่อเจ้าของทุนเท่านั้น ในขณะที่คนงานกลับยากไร้

แนวคิด

“ความแปลกแยก”

รูปที่ 2: โครงสร้างชั้นพื้นฐานจากข้อเสนอของมาร์กซ์

ความไร้เสถียรภาพของระบบทุนนิยม

ในความเห็นของมาร์กซ์ ระเบียบเศรษฐกิจที่เน้นการทำกำไรนั้นไม่มีเสถียรภาพและมีแนวโน้มว่าจะเกิดวิกฤต ในทัศนะของเขา ท้ายที่สุดสิ่งนี้จะนำไปสู่การปฏิวัติโดยผู้ที่ถูกขูดรีด⁴

“การกระจุกตัวของปัจจัยการผลิตและการขัดเกลาทางสังคมของแรงงาน (socialisation of labour) ท้ายที่สุดจะดำเนินไปจนถึงจุดที่ไปกันไม่ได้กับนายทุน แรงเสียดทานจะถึงจุดระเบิดขาดสะบั้น และในที่สุดสถาบันกรรมสิทธิ์เอกชนของระบบทุนนิยมจะล่มสลายลง” (Marx 1991: 684f)

⁴ งานที่กล่าวถึงมาร์กซ์ให้คำตอบในเรื่องนี้แตกต่างกัน ซึ่งอยู่ที่การตั้งคำถามว่ามาร์กซ์มองว่าการปฏิวัติเป็นสิ่งจำเป็นหรือเป็นแค่พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เป็นไปได้ ในการตอบคำถามนี้ต้องดูว่างานชิ้นนั้นๆ พิจารณาผลงานของมาร์กซ์โดยแยกตามช่วงวัยของมาร์กซ์ที่แตกต่างกัน หรือดูผลงานของเขาทั้งหมดในภาพรวม โปรดดู Heinrich (2004: 169-78)

แนวคิดสำคัญแนวคิดสุดท้ายที่อยู่ในคลังทฤษฎีของมาร์กซ์ ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ปี 1848 คือเรื่อง “ทรัพย์สิน” (property) หรือ “กรรมสิทธิ์” (ownership) โดยเฉพาะในแง่ที่หมายถึงกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจุบันการผลิต

สำหรับมาร์กซ์ กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจุบันการผลิตคือลักษณะเด่นของสังคมชนชั้นในระบบทุนนิยม แต่หลังจากการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพซึ่งมาร์กซ์ได้ทำนายไว้ในข้อเขียนสมัยแรกๆ ของเขา กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลจะถูกขจัดไป เนื่องจากชนชั้นแรงงานได้ค่าจ้างที่ต่ำแทบจะไม่พอประทังชีวิต จึงไม่สามารถสะสมทรัพย์สินเป็นกอบเป็นกำได้ ตรงกันข้ามกับนายทุนที่ได้ทรัพย์สินเหล่านั้นมาจากการขูดรีด <ดังนั้น ในระบบใหม่ที่คนงานเป็นใหญ่จึงไม่มีแรงจูงใจที่จะคงระบบเดิมเอาไว้>

ดังนั้นในแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ มาร์กซ์จึงเรียกร้อง

- ให้รวมศูนย์สินเชื่อไว้ในมือของรัฐ โดยให้ผ่านธนาคารแห่งชาติด้วยทุนของรัฐ (state capital) และให้สถาบันการเงินนี้มีสถานะผูกขาดเพียงผู้เดียว
- ให้รวมศูนย์ระบบขนส่งไว้ในมือของรัฐ
- ให้เพิ่มทวีจำนวนบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของ เพิ่มปัจจุบันการผลิต เพิ่มการเพาะปลูก และปรับปรุงอสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดโดยยึดโยงตามแผนงานชุมชน (ดู Marx/Engels 1987: 54)

แต่ ฟรีดริช เองเกิลส์ (Friedrich Engels) ผู้ตีความข้อเขียนของมาร์กซ์ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดมองว่าจะเกิดปัญหาถ้ามีการโอนมาเป็นของรัฐ (nationalization) เขาบอกว่า “ยิ่ง [รัฐ] ดำเนินการเข้ายึดพลังการผลิตมากเท่าไร รัฐจะยิ่งกลายเป็นนายทุนแห่งชาติและพลเมืองจะถูกขูดรีดมากขึ้นเท่านั้น ... ความสัมพันธ์แบบนายทุนจะไม่หายไปไหน แต่จะนำพาไปสู่จุดขัดแย้ง” (Engels 1988: 553f)

นักเศรษฐศาสตร์ท่านหนึ่งชื่อ จอห์น เคนเนธ แกลเบรธ (John Kenneth Galbraith) ได้กล่าวว่า “ภายใต้ระบบทุนนิยม คนขูดรีดคน ในระบบคอมมิวนิสต์ ก็แค่เกิดสิ่งตรงกันข้าม” <เป็นการเล่นคำ นัยคือการขูดรีดยังคงอยู่เหมือนเดิม> รัฐ เช่น สหภาพโซเวียต และอดีตเยอรมนีตะวันออก

กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล
ในปัจจุบันการผลิต
ในฐานะคุณลักษณะ
สำคัญของสังคม
ที่มีชนชั้น

ข้อเรียกร้องทาง
การเมืองใน
แถลงการณ์พรรค
คอมมิวนิสต์

ปัญหาการโอนมา
เป็นของรัฐ

ได้ดำเนินการตามข้อเรียกร้องของแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ด้วยการ รวมศูนย์และโอนธนาคาร ระบบขนส่ง และปัจจัยการผลิตมาเป็นของรัฐ ผลคือรัฐเหล่านี้ล้มเหลว

ประวัติศาสตร์
อธิบายได้จากการ
ต่อสู้ทางชนชั้น

มาร์กซ์ตีความประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นผลจากการต่อสู้ทางชนชั้น ซึ่งขึ้นถึงจุดเดือดเมื่อระดมฟឹกับชนชั้นกรรมาชีพเผชิญหน้ากันและลงเอย ในขั้นท้ายสุดด้วยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ เขาได้ร่างรูปแบบสังคม อุดมคติที่ปราศจากชนชั้น ปราศจากการแข่งขัน และปราศจากการถือ กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจัยการผลิต

ความยากไร้ไม่ใช่
สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่าสภาวะความยากไร้ของคนงาน อย่างที่มาร์กซ์บรรยายและการที่ทรัพย์สินกระจุกตัวอยู่กับเจ้าของทุน นั้นไม่ใช่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นไปได้ที่จะกระจายความเจริญรุ่งเรือง อย่างเป็นธรรมกว่าเดิม โดยเฉพาะผ่านทาง การจัดองค์กรและความเป็น ปึกแผ่นของคนงานในสหภาพแรงงาน รวมทั้งการสร้างรัฐสวัสดิการขึ้นมา อย่างเข้มแข็ง

ชุมเพเทอร์:
“การทำลายอย่าง
สร้างสรรค์”

คำว่า “**กระฎุมพี**” (Bourgeoisie) และ “**กรรมาชีพ**” (Proletariat) มาร์กซ์ใช้เพื่ออ้างอิงถึงชนชั้นที่อยู่ ผังตรงข้ามกัน คำว่า “proletarian” มาจากภาษาละตินคือ “proletarius” (หมายความว่า “อยู่ในช่วงชั้นระดับ ล่างสุด”) ส่วนคำว่า “bourgeoisie” นั้นมาจากภาษาฝรั่งเศส เป็นการ กล่าวถึง “ช่วงชั้นที่เป็นเจ้าของ ทรัพย์สินอย่างเต็มขั้น” (หมายถึง ผู้ประกอบการ นายทุน ผู้จัดการ และผู้มีทรัพย์สินให้เช่า)

การกระจุกตัวของทุนจะ สลายลงจากสิ่งที่มีนวัตกรรม ศาสตร์ชาวออสเตรีย โยเซฟ ชุมเพเทอร์ (Joseph Schumpeter) เรียกว่า “การทำลาย อย่างสร้างสรรค์” (creative destruction) เขามองว่าบริษัท ทั้งหลายจะมีการจัดรูปองค์กร ใหม่อยู่เสมอ อันเป็นผลมาจาก นวัตกรรม การแข่งขัน วิฤต- การณ์ และตลาดใหม่ๆ

“การเปิดตลาดใหม่ๆ ไม่ว่าจะภายนอกหรือภายในประเทศ บวกกับการพัฒนาองค์กร ตั้งแต่วางงานฝีมือขนาดเล็ก โรงงาน ไปจนถึงบริษัทยักษ์ใหญ่อย่างเช่น ยู.เอส. สตีล ล้วนแต่ต้องผ่านกระบวนการเดียวกันหมด ... นั่นคือมีการปฏิวัติโครงสร้างเศรษฐกิจจากภายในไปเรื่อยๆ ทำลายรูปแบบเดิมไปเรื่อยๆ แล้วก็สร้างใหม่ไปเรื่อยๆ กระบวนการทำลายอย่างสร้างสรรค์นี้เป็นข้อเท็จจริงอันสำคัญของระบบทุนนิยม” (Schumpeter 1942: 137f)

ยกตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมรถยนต์มาแทนที่คนขับรถม้า ช่างตีเหล็กและเด็กเลี้ยงม้า ทำนองเดียวกันผู้ผลิตเครื่องพิมพ์ดีดก็ต้องเลิกทางให้ผู้ผลิตคอมพิวเตอร์ นี่คือตัวอย่างการทำลายอย่างสร้างสรรค์ที่ในแง่หนึ่งนั้นมีผลดีคือทำให้เกิดนวัตกรรม แต่อีกแง่หนึ่งก็ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนรูปแบบใหม่ๆ และเรียกร้องให้คนต้องปรับตัวอย่างมโหฬาร

การทดลองกับสังคมนิยมโดยรัฐที่มีรากฐานจากมาร์กซ์ปรากฏว่าล้มเหลว ทำให้นักทฤษฎีสายนี้เสียชื่อเสียง ดังนั้นทฤษฎีนี้ถูกลบล้างแล้วใช่ไหม? ข้อเท็จจริงที่ปรากฏคือจนถึงปัจจุบันเรายังไม่เจอระบบใหม่ที่ทำหน้าที่ได้เหมือนกับระเบียบเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานอยู่บนประสิทธิภาพของกลไกตลาดบวกกับระบบกรรมสิทธิ์เอกชนซึ่งอยู่รอดและผ่านร้อนผ่านหนาวมาแล้ว

ถือได้ว่ามาร์กซ์เป็นนักวิเคราะห์ที่ดีกว่าเป็นผู้ชี้ทาง ลัทธิความคิดของเขาไม่อาจนำพาไปสู่การแก้ปัญหาในทางปฏิบัติและสิ่งที่เขาทำนายก็ไม่ได้เกิดขึ้น แต่การวิเคราะห์ของเขายังคงดึงดูดความสนใจ มาร์กซ์ชี้ให้ผู้คนรับรู้ถึงอันตรายและวิกฤตจากระบบทุนนิยมที่ปราศจากการควบคุมมากกว่านักวิเคราะห์รายใดๆ

ดังนั้นควรจำแนกมาร์กซ์อย่างไร? อาจเป็นอย่างไรที่นายวิลลี BRANDT (Willy Brandt) กล่าวไว้ที่เมืองเทรียร์ในปี 1997 ตอนที่เขาไปเยี่ยมบ้านของคาร์ล มาร์กซ์ ก็เป็นได้ นั่นคือ “เราให้ความยุติธรรมแก่มาร์กซ์ได้ดีที่สุดด้วยการนำเขาลงมาจากแท่นรูปเคารพ ไม่ว่าจะเป็นในความหมายบวกหรือ

ความล้มเหลวของสังคมนิยมโดยรัฐ

ค่านิยมที่ยั่งยืนจากแนววิเคราะห์ของมาร์กซ์

ควรจัดให้มาร์กซ์อยู่ในกลุ่มนักคิดแบบไหน?

วิลลี BRANDT: “การแสวงหาเสรีภาพ”

อ่านเพิ่มเติม:
Francis Wheen
(2008), *Marx's
"Das Kapital":
A Biography.*

ความหมายลบลบไม่ว่าคนคนนั้นจะเคยเห็นด้วยหรืออาจจะเห็นด้วยกับมาร์กซ์
แรงจูงใจหลักในการคิดและการดำเนินการต่างๆ ของเขาคือการพยายาม
ให้เกิดเสรีภาพแก่มวลมนุษย์ การปลดปล่อยมนุษย์ให้หลุดจากสภาวะที่ต้อง
พึ่งพาคนอื่นเยี่ยงทาสอันเป็นสิ่งที่น่าสังเวชใจยิ่งนัก”

2.3 จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์: การจัดการระบบ ทุนนิยม

เคนส์:
ทางสายกลาง?

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (1883-1946) เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษที่มีอิทธิพลมากต่อทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในศตวรรษที่ 20

ในหนังสือทรงอิทธิพลที่ชื่อ *ทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยการจ้างงาน ดอกเบี้ย และเงิน* (1936) เคนส์ตั้งข้อสงสัยว่ากลไกตลาดโดยลำพังอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาของตัวมันเองได้ เขาเป็นผู้วางรากฐานที่ภายหลังเรียกกันว่า “ลัทธิสำนักเคนส์” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะกำหนดทิศทางของระบบทุนนิยม

นอกจากนี้เคนส์ยังช่วยพัฒนาระบบเบรตตันวูดส์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดกฎระเบียบของเศรษฐกิจโลกและตลาดการเงินในยุคหลังสงครามโลก

ทั้งลัทธิความคิดทุนนิยมเสรีของ ออตัม สมิท ที่ให้รัฐเข้ามาแทรกแซงน้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ รวมทั้งการไม่ยอมรับการแข่งขันและกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลของ คาร์ล มาร์กซ์ นั้นมีปัญหา จึงมีการตั้งคำถามว่ามีทางสายกลางที่เป็นทุนนิยมแบบมีการประสานใหม่ <coordinated capitalism เป็นระบบทุนนิยมที่มีการประสานกันหรือร่วมมือกันในหมู่ “ผู้เล่น”> อันจะทำให้สามารถควบคุมพลังการผลิตของกลไกตลาด แต่ในขณะเดียวกันก็ขัดขวางและรองรับพลังแห่งการทำลายของระบบทุนนิยม

นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์

ได้วิเคราะห์ลักษณะของทุนนิยมที่เป็นเหมือนเทพเจ้าเจนนีสซึ่งมีสองหน้า⁵ กล่าวคือในขณะที่ระบบทุนนิยมมีประสิทธิภาพและมีความสามารถในการผลิต แต่อีกด้านหนึ่งก็มีโครงสร้างที่ไม่มั่นคงและไม่มีเสถียรภาพ แม้เคนส์จะมีความเชื่อมั่นในระบียบตลาดที่มีพื้นฐานอยู่บนทรัพย์สินและการแข่งขัน แต่เขาก็ได้วิจารณ์เศรษฐศาสตร์สำนักคิดตลาดเสรีแนวใหม่ (neoclassical) ซึ่งอ้างอิงกลับไปได้ถึงลัทธิความคิดของสมิท

ยกตัวอย่างเช่น เขาวิจารณ์ข้อเท็จจริงที่ว่า “สมมติฐานของสำนักคิดตลาดเสรีแนวใหม่แทบจะหรือไม่มีทางเป็นไปได้ ผลก็คือไม่สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง” (Keynes 1966: 319)

ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงในปี 1929 เคนส์ได้แสดงความสงสัยต่อ “มือที่มองไม่เห็น” เพราะระบบกลไกตลาดไม่สามารถดึงเศรษฐกิจกลับไปสู่ระดับเดิมที่เคยเป็น ซึ่งสมมติฐานของสมิทอาจทำให้คนคาดการณ์ว่าจะเกิดเช่นนั้นขึ้น การว่างงานยังคงอยู่ในระดับสูง และเกิดภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน

เคนส์กล่าวถึงเศรษฐกิจขาลงต่อเนื่อง (downward spiral) ไว้ว่า ถ้าการผลิตสินค้าในระบบเศรษฐกิจลดลงและมีการเลิกจ้างคนงาน ทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิตจะเกิดความไม่แน่ใจขึ้นมาและใช้จ่ายเงินน้อยลง (“ออมอย่างตื่นตระหนก”) อุปสงค์จะลดลงต่อเนื่อง บริษัทผลิตน้อยลงและลดตำแหน่งงาน ผู้คนเก็บออมมากขึ้น เป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ วิกฤตจะก่อดสถานการณ์ให้เลวร้ายลงเรื่อยๆ เศรษฐกิจจะเสี่ยงต่อการจมอยู่ในภาวะตกต่ำยาวนาน ในช่วงเริ่มเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลกก็ปรากฏภาวะดังกล่าวอย่างชัดเจน เป็นรากฐานไปสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เคนส์ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นสถานการณ์ที่ตลาดเสรีไม่ทำงานเท่านั้น เขายังพัฒนาแนวคิดในการแก้ไขในรูปแบบที่เรียกว่าการจัดการทางเศรษฐกิจแบบต้านวัฏจักร (anti-cyclical economic management)

ในช่วงเศรษฐกิจขาลง รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงตลาดและทดแทนการใช้จ่ายของเอกชนที่หายไปโดยการกู้ยืมและอัดฉีดเงินเข้าไปในระบบ เช่น ให้เงินกับผู้คนโดยตรงด้วยการลดภาษี แต่มาตรการนี้อาจไม่ได้ผลถ้าประชาชน

การวิจารณ์สำนัก
นีโอคลาสสิก
ของเคนส์

ความไม่มั่นใจใน
“มือที่มองไม่เห็น”

อันตรายของภาวะ
เศรษฐกิจขาลง
ต่อเนื่อง

การแทรกแซง
เชิงรุกโดยรัฐ
เป็นสิ่งจำเป็น

⁵ เทพเจ้าโรมันที่ชื่อเจนนีสนี้มีสองหัว หัวหนึ่งหันมองไปข้างหน้า อีกหัวหนึ่งหันมองไปข้างหลัง

ยังคงยอมต่อไปเพื่อรับมือกับความไม่แน่นอน ที่มีประสิทธิผลกว่าคือให้รัฐ
ใช้จ่ายทางตรงเสียเอง เช่น สร้างถนนหนทางหรือโรงเรียน ผลจากการเพิ่ม
การใช้จ่ายคือจะมีการจ้างงานกันมากขึ้น แล้วผู้คนก็จะบริโภคมากขึ้น สร้าง
อุปสงค์และกระตุ้นภาวะเศรษฐกิจขาขึ้นในทางบวก เคนส์อธิบายไว้ว่า

“ถ้าเราใช้จ่ายมากกว่า 150 ล้านปอนด์ ทุกคนจะมีรายได้สูงขึ้น
และคนที่ว่างงานก็ไม่จำเป็นต้องไปรับเงินชดเชยการว่างงานอีกต่อไป
เนื่องการใช้จ่ายที่ว่าจะส่งผลให้คนอื่น ๆ จำนวนมากได้รับการจ้างงาน
เงินจะหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ และจะถูกนำไปจับจ่ายซื้อสินค้า
หลากหลายชนิด ไม่ใช่กระจุกตัวอยู่แค่อุตสาหกรรมไม่กี่ประเภท”
(Keynes 1939, อ้างใน Weinert 2008)

“ในระยะยาว เรา
ทุกคนจะตายหมด”

นี่คือเหตุผลของเคนส์ที่ไม่เชื่อว่ากลไกตลาดจะนำพาไปสู่สภาวะ
ดุลยภาพเสมอไปดังที่สมิธคาดไว้ วลีอันโด่งดังของเคนส์ที่เราได้อ้างถึง
ไปแล้วที่ว่า “ในระยะยาว เราทุกคนจะตายหมด” มีนัยคือการเรียกร้องให้
รัฐเข้ามารับผิดชอบ <แทนที่จะปล่อยประชาชนไปตามยถากรรมหรือให้กลไก
ตลาดเป็นผู้คลี่คลายปัญหา> วลีนี้หมายความว่า การสร้างงานและการเจริญ
เติบโตในวันนี้มีความสำคัญมากกว่าการไปหวังลมๆ แล้งๆ ว่าอนาคตจะดีขึ้น
กว่าเดิมนั้น และตลาดจะมีการกำกับดูแลตัวเอง

อย่างไรก็ดี เคนส์ยอมรับว่าแนวนโยบายแบบเข้าแทรกแซงตลาดมีความ
เสี่ยง เพราะยากที่จะรู้ว่าเมื่อไหร่ควรจะเข้ามาแทรกแซงและต้องแทรกแซง
มากน้อยแค่ไหนจึงจะพอ เขาเขียนว่า

“ข้อเท็จจริงที่เห็นชัดคือ ความรู้ที่เราต้องใช้ในการประเมิน
ผลตอบแทนในอนาคตนั้นสุดจะไม่สมบูรณ์ ความรู้ของเราในเรื่อง
ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดผลตอบแทนในอนาคตของการลงทุนในวันนั้น
มีน้อยมากและบ่อยครั้งแทบไม่มีนัยสำคัญเลย” (Keynes 1966: 126)

รูปที่ 3: โครงสร้างพื้นฐานของข้อเสนอของเคนส์

การวิเคราะห์และข้อเสนอแนะของเคนส์ที่ว่ารัฐต้องเข้ามาแทรกแซงการทำงานของระบบตลาดเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลมากในช่วงที่เขามีชีวิตอยู่ การที่เขาค้านทั้งสมิทกับมาร์กซ์นั้นบ่อยครั้งถูกเรียกเป็น “การปฏิบัติของสำนักเคนส์” ปฏิบัติการต่อความคิดของเขาก็สะท้อนถึงสิ่งนี้ พวกเขาเสรีนิยมและอนุรักษนิยม (ด้านเศรษฐกิจ) อธิบายเคนส์ว่าเป็นพวกสังคมนิยมแอบจิด ในขณะที่พวกมาร์กซิสต์ถือว่าว่าเคนส์เชื่อมั่นในกลไกตลาดมากเกินไป แต่สิ่ง

สิ่งที่เรียกว่า
“การปฏิบัติของ
สำนักเคนส์”

ที่แน่นอนคือเคนส์มุ่งต่อต้านระบบเผด็จการที่โตวันโตคืนทั้งในเยอรมนีและประเทศอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อพยายามรักษาประชาธิปไตยไว้ไม่ให้ถูกทำลายไป

“ระบบรัฐอำนาจนิยมในปัจจุบันดูเหมือนจะแก้ไขปัญหาการว่างงานโดยไม่คำนึงถึงประเด็นด้านประสิทธิภาพและเสรีภาพ เป็นที่ประจักษ์ว่าโลกจะไม่อดทนต่อภาวะว่างงานอีกต่อไป ซึ่งนอกเหนือจากช่วงแห่งความตื่นเต็นชั่วคราวแล้ว ในความเห็นของผมมันเกี่ยวพันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้จากลัทธิปัจเจกบุคคลที่สัมพันธ์กับระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ทว่าเป็นไปได้ที่เราจะสามารถรักษาโรคว่างงานได้โดยที่ในขณะที่เดียวกันก็สามารถคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพและเสรีภาพถ้าเราวิเคราะห์ปัญหาถูกต้อง” (Keynes 1966: 321)

กฎขั้นพื้นฐาน
ทางจิตวิทยา

นอกจากนี้ จาก “กฎขั้นพื้นฐานทางจิตวิทยา” ของเคนส์ เขาให้เหตุผลว่าทำไมการกระจายรายได้จึงไม่ได้เป็นเพียงข้อพึงปรารถนาในทางสังคมเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในทางเศรษฐศาสตร์ด้วย กล่าวคือ เศรษฐกิจจะมีพลวัตได้จำเป็นต้องมีอุปสงค์ที่เพียงพอสำหรับขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แต่คนที่มีรายได้สูงมักออมนายได้ของเขาในสัดส่วนที่สูง ดังนั้นถ้าจะให้มีการกระตุ้นอุปสงค์ก็ควรให้คนทำงานที่รายได้น้อยซึ่งมีอัตราการออมต่ำกว่า มีรายได้มากขึ้น <ซึ่งจะทำให้เขาผันเม็ดเงินเข้าไปในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น>

อิทธิพลของเคนส์
ต่อศตวรรษที่ 20

สุดท้ายคือเคนส์มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างสิ่งที่เรียกว่าระบบเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods)

ไม่มีนักเศรษฐศาสตร์คนใดที่มีอิทธิพลเทียบเท่าเคนส์ในศตวรรษที่ 20 ข้อเสนอนะของเขาถูกนำไปปฏิบัติเป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี 1933 ภายใต้กรอบนโยบาย “ข้อตกลงใหม่” หรือ New Deal ของประธานาธิบดีรูสเวลต์ อันดับแรกคือได้เพิ่มการลงทุนภาครัฐอย่างมหาศาล เช่น ลงทุนกับโครงสร้างพื้นฐาน อันดับที่สองคือกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคด้วยการเพิ่มสิทธิประโยชน์จากประกันสังคม เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่าคนที่มียาได้น้อยหรือไม่มีรายได้ <ซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์ต่างๆ จาก

ระบบเบรตตันวูดส์: ในปี 1944 ในการประชุมที่เมืองเบรตตันวูดส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการตกลงกันใช้สถาปัตยกรรมทางการเงินระหว่างประเทศสำหรับยุคหลังสงครามโลก หลักสำคัญคือเป็นระบบเงินตราระหว่างประเทศที่จำกัดความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่างๆ โดยให้มีการเชื่อมโยงกับค่าเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ กองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก จึงถูกจัดตั้งขึ้นมาให้เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการปล่อยเงินกู้ระหว่างประเทศและกำกับดูแลตลาดการเงินระหว่างประเทศ ระบบเบรตตันวูดส์ใช้อยู่จนถึงปี 1973 หลังเกิดความผันผวนในตลาดเงินตราระหว่างประเทศ ระบบที่กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลต่างๆ โดยยึดโยงกับค่าเงินดอลลาร์สหรัฐจึงมีอันต้องล้มเลิกไป

ระบบประกันสังคมมากที่สุด> มีอัตราการออมต่ำ และเมื่อเขามีเงินในมือมากขึ้น เขาก็จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทำให้การบริโภคในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ลัทธิความคิดของเคนส์กลายเป็นแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักอยู่ยาวนานจนกระทั่งทศวรรษ 1970 ส่วนในประเทศเยอรมนี ผู้ที่นำแนวคิดของเคนส์ไปใช้คือนักเศรษฐศาสตร์ชื่อ คาร์ล ชิลเลอร์ (Karl Schiller) ซึ่งเป็นรัฐมนตรีกิจการเศรษฐกิจและรัฐมนตรีกระทรวงการคลังสังกัดพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมนีช่วงระหว่างปี 1966-1972 ในช่วงนี้แม้กระทั่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาหัวอนุรักษ์นิยม ริชาร์ด นิกสัน ยังกล่าวเลยว่า “ปัจจุบันนี้ เราทั้งหมดทุกคนล้วนยึดถือแนวคิดของสำนักเคนส์ทั้งนั้น”

อย่างไรก็ดี นับจากกลางทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ลัทธิ

สำนักเคนส์ประสบกับวิกฤตความเชื่อถือ ปรากฏว่านโยบายงบประมาณด้านวัฏจักรไม่ได้ส่งผลตามที่เคนส์ว่าไว้ จริงอยู่การใช้จ่ายได้เพิ่มขึ้นในช่วงที่เศรษฐกิจเกิดวิกฤต <ผ่านนโยบายกระตุ้น> แต่พอเศรษฐกิจฟื้นตัว หน้าที่รัฐบาลก็ไม่ได้มีการใช้คืน ผลลัพธ์คือหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้นแบบสะสม และขอบเขตในการใช้จ่ายแบบขาดดุลลดลงอย่างต่อเนื่องราวกับเป็นวิกฤตที่

ปัญหาเกี่ยวกับลัทธิ
สำนักเคนส์

ตามมาจากวิกฤตอีกทีหนึ่ง นอกจากนี้ก็เกิดวิกฤตน้ำมันสองครั้ง ราคาน้ำมันที่ถีบตัวขึ้นอย่างรุนแรงทำให้เกิดวงจรอันเลวร้าย นั่นคือ แม้มีการขึ้นค่าจ้าง แต่ทว่าราคาพลังงานที่ถีบตัวสูงขึ้นกว่าเดิมได้ไปกัดเซาะรายได้ของคนงานที่เพิ่มขึ้น <จนรายได้ที่แท้จริงไม่ได้เพิ่มขึ้น> ผลพวงคือต้องขึ้นค่าจ้างอีกรอบหนึ่ง ซึ่งทำให้อัตราเงินเฟ้อพุ่งขึ้น และกดดันให้มีการเพิ่มค่าจ้างอีกรอบหนึ่ง ดังนั้นชุดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจจึงไม่ได้ผล ซ้ำยังเกิดภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการมีเงินเฟ้อในอัตราสูง (เรียกว่า stagflation) ต่อมานักเศรษฐศาสตร์แนวเสรีนิยมใหม่และนักเศรษฐศาสตร์แนวคลาสสิกใหม่ (new classical economists) ออกโรงเสนอแนะให้เน้นนโยบายปรับแก้ทางซีกอุปทาน (supply-side policy) ที่เป็นมิตรกับวิสาหกิจมาก ๆ กล่าวคือให้ส่งเสริมความได้เปรียบในการตั้งฐานการผลิตโดยใช้มาตรการลดต้นทุน จัดงบประมาณของรัฐในลักษณะไม่สุรุ่ยสุร่าย และใช้นโยบายรัดเข็มขัด เป็นต้น

หลังจากยุคที่เสรีนิยมทางเศรษฐกิจเฟื่องฟู ก็ปรากฏว่ามีเสียงเรียกร้องดังขึ้นเรื่อยๆ ให้รัฐกลับเข้ามาแทรกแซงตลาดที่ผ่อนคลายกฎเกณฑ์ไปมาก โดยหนึ่งในนั้นเป็นผลมาจากวิกฤตตลาดการเงินที่เริ่มขึ้นในปี 2007 บัดนี้คนเริ่มหันกลับไปหาแนวคิดของเคนส์ ซึ่งก็ไม่น่าประหลาดใจแต่อย่างใด

ภาวะเศรษฐกิจชะงักงันพุ่งเงินเฟ้อ: ภาวะที่ความชะงักงันทางเศรษฐกิจและเงินเฟ้อเกิดขึ้นพร้อมกัน (Wirtschaftslexikon 2009)

เพราะสิ่งที่เคนส์เขียนไว้เกี่ยวกับตลาดการเงินระหว่างประเทศอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้เหมาะสมกว่าที่เคย:

อ่านเพิ่มเติม:

Reinhard Blomert (2007), *John Maynard Keynes*,

Reinbeck; Heinz-

J. Bontrup (2006),

Keynes wolte den

Kaptalismus retten.

Zum 60. Todestag

von Sir John May-

nard Keynes, Bonn.

“พวกนักเก็งกำไรอาจไม่ทำให้เกิดอันตรายจนเป็นฟองสบู่ที่ระเบิดได้ ที่การดำเนินการของวิสาหกิจยังเป็นไปอย่างมั่นคง แต่สถานการณ์จะเลวร้ายถ้าวิสาหกิจกลายเป็นฟองสบู่ขึ้นมาอันมาจากวังวนแห่งการเก็งกำไร ถ้าเมื่อไหร่พัฒนาการของทุนในประเทศเป็นผลผลิตจากกิจกรรมในบ่อนคาสีโน เมื่อนั้นแหละพัฒนาการของทุนจะไม่สามารถดำเนินได้อย่างที่ควร” (Keynes 1966: 134)

2.4 ตัวแบบในอุดมการณ์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

ในการถกเถียงกันทางการเมืองโดยทั่วไปจะพบว่ามักมีกลิ่นอายแนวคิดของทั้งสมิธ มาร์กซ์ และเคนส์ ผสมผสานอยู่ทั่วไปหมด สมมติถ้านักการเมืองแนวเสรีนิยม (ในแง่ “เสรีนิยมทางเศรษฐกิจ”) พยายามลดทอนบทบาทของรัฐให้ทำหน้าที่หลักๆ ที่จำเป็นเท่านั้น และประกาศว่ารัฐมิได้เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา แต่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาต่างหาก ความคิดอย่างนี้สอดคล้องกับความคิดของ อัดัม สมิธ ในช่วงที่ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ไร้การควบคุมซึ่งตลาดทำงานได้ไม่เต็มที่มากขึ้นเรื่อยๆ แนวทางการแก้ปัญหาของเคนส์ว่าด้วยการจัดการระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดก็จะกลับมามีนัยอีกครั้ง และเมื่อเผชิญกับภาพของโรงงานในประเทศกำลังพัฒนาที่คนงานเย็บผ้าวันละ 14 ชั่วโมงและถูกขูดรีดค่าจ้าง แนววิเคราะห์ของมาร์กซ์ก็จะเข้ามาอยู่ในใจเราได้ไม่ยาก

ที่กล่าวมานี้ไม่น่าประหลาดใจแต่อย่างใด เพราะตัวแบบในอุดมการณ์⁶ ของทั้งสมิธ มาร์กซ์ และเคนส์ เป็นตัวแทนของโลกทัศน์ทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างมาก 3 รูปแบบ ความคิดของทั้งสามออกมาปรากฏตัว

⁶ “ตัวแบบในอุดมการณ์” (ideal-typical) ในที่นี้มีความหมายตามนัยของนักสังคมวิทยา มักซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นั่นคือเป็นการขยายปรากฏการณ์ในชีวิตจริงให้เกินจริงโดยเจตนา เพื่อจัดระเบียบหรือจับภาพภาคส่วนต่างๆ ของความเป็นจริงทางสังคมในเชิงทฤษฎี แต่ “ตัวแบบในอุดมการณ์” ในหนังสือแนะนำความรู้เบื้องต้นเล่มนี้ก็ยังมีคามหมายถึงภาพร่างอย่างง่าย ๆ ของแนวคิดต่างๆ ที่นำเสนอด้วย

ซ้ำแล้วซ้ำเล่าเมื่อเกิดคำถามสำคัญในหัวข้อการกระจายทรัพยากร ความสัมพันธ์ระหว่างตลาดกับรัฐ และประเด็นอื่นๆ ในด้านนโยบายเศรษฐกิจ ตัวแบบในอุดมการณ์ทั้งสามนี้สามารถอธิบายเป็นรูปแบบได้ดังต่อไปนี้

1. ทุนิยมบริสุทธิ

1. รัฐไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกระบวนการทางเศรษฐกิจ การที่คนตั้งต้นแสวงหาทรัพย์สินมาถือครองคือแรงผลักดันให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงไม่ควรไปขัดขวางกระบวนการนี้ (นี่เป็นแนวคิดแบบอิสรินิยมที่ตามมาจากสมิธ)

2. ต่อต้านทุนิยม

2. ระบบเศรษฐกิจทุนิยมซึ่งมีฐานอยู่ที่การถือกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจุบันการผลิตและการแข่งขันจะนำไปสู่การขูดรีดและทำให้คนส่วนใหญ่อยู่กันอย่างยากไร้ ด้วยเหตุนี้จึงควรล้มเลิกระบบนี้ (เป็นความคิดของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ตามแนวคิดของมาร์กซ์)

3. ทุนิยมแบบจัดการ

3. ระเบียบทางเศรษฐกิจมีรากฐานอยู่บนทรัพย์สินและเศรษฐกิจกลไกตลาด แต่รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงเศรษฐกิจโดยการจัดการด้านการกำกับดูแล การกระจายรายได้ และการบริหารเศรษฐกิจระดับมหภาค หรืออีกนัยหนึ่งคือผ่านทางวิธีการอุปสงค์อย่างรอบคอบ ส่วนทรัพย์สินในระบบนี้จะได้รับการพิทักษ์คุ้มครอง แต่ขณะเดียวกันแม้จะเป็นของส่วนบุคคล แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่แยกออกจากกันไม่ได้ และก็มีภาระผูกพันกับสังคมด้วย (นี่คือความคิดแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย ตามอย่างเคนส์)

จากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เห็นได้ชัดว่าระบบตลาดที่ปราศจากการควบคุมจะล่มสลายเช่นเดียวกับการทำการใดๆ โดยปราศจากระเบียบตลาด ประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าทั้งการใช้กลไกตลาดอย่างสุดขีดและการยกเลิกกลไกตลาดไปเลยอย่างเบ็ดเสร็จล้วนไม่ประสบผลสำเร็จ ระบบทุนิยมนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางและจัดการถ้าจะให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคมนิยมประชาธิปไตย ในแผนงานโกเตสแบร์ก (Godesberg Programme) ของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยในปี 1959 (ที่ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ คาร์ล ซิลเลอร์ ซึ่งตอนนั้นมีอิทธิพลต่อพรรคมาก) ซิลเลอร์ได้ระบุไว้อย่างกะทัดรัดว่า “ให้มีการทำงานของกลไกตลาดเท่าที่จะเป็นไปได้ และให้มีการวางแผนเท่าที่จำเป็น”

“ให้มีการทำงานของกลไกตลาดเท่าที่จะเป็นไปได้ และให้มีการวางแผนเท่าที่จำเป็น”

อย่างที่กล่าวมาแล้ว ต้องประเมินทฤษฎีที่น่าเสนอในหนังสือเล่มนี้ โดยคำนึงถึงบริบททางประวัติศาสตร์ เป็นที่ชัดเจนว่าระบบทุนนิยมไม่ได้ล่มสลายเพราะความขัดแย้งภายในระบบอย่างที่มาร์กซ์ทำนายไว้ แม้กระนั้นระบบทุนนิยมก็ยังไม่เสถียรอยู่ในคุณภาพที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกันอย่างที่สมิธทำนาย ศตวรรษที่ 20 เป็นยุคที่มีลักษณะเด่นคือได้เกิดความเจริญมั่งคั่งอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในหมู่คนจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกันศตวรรษนี้ก็ประสบกับความปั่นป่วนทางสังคมอย่างรุนแรงและเผชิญวิกฤตหนักครั้งไม่ถ้วน จากจุดยืนของนักสังคมนิยมประชาธิปไตยจะประเมินพัฒนาการเหล่านี้ได้อย่างไร? มัททีอัส พลัทเชค, เพียร์ ซีไตน์บรีค และฟรังค์-วัลเทอร์ ซีไตน์ไมเออร์ ในหนังสือ *Auf der Höhe der Zeit* ปี 2007 ได้เสนอคำตอบที่เป็นไปได้ไว้ว่า

“นักสังคมนิยมประชาธิปไตย ‘ลัทธิกแก’ ที่มีความคิดใกล้เคียงกับเอดูอาร์ด เบร์นชไตน์ (Eduard Bernstein) ได้คัดค้านทั้งแนวความคิดเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบตั้งเดิมและพวกเสรีนิยม โดยให้ความสำคัญกับการเมืองรวมทั้งหลักการปฏิรูปและความก้าวหน้า ไปจนถึงการประนีประนอมและการปรองดองผลประโยชน์ข้ามเส้นแบ่งชนชั้น และในขณะที่สำนักอื่นให้ความไว้วางใจแก่การพัฒนาเศรษฐกิจและพลังประวัติศาสตร์ที่เป็นไปเองอย่างเป็นธรรมชาติ แต่นักสังคมนิยมประชาธิปไตยจะเน้นไปที่การจัดการการเปลี่ยนแปลงในเชิงรุกและปฏิบัติได้จริง กล่าวคือต้องการผสมผลวัดของระบบตลาดเข้ากับการปฏิรูปและการฟื้นฟูสังคมนิยมเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตและความเจริญรุ่งเรืองอย่างเป็นระบบโดยที่ประชาชนทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงได้ สังคมนิยมประชาธิปไตยต้องการให้เศรษฐกิจกลไกตลาดระบอบประชาธิปไตย และความประสานกลมกลืนทางสังคมเดินไปด้วยกันอย่างประนีประนอม โดยใช้วิธีการทางการเมืองเพื่อให้ทั้งสามปัจจัยปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวก นี่เป็นแผนงานที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าแบบใหม่ในประวัติศาสตร์อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน แผนนี้เสนอแนะโดยนักสังคมนิยมประชาธิปไตยในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 นับว่าเป็นครั้งแรกที่นักสังคมนิยมประชาธิปไตยประสบความสำเร็จแบบที่ไม่

เคยเกิดขึ้นมาก่อนในการแก้ไขประเด็นความขัดแย้งในทางปฏิบัติระหว่างสามมติดังกล่าวที่ประกอบด้วยระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีพลวัต ระบอบประชาธิปไตยที่มีชีวิตชีวา และความประสานกลมเกลียวทางสังคม ซึ่งแต่เดิมมองว่าไม่สามารถไปด้วยกันได้และเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แนวคิด 'สังคมประชาธิปไตยศตวรรษที่ 20' ของนักสังคมวิทยาที่ชื่อ ราล์ฟ ดาเรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) จึงมีความถูกต้องชอบธรรมเต็มที่ ... แต่สิ่งสำคัญที่ต้องระลึกอีกครั้งคือชัยชนะของสังคมประชาธิปไตยต่ออุดมการณ์ที่เป็นปรปักษ์นั้นได้มาอย่างยากลำบากเพียงไร และผลของความสำเร็จนี้ในศตวรรษที่ 21 นั้นมีสถานะประปรายเพียงไร ... ดังนั้นสังคมประชาธิปไตยที่รู้ตัวเองจะต้องไตร่ตรองอย่างเร่งด่วนว่าความคิดเหล่านั้นมีความสำคัญใหญ่หลวงและเป็นการบุกเบิกเพื่อโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างไร โดยแนวคิดเหล่านี้มีพัฒนาการต้นกำเนิดจากการเผชิญหน้ากันระหว่างมาร์กซิสต์แบบดั้งเดิมกับลัทธิไม่แทรกแซงแบบเสรีนิยม ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในยุคโลกาภิวัตน์ ความตึงเครียดขัดแย้งร่วมกันที่อยู่ภายในรากฐานระหว่างระบบตลาด ประชาธิปไตย และสังคมยังคงอยู่เหมือนในอดีต "ไม่ได้เปลี่ยนแปลง" (Platzek, Steinbrück and Steinmeier 2007: 19-21)

2.5. เศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน

สถานะของเศรษฐกิจศาสตร์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร?

หลังจากที่ได้นำเสนอให้นักเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ไปแล้ว ตอนนี้อคำถามที่เกิดขึ้นคือในปัจจุบันเศรษฐศาสตร์มีสถานะภาพอย่างไร? หากที่จะตอบคำถามนี้ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

คำถามที่ตอบยาก:
ดูจากตัวอย่างนี้

เมื่อตอนที่อังกฤษเข้าเป็นสมาชิกประชาคมยุโรปในปี 1973 มีจดหมายส่งมาถึงหนังสือพิมพ์ *The Times* ลงนามโดยนักเศรษฐศาสตร์ 154 คน บอกว่าการที่อังกฤษเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมยุโรปคงจะ

เสียประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์ วันรุ่งขึ้นก็มีการตีพิมพ์ถ้อยแถลงของนักเศรษฐศาสตร์ 142 คน (คนละกลุ่มกัน) ซึ่งแย้งว่าการที่อังกฤษเข้าร่วมน่าจะได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าเสียประโยชน์ จากนั้นก็มีจดหมายฉบับหนึ่งจากผู้อ่านซึ่งตั้งสมมติฐานว่านักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้ต่างหากที่จะทำให้อังกฤษเสียประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์ (อ้างใน Wagner and Wiegard 2002: 773)

เกร็ดขำขันแสดงให้เห็นว่าในวิชาเศรษฐศาสตร์ไม่มีแนวคิดใดที่เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย เพราะมีเหตุผลหลัก 2 ประการดังนี้

ประการแรก ตามคำกล่าวของนักปรัชญา คาร์ล พ็อพเพอร์ (Karl Popper) เศรษฐศาสตร์ก็เช่นเดียวกับศาสตร์อื่นทุกศาสตร์ที่ไม่ได้สร้างอยู่บนหินแต่อยู่บนดินเลน แปลความว่าข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อสังเกตต่างๆ ที่นักเศรษฐศาสตร์ใช้เพื่อร่างข้อยุตินั้น มีความไม่แน่นอนอยู่หรืออาจผิดไปเลยก็เป็นไปได้

ประการที่สอง เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่เต็มไปด้วยค่านิยม ซึ่งไม่เหมือนกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สมมติฐานและทฤษฎีของเศรษฐศาสตร์กำหนดมาจากทัศนคติทางมนุษยธรรมและทางสังคม ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีความเชื่อว่ามีมนุษย์คือ สัตว์เศรษฐกิจ ที่มุ่งบรรลอรรรถประโยชน์สูงสุดก็จะมีข้อยุติที่แตกต่างจากข้อยุติของนักเศรษฐศาสตร์ที่มองว่ามนุษย์นั้นเป็นสิ่งมีชีวิตทางสังคมที่มีความซับซ้อน

นักข่าวเศรษฐกิจชื่อ อันเดรียส ฮอฟฟ์มันน์ (Andreas Hoffmann) ได้เตือนสติไว้อย่างหนึ่งว่า เศรษฐศาสตร์ซึ่งมักคิดกันว่ามีรากฐานอยู่บนข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้จับต้องได้นั้น ยังมีรากฐานมาจากอุดมการณ์จำนวนมากด้วย ดังนั้นข้อเสนอแนะของนักเศรษฐศาสตร์จึงต้องได้รับการตรวจสอบอย่างพิถีพิถระหรืออยู่เสมอ

“ผมไม่สามารถขึ้นเครื่องบินโดยไม่คิดถึงเงินอุดหนุน นักเศรษฐศาสตร์เกลียดเงินอุดหนุน เงินอุดหนุนเป็นอะไรที่มีเงื่อนไขซ่อนเร้นและส่งผลทำให้เศรษฐกิจเป็นอัมพาต แต่ถ้าไม่มีเงินอุดหนุนก็จะไม่มี

‘ไม่มีความเห็นใดที่เป็นที่ยอมรับของทุกคน: สองเหตุผล

หนึ่ง ‘ไม่มีวิทยาศาสตร์ใดที่มีข้อพิสูจน์ได้ 100%

สอง ข้อคิดทางเศรษฐศาสตร์จะสอดแทรกด้วยค่านิยมที่ผู้คิดยึดติดอยู่

เครื่องบินแอร์บัสบนท้องฟ้า เราขึ้นแต่แอร์บัสเพราะผู้นำรัฐบาลบางคน
อยากผลิตเรือบิน ถ้าไม่มีการตัดสินใจอย่างนี้สภาพการณ์ก็คงเป็นว่า
โบอิงครอบงำตลาดเครื่องบินเหมือนอย่างที บิลล์ เกตส์ ครอบงำตลาด
คอมพิวเตอร์ ... หรือยึดอำนาจของสหภาพแรงงาน มีการกล่าวหา
ว่าสหภาพแรงงานเป็นอุปสรรคต่อวิสาหกิจที่พยายามทำกำไร แต่ถ้า
เป็นอย่างนี้จริง ทำไมผู้ผลิตรถยนต์ เครื่องจักร ผลิตภัณฑ์โลหะ และ
ระบบไฟฟ้าของเยอรมันจึงประสบความสำเร็จไปทั่วโลก? ในความ
เป็นจริงพวกเขา น่าจะล้มเหลวในเมื่อสหภาพแรงงานของพวกเขา นั้น
แข็งแกร่งที่สุดใช่ไหม? ... ไม่ค่อยจะมีประโยชน์นักที่จะพูดเรื่องโลก
ในความเป็นจริงกับผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจตามชนบ ฝ่ายหลังอาจ
มองหน้าคุณอย่างไม่พอใจ พร้อมกับบอกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่ใช่
ประเด็น แต่เป็น 'วิธีการของนโยบายเศรษฐกิจ' ต่างหาก ... แต่อยาก
ถามว่าทำไมนักเศรษฐศาสตร์จึงทำนายผิดบ่อยนัก? ตอนที่สงครามโลก
ครั้งที่หนึ่งปะทุขึ้น นักเศรษฐศาสตร์ก็บอกว่าไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ เพราะ
สงครามในสายตาของนักเศรษฐศาสตร์เป็นสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดกำไร
อีกเหตุการณ์หนึ่งคือ 8 วันก่อน 'พฤษหสมิพ' ในเดือนตุลาคม 1929
นักเศรษฐศาสตร์ดาวเด่น เออร์วิง ฟิชเชอร์ (Irving Fisher) ประกาศว่า
ไม่มีทางที่ตลาดหุ้นจะดิ่งลงเหว <แต่ในที่สุดมันก็เกิดขึ้น> อีกอย่าง
หนึ่ง ในสภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เยอรมนีประสบทั้งหมด 5 ครั้ง
ไม่มีครั้งใดเลยที่ได้มีการทำนายอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ในทำนอง
เดียวกันก็ไม่มีใครทำนายอย่างถูกต้องว่าอินเทอร์เน็ตจะเฟื่องฟูใน
ทศวรรษ 1990 อีกตัวอย่างหนึ่ง ในฤดูใบไม้ร่วงปี 2002 สถาบันหนึ่ง
ทำนายว่าเศรษฐกิจเยอรมนีจะโต 1.3 เปอร์เซ็นต์ในปี 2003 สิ่ง
ที่เกิดขึ้นจริงคือในปีนั้นเศรษฐกิจหดตัวลง 0.2 เปอร์เซ็นต์ ในปัจจุบัน
ทุกคนพยายามคิดกันว่าทำไมเยอรมนีสามารถสร้างงานเพิ่มขึ้น
และทำให้เศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะการเจริญเติบโตอีกครั้งหนึ่งทั้งๆ ที่
ราคาน้ำมันแพงเกินไป และนายกรัฐมนตรีอังกฤษ แอ็งเกิล (Angela
Merkel) ก็ดำเนินนโยบายอย่างผิดพลาดในด้านการปฏิรูปด้วย”
(Süddeutsche Zeitung, 16 กันยายน 2006)

แต่แน่นอนว่าเศรษฐศาสตร์ไม่ได้เป็นศาสตร์ที่มีความแม่นยำ สามารถผลิตคำทำนายที่เที่ยงตรงได้ แต่เป็นศาสตร์ที่มีการตั้งข้อสมมติ และหลังจากนั้นก็เสนอข้อสรุปที่มีฐานมาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือไม่มากก็น้อย

ผลที่ตามมาจกข้อตระหนักในเรื่องนี้จะเป็นอย่างไร แน่แน่นอนที่ไม่ควรมองเศรษฐศาสตร์ว่าไม่เป็นวิทยาศาสตร์หรือมองว่าสามารถตีความตามอำเภอใจได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องสำคัญที่นักเศรษฐศาสตร์ควรเปิดกว้างต่อสมมติฐานและมุมมองต่างๆ ให้คนอื่นที่ศึกษาแนวคิดของพวกเขาจัดแบ่งประเภทและตีความโดยตัดค่านแนวคิดของพวกเขา

กล่าวโดยคร่าวๆ นักเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็นค่ายที่เน้นด้านอุปทาน (supply-side) กับค่ายที่เน้นด้านอุปสงค์ (demand-side) และแน่นอนว่าเส้นแบ่งสำหรับแยกสองค่ายนั้นไม่ตายตัวและซ้อนทับคาบเกี่ยวกันมาก

นโยบายเน้นด้านอุปทาน

นโยบายเศรษฐกิจที่เน้นด้านอุปทานนี้อยู่ในจารีตทฤษฎีคลาสสิกของ อדם สมิท แล้วพัฒนาโดย เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) จอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill) และคนอื่นๆ นโยบายเน้นด้านอุปทานนี้มาจากทฤษฎีเสรีนิยมแบบตลาดและเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ นโยบายนี้ต้องการให้รัฐสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยแก่วิสาหกิจทั้งหลายเท่าที่จะเป็นไปได้ คือให้วิสาหกิจสามารถทำกำไรได้ดี นี่คือ “นโยบายเน้นด้านอุปทาน” กล่าวคืออุปทานของสินค้าและบริการควรอยู่ในระดับที่เหมาะสมที่สุด แล้วความต้องการซื้อหรืออุปสงค์จะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติตามทฤษฎี รัฐควรเข้าไปมีอิทธิพลต่อกลไกตลาดให้น้อยที่สุด เงินอุดหนุน การเป็นเจ้าของธุรกิจโดยรัฐ และการกำกับดูแลควรมีให้น้อยที่สุด ส่วนภาษีและประกันสังคมควรคงไว้ให้อยู่ในระดับต่ำเท่าที่จะทำได้ หน้าที่ของธนาคารกลางคือรักษาเสถียรภาพของสกุลเงินไว้ แต่ไม่ควรเข้าไปรบกวนวัฏจักรเศรษฐกิจ

เศรษฐศาสตร์ไม่ได้เป็นวิทยาศาสตร์เที่ยงตรงตายตัว

ผลสืบเนื่อง: ให้ผู้เสนอแนวคิดเผยออกมาและระบุจุดยืนเฉพาะของตน

สองค่าย: นโยบายเน้นด้านอุปทานกับนโยบายเน้นด้านอุปสงค์

นโยบายเน้นด้านอุปทาน: อדם สมิท, เดวิด ริคาร์โด, จอห์น สจิวท มิลล์

นโยบายเน้นด้านอุปสงค์

นโยบายเศรษฐกิจที่เน้นด้านอุปสงค์นั้นคิดค้นขึ้นโดย จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ นโยบายนี้ให้รัฐมีบทบาทเชิงรุกในด้านการส่งเสริมให้มีการจ้างงาน และให้เข้าไปจัดการกับวัฏจักรธุรกิจ ข้อสำคัญของนโยบายนี้คือการรักษาอุปสงค์ในระบบเศรษฐกิจให้คงตัว และเพื่อบรรลีวิตฤประสงค์นี้ ค่าจ้างต้องเพิ่มขึ้นอย่างน้อยก็ในระดับเดียวกับการเพิ่มขึ้นของผลผลิตภาพ เฮนรี ฟอร์ด (Henry Ford) ผู้นำวิธีการผลิตสินค้าที่ละมากๆ มาใช้กับโรงงานของเขาอันทำให้ผลผลิตภาพพุ่งขึ้น ได้สนับสนุนให้มีการขึ้นค่าจ้างเพื่อประโยชน์ในด้านอุปสงค์ เข้าใจกันว่าฟอร์ดคือคนกล่าววลีที่ว่า “รถยนต์ไม่สามารถซื้อ รถยนต์ได้หรอก” <หมายความว่าต้องทำให้คนมีกำลังซื้อเพื่อที่จะขายรถได้ เพราะลำพังรถเองไม่สามารถซื้อรถได้>

ถ้าการบริโภคและการลงทุนเอกชนเบาบาง รัฐต้องเข้ามาแทนที่โดยวางแผนงานด้านการลงทุนและจัดให้มีมาตรการด้านการจ้างงานอย่างเข้มข้น ผลจากการเพิ่มอุปสงค์จะทำให้วิสาหกิจต่างๆ เริ่มลงทุนอีกครั้ง การจ้างงานจะโตขึ้นและการบริโภคของเอกชนจะเพิ่มขึ้น ธนาคารกลางควรมีบทบาทแต่เล็กน้อยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจด้วยการประกาศใช้อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าเดิมและเพิ่มอุปทานเงินเข้าสู่ระบบ

ลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน

ลักษณะเด่นที่แตกต่างกันระหว่างนโยบายเศรษฐกิจที่เน้นด้านอุปทาน กับนโยบายที่เน้นด้านอุปสงค์คือมองบทบาทและความสำคัญของค่าจ้างไม่เหมือนกัน โดยนโยบายที่เน้นด้านอุปทานมองค่าจ้างเป็นภาวะต่อปัจจัยด้านต้นทุนอย่างหนึ่งซึ่งจะต้องจัดการให้ลดลงโดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤต แต่ฝ่ายที่เน้นด้านอุปสงค์จะมองตรงกันข้าม โดยตีความค่าจ้างว่าเป็นส่วนสำคัญของปัจจัยด้านอุปสงค์ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งจำต้องเพิ่มขึ้นในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ เพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่เกิดภาวะเศรษฐกิจขาลงต่อเนื่อง เหมือนกับกรณีวิกฤตเศรษฐกิจในทศวรรษ 1920 นักเศรษฐศาสตร์บางคนมองว่าการขาดแคลนอุปสงค์เป็นสาเหตุให้เศรษฐกิจเยอรมนีชะงักงันในช่วงปี 2001-2005 เศรษฐกิจของเยอรมนีอยู่ในภาวะชะงักงันเพราะก่อนหน้านั้น

ใช้นโยบายกันไม่ให้ค่าจ้างเพิ่มสูงขึ้นและใช้นโยบายลดการลงทุนภาครัฐ อันทำให้อุปสงค์ภายในประเทศลดลงอย่างมาก ในที่สุดได้มีการเรียกร้อง ให้เพิ่มค่าจ้างและออกชุดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อออกไปจากภาวะ วิกฤต (Horn 2005) อย่างไรก็ตาม นโยบายเน้นด้านอุปสงค์นั้นมีปัญหาอยู่ 2 ประการ ข้อที่หนึ่ง ในทางปฏิบัติพบว่าเวลาเศรษฐกิจพลิกกลับมาสู่สภาพ ปกติก็เป็นการยากที่จะนำเงินไปใช้คืนหนี้สาธารณะที่ได้ก่อไว้ก่อนหน้าซึ่ง เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้หนี้สาธารณะหลังการใช้นโยบายแบบนี้เพิ่มสะสม ขึ้นเรื่อยๆ และในท้ายที่สุดก็ต้องลดขนาดแผนงานกระตุ้นเศรษฐกิจและการ ดำเนินการทางการเมือง ข้อที่สอง มาตรการกระตุ้นอุปสงค์บวกกับนโยบาย ของธนาคารกลางในการอัดฉีดเงินเข้าสู่ตลาดในบางกรณีจะทำให้เกิดภาวะที่ ค่าจ้างถีบตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกันเงินเฟ้อก็กระตุ้นให้เกิด “การออม อย่างตื่นตระหนก” อันทำให้การบริโภคชะงักงัน สถานการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น แล้วในปลายทศวรรษ 1970 เป็นภาวะที่เศรษฐกิจชะงักงันและเกิดเงินเฟ้อ ซึ่งเรียกว่า stagflation

แล้วทฤษฎีทั้งสองนี้ ทฤษฎีใดทรงอิทธิพลมากกว่ากัน? อย่างที่กล่าว มาแล้ว จากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในทศวรรษ 1920 จนกระทั่งทศวรรษ 1970 นโยบายด้านอุปสงค์ตามแนวทางสำนักเคนส์ได้ครอบงำในระดับระหว่าง ประเทศ แต่พอในช่วงปลายทศวรรษ 1970 นโยบายด้านอุปทานแบบ สำนักคิดตลาดเสรีแนวใหม่ก็ฟื้นขึ้นมาในฐานะที่เป็นปฏิกิริยาจากเศรษฐกิจ โลกชะงักงันและเงินเฟ้อที่แพร่กระจายไปทั่ว (คือเกิดภาวะ stagflation) ในช่วง ทศวรรษ 1980 มีการสนับสนุนนโยบายเน้นด้านอุปทานโดยประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน แห่งสหรัฐอเมริกา และนายกรัฐมนตรีมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ จากสหราชอาณาจักร รวมไปถึง เฮลมุต โคห์ล นายกรัฐมนตรีเยอรมนีด้วย แม้อยู่ในรูปที่ไม่เข้มข้นนัก ในทศวรรษ 1990 การขึ้นนโยบายด้านอุปทานนี้ สะท้อนอยู่ในสิ่งที่เรียกว่าฉันทามติวอชิงตันซึ่งได้แพร่กระจายไปทั่วโลก อย่างรุนแรง เหนือสิ่งอื่นใดก็คือ ธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่าง ประเทศได้เผยแพร่นโยบายการเปิดเสรีซึ่งเรียกร้องให้มีการลดภาษี แปรรูปรัฐวิสาหกิจ ผ่อนคลายการกำกับดูแล ให้มีการค้าเสรี และตัดเงิน อุดหนุนต่างๆ แนวคิดดังกล่าวเป็นไปเพื่อกระตุ้นตลาดและลดบทบาท

จากลัทธินักเคนส์ ในช่วงทศวรรษ 1970 มาถึงการใช้ ฉันทามติวอชิงตัน ในทศวรรษ 1990

อ่านเพิ่มเติม:
ภาพรวมปฐมหลัง ของข้อถกเถียงนี้ อยู่ในหนังสือเล่ม ยอดเยี่ยมและอ่าน เข้าใจง่ายที่ชื่อ Peter Bofinger, *Grundzüge der Volkswirtschaftslehre* (2007).

ของรัฐ อดีตหัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลกและเจ้าของรางวัลโนเบล โจเซฟ สติกลิตซ์ ได้กลายเป็นผู้ที่วิจารณ์ฉันทามติวอชิงตันที่โดดเด่นคนหนึ่ง เขาเห็นว่าความศรัทธาอย่างไม่ลืมหูลืมตาในทฤษฎีที่เน้นด้านอุปทานนั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของอุดมการณ์และขาดข้อสนับสนุนเชิงประจักษ์ ข้อเท็จจริงก็คือรัฐที่เชื่อและปฏิบัติตามสูตรการเปิดตลาดเสรีและเศรษฐกิจนั้นอยู่ในภาวะชะงักงัน ในขณะที่รัฐอื่นเคลื่อนไปข้างหน้าทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ สืบเนื่องจากพื้นฐานการดำเนินนโยบายจัดการกับกลไกตลาดและจัดให้มีการประสานกันในตลาด (Stiglitz 2002)

ในปัจจุบันนักเศรษฐศาสตร์เยอรมันส่วนใหญ่ดูเหมือนจะโน้มเอียงไปทางนโยบายที่เน้นด้านอุปทาน ในปี 2005 แนวร่วมฝ่ายแดงและฝ่ายเขียว (Red-Green Coalition) ได้พิจารณาและตกลงว่าต้องใช้นโยบายการใช้จ่ายสาธารณะเพิ่มการหมุนเวียนเงินในประเทศเพื่อกระตุ้นอุปสงค์ หรือกล่าวอีกนัยคือเป็นการใช้นโยบายแบบสำนักเคนส์คลาสสิก แต่ปรากฏว่าศาสตราจารย์ทางเศรษฐศาสตร์มากกว่า 250 คนเรียกร้องให้ใช้นโยบายเศรษฐกิจที่เน้นด้านอุปทานซึ่งเรียกกันว่า “คำเรียกร้องฮัมบูร์ก” (Hamburg Appeal) นักเศรษฐศาสตร์ที่สนับสนุนนโยบายที่เน้นอุปสงค์ตกเป็นฝ่ายตั้งรับมาหลายปี แต่ตอนนี้สังคมหันมารับฟังพวกเขามากขึ้นเรื่อยๆ

ทฤษฎีเน้นด้านอุปสงค์ของเคนส์สามารถอธิบายได้ว่าทำไมวิกฤตตลาดการเงินถึงกระทบภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงได้อย่างฉับพลันและรุนแรงในปี 2008 อันทำให้เศรษฐกิจโลกอยู่ในภาวะถดถอย และผลที่ตามมาคือหลายประเทศตอบรับนโยบายของสำนักเคนส์คลาสสิก นั่นคือกระตุ้นอุปสงค์ ขยายการใช้จ่ายภาครัฐ และมุ่งเพิ่มอำนาจซื้อของภาคครัวเรือน

วิกฤตการเงินและเศรษฐกิจภายหลังปี 2008 ได้นำไปสู่การครุ่นคิดกันใหม่ครั้งใหญ่ แม้กระทั่งประธานของธนาคารดอยช์แบงก์ โยเซฟ อัคเคร์มันน์ (Josef Ackermann) ก็กล่าวว่า “ผมไม่เชื่อในพลังรักษาตัวเองของตลาดอีกต่อไปแล้ว” (Ackermann 2008) และเรียกร้องให้มีการควบคุมดูแลการเงินโลก ปัจจุบันพวกนิยมตลาดอย่างสุดขั้วอยู่ในฐานะตั้งรับ ส่วนลัทธิความคิดของเคนส์ก็กำลังกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งหนึ่ง ทฤษฎีของเขาสามารถอธิบายวิกฤตอันรุนแรงครั้งนี้ได้และชี้ทางที่เป็นไปได้ให้ออกจากวิกฤต

นักเศรษฐศาสตร์
เยอรมันส่วนใหญ่
เห็นชอบนโยบายที่
เน้นด้านอุปทาน

คำตอบของสำนัก
เคนส์ต่อวิกฤต
ตลาดการเงิน
ในปี 2008

นัยของเคนส์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องบังเอิญ ในระดับพื้นฐานที่สุด งานชิ้นสำคัญของเขาที่ชื่อ *ทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยการจ้างงาน ดอกเบี้ย และเงิน* ซึ่งเป็นผลพวงมาจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในทศวรรษ 1930 ในหลายมิติมีความคล้ายคลึงกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในเวลานั้นก็เช่นเดียวกับในปัจจุบันที่เกิดความยุ่งเหยิงของตลาดการเงิน เศรษฐกิจทั่วโลกตกต่ำพร้อมกัน เคลื่อนไปสู่ภาวะเศรษฐกิจขาลงต่อเนื่อง เนื่องจากขาดอำนาจซื้อและกังวลว่าเป็นไปได้ที่วิกฤตจะแย่งยิ่งกว่าเดิม คราวเรือนจะบริโภคน้อยลง วิสาหกิจจะระงับการลงทุนไว้ก่อน ธนาคารแทบจะไม่ปล่อยกู้ การผลิตลดลง ส่งผลให้การจ้างงานลดลง แล้วการบริโภคก็ลดลงมากขึ้นกว่าเดิม วิกฤตในทศวรรษ 1930 ยุติในขั้นต้นเมื่อมีการขยายขอบเขตการกำกับดูแลกลไกตลาดและออกแผนงานการลงทุนโดยรัฐที่อิงกับแนวคิดของเคนส์

แล้วจะอธิบายจุดกำเนิดวิกฤตตลาดอสังหาริมทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาในปี 2007 อย่างไร? ฟองสบู่ขนาดมหึมาอันมีที่มาจากการเก็งกำไรทำให้ระบบธนาคารระหว่างประเทศเกือบพังทลาย ลูกศิษย์ของเคนส์ที่ชื่อ ไฮแมน มินสกี (Hyman Minsky) อธิบายการเกิดขึ้นของฟองสบู่โดยอิงงานเขียนของผู้เป็นอาจารย์ไว้อย่างน่าเชื่อถือ (Minsky 1986) ระหว่างช่วงเวลาอันยาวนานที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตด้วยความโลภและความกระหายในความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น นี่คือการมุ่งหวังกำไรที่มากกว่าเดิมโดยยอมรับความเสี่ยงที่สูงขึ้น การแข่งขันระหว่างธนาคารชักจูงพวกเขาให้พยายามหลีกเลี่ยงการกำกับดูแลต่างๆ พร้อมด้วยการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ เพื่อนำเงินไปลงทุนในโครงการที่เสี่ยง เมื่อสะสมความเสี่ยงสูงขึ้นเรื่อยๆ รากฐานที่สร้างขึ้นอย่างไม่มั่นคงสุดท้ายก็พังทลายดังที่เราเห็นกัน วิธีแก้ปัญหาของมินสกีคือรัฐต้องจัดให้มีการกำกับดูแลเพื่อปกป้องไม่ให้กลไกตลาดทำลายตัวเองและเพื่อหลีกเลี่ยงวิกฤตทางการเงิน เคนส์เคยเรียกร้องตั้งแต่ปี 1926 แล้วในบทความชื่อ “The End of Laissez-Faire” (จุดจบของลัทธิไม่แทรกแซง) ว่าให้ยกเลิกตลาดการเงินโลกที่ไร้การกำกับดูแล (Keynes 1926) นอกจากนั้นเขายังมีส่วนร่วมในการพัฒนาทฤษฎีแบบตลาดโลกในทางปฏิบัติอีกด้วย เขาเข้าร่วมการประชุมเบรตตันวูดส์ ณ ที่นั้นได้มีการร่างระบอบสำหรับตลาดการเงินโลก อันก่อให้เกิดเสถียรภาพเป็นเวลายาวนานหลายทศวรรษ พอมาถึงยุค

ปัจจุบันประเด็นนี้ก็กลับมาเป็นวาระสำคัญของประชาคมโลกอีกครั้งหนึ่ง เช่น ในการประชุมสุดยอด G20 ณ กรุงลอนดอนในเดือนเมษายนปี 2009 มีคนกล่าวว่า การมาพบปะหารือกันในกลุ่มผู้นำครั้งนี้เป็นดังความพยายามที่จะให้เกิดข้อตกลงเบรตตันวูดส์ครั้งที่สอง และหลังจากนั้นก็มีการเดินหน้าอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่มีนัยสำคัญ นั่นคือมีการวางการกำกับดูแลระดับโลกกับกองทุนเพื่อการเก็งกำไร (hedge funds) และบริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือ ทั้งยังมีการก่อตั้งเวทีประชุมเพื่อเสถียรภาพทางการเงินที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ

ถ้าเคนส์ยังอยู่ เขาจะให้แนวทางอย่างไรในการออกจากวิกฤตปัจจุบัน? ข้อเท็จจริงทั่วไปข้อแรกคือ โดยปกติวัฏจักรเศรษฐกิจจะถูกจัดการโดยนโยบายอัตราดอกเบี้ยของรัฐ ดังนั้นธนาคารกลางทั่วโลกจึงพร้อมใจกันลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อรับมือกับวิกฤตปี 2008 แต่เนื่องจากวิกฤตครั้งนี้หนักหนาสาหัสมาก มาตรการดังกล่าวจึงไม่เกิดผลอย่างที่เคย สิ่งที่เกิดขึ้นคือประชาชนเก็บตุนเงินซึ่งเป็นดังที่เคนส์ทำนายว่าจะเกิดขึ้นในกรณีที่มีวิกฤตรุนแรง เพื่อที่จะชดเชยการเหือดหายไปของการลงทุนและการบริโภคของเอกชน เคนส์จึงเรียกร้องให้มีการกู้ยืมเงินมาเพื่อเพิ่มการลงทุนของภาครัฐ หลายประเทศในช่วงปี 2008-2009 ดำเนินการโดยใช้นโยบายกระตุ้นอุปสงค์แบบสำนักเคนส์คลาสสิก โดยเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐและจัดการให้ประชาชนมีอำนาจซื้อมากยิ่งขึ้นอย่างไม่เคยทำมาก่อน หลังจากที่สหรัฐอเมริกา จีน และยุโรปตัดสินใจอัดฉีดเศรษฐกิจด้วยชุดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจไปหลายชุด ในการประชุมสุดยอด G20 ในเดือนเมษายนปี 2009 ประเทศเศรษฐกิจชั้นนำของโลกตกลงกันว่าจะอัดฉีดเงิน 1.1 ล้านล้านเหรียญสหรัฐเข้าไปในเศรษฐกิจทั่วโลก ในช่วงนั้นรัฐมนตรีกระทรวงการคลังอังกฤษ (สังกัดพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย) นายอาลิสแตร์ ดาร์ลิง (Alistair Darling) ได้เอ่ยชื่อของเคนส์ตอนที่ประกาศใช้ชุดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล

อีกอย่างหนึ่งที่น่าคิดคือ สถาบันวิจัยเศรษฐกิจต่างๆ มักเป็นตัวแทนสำนักคิดพื้นฐานสำนักใดสำนักหนึ่งในด้านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ (คือแนวทางเน้นด้านอุปทานหรือแนวทางที่เน้นด้านอุปสงค์) และมีแนวทางปฏิบัติไปตามนั้น ในเยอรมนีมีสถาบันวิจัยเศรษฐกิจสำคัญอยู่ 5 แห่งที่จำแนกชั้นพื้นฐาน

ได้ว่านิยามแนวที่เน้นด้านอุปทานหรือเน้นด้านอุปสงค์ งานวิจัยของสถาบันเหล่านี้มีอิทธิพลไม่น้อยต่อการถกเถียงในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงสำคัญที่จะต้องตระหนักถึงความเชื่อในทางเศรษฐกิจพื้นฐานของสถาบันเหล่านี้ รวมทั้งเมื่อต้องประเมินการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะของพวกเขา แต่ทั้งห้าสถาบันก็ทำงานด้วยกัน โดยเฉพาะการพยายามคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในกรณีที่เศรษฐกิจมีปัญหา ซึ่งการคาดการณ์นี้จะป็นฐานสำหรับการจัดทำงบประมาณภาครัฐและส่งอิทธิพลต่อการวางแผนของหลายบริษัทอีกด้วย

- The Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW หรือสถาบันวิจัยเศรษฐกิจแห่งเยอรมนี) ตั้งอยู่ที่กรุงเบอร์ลิน มีศาสตราจารย์เกิร์ต เก. วากเนอร์ (Gert G. Wagner) เป็นผู้อำนวยการ (เว็บไซต์คือ www.diw.de) มีแนวความคิดเป็นแบบให้ความสำคัญแก่การแก้ไขปัญหาโดยมุ่งเน้นจัดการอุปสงค์มากกว่าอุปทาน
- The Institut für Wirtschaftsforschung Halle (IWH หรือสถาบันวิจัยเศรษฐกิจแห่งฮัลเลอ) อยู่ในฮัลเลอ/ซาเลอ ผู้อำนวยการคือศาสตราจารย์อุลริช บลูม (Ulrich Blum) (www.iwh-halle.de) เน้นความสำคัญของกลไกด้านอุปทานในการแก้ปัญหา
- The Institut für Weltwirtschaft (IfW หรือสถาบันศึกษาเศรษฐกิจโลกแห่งนครคิล) อยู่ในคิล ผู้อำนวยการคือศาสตราจารย์เดนนิส เจ. สโนเวอร์ (Dennis J. Snower) (www.ifw.de) เน้นความสำคัญของกลไกด้านอุปทานในการแก้ปัญหา
- The Rheinisch-Westfälisches Institut für Wirtschaftsforschung (RWI หรือสถาบันวิจัยเศรษฐกิจแห่งไรน์-เวสต์ฟาเลีย) ตั้งอยู่ในนครเอสเซิน ผู้อำนวยการคือ ศาสตราจารย์คริสตอฟ เอ็ม. ชมิดท์ (Christoph M. Schmidt) (www.rwi-essen.de) เน้นความสำคัญของกลไกด้านอุปทานในการแก้ปัญหา
- The IFO Institut für Wirtschaftsforschung e. V. (IFO หรือสถาบันวิจัยเศรษฐกิจไอเอฟไอ) ตั้งอยู่ที่นครมิวนิก ผู้อำนวยการคือศาสตราจารย์ฮันส์-แวร์เนอร์ ซินน์ (Hans-Werner Sinn) (www.ifo.de) เน้นกลไกอุปทาน และมีแนวคิดที่นิยมตลาดเสรีนิยมมากที่สุด ใน 5 สถาบันที่กล่าวมา

อ่านเพิ่มเติม:
Michael Dauderstädt (2009),
*Krisenzeiten: Was
Schulden vermö-
gen und was Ver-
mögen schulden*,
Friedrich-Ebert-
Stiftung (ed.),
Bonn.

นอกจากนี้ยังมีสถาบันที่มีแนวคิดเน้นด้านอุปทานคือ Institut der deutschen Wirtschaft Köln [IW หรือสถาบันวิจัยเศรษฐกิจแห่งนครโคโลญ ผู้อำนวยการคือศาสตราจารย์มิชาเอล ฮือเทอร์ (Michael Hüther) เว็บไซต์คือ www.iwkoeln.de] สถาบันนี้ใกล้ชิดกับฝ่ายนายจ้าง ส่วนอีกสถาบันหนึ่งจะมีแนวคิดเน้นจัดการกับอุปสงค์เป็นหลักคือ Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliches Institut [WSI หรือสถาบันเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้อำนวยการคือศาสตราจารย์ไฮเดอ พฟาร์ (Heide Pfarr) ที่เว็บไซต์ www.wsi.de] สถาบันนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหภาพแรงงาน และทำงานร่วมกับ Institut für Makroökonomie und Konjunkturforschung [IMK หรือสถาบันวิจัยเศรษฐศาสตร์มหภาคและการผันผวนทางธุรกิจ มีศาสตราจารย์ กุสตาฟ ฮอร์น (Gustav Horn) เป็นผู้อำนวยการ]

	นโยบายเน้นด้านอุปทาน	นโยบายเน้นด้านอุปสงค์
แนวคิดพื้นฐาน	สร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยที่สุดเท่าที่จะทำได้สำหรับวิสาหกิจ เพื่อเปิดโอกาสให้พวกเขาทำกำไรได้ดี	จัดการให้อุปสงค์อยู่ในระดับสม่ำเสมอและคงที่ โดยรัฐจะสนับสนุนด้านการจ้างงานและการจัดการระบบเศรษฐกิจ
สำนักคิด	อดัม สมิท, เดวิด ริคาร์โด, จอห์น สจ๊วต มิลล์	จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์
แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ	รัฐมีหน้าที่แบบตั้งรับ	รัฐมีหน้าที่ในเชิงรุก
ความเห็นเกี่ยวกับค่าจ้าง	ค่าจ้างถือเป็นปัจจัยด้านต้นทุนที่สำคัญตัวหนึ่ง	ค่าจ้างถือเป็นปัจจัยด้านอุปสงค์ตัวหนึ่ง และต้องเพิ่มขึ้นคู่ขนานไปกับการเพิ่มขึ้นของผลผลิตภาพ

	นโยบายเห็นด้านอุปทาน	นโยบายเห็นด้านอุปสงค์
บทบาทของ ธนาคาร กลาง	ควรจัดการให้มีเสถียรภาพ ทางการเงิน	ควรจัดการให้มีเสถียรภาพ ทางการเงินและเข้ามาช่วย รักษาการจ้างงานและการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ให้มีความสม่ำเสมอ
ยุคที่มี อิทธิพลสูงสุด	ตั้งแต่ยุคทศวรรษ 1980	ช่วงทศวรรษ 1930 จนถึง ทศวรรษ 1970 และมี อิทธิพลมากขึ้นหลังปี 2008
สถาบัน	โปรดดูข้างต้น	โปรดดูข้างต้น

ความไม่ลงรอยกันระหว่างกลไกตลาด การกำหนดร่วมกัน การกำกับ ดูแล และการอภิบาลทางการเมือง

คำถามที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้พิจารณาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พื้นฐาน
ต่างๆ คือ นักสังคมประชาธิปไตยจะสร้างนโยบายเศรษฐกิจที่ทันสมัยและ
อิงกับค่านิยมบนรากฐานของตนอย่างไร เราจะอธิบายแนวทางของสังคม
ประชาธิปไตยที่เป็นเข็มทิศในการตอบใจย่ดังกล่าวในอีกสองบทถัดไป
แต่ในตอนนี้จะนำเสนอแรงตึงเครียดขัดแย้งที่ต้องใกล้เคียงกันตามลัทธิ
ความคิดสังคมประชาธิปไตย (cf. Meyer 2005b: 67)

1. ผลกระทบกับการเจริญเติบโต ปะทะ ความยุติธรรมทางสังคมกับ
หลักประกันทางสังคม

ความมุ่งมั่นของเราที่จะกระทำการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่ง
ผลประโยชน์ส่วนบุคคลและทรัพย์สินนั้น จะส่งผลทำให้เกิดการ
ปลดปล่อยพลังขับเคลื่อนมหาศาลดังที่สมิทกับมาร์กซ์ได้อธิบาย
ไว้ กลไกตลาดและกระบวนการการแข่งขันจะนำพาไปสู่การ

สมดุลระหว่างตลาด
ประชาธิปไตย และ
ความประสาน
กลมเกลียวทางสังคม

การเจริญเติบโตกับ
ความเป็นธรรม

จัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในโลกที่มีอยู่จำกัดให้เกิดผลิตภาพสูงสุด ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าประสิทธิภาพมากกว่าระบบเศรษฐกิจแบบวางแผน

แต่ในอีกทางหนึ่ง ระบบกลไกตลาดจะทำให้เกิดการกระจายทรัพยากรต่างๆ อย่างไม่เท่าเทียม นอกจากนี้ระบบจะประสบกับภาวะผันผวนตามวัฏจักรและมีแนวโน้มที่จะเกิดวิกฤตอยู่เสมอ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความไร้เสถียรภาพเชิงโครงสร้างอย่างที่เคยสังเกตเห็น ดังนั้นสิ่งที่ต้องทำคือตลาดต้องอยู่ใต้การควบคุมของกรอบการเมืองในลักษณะที่จำกัดวิกฤตเศรษฐกิจให้อยู่ในนั้น กล่าวคือรัฐสวัสดิการต้องพิทักษ์ประชาชนไม่ให้ถูกแรงกระแทกจากความเสี่ยงต่างๆ อันมากับกลไกตลาด การเก็บภาษีรายได้แบบก้าวหน้า (และเพิ่มรายได้ด้วย) การเก็บภาษีมรดกและภาษีทรัพย์สินเป็นวิธีการที่จะบรรลุถึงการกระจายรายได้ที่ “เป็นธรรม” นอกจากนี้รัฐต้องจัดการกับวัฏจักรเศรษฐกิจโดยใช้เครื่องมืออย่างเช่นการใช้จ่ายสาธารณะ นโยบายภาษี และนโยบายอัตราดอกเบี้ย นี่หมายความว่าในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจควรเพิ่มการใช้จ่ายสาธารณะเพื่อให้การใช้จ่ายเพื่อบริโภคมีเสถียรภาพและกระตุ้นให้คนยินดีที่จะลงทุนโดยการปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ

ความยืดหยุ่นกับ
ความมั่นคง

2. ความยืดหยุ่นกับนวัตกรรม ปะทะ การคุ้มครองการจ้างงานสำหรับผู้ที่ต้องพึ่งพากับการมีประกันสังคมที่ครอบคลุม

กลไกการแข่งขันเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมอย่างแน่นนอน แต่ความระส่ำระสายและวิกฤตการณ์ที่ตามมาพร้อมกัน ต้องได้รับการบรรเทาด้วยการพิทักษ์คนงานโดยจัดให้มีการคุ้มครองการจ้างงานและประกันสังคม นอกจากนี้การเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างเศรษฐกิจที่แผ่ขยายไปทั่ว ดังเช่นกรณีที่มีการหดตัวของอุตสาหกรรมถ่านหินและเหล็กในแคว้นริวร์นั้น สามารถนำไปสู่การสร้างงานรูปแบบใหม่ๆ โดยจัดให้มีนโยบายเชิงโครงสร้างในรูปแบบเฉพาะ

3. ทรัพย์สินกับการแข่งขัน ปะทะ บูรณาการทางสังคมกับการกำกับดูแล

ระบบเศรษฐกิจที่พยายามอย่างมากเพื่อไม่ให้คนมีสิทธิครอบครองปัจจัยการผลิตและการแข่งขันมักจะเป็นระบบที่ล้มเหลว ทั้งนี้เพราะทุกระบบเศรษฐกิจที่ประสบผลสำเร็จนั้นตั้งอยู่บนหลักการการถือครองทรัพย์สินและการแข่งขันกัน แต่ไม่ได้หมายความว่า จะยกเว้นให้เจ้าของทรัพย์สินไม่ต้องมีความรับผิดชอบทางสังคม ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 14 ของรัฐธรรมนูญเยอรมนีเขียนไว้ว่า “ทรัพย์สินและสิทธิในมรดกจักได้รับการคุ้มครอง ... แต่การมีทรัพย์สินนั้นนำมาซึ่งภาระผูกพันบางอย่าง การใช้ทรัพย์สินนั้นต้องเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ด้วย” ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมที่แท้จริงในระบบกลไกตลาดและเพื่อกันไม่ให้ตลาดถูกครอบงำโดยบุคคลบางคนหรือบางองค์กร จึงต้องมีการกำกับดูแล

4. ความเป็นอิสระของวิสาหกิจ ปะทะ การกำหนดร่วมกันกับการวางกรอบทางการเมือง

จากการมีสิทธิในทรัพย์สิน สิ่งก็ตามมาก็คือการมีสิทธิในการประกอบกิจกรรมเชิงพาณิชย์ แต่การตัดสินใจของบรรษัทนั้นไม่ควรถูกกำกับโดยเจ้าของทุน แต่ควรรวมเอาผู้ที่สร้างมูลค่าด้วยพลังแรงงานด้วย ดังนั้นการตัดสินใจของบรรษัทควรจะถูกกำกับโดยหลักการกำหนดร่วมกันหรือที่เรียกว่า codetermination

จากแนวคิดเบื้องต้นมี 4 เรื่องที่ต้องพิจารณา

- การวางกรอบทางการเมือง
- เปิดเผยแพร่ระบะของกลไกตลาด
- สิทธิของลูกจ้างทั้งในการมีส่วนร่วมและในกระบวนการกำหนดร่วมกัน
- การกำกับดูแลเศรษฐกิจมหภาค

ทั้งหมดนี้หมายความว่า ระบบเศรษฐกิจที่อิงกับค่านิยมสังคมประชาธิปไตยนั้น ยอมรับตรรกะแบบตลาดแต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบทาง

การเมือง ทรัพย์สินนั้น “นำมาซึ่งการมีภาวะผูกพันบางอย่าง” นั่นคือต้องอยู่ภายใต้ “ประโยชน์ของสาธารณะ” ซึ่งหลักการที่ว่านี้จะเกิดขึ้นได้และคงอยู่ได้ก็โดยการยอมให้คนงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของวิสาหกิจเคียงข้างไปกับการตัดสินใจของเจ้าของทุน นอกจากนี้เสถียรภาพของเศรษฐกิจส่วนรวมก็ต้องได้รับการดูแลให้เกิดขึ้นผ่านการกำกับดูแลเศรษฐกิจมหภาค กล่าวคือรัฐจะใช้นโยบายงบประมาณและอัตราดอกเบี้ยปรุงแต่งให้การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพและมีการจ้างงานในระดับสูง

ที่กล่าวมานั้นมีนัยต่อสังคมประชาธิปไตยอย่างไร?

- ใครที่สนใจประเด็นทางเศรษฐกิจควรทำความเข้าใจกับความคุ้นเคยกับรากฐานทางทฤษฎีทั้งหลายที่แตกต่างกัน และสามารถมองทะลุอุดมการณ์ที่แตกต่างกันได้
- สังคมประชาธิปไตยไม่ได้ใช้วิธีการทางทฤษฎีแบบเดียว แต่ใช้หลากหลายชนิด
- แต่ที่เป็นศูนย์กลางของสังคมประชาธิปไตยคือทุนนิยมแบบจัดการอย่างที่เคนส์ถามหา
- อย่างไรก็ตาม นักสังคมประชาธิปไตยอาศัยข้อวิจารณ์ต่อระบบทุนนิยมที่มาร์กซ์กล่าวไว้ ทั้งยังนำเอาความคิดของสมิธที่ว่าด้วยประสิทธิภาพและผลผลิตภาพของกลไกตลาดมาใช้
- ระบบเศรษฐกิจใดก็ตามควรมีพื้นฐานอยู่บนการแข่งขันและทรัพย์สินส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม กลไกตลาดจำเป็นต้องมีการกำกับดูแล และเวลาเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ รัฐต้องเข้าไปจัดการแก้ไขอย่างแข็งขัน นอกจากนี้ต้องจัดให้มีการใช้หลักการกำหนดร่วมกันและการมีส่วนร่วม

บทที่ 3 ระบบเศรษฐกิจและระเบียบเศรษฐกิจ

บทนี้นำเสนอ

- ความสัมพันธ์ระหว่างระบบทุนนิยมกับประชาธิปไตยที่มีทั้งความตึงเครียดและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน
- ระบบทุนนิยมประเภทต่างๆ โดยจำแนกจากระดับของการประสานกัน
- แนวคิด “ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม”
- อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทั้งด้านบวกและด้านลบจากมุมมองแบบสังคมประชาธิปไตย

3.1 ทุนนิยมกับประชาธิปไตย

อภิทุนนิยม (super-capitalism) ทำลายประชาธิปไตยหรือไม่? นี่คือหัวข้อพาดปกสิ่งพิมพ์ทางเศรษฐกิจชื่อ *Manager Magazin* ฉบับเดือนมีนาคม 2008 มาพร้อมกับรูปตัดกันหวัดสั้น <นั่นคือระบบประชาธิปไตยมีแมลงเป็นตัวกัดกร่อนอยู่>

ระบบอภิทุนนิยมทำลายประชาธิปไตยหรือไม่?

บทบรรณาธิการของนิตยสารนี้เสนอว่าระบบเศรษฐกิจแบบตลาดโลกาภิวัตน์⁷ ได้ตั้งคำถามกับความน่าเชื่อถือของระบบประชาธิปไตย บทความนี้กล่าวด้วยว่าคนจำนวนมากไม่เชื่ออีกต่อไปแล้วว่าตนเองได้รับประโยชน์จากเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ และผลที่ตามมาคือความไว้วางใจของพวกเขาที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและการเมืองลดลงไปเรื่อยๆ

บทความใน *Manager Magazin* ชิ้นนี้กล่าวถึงความตึงเครียดขั้นมูลฐานระหว่างประชาธิปไตยกับทุนนิยม

ในทางประวัติศาสตร์ การอุบัติขึ้นของประชาธิปไตยและทุนนิยมเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด บ่อยครั้งที่ประชาธิปไตยก่อรากฐานขึ้นโดยเกี่ยวพันกับการพัฒนาตลาดเสรี ในยุโรปช่วงศตวรรษที่ 18 และ 19 นับเป็นครั้งแรกที่มีการเรียกร้องเสรีภาพปัจเจกบุคคลพร้อมกับการเรียกร้องให้มีระบบเศรษฐกิจที่อิงกับการแข่งขันอย่างเสรีและการถือครองกรรมสิทธิ์เอกชน (โปรดดูที่ อัดัม สมิท กล่าวไว้ในบทที่ 2) การเรียกร้องนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กันกับความต้องการที่จะให้มีระบบกฎหมายที่มีความแน่นอน มีการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ มีส่วนร่วมในทางการเมือง และมีการจัดตั้งระบบผู้แทนพลเมืองในรัฐ ประชาธิปไตยแห่งแรกในยุคใหม่นี้เริ่มต้นเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศอิสรภาพ โดยในคำประกาศซึ่งสะท้อนวลีโด่งดังที่ว่า “จะไม่มี การเสียภาษี ถ้าไม่มีระบบผู้แทน” กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เรียกร้องว่าการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจต้องไปด้วยกันกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และหลังปี 1989 รัฐหลังยุคคอมมิวนิสต์ในยุโรปได้เปิดเสรีในด้านเศรษฐกิจพร้อมๆ กับการสร้างประชาธิปไตย

เป็นเวลานานมาแล้วที่คนมักคิดกันว่ารัฐประชาธิปไตยประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจในระดับมูลฐานมากกว่ารัฐที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย ดังเห็น

⁷ ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดกับทุนนิยม สองคำนี้มีความหมายแตกต่างกันไหม? ถ้าพิจารณาจากตัวแก่นสาร ทั้งสองแนวคิดนี้หมายถึงระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและการแข่งขัน ถ้าพิจารณาคำสองคำนี้ที่ใช้กันโดยทั่วไปมักจะพบว่า “เศรษฐกิจกลไกตลาด” ถูกใช้โดยพวกที่สนับสนุนระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม ขณะที่คำว่า “ระบบทุนนิยม” ถูกนำมาใช้โดยพวกที่วิพากษ์วิจารณ์กลไกตลาด แต่ในหนังสือเล่มนี้ การใช้สองคำนี้ไม่ได้มีนัยถึงอุดมการณ์จำเพาะใดๆ อย่างที่กล่าว

ความเกี่ยวพันกัน
ในทางประวัติศาสตร์:
ประชาธิปไตย
กับทุนนิยม

รัฐประชาธิปไตย
ประสบความสำเร็จ
ทางเศรษฐกิจ
มากกว่าจริงหรือไม่?

ได้จากวันที่ตะวันตกมีความเจริญรุ่งเรืองและประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันออก
ประสบกับภาวะเศรษฐกิจพังทลาย อย่างไรก็ตาม ในระหว่างนั้นก็เห็นกัน
ตำตาวามีหลายรัฐในโลกที่ไม่ได้เป็นประชาธิปไตยแต่เจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจอย่างมากภายใต้กรอบของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เช่น ประเทศ
จีนซึ่งพัฒนาเศรษฐกิจมาอย่างรวดเร็วหลังจากปรับเปลี่ยนตัวเองเป็น
ประเทศทุนนิยมปลายทศวรรษ 1970 โดยไม่ได้ปรับระบบการเมืองให้เป็น
ประชาธิปไตย นอกจากนี้ก็มีอีกหลายประเทศที่การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ
กับการเปิดเสรีทางการเมือง (ยัง?) ไม่เกิดการประสานกัน เรื่องนี้ได้รับการ
ยืนยันจากดัชนี “เสรีภาพทางเศรษฐกิจในโลก” (Economic Freedom of the
World) ว่าด้วยการจัดอันดับเสรีภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เผยแพร่
ปีละครั้ง ปรากฏว่าสองดินแดนที่ถูกจัดให้อยู่อันดับสูงสุดในแง่เสรีภาพทาง
เศรษฐกิจคือฮ่องกงและสิงคโปร์ <นั่นคือทั้งสองแห่งยังมีการเปิดเสรีทาง
การเมืองน้อยอยู่>

สิ่งสำคัญที่ต้องเน้นคือ ในปัจจุบัน (อาจยัง?) มีรัฐอำนาจนิยมที่ใช้ระบบ
เศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง แล้วก็มีอีกหลายรัฐที่มีระบบการเมือง
อำนาจนิยมแต่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อย่างไรก็ตาม รัฐประชาธิปไตย
ทุกแห่งในปัจจุบันใช้ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับทุนนิยม
จะปลอดจากความตึงเครียดขัดแย้ง ประชาธิปไตยนั้นยึดหลักการแห่ง
ความเท่าเทียม กล่าวคือ “หนึ่งคนหนึ่งเสียง” ทุกเสียงมีน้ำหนักเท่าเทียม
กันหมด แต่ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดมีพื้นฐานมาจากความไม่เท่าเทียม
กล่าวคือในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม “เค้ก” แบ่งออกเป็นชิ้นใหญ่หลาย ๆ ชิ้น
จริงอยู่ที่ระบบเศรษฐกิจแบบนี้มีการกระจายรายได้ แต่ถ้าตัดเค้กแบบให้
ทุกคนได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กันก็จะไม่เกิดแรงจูงใจ อย่างเช่นการจูงใจให้คน
ในระบบทำงานหนักขึ้น

ความไม่เท่าเทียมทำให้เกิดสถานะที่คนหรือองค์กรที่มีความแข็งแกร่ง
ทางเศรษฐกิจพัฒนาพลังในการใช้อำนาจยับยั้ง (veto) การดำเนินการ
ต่าง ๆ ได้จนเกิดสถานะ “ประชาธิปไตยบกพร่อง” (defective democracy)
นักรัฐศาสตร์ชื่อ วูล์ฟกัง แมร์เคิล (Wolfgang Merkel) ให้คำจำกัดความ

ความตึงเครียด
ระหว่างทุนนิยมกับ
ประชาธิปไตย

ความไม่เท่าเทียม
ทำให้เกิด
“ประชาธิปไตย
บกพร่อง”

ประชาธิปไตยบอกพร่องว่า “เป็นระบอบการปกครองที่มีลักษณะเป็นระบอบการเลือกตั้งตามหลักประชาธิปไตยที่ทำหน้าที่ได้อย่างกว้างขวางเพื่อกำกับดูแลการเข้าสู่อำนาจ แต่ว่าเกิดข้อบกพร่องอันเป็นผลจากส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนของระบอบย่อยๆ ที่ควรจะทำงานแต่ในความเป็นจริงก็ไม่ทำงาน รวมทั้งเกิดข้อบกพร่องในเสาหลักที่หนุนเสริมกันซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับระบอบประชาธิปไตยที่ทำงานได้ดีเพื่อให้มีเสถียรภาพ ความเท่าเทียม และการควบคุม” (Merkel et al. 2003: 66)

ที่มาของความบกพร่องในระบอบประชาธิปไตย

นี้หมายความว่าแม้จะมีการเลือกตั้งและมีส่วนประกอบอื่นๆ ตามวิถีประชาธิปไตย แต่ก็ยังมีปัจจัยหลายตัวที่ไปกีดกร่อนขีดขวางการทำงานของกลไก เช่นเมื่อสังคมหนึ่งมี “ผู้เล่น” ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากอย่างล้นเหลือจนสามารถต้านหรือขวางการตัดสินใจร่วมของสังคมได้ ตัวอย่างเช่น นักลงทุนจะได้สัมปทานทางการเมืองหากทำให้รัฐไม่มั่นใจว่าเขาจะไปตั้งฐานการผลิตที่นั่นจริงๆ หรือไม่ สัมปทานดังกล่าวก็เช่น การลดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมหรือแรงงาน นี่คือตัวอย่างการละเมิดหลักการของประชาธิปไตย

ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับระบบทุนนิยมแบบตลาดในความคิดของโทมัส เมเยอร์

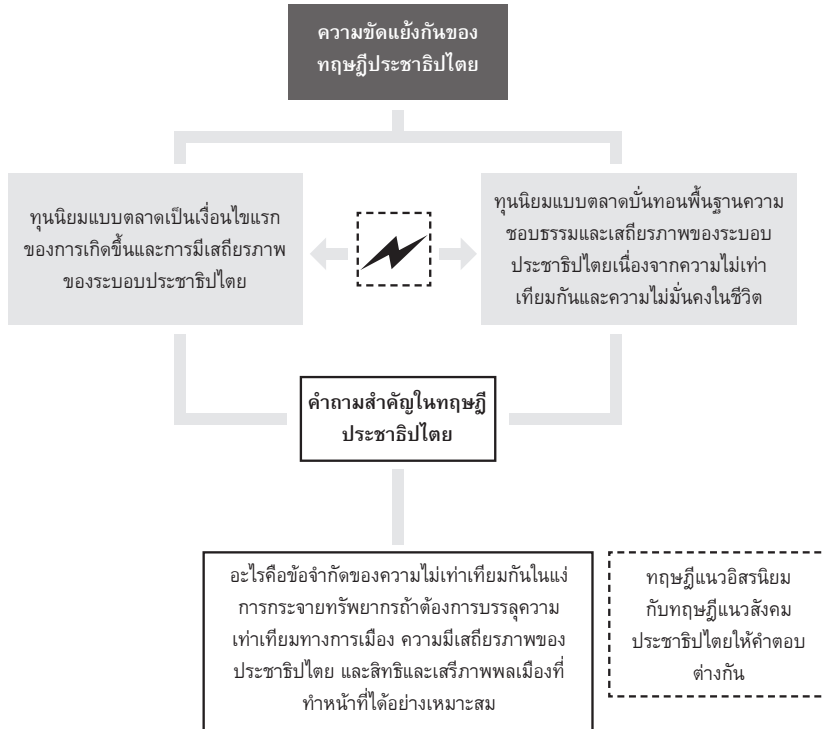
เล่มแรกของหนังสือชุดสังคมประชาธิปไตยนี้ ได้นำเสนอความตึงเครียดระหว่างประชาธิปไตยกับทุนนิยมแบบตลาด (pp. 58-62 and 84ff) โดยอิงจากหนังสือเรื่อง *Theory of Social Democracy* (ทฤษฎีสังคมประชาธิปไตย) ของ โทมัส เมเยอร์ (Thomas Meyer)

ความขัดแย้งกันของระบอบประชาธิปไตย

แผนภูมิที่ปรากฏอยู่ข้างล่างนี้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งกันของระบอบประชาธิปไตย ในด้านหนึ่งระบบทุนนิยมเป็นเงื่อนไขที่ต้องมาก่อนการมีประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งตลาดที่มีการกำกับดูแลไม่เพียงพอก็จะเอื้อให้เกิดสถานะที่ไปขวางการมีส่วนร่วมถ้วนหน้าได้ แล้วผลที่ตามมาก็คือประชาธิปไตยที่บกพร่อง

มิลตัน ฟรีดแมน: เศรษฐกิจกลไกตลาดจะนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตย

นี้รวมถึงความตระหนักในความเสี่ยงที่ทุนนิยมอาจไปกีดกร่อนประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งนี้คือตัวแยกสังคมประชาธิปไตยออกจากประชาธิปไตยอิสรนิยม (libertarian democracy) นักเศรษฐศาสตร์อิสรนิยม เช่น มิลตัน ฟรีดแมน ยืนยันว่าเศรษฐกิจกลไกตลาดก็สามารถนำไปสู่เสรีภาพทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตยได้

รูปที่ 4: ความขัดแย้งกันของทฤษฎีประชาธิปไตย

แต่เป็นฟรีดแมนเองที่ทำให้เราเห็นตัวอย่างเพื่อคัดค้านในประเด็นนี้ เขาสร้างความตกใจแก่เพื่อนร่วมงานจำนวนมากเมื่อไปให้คำแนะนำรัฐบาลทหารอันโหดร้ายของประเทศชิลีในช่วงทศวรรษ 1970 ผู้นำเผด็จการ นายพลเอากุสโต บิโนเชต์ ทำตามคำแนะนำของฟรีดแมนที่เปิดเสรีทางเศรษฐกิจอย่างสุดโต่ง แต่แทนที่จะเป็นไปตามที่นักเศรษฐศาสตร์แนวอิสลามคนนี้คาดการณ์ สิ่งเหล่านี้กลับไม่นำไปสู่การมีเสถียรภาพทางการเมืองมากขึ้น ประชาธิปไตยยิ่งไม่ต้องพูดถึง ในทางตรงกันข้าม เศรษฐกิจที่ฟื้นตัวขึ้นมา กลับทำให้ระบอบเผด็จการมีเสถียรภาพ ต่อมาในที่สุดชิลีก็กลับคืนสู่ระบอบประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง แต่ล่าช้ากว่าประเทศอื่นๆ ในลาตินอเมริกา

ตัวอย่างเพื่อ
คัดค้าน: ชิลี

เหตุใดความตึงเครียดระหว่างประชาธิปไตยกับระบบทุนนิยมจึงได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น ไม่เว้นแม้แต่นิตยสารด้านเศรษฐศาสตร์ โรเบิร์ต ไรช์ (Robert Reich) นักเศรษฐศาสตร์และรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานแห่งสหรัฐอเมริกาภายใต้รัฐบาลบิลล์ คลินตัน ตอบโจทย์นี้ไว้ในหนังสือของเขาที่ตีพิมพ์เมื่อปี 2008 ชื่อ *Supercapitalism: The Battle for Democracy in an Age of Big Business* (อภิทุนนิยม: สู้เพื่อประชาธิปไตยในยุคธุรกิจขนาดใหญ่) ในฉบับภาษาไทยเยอรมันใช้ชื่อหัวเรื่องรองว่า “How the Economy is Undermining our Democracy” หรือระบบเศรษฐกิจกำลังบั่นทอนประชาธิปไตยของเราอย่างไร) ไรช์อธิบายว่าในช่วงหลังสงครามโลกจนถึงทศวรรษ 1980 เกือบเป็นยุคทองของระบบทุนนิยมสายกลาง (moderate capitalism) (ที่บอกว่าเกือบ เพราะไม่ควรมองช่วงเวลาดังกล่าวแบบไม่วิพากษ์วิจารณ์ ดังเช่นที่ไรช์ว่าไว้ว่า ในช่วงดังกล่าว สตรีและชนกลุ่มน้อยขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ) ในสังคมตะวันตกช่วงหลังสงครามโลก มาตรฐานการดำรงชีพเพิ่มสูงขึ้นและมีการวางมาตรฐานทางสังคมขั้นต่ำ สืบเนื่องมาจากความสำเร็จในการสร้างฉันทามติระหว่างสหภาพแรงงาน นายจ้าง และรัฐบาล ซึ่งถ้าเทียบกับยุคก่อนหน้าที่มีการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบไม่แทรกแซง จะเห็นได้ว่าก้าวหน้าไปมากทีเดียว แต่ทว่าในยุค “อภิทุนนิยม”

อภิทุนนิยมเป็นชื่อที่ โรเบิร์ต ไรช์ คิดขึ้นมาเพื่ออธิบายการพัฒนา ระบบทุนนิยมจากอิทธิพลของ โลกาภิวัตน์

ที่เกิดขึ้นในบริบทเศรษฐกิจแบบ โลกาภิวัตน์ กลับกลายเป็นว่า ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ หวนกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง นอกจากนี้สิทธิของคนงานและ มาตรฐานทางสังคมก็ตกอยู่ใน

ภาวะอันตราย ทั้งความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัทก็ลดลงด้วย ข้อยุติ ของ โรเบิร์ต ไรช์ จะคล้ายๆ กับของ *Manager Magazin* ที่กล่าวไป ก่อนหน้ารวมทั้งของ โทมัส เมเยอร์ นั่นคือแรงเหวี่ยงของทุนนิยมโลกาภิวัตน์ สามารถบั่นทอนระบอบประชาธิปไตยได้ ไรช์จึงเรียกร้องให้มีการควบคุม กลไกตลาดให้เข้มงวดรัดกุมยิ่งขึ้นโดยวางการกำกับดูแลและเสริมสร้างสิทธิ ของคนงาน

3.2 ระบบทุนนิยมที่มีการประสานกันกับที่ไม่มีการประสานกัน

ในบทที่ 2 ของหนังสือเล่มนี้ ได้มีการนำเสนอตัวแบบในอุดมการณ์ของระบบเศรษฐกิจต่างๆ โดยอ้างอิงถึงนักเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องคือ สมิธ มาร์กซ์ และเคนส์ แต่ในโลกความเป็นจริงมีโมเดลหลายรูปแบบซึ่งผสมผสานแนวคิดต่างๆ เข้าด้วยกัน ในหนังสือชื่อ *Varieties of Capitalism* (ทุนนิยมหลายชนิด) พีเทอร์ เอ. ฮอลล์ (Peter A. Hall) และ เดวิด ซอสคิช (David Soskice) ได้กล่าวถึงโมเดลระบบทุนนิยมในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกไว้ 2 แบบ โดยเรียกระบบทุนนิยมแบบ “ไม่มีการประสาน” (uncoordinated capitalism) กับระบบทุนนิยมแบบ “มีการประสาน” (coordinated capitalism) (Hall and Soskice 2011) วิธีการแบบนี้มีพลังในการอธิบายการวิเคราะห์และประเมินระบบเศรษฐกิจต่างๆ เป็นอย่างมาก ภายใต้อกรอบนี้จะแยกระบบเศรษฐกิจต่างๆ โดยดูในมิติต่อไปนี้

- ระบบการเงิน
- แรงงานสัมพันธ์
- ระบบการศึกษาและการฝึกอบรม
- ความสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจด้วยกัน

ระบบทุนนิยมที่ไม่มีการประสานกัน

ระบบทุนนิยมที่ไม่มีการประสานกันและเป็นเสรีนิยมมีลักษณะเด่นในมิติต่อไปนี้

- ระบบการเงิน: การจัดหาเงินทุนของวิสาหกิจส่วนใหญ่กระทำผ่านตลาดทุน (ออกหุ้นทุน) หมายความว่าวิสาหกิจต่างๆ ดำเนินการตามสิ่งที่เรียกว่า “หลักการมูลค่าของผู้ถือหุ้น” (shareholder value principle) ในระบบนี้เจ้าของทุนสมัครใจลงทุนในบริษัทที่มีความเสี่ยง และกะเก็งความเป็นไปได้ที่จะได้กำไรสูงอย่างรวดเร็ว
- ความสัมพันธ์ด้านการจ้างงานส่วนใหญ่จะเป็นแบบระยะสั้น (“จ้างแล้วปลดออก”) และมีระบบคุ้มครองแรงงานที่อ่อนแอ มีการ

ระบบทุนนิยมที่ไม่มีการประสานกันกับที่มีการประสานกัน

ระบบการเงิน

แรงงานสัมพันธ์

เจรจาต่อรองเรื่องค่าจ้างจริงแต่แค่ในระดับบุคคลหรือระดับวิชาชีพ
สมาคมนายจ้างและสหภาพแรงงานค่อนข้างอ่อนแอ

ระบบการศึกษากับการฝึกอบรม

- ระบบการศึกษาและการฝึกอบรม: เน้นการฝึกอบรมให้เป็นผู้ที่มีความรู้หลากหลายสาขา ซึ่งหมายความว่าระบบการศึกษาจะเน้นวิชาศึกษาแบบทั่วไป และไม่ค่อยเน้นการผลิตคนเพื่อให้มีคุณสมบัติเฉพาะวิชาชีพ การเน้นผลิตคนในรูปแบบเช่นนี้เอื้อให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างอาชีพต่างๆ โดยง่าย แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ขาดแคลนบุคลากรในบางอาชีพที่ต้องการทักษะและความรู้เฉพาะทาง

ความสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจ

- ความสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจ: ในระบบนี้ไม่ค่อยมีการเชื่อมโยงระหว่างบริษัท (ตัวอย่างเช่น เมื่อวิสาหกิจหนึ่งมีที่หนึ่งในคณะกรรมการควบคุมดูแลของอีกวิสาหกิจหนึ่ง) และความร่วมมือในระดับอุตสาหกรรมก็มีไม่มาก (เช่น ในด้านการวิจัย) นอกจากนี้สมาคมภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ก็ทำงานในลักษณะลึบๆ บีบีสต์หรือนักวิ่งเต้นให้แก่บริษัทสมาชิกแทนที่จะเป็นสังคมส่วนรวม

ระบบนี้สามารถปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นและรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาด ซึ่งหมายความว่าโมเดลการผลิตนี้เอื้อประโยชน์แก่อุตสาหกรรมที่เน้นด้านนวัตกรรม แต่สำหรับคนงาน สภาวะเช่นนี้ไม่มีเสถียรภาพและมีความไม่แน่นอนมากกว่าเดิม

ระบบทุนนิยมที่มีการประสานกัน

ทุนนิยมที่มีการประสานกันมีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้

ระบบการเงิน

- ระบบการเงิน: การจัดหาเงินทุนส่วนใหญ่ใช้วิธีกู้ยืมธนาคาร นี่เป็นวิธีการหาเงินทุนจากทุนที่หวังผลระยะยาว (patient capital) มากกว่าที่จะใช้โมเดลตามหลักการมูลค่าของผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ การจัดหาเงินทุนในระบบนี้ยังนิยมการลงทุนในระยะยาวมากกว่า หมายความว่ารูปแบบนี้ไม่ได้กีดกันผู้เล่นในตลาดที่มีหลักมีฐานอย่างเช่นผู้ประกอบการวิสาหกิจในการเข้าถึงทุน ในโมเดลนี้ฝ่ายการจัดการวิสาหกิจจะถูกควบคุมและประเมินค่าไม่ใช่แค่เพียงจากกำไรในตลาดเท่านั้น แต่จากผู้เล่นอื่นๆ ด้วย เช่น ธนาคาร ลูกจ้าง

และผู้เล่นในภาครัฐ (เป็นโมเดลที่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)

- **แรงงานสัมพันธ์:** ค่าจ้างกำหนดโดยการเจรจาประสานกันระหว่างบริษัทในแต่ละภาคเศรษฐกิจ (เป็นการทำสัญญาข้อตกลงร่วม) ส่วนแรงงานสัมพันธ์จะเป็นในลักษณะมุ่งให้เกิดการจ้างงานระยะยาว ในระบบนี้เสถียรภาพและความยุติธรรมทางสังคมจะเชื่อมถึงกัน มีการจัดตั้งสมาคมนายจ้างและสหภาพแรงงานอย่างเป็นทางการ และแรงงานก็มีส่วนร่วมในการนี้ด้วย
- **ระบบการศึกษาและการฝึกอบรม:** โมเดลการฝึกอบรมจะผสมคุณสมบัติเฉพาะที่บริษัทต้องการกับคุณวุฒิที่ให้ทักษะในวงกว้างหลากหลายสาขา และระบบการฝึกอบรมจะบริหารจัดการโดยองค์กรชั้นนำของทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง (เรียกว่าเป็นระบบคู่ขนาน หรือ dual training system) ซึ่งจะได้ประโยชน์สองทางคือ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เฉพาะของบริษัทและองค์ความรู้เฉพาะสาขา
- **ความสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจ:** มีความเชื่อมโยงกันระหว่างบริษัทต่างๆ ในรูปแบบการถือหุ้นไขว้ (cross-holding) สมาคมผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ มีบทบาทสำคัญในระบบการเมือง

ระบบทุนนิยมที่มีการประสานกันมีลักษณะเด่นคือมีเสถียรภาพในระดับสูง แต่มีพลวัตและความคล่องตัวน้อยกว่าระบบทุนนิยมที่ไม่มีการประสานกัน ในระบบนี้จะมีการปรับปรุงสายผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนนวัตกรรมมักจะเป็นไปแบบค่อยเป็นค่อยไป ระบบนี้สามารถปรับตัวตอบสนองต่อปัญหาใหม่ๆ ได้ทันท่วงทีไปอย่างช้าๆ

ทั้งระบบทุนนิยมแบบที่ไม่มีการประสานกันและแบบที่มีการประสานกันมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย ถ้าเปรียบเทียบเรื่องการปฏิบัติงานและความสามารถในการแข่งขัน ไม่มีโมเดลใดที่เหนือกว่าอีกโมเดลหนึ่ง แต่การแยกแยะระบบทุนนิยมออกเป็นสองประเภทอย่างนี้จะช่วยอธิบายอะไรบางอย่างได้ คือ

1. ในเชิงวิเคราะห์ โมเดลนี้ทำให้เราสามารถอธิบายได้ว่าทำไมโมเดลการผลิตในแนวต่างๆ ถึงพัฒนาอย่างแตกต่างกัน อย่างในประเทศกลุ่ม

แรงงานสัมพันธ์

ระบบการศึกษากับ
การฝึกอบรม

ความสัมพันธ์
ระหว่างวิสาหกิจ

ประโยชน์ของการ
แยกให้เห็น
ความแตกต่าง

ในระดับการวิเคราะห์

“แองโกล-แซกซัน” (ในแง่เศรษฐศาสตร์) นั้นมีตลาดแรงงานที่สามารถปรับตัวได้ไม่ยากนักและเข้าถึงทุนชอบเสี่ยง (risk capital) ได้ง่าย รวมทั้งขึ้นชอบและสนับสนุนอุตสาหกรรมที่เน้นด้านนวัตกรรม เช่น อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเห็นได้ว่าบริษัทเทคโนโลยีสารสนเทศใหญ่ๆ ที่ประสบความสำเร็จ เช่น กูเกิล ไมโครซอฟท์ และบริษัทเกิดใหม่อีกมากมายทางด้านนี้ได้รับการบ่มเพาะและเจริญเติบโตอยู่ในสหรัฐอเมริกา ส่วนประเทศที่ใช้ระบบทุนนิยมที่มีการประสานกัน เช่น สวีเดน และเยอรมนี จะมีอุตสาหกรรมที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง เช่น ในอุตสาหกรรมยานยนต์และที่ผลิตพวกเครื่องจักร อุตสาหกรรมดังกล่าวมีลักษณะเด่นโดยธรรมชาติคือจำเป็นต้องใช้เวลาในการวางแผนยาวนานมาก เพราะต้องลงทุนสูงจึงต้องรอบคอบ และในอุตสาหกรรมเหล่านี้ไม่ต้องสร้างนวัตกรรมมูลฐานแล้วแต่มีความจำเป็นต้องปรับปรุงในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้วิสาหกิจเลือกตั้งฐานการผลิตในพื้นที่ที่คนงานมีทักษะได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดีและมีแนวโน้มว่าจะอยู่กับบริษัทนานๆ นอกจากนี้วิสาหกิจก็อยากอยู่ในที่ซึ่งมีทุนที่หวังผลระยะยาวด้วย

2. โมเดลทั้งสองนี้แยกออกจากกันได้โดยดูจากจุดยืนด้านบรรทัดฐานค่านิยมแบบสังคมประชาธิปไตยมักจะเกิดขึ้นในประเทศที่มีระบบทุนนิยมแบบมีการประสานกัน กล่าวคือมีการจ้างงานระยะยาวแทนที่จะจ้างชั่วคราวหรือสัญญาสั้นๆ ทำให้ลูกจ้างมีสถานภาพที่มั่นคงมากกว่าการอยู่ในตลาดแรงงานประเภท “จ้างแล้วปลดออก” ในทำนองเดียวกัน การมีวิสาหกิจที่ชอบลงทุนเพื่อผลตอบแทนระยะยาวและไม่ได้มีแรงขับเคลื่อนหลักมาจากกำไรระยะสั้น จะปูทางไปสู่ตลาดแรงงานที่มีเสถียรภาพมากกว่า

ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม: ระบบทุนนิยมแบบมีการประสานกันที่แตกต่างจากเดิมในเยอรมนีนั้นถูกจัดตั้งขึ้นหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง โดยใช้ชื่อว่า “เศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม” (social market economy) หรืออีกชื่อหนึ่งที่เรียกกันคือ

“ระบบทุนนิยมลุ่มน้ำไรน์” <Rhine capitalism ซึ่งเป็นการสื่อว่าระบบนี้ริเริ่มจัดตั้งโดยรัฐบาลเยอรมนีตะวันตกที่ตอนนั้นเมืองหลวงคือกรุงบอนน์ซึ่งอยู่ตรงแม่น้ำดั่งกล่าว> ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมในเยอรมนีเป็นแนวคิดที่ตอบสนองความวุ่นวายสืบสานทางสังคมจากการพัฒนาอุตสาหกรรม และยังเป็นความพยายามที่จะสกัดกั้นไม่ให้ระบอบเผด็จการนาซีฟื้นคืนชีพ ระบบใหม่นี้ถือว่าเป็นการแสวงหา “แนวทางที่สาม” ระหว่างระบบทุนนิยมที่ไร้การควบคุมกับระบียบเศรษฐกิจทางสังคม โดยความเป็นจริงไม่ควรประเมินความน่าสนใจของระบียบเศรษฐกิจทางสังคมหลังสงครามโลกต่ำเกินไป แม้ในรัฐธรรมนูญเยอรมนี (Grundgesetz) ที่เพิ่งประกาศใช้หลังสงครามก็ไม่ได้มีข้อกำหนดบอกรว่าให้ใช้ระบียบเศรษฐกิจใดเป็นการเฉพาะ แต่มาตรา 15 ได้เปิดช่องให้รัฐสามารถโอนปัจจัยการผลิตต่างๆ มาเป็นของรัฐได้ และพรรคการเมืองในเยอรมนีต่างมีข้อวิจารณ์ในระบบทุนนิยมเหมือนๆ กันเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เช่น พรรคสหภาพคริสเตียนประชาธิปไตยสาขาแคว้นไรน์เหนือ-เวสฟาเลียนเมื่อปี 1947 ได้ออกประกาศที่เรียกว่าแผนงานอาhlen (Ahlen Programme) ว่าเห็นชอบกับ “ระบบสังคมนิยมคริสเตียน” (Christian socialism) นอกจากนี้พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยก็ได้เรียกร้องให้โอนอุตสาหกรรมขั้นปฐมภูมิต่างๆ มาเป็นของรัฐเสีย <ซึ่งการนำเสนออย่างนี้คือการนำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมนั่นเอง> ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมเป็นความพยายามที่จะโน้มน้าวให้ประชาชนหันมาสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบใช้กลไกตลาดและระบอบประชาธิปไตย

อัลเฟรด มิลเลอร์-อาร์มัค (Alfred Müller-Armack) นักเศรษฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม ได้อธิบายไว้ในหนังสือชื่อ *Wirtschaftslenkung und Marktwirtschaft* (การจัดการเศรษฐกิจและเศรษฐกิจกลไกตลาด) ว่า

“เราพูดเรื่องเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมก็เพื่อสะท้อนให้เห็นทางเลือกที่สามในการวางนโยบายเศรษฐกิจ ทางเลือกนี้หมายความว่า ... เราเห็นถึงความจำเป็นในการมีเศรษฐกิจกลไกตลาดเป็นกรอบ

สำหรับสนับสนุนระเบียบเศรษฐกิจในอนาคต แต่มันไม่ควรจะเป็นระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเสรีนิยม ตรงกันข้าม ควรเป็นระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการจัดการอย่างมีจุดมุ่งหมาย และที่จริงคือมีการจัดการทางสังคมด้วย” (Müller-Armack 1947: 88)

นั่นหมายถึงการแข่งขันที่แท้จริง ที่ในทางหนึ่งก็มีการตั้งราคากันอย่างเสรีและให้เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต แต่ขณะเดียวกันก็ต้องจัดการให้มีความยุติธรรมทางสังคมควบคู่ไปด้วย โดยจัดให้มีระบบประกันสังคมและการเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า บทบาทของรัฐยังไม่ได้ถูกกำหนดให้ชัดเจน กล่าวคือในปีแรกๆ ของการจัดตั้งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การเข้าแทรกแซงกลไกตลาดยังทำกันในขอบเขตจำกัด เช่น ทำเพื่อป้องกันไม่ให้มีการผูกขาด แต่จากทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา บทบาทของรัฐในด้านเศรษฐกิจได้ขยายขอบเขตออกไปโดยเข้ามาบริหารจัดการเศรษฐกิจมากขึ้น

ระบบทุนนิยมลุ่มน้ำไรน์ได้รับการยอมรับไปทั่วโลก เพราะระบบนี้สามารถจัดการให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงานควบคู่ไปกับการขยายตัวของรัฐสวัสดิการ ประเทศในยุโรปหลายประเทศก็พยายามเอาอย่างระบบทุนนิยมแบบนี้ นอกจากนี้ในสนธิสัญญาลิสบอนก็ได้ระบุว่า เศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมเป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของสหภาพยุโรป

อย่างไรก็ตาม คำมั่นสัญญาของ ลุดวิก แอร์ฮาร์ด (Ludwig Erhard) ที่ว่า “ความเจริญรุ่งเรืองสำหรับทุกคน” ไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ที่ตั้งปรารถนา เพราะเหตุผลสำคัญคือการเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันในทศวรรษ 1970 และการรวมเยอรมนีตะวันออกกับตะวันตกอันทำให้เกิดปัญหาสังคมแบบใหม่ๆ หลายอย่างตามมา โดยเฉพาะปัญหาในตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม นโยบายของเขาอย่างน้อยก็ได้ยังผลให้เกิดชนชั้นกลางขึ้นในวงกว้าง ซึ่งทำให้ระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นหลังการล่มสลายของระบอบนาซีมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมได้รับความนิยมมากขึ้น แต่ผลพวงในทางลบข้อหนึ่งคือเปิดช่องว่างให้มีการดำเนินการตาม

อำเภอกาใจในระดับหนึ่ง เหมือนกับแบบทดสอบบุคลิกภาพรอร์ชาช (Rorschach test) ที่ใช้รองรับความคิดได้แทบทุกแบบ

ในแผนงานพื้นฐานของสมาพันธ์สหภาพแรงงานแห่งเยอรมนี (Confederation of German Trade Unions - DGB) มีการกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมว่าเป็น “ความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยสำคัญมาก” นอกจากนี้องค์กรหนึ่งซึ่งจัดตั้งโดยสมาคมนายจ้างในอุตสาหกรรมโลหะและไฟฟ้าก็ถูกเรียกว่า “องค์กรริเริ่มเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม” แสดงว่าเกือบทุกองค์กรการเมืองเห็นดีกับระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม โดยยอมรับความผันแปรที่สำคัญในเรื่องสมดุลระหว่างนโยบายสังคม การกำกับดูแล และเศรษฐกิจกลไกตลาด

3.3 กรอบใหม่อันเป็นผลสืบเนื่องจากโลกาภิวัตน์

The World is Flat (โลกแบน) เป็นชื่อหนังสือที่ตีพิมพ์ในปี 2006 คำอุปมานี้หมายความว่าอย่างไร? ผู้เขียน โทมัส ฟรีดแมน (Thomas Friedman) มองว่าสืบเนื่องจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจโลกได้เข้าสู่ยุคใหม่ที่มีการแข่งขันในระดับโลกที่ความรุนแรงขึ้นอย่างมาก เศรษฐกิจของชาติแยกตัวตัวเองออกจากกระบวนการแข่งขันนี้ได้เพียงเล็กน้อย และเวลาที่การแข่งขันในโลกก็มีความเท่าเทียมกัน ในวลีของฟรีดแมน ภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจโลกปัจจุบันจึง “แบน” มากกว่าในอดีต <กล่าวคือไม่อยู่ในลักษณะพีระมิดเช่นเคย ผู้เล่นทั้งหลายทั้งปวงมีโอกาสมากขึ้นกว่าเดิม> ฟรีดแมนระบุปัจจัยที่ขับเคลื่อนกระบวนการโลกาภิวัตน์ไว้ดังนี้

- ตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา อุปสรรคทางการค้าถูกรื้อออกไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยข้อตกลงระหว่างประเทศ จากข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) หรือข้อตกลงทั่วไปเกี่ยวกับภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) ซึ่งมาก่อน WTO ผลคือภาษีศุลกากรขาเข้าลดลงและยกเลิกข้อจำกัดการนำเข้าหลายข้อ ตั้งแต่

โลกาภิวัตน์ -
โลกแบน

ตัวขับเคลื่อน
โลกาภิวัตน์

1. การขจัดอุปสรรค
ทางการค้า

ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา อัตราการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินตราของประเทศต่างๆ ก็ได้ปล่อยให้เป็นตามกลไกตลาดเสียเป็นส่วนใหญ่ ภายในเขตการค้าเสรีระดับภูมิภาคของสหภาพยุโรป และข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก) ก็ได้ยกเลิกข้อจำกัดทางการค้าเกือบทั้งหมด ส่วน Mercosur ในลาตินอเมริกาและ ASEAN ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีวัตถุประสงค์แบบเดียวกัน

2. การเติบโตของเศรษฐกิจเกิดใหม่

- จนถึงเมื่อเร็วๆ นี้ ยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่นมีพลังอำนาจครอบงำตลาดโลก แต่ในปัจจุบันหลายต่อหลายประเทศกลายเป็นคู่แข่งสำคัญของประเทศเหล่านี้ ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา จีนค่อยๆ เปิดเศรษฐกิจจากในอดีตที่ใช้ระบบวางแผนจากส่วนกลางและโดดเดี่ยวจากการค้าโลกมาเป็นเศรษฐกิจที่ใช้กลไกตลาดและเปิดสู่ตลาดโลก จนทำให้เศรษฐกิจจีนมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ปัจจุบันจีนเป็นประเทศที่ส่งออกมากที่สุดในโลก แซงเยอรมนีไปแล้ว หลังจากเกิดจุดหักเหทางประวัติศาสตร์ในปี 1989 ที่สหภาพโซเวียตล่มสลายและยุโรปตะวันออกเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ใช้กลไกตลาดซึ่งขณะนี้กำลังแข่งขันอยู่ในการค้าโลก ประเทศอินเดียก็เช่นกันที่ได้เปิดเสรีทางเศรษฐกิจโดยเปลี่ยนจากนโยบายคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศและมีการกำกับดูแลที่เข้มงวด มาดำเนินการคล้ายกับจีนในแง่ที่ใช้วิธีผลักดันให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจคล้ายๆ กัน ด้วยการดำเนินการเช่นนี้ ประชาชนมากกว่าสองพันล้านคนได้เข้าไปสู่การแข่งขันในตลาดโลก

3. นวัตกรรมทางเทคนิค

- นวัตกรรมทางเทคนิค (technical innovation) เป็นปัจจัยเร่งกระบวนการของสองหัวขั้วข้างต้นซึ่งถูกขับเคลื่อนโดยพลังทางการเมือง ตัวอย่างจากผลพวงของนวัตกรรมก็เช่น ปรากฏการณ์ที่ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการโทรศัพท์ข้ามประเทศปัจจุบันลดลงเหลือแค่เศษเสี้ยวของอัตราเดิมนั้น ทั้งนี้เพราะมีเทคโนโลยีเกี่ยวเนื่องที่ช่วยให้ศูนย์รับโทรศัพท์ในอินเดียสามารถรับสายจากคนที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ผู้คนสามารถสั่งซื้อสินค้าจากนคร

ฮัมบูร์กเพื่อให้ส่งไปยังนครเซี่ยงไฮ้ผ่านทางอินเทอร์เน็ตโดยใช้เวลาไม่กี่วินาที หรือซอฟต์แวร์ของบริษัทหนึ่งในกรุงปารีสก็ถูกพัฒนาขึ้นที่เมืองบังกาลอร์ในอินเดีย หรือการทำบัญชีซึ่งสามารถย้ายจากเดิมที่ทำกันในลอนดอนไปทำที่กรุงปรากแทน และระบบโลจิสติกส์สมัยใหม่ก็ทำให้ห่วงโซ่การผลิตที่สลับซับซ้อนเกิดขึ้นได้จริง โดยเอื้อให้มีการผลิตและประกอบชิ้นส่วนในพื้นที่ต่างๆ แล้วผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายก็จะถูกส่งไปขายทั่วโลก นอกจากนี้ต้นทุนในการขนส่งทางเรือก็ลดลง และการเดินทางโดยอากาศยานก็ไม่ได้เป็นสินค้าฟุ่มเฟือยอีกต่อไปแล้ว

แล้วใครเล่าคือผู้ชนะในยุคโลกาภิวัตน์? คำตอบคือกลุ่มประเทศเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge economies) เป็นกลุ่มที่ได้ประโยชน์สูงสุดจากกระบวนการนี้ กล่าวอีกนัยหนึ่งประเทศที่มีอุตสาหกรรมการวิจัยอย่างเข้มข้นจะมีโอกาสขายสินค้าและบริการในตลาดโลกได้ดีกว่าประเทศอื่น เช่น ผลิตภัณฑ์อย่างไอพ็อดที่แม้จะเสียค่าใช้จ่ายสูงมากในขั้นตอนการพัฒนา แต่หลังจากนั้นก็สามารถนำไปผลิตด้วยต้นทุนต่อหน่วยที่ค่อนข้างต่ำและสามารถขายได้เป็นล้านเครื่องในตลาดโลก แต่ถ้ายกการขายถูกจำกัดอยู่แค่ตลาดในประเทศ ต้นทุนในขั้นตอนการพัฒนาสินค้าอาจสูงกว่ากำไรที่จะได้จริง <เพราะไม่ได้ประโยชน์จากการประหยัดจากขนาด> ผลกำไรของโปรแกรมซอฟต์แวร์ เพลง หรือหนังแต่ละเรื่อง หลังจากผลิตออกมาแล้วยิ่งตลาดใหญ่เท่าไรก็จะได้ขายได้มากขึ้น ทำกำไรได้มากขึ้นเท่านั้น

หลักอย่างนี้ใช้ได้เช่นกันกับสินค้าอุตสาหกรรมที่ผ่านการคิดค้นพัฒนาอย่างเข้มข้น เช่น รถยนต์รุ่นใหม่ๆ ก่อนจะวางตลาดได้ต้องผ่านการวิจัยและพัฒนาอย่างยาวนาน 5-10 ปี และมีต้นทุนที่สูง อย่างเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น ระบบขับเคลื่อนแบบไฮบริด <เช่น รถยนต์ไฮบริดซึ่งใช้เชื้อเพลิงได้สองประเภท> จะมีการลงทุนพัฒนาก็ต่อเมื่อตลาดสำหรับรถที่ใช้ระบบแบบนี้มีขนาดใหญ่พอ อุตสาหกรรมรถยนต์ในญี่ปุ่นและเยอรมนีซึ่งนำเงินมาลงทุนในการพัฒนาเป็นจำนวนมากจึงได้กำไรมหาศาลจากโลกาภิวัตน์ อาจกล่าวโดยทั่วไปได้ว่าประเทศที่พลเมืองมีการศึกษาสูงและได้รับการฝึกอบรมอย่างดีซึ่งมีการดึงดูดนักวิจัยและคนงานในกลุ่มที่ใช้ความรู้สร้างสรรค์ (creative knowledge worker) จะเป็นผู้ชนะในโลกยุคโลกาภิวัตน์

ผู้ชนะจากระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ในโลกาภิวัตน์

ผลของการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมูลค่าสูง

แต่สถานการณ์สำหรับผลิตภัณฑ์แบบรวมกอง (bulk goods) ประเภทที่ผลิตง่าย ๆ ที่ละมาก ๆ จะไม่เหมือนกับสินค้าที่กล่าวข้างต้น อย่างโรงงานที่ผลิตสินค้าเช่นเสื้อยืด ต้นทุนของสินค้าที่ผลิตแบบรวมกองเช่นนี้จะเพิ่มเกือบอัตราเดียวกับจำนวนสินค้าที่ถูกผลิตออกมา ดังนั้นความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบอันสืบเนื่องจากมีแรงงานที่ได้รับการศึกษา/การฝึกอบรมรวมทั้งมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดีกว่า จะไม่มีผลกับสินค้ากลุ่มที่ผลิตได้ง่ายนี้มากนัก ซึ่งการวิจัยและการพัฒนาในผลิตภัณฑ์ประเภทนี้จะไม่มิตบบาทสักเท่าไร ผลคือการผลิตสินค้าแบบรวมกองจะหายไปจากประเทศที่ค่าจ้างสูง การผลิตสินค้าเหล่านี้จะย้ายฐานการผลิตไปยังแหล่งที่มีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุด ยกตัวอย่างเช่นอุตสาหกรรมสิ่งทอ แต่ก่อนเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดสาขาหนึ่งในยุโรป แต่ปัจจุบันหดตัวลงเหลือแค่การผลิตเพื่อตลาดเฉพาะกลุ่ม (niche market) เท่านั้น เช่น เสื้อผ้าที่มีการออกแบบให้เก๋ไก๋ เป็นต้น ส่วนการผลิตสินค้าแบบคราวละมาก ๆ ในโรงงานได้ย้ายฐานการผลิตไปประเทศอินเดีย บังกลาเทศ และจีนกันหมดแล้ว

นั่นหมายความว่าเศรษฐกิจทั้งสองรูปแบบทั้งเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ขายสินค้าที่มีต้นทุนการพัฒนาสูงหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์มาก และเศรษฐกิจที่ผลิตสินค้าแบบรวมกองและขายในราคารายอมเยา ล้วนมีสิทธิได้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ทั้งสิ้น และในความเป็นจริงก็เป็นเช่นนั้น เช่น เยอรมนีซึ่งเป็นประเทศ “ส่งออกชั้นนำระดับโลก” มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานก็ส่งออกรถยนต์และสินค้าทุนที่มีคุณภาพสูงไปขายทั่วโลก นักออกแบบชาวอิตาลีและฝรั่งเศสซึ่งออกแบบเสื้อผ้าระดับหรูหรารวมไปขายไปขายทั่วโลก <ที่แม้ขายได้ในตลาดเฉพาะกลุ่มแต่ก็ได้ประโยชน์เหมือนกัน> บริษัทไอทีอเมริกันเช่นกูเกิลและไมโครซอฟท์ก็เป็นที่รู้จักทั้งในจีนและรัสเซีย เหมือนกับประเทศต้นทางคืออเมริกา ในอีกทางหนึ่งเศรษฐกิจฐานความรู้ก็ได้ประโยชน์จากการนำเข้าสินค้ารวมกองที่ต้นทุนต่ำและราคาถูกกว่า เช่น เครื่องปิ้งขนมปัง ถูงเท้ายาว เฟอร์นิเจอร์ยี่ห้ออิตาลี เป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือสินค้าที่ผลิตในจีน ยุโรปตะวันออก และประเทศที่มีเศรษฐกิจค่าจ้างต่ำประเทศอื่นๆ นั้นราคาลดลงเรื่อยๆ เมื่อเปรียบเทียบกับอำนาจซื้อของคนในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา

แต่การพัฒนาเหล่านี้ก็มีมิติที่ไม่ดีเหมือนกันคือ

1. ไม่ใช่ทุกคนที่ได้ประโยชน์เท่าเทียมกันจากโลกาภิวัตน์ คนจำนวนมากไม่ได้ประโยชน์เลยและบางคนถูกตัดขาดจากการได้ประโยชน์ในกระบวนการโลกาภิวัตน์ คนงานโรงงานสิ่งทอในยุโรปคงไม่สุขสบายนักเมื่อบริษัทโอทีที่ตั้งอยู่ข้างๆ มีคำสั่งซื้อเข้ามาจนเต็ม แต่โรงงานสิ่งทอของตนต้องปิดตัวลงเพื่อย้ายฐานการผลิตไปประเทศที่มีอัตราค่าจ้างต่ำ ในภาพรวมทั้งหมด ความเจริญรุ่งเรืองได้เพิ่มขึ้นทั้งในประเทศที่ร่ำรวยและประเทศกำลังพัฒนา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั่วโลกในช่วงสองทศวรรษหลังปี 1990 สูงขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน เฉพาะจีนประเทศเดียวตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา คน 400 ล้านคนมีความเป็นอยู่ที่สูงกว่าเส้นความยากจนสัมบูรณ์ที่กำหนดโดยสหประชาชาติ แม้ว่าจะมีคนจำนวนไม่น้อยที่เดียวในนั้นที่อยู่ในสภาพการจ้างงานไม่มั่นคง แต่ในขณะที่เดียวกันการกระจายความร่ำเรืองก็หล่อมล่ำกว่าที่เคยเป็นมา ทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาซึ่งช่องว่างรายได้ยังคงกว้างขึ้นเรื่อยๆ

2. การเปิดเสรีการค้าโลกได้ดำเนินมาอย่างยากลำบาก ใช้เวลาหลายทศวรรษ แต่สิ่งที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ “เชิงลบ” ที่มีการยกเลิกการค้ากับดูแลต่างๆ กลับเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าโลกาภิวัตน์ “เชิงบวก” ซึ่งหมายถึงการจัดวางมาตรฐานทางสังคมใหม่ๆ ที่กลายมาเป็นสิ่งจำเป็น การวางมาตรฐานที่ว่านี้ไม่ได้คืบหน้าเท่าไรนัก ยกตัวอย่างเช่น พิธีสารเกียวโตว่าด้วยการคุ้มครองสภาพภูมิอากาศ จนบัดนี้ทุกรัฐก็ยังมิได้ให้สัตยาบันครบแม้เวลาผ่านมาแล้ว 15 ปี ทั้งรัฐที่ได้ให้สัตยาบันก็เชื่อว่าทุกรัฐจะได้ปฏิบัติตามพันธกิจที่วางไว้นอกจากนี้มาตรฐานทางสังคมระดับโลก เช่นบรรทัดฐานที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนดไว้สำหรับคุ้มครองคนงาน ก็เป็นมาตรฐานแบบไม่มีข้อผูกมัดให้รัฐภาคีต้องทำตาม ส่วนข้อตกลงต่างๆ ของสหประชาชาติที่ว่าด้วยสิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานนั้นเป็นข้อตกลงที่ผูกมัดภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแต่ไม่ได้มีบทลงโทษจริงจัง สรุปคือยังมีอะไรต้องทำอีกมากเพื่อให้สิทธิต่างๆ แปลงมาสู่การปฏิบัติ

ความกังวลที่พูดถึงกันบ่อยๆ คือแนวคิดที่ว่าโลกาภิวัตน์นั้นเป็น “การแข่งขันเพื่อไปสู่ระดับที่ต่ำสุด” ในแง่ที่ว่าแต่ละประเทศพยายามจัดการให้มาตรฐานทางสังคมและสิ่งแวดล้อมต่ำกว่าประเทศคู่แข่งเพื่อความได้เปรียบ

แรงกดดันจากการ
แข่งขันกันทำให้มี
การลดมาตรฐาน
ทางสังคมและ
สิ่งแวดล้อมหรือไม่?

ตัวอย่างเพื่อคัดค้าน:
สแกนดิเนเวีย

เชิงการค้าและการลงทุน แต่ข้อเสนอนี้ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่ว่าประเทศ
ที่มีมาตรฐานทางสังคมและสิ่งแวดล้อมสูงสุดก็เป็นประเทศที่มีความสามารถ
ในการแข่งขันสูงสุด โดยเฉพาะประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวียที่มีการกำกับดูแล
ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเลิศและมีระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมที่สุดในโลก โดยมีการ
เก็บภาษีในอัตราสูงเพื่อจัดหาเงินทุนมารองรับสิ่งเหล่านี้ ดังนั้นต้นทุนที่
สูงจึงไม่จำเป็นว่าจะทำให้ประเทศเสียเปรียบในการแข่งขัน อย่างเช่นประเทศ
ฟินแลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ และเดนมาร์ก ที่มีระบบการศึกษา การฝึกอบรม
และการวิจัยที่ยอดเยียม รวมทั้งมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดีเยี่ยม มีการบริหาร
จัดการที่มีประสิทธิภาพ ปลอดภัยอรรถาภิธานะบังหลวง และมีสันติภาพใน
สังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งรัฐสวัสดิการที่พัฒนาแล้วในระดับสูงสามารถยกระดับ
ความสามารถในการแข่งขันและความเจริญรุ่งเรืองได้แม้จะอยู่ในบริบทตลาด
แบบเปิด แต่แน่นอนว่าสภาพที่เข้มแข็งเช่นนี้ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ต้อง
สามารถขายสินค้าที่มีคุณภาพสูงกว่าต้นทุนที่ก่อกำขึ้นมา ถ้าทำไม่ได้ก็จะแพ้ใน
เวทีโลกาภิวัตน์ สุดท้าย การที่หลายประเทศที่มีมาตรฐานทางสังคมสูงแต่ยัง
ทำกำไรจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ได้ ไม่ได้หมายความว่ามาตรฐานสังคม
เหล่านี้จะแพร่กระจายไปทั่วโลกโดยอัตโนมัติ

ที่กล่าวมานี้มีนัยต่อระบอบสังคมประชาธิปไตยอย่างไร?

- ในแง่ต้นกำเนิด ระบบทุนนิยมและระบอบประชาธิปไตยเกี่ยวพัน
โยงใยกันอย่างใกล้ชิด
- ระบบทุนนิยมสามารถนำไปสู่สภาวะความไม่เท่าเทียมกันซึ่งจะ
ส่งผลบั่นทอนระบอบประชาธิปไตย สังคมประชาธิปไตยต้องขบคิด
ปัญหานี้และชี้ทางแก้ไข
- ในมุมมองของสังคมประชาธิปไตย ทุนนิยมที่มีการประสานกันเป็น
โมเดลที่ดีที่สุด เพราะช่วยให้ระเบียบทางเศรษฐกิจมีเสถียรภาพกว่า
มีความยุติธรรมทางสังคมกว่า และความสัมพันธ์ในการจ้างงาน
มีลักษณะระยะยาวมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับระบบทุนนิยมแบบ
ที่ไม่มีการประสานกัน
- โลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจไปทั่วโลกและ
กระตุ้นให้เกิดพลวัตทางเศรษฐกิจในระดับสูง แต่ในขณะเดียวกัน
ก็ส่งผลทำให้เกิดประเด็นทางสังคมใหม่ๆ ขึ้นหลายประเด็น

บทที่ 4 แนวนโยบายเศรษฐกิจ ของสังคมประชาธิปไตย

คริสเตียน เครสส์ และ ช็อมอน เฟท์

บทนี้นำเสนอ

- แนวนโยบายเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตย
- ค่านิยมหลักของสังคมประชาธิปไตย คือเสรีภาพ ความยุติธรรม และความเป็นปึกแผ่น
- สิทธิขั้นรากฐานที่สังคมประชาธิปไตยพยายามผลักดันให้มีการยอมรับและนำไปปฏิบัติจริงอย่างเต็มขั้น
- หลักการว่าด้วยความยั่งยืน ความเท่าเทียมทางสังคม และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ต้องอยู่ในนโยบายเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตยหากต้องการบรรลุค่านิยมหลักและสิทธิขั้นรากฐาน

เพื่ออธิบายแนวนโยบายเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตยให้ชัดเจน เราควรมองกว้างไปกว่ากรอบนโยบายเศรษฐกิจแบบแคบๆ มองให้ลึกไปถึงค่านิยมที่สังคมประชาธิปไตยมีต่อสังคมในฐานะที่เป็นหน่วยองค์รวม ทั้งนี้เพราะการพัฒนานโยบายใดก็ตามต้องคำนึงถึงหน่วยสังคมทั้งหมดเสมอ แม้แต่ในนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น นโยบายในด้านเศรษฐกิจหรือสังคม

4.1 ค่านิยมหลัก

เสรีภาพ
ความยุติธรรม และ
ความเป็นปึกแผ่น

เสรีภาพ ความยุติธรรม และความเป็นปึกแผ่น คือค่านิยมหลักในปรัชญาสังคมประชาธิปไตย สังคมประชาธิปไตยมุ่งให้ค่านิยมเหล่านี้เกิดขึ้นจริงในสังคม ค่านิยมหลักทั้งสามในสังคมประชาธิปไตยมีความสำคัญเท่าๆ กันและค้ำจุนซึ่งกันและกัน ให้การสนับสนุนกันแต่ก็ไประงับค่านิยมอื่นในนั้นด้วย

ค่านิยมหลักดังกล่าวของสังคมประชาธิปไตยและความเป็นมา ได้มีการอธิบายอย่างละเอียดไว้แล้วในหนังสือชุดเดียวกันที่ชื่อ *รากฐานสังคมประชาธิปไตย* ดังนั้นในเล่มนี้จะอธิบายและให้คำจำกัดความแต่พอสังเขป

เสรีภาพ: ชีวิตที่
ตนเองเป็นผู้กำหนด

- เสรีภาพ หมายถึงการใช้ชีวิตที่บุคคลเป็นผู้กำหนดตัวเอง (self-determined) กล่าวคือในขั้นแรกคนเราต้องมีเสรีภาพจากการที่รัฐหรือสังคมเข้ามาแทรกแซงตามอำเภอใจ แต่ที่เสรีภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยให้มีการใช้เสรีภาพ

ความยุติธรรม:
การมีส่วนร่วมและ
ความมั่นคง

- ความยุติธรรม มีพื้นฐานมาจากการที่ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และไม่ได้มีความเท่าเทียมกันเฉพาะในด้านกฎหมายเท่านั้น แต่รวมถึงการมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงระบบประกันสังคม ไม่ว่าจะมีความสามารถครบถ้วน พึ่งพาทางสังคม ทรัพย์สินแตกต่างกันหรือเป็นเพศใดก็ตาม

ความเป็นปึกแผ่น:
ยื่นหยัดร่วมกัน

- ความเป็นปึกแผ่น หมายถึงความตั้งใจที่จะช่วยผู้อื่น โยฮันเนส รา (Johannes Rau) จากพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย เคยกล่าวถึงความเป็นปึกแผ่นว่าเป็นเสมือนปูนที่ยึดสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

รากประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ว่าด้วยค่านิยมหลักทั้งสามนี้มีความโดดเด่นมาก มีรากประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ยุครู้แจ้ง (Enlightenment) โดยเริ่มต้นในฐานะที่เป็นคำขวัญของการปฏิวัติ คือการเรียกร้องให้มี “เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ” อันเป็นลักษณะเด่นของการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี 1789 ตั้งแต่กลาง

ศตวรรษที่ 18 ขบวนการแรงงานได้รณรงค์เคลื่อนไหวเรียกร้องสิ่งเหล่านี้ และตอนที่พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยแห่งเยอรมนีเพิ่งจัดตั้งขึ้นมาใหม่ๆ โดย แฟร์ดินันด์ ลัสซาล (Ferdinand Lassalle) ในปี 1863 ปรากฏว่าคณากรรณได้ ถักทอคำว่า “เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ” ลงบนผืนธงของพวกเขา

ในที่สุดพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยก็เป็นพรรคการเมืองแรกที่ใส่ คำนิยามหลักคือเสรีภาพ ความยุติธรรม และความเป็นปึกแผ่นเข้าไปใน แผนงานพื้นฐานของพรรคที่เรียกว่าแผนงานโกเตสแบร์กในปี 1959 ต่อมาใน อีกเกือบสองทศวรรษให้หลัง (1978) พรรคสหภาพคริสเตียนประชาธิปไตย ก็บรรจุ 3 คำนิยามหลักนี้เข้าไปในแผนงานพื้นฐานแผนแรกของพวกเขา เหมือนกัน แม้การตีความคำนิยามเหล่านี้จะแตกต่างจากพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย

ในปัจจุบันคำนิยามหลักเหล่านี้ไม่ได้เป็นข้อเรียกร้องของขบวนการ ปฏิวัติอีกต่อไป แต่เป็นสิ่งที่ทุกกลุ่มการเมืองสำคัญๆ ให้การยอมรับ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าทุกพรรคการเมืองจะมีฉันทามติต่อคำนิยามเหล่านี้ เหมือนกัน

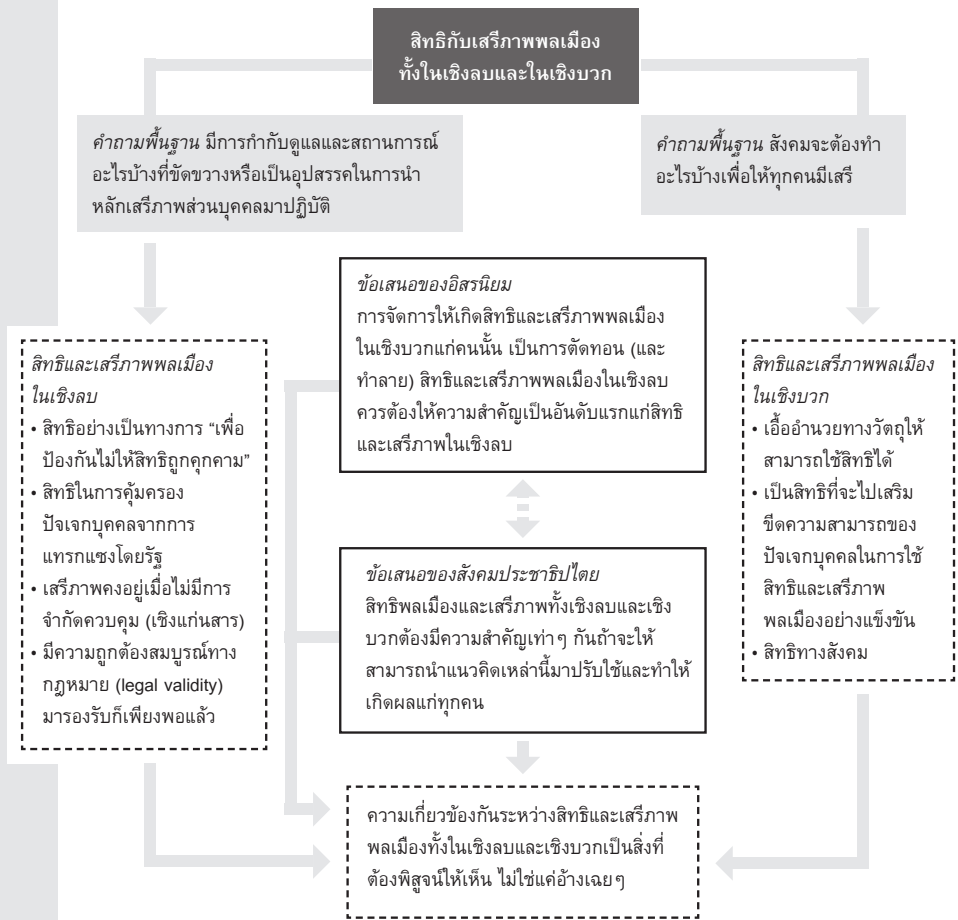
ความแตกต่างที่สำคัญในเรื่องคำนิยามหลักระหว่างแนวทางทางการเมือง แบบต่างๆ นั้น แบ่งได้เป็น 2 ระดับ

1. การทำความเข้าใจคำนิยามหลักหนึ่งๆ

คำนิยามหลักหนึ่งๆ นั้นสามารถตีความได้หลายทาง เช่น เวลา พูดถึงเสรีภาพ คนจะตีความไม่เหมือนกัน กลุ่มเสรีนิยมจะเน้นใน สิ่งที่เรียกว่าสิทธิและเสรีภาพพลเมืองเชิงลบ โดยหลักๆ คือสิทธิ ที่จะได้รับการคุ้มครองจากการกระทำตามอำเภอใจโดยรัฐและ สิทธิในการปกป้องทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่สังคมนิยมประชาธิปไตย ไปไกลกว่านั้น โดยเห็นว่าคนเราจะมีเสรีภาพอย่างแท้จริงได้ ก็ต่อเมื่อเกิดสิทธิและเสรีภาพพลเมืองในเชิงบวก เสรีภาพที่ แท้จริงในมุมมองสังคมนิยมประชาธิปไตยนั้นหมายความว่า ลำพัง การรับรองสิทธิในเรื่องการแสดงความคิดเห็นอย่างเดียว นั้น ไม่พอหากคำนึงถึงเรื่องเสรีภาพในการพูด กล่าวคือยังจำเป็น ที่สังคมนิยมรัฐต้องจัดการให้คนสามารถแสดงเสรีภาพในการ พูดได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านทางการจัดการศึกษาและอื่นๆ

การตีความคำนิยามหลักต่างกัน

อ่านเพิ่มเติม:
Tobias Gombert (2009), *Foundations of Social Democracy, Social Democracy Readers, Volume 1*, Berlin, pp. 11-37.

รูปที่ 5 สิทธิและเสรีภาพพลเมืองในเชิงลบและในเชิงบวก

จุดเน้นในค่านิยมหลักต่างกัน

2. ความสัมพันธ์ร่วมกันของค่านิยมหลัก

นอกเหนือจากการตีความค่านิยมหลักของปัจเจกบุคคล ยังสำคัญที่จะต้องพิจารณาความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างค่านิยมหลัก ด้วย เพราะมีความแตกต่างอย่างมากในแง่ผลลัพธ์ ถ้ามีการจัดให้ค่านิยมหนึ่งในนั้นมีความสำคัญมากกว่าหรือเท่าๆ กับค่านิยมอื่นซึ่งข้อนี้จะเห็นชัดเจนถ้าเราไปดูแนวคิดเสรีนิยมทางการเมืองของอเมริกา (ในแบบดั้งเดิม ไม่ใช่แบบอเมริการ่วมสมัย) กล่าวคือในความเข้าใจแบบเสรีนิยมนั้น เสรีภาพเป็นค่านิยมหลักที่มีความสำคัญในอันดับต้นๆ เลยทีเดียว เสรีภาพอย่างเช่นเสรีภาพในการ

แข่งขัน หรือเสรีภาพในการถือครองกรรมสิทธิ์ มักจะได้รับความสำคัญมากกว่าค่านิยมด้านความยุติธรรม (หรือ “ความเป็นธรรม”) ซึ่งเป็นตัวจำกัดเสรีภาพการถือครองกรรมสิทธิ์ แต่สังคมประชาธิปไตยไม่ได้จัดอันดับค่านิยมเหล่านี้ให้แตกต่างกัน แต่เน้นย้ำว่าค่านิยมหลักทั้งสามมีความสำคัญเท่าๆ กัน

อีกอย่างหนึ่งคือ แม้ในเยอรมนีกลุ่มการเมืองที่สำคัญๆ ทั้งหมดจะอ้างถึงค่านิยมหลักทั้งเสรีภาพ ความยุติธรรม และความเป็นปึกแผ่น แต่บ่อยครั้งที่พวกเขาตีความค่านิยมเหล่านี้แตกต่างกันออกไป

4.2 สิทธิขั้นพื้นฐาน

ในการตรวจสอบว่าค่านิยมหลักทั้งสามมีนัยอย่างไรต่อแนวนโยบายเศรษฐกิจในสังคมประชาธิปไตย เราประสบกับปัญหา 2 ชั้น

หนึ่ง ยังมีการถกเถียงเรื่องค่านิยมหลักเหล่านี้กันอยู่มาก กลุ่มการเมืองมีหลากหลายกลุ่มและก็มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันซึ่งเชื่อมพวกเขาเข้ากับสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงไม่สามารถสร้างฐานความคิดกว้างๆ อันเป็นที่ยอมรับทั่วไปในการใช้วางแนวนโยบายเศรษฐกิจ

สอง ค่านิยมหลักมีบทบาทอยู่ในระดับนามธรรมที่สูงมาก แต่การอธิบายแนวนโยบายเศรษฐกิจนั้นต้องพูดในเชิงปฏิบัติหรือความเป็นไปได้ ดังนั้นลำพังค่านิยมหลักเหล่านี้จึงยังไม่เพียงพอสำหรับใช้เป็นคำแนะนำที่แม่นยำและเป็นรูปธรรมแก่แนวนโยบายเศรษฐกิจ

ดังนั้นค่านิยมหลักของสังคมประชาธิปไตยจึงเป็นกรอบแนวคิดสำคัญเมื่อต้องอธิบายนโยบายเศรษฐกิจแนวสังคมประชาธิปไตย แต่กรอบนี้จำเป็นต้องวางอยู่บนพื้นฐานที่น่าเชื่อถือและกว้างกว่าเดิม รวมทั้งต้องมีความแม่นยำและเป็นรูปธรรมด้วย

“พี่เลี้ยง” ของสังคมประชาธิปไตยตระหนักอยู่เสมอถึงความท้าทายเหล่านี้ นักรัฐศาสตร์ชื่อ โทมัส เมเยอร์ เสนอว่า เพื่อรับมือกับความท้าทายสังคมประชาธิปไตยอย่างอึงแต่ค่านิยมหลักหรือค่านิยมพื้นฐาน แต่ต้องอิง

ค่านิยมหลักคือ
พื้นฐานของแนวนโยบายเศรษฐกิจ:
ปัญหาสองข้อ

1. ค่านิยมหลัก
ไม่เป็นที่ยอมรับ
ของทุกกลุ่ม

2. ค่านิยมหลัก
เป็นเรื่องที่
นามธรรมมาก

จุดอ้างอิง: กติกา
ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
ของสหประชาชาติ

กับสิทธิขั้นพื้นฐานด้วย ในฐานะที่เป็นจุดอ้างอิงสำคัญสำหรับทฤษฎีสังคมประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นแนวใดก็ตาม เมเยอร์เสนอให้บรรจุสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ในกติกาด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ เรื่องนี้ได้อธิบายรายละเอียดไว้ใน *รากฐานสังคมประชาธิปไตย*

หลายคนเสนอว่าควรอ้างอิงตามกติกาของสหประชาชาติในการกำหนดแนวนโยบายเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตย

- กติกาของสหประชาชาตินั้นมีลักษณะสากล ถือได้ว่าเป็นที่มาของสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีความสอดคล้องต่อเนื่องที่สุด มีผลผูกพันทางกฎหมาย รวมทั้งข้ามวัฒนธรรมและข้ามชาติมากที่สุด ซึ่งหมายความว่า เป็นข้อตกลงที่ดีที่สุดสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์
- กติกาของสหประชาชาติได้กำหนดสิทธิทางเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนมากสำหรับปัจเจกบุคคลทุกคน

ดังนั้นในตอนนี้จะอธิบายสิทธิขั้นพื้นฐานดังที่ระบุในกติกาของสหประชาชาติอย่างละเอียด และจะพิจารณาด้วยว่ามีนัยอย่างไรต่อนโยบายเศรษฐกิจแนวสังคมประชาธิปไตย รวมทั้งกล่าวถึงด้วยว่าสังคมประชาธิปไตยต่างจากกลุ่มการเมืองอื่นในแนวนโยบายเศรษฐกิจอย่างไร

ในปี 1966 สหประชาชาติได้ร่างกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 2 ฉบับ

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองฉบับนี้ (กติกาด้านพลเมือง) ส่วนใหญ่จะพูดถึงสิ่งที่เรียกว่าสิทธิและเสรีภาพพลเมืองในเชิงลบ พูดอีกอย่างหนึ่งคือเป็นสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการแทรกแซงตามอำเภอใจโดยรัฐหรือโดยสังคมส่วนรวม ซึ่งจะนำไปสู่การบั่นทอนเสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในลักษณะนี้ก็เช่นสิทธิเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยส่วนบุคคล (ข้อ 9) สิทธิที่จะ “มีความคิดเห็นโดยไม่ถูกแทรกแซง” และสิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรีโดยการลงคะแนนเสียงแบบปิดลับ (ข้อ 29)

ส่วนกติกาอีกฉบับหนึ่งว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (กติกาด้านสังคม) ส่วนใหญ่เป็นการระบุถึงสิทธิและเสรีภาพพลเมือง

ข้ามวัฒนธรรม
และข้ามชาติ

1966: กติกาของ
สหประชาชาติ
สองฉบับ

1. กติกาว่าด้วย
สิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง
ของสหประชาชาติ

2. กติกาด้านสังคม
ของสหประชาชาติ

ในเชิงบวก กล่าวคือให้รัฐและสังคมออกมาตรการเอื้ออำนวยและส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิที่ตนได้รับ สิทธิในทางบวกนี้ก็เช่นสิทธิในการทำงาน (ข้อ 6) สิทธิที่จะมีสภาพแวดล้อมในการทำงาน “ที่ยุติธรรม” ปลอดภัย และถูกสุขลักษณะ (ข้อ 7) สิทธิการรวมตัวกันอย่างเสรีเป็นสหภาพแรงงาน (ข้อ 8) สิทธิในการมีประกันสังคม (ข้อ 9) สิทธิในการได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเข้าถึงการศึกษาชั้นสูงได้อย่างเท่าเทียมกัน (ข้อ 13)

กติกาด้านพลเมืองปัจจุบันมี 151 รัฐแล้วที่ได้ให้สัตยาบัน ส่วนกติกาด้านสังคมมี 148 รัฐที่ให้สัตยาบัน อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริงที่ว่ารัฐที่ลงนามในกติกาเองก็มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพพลเมืองอย่างเป็นระบบ น่าจะทำให้เราหยุดดูคิดว่าลำพังข้อตกลงของสหประชาชาติที่มีความชอบธรรมอย่างเป็นทางการนั้นไม่เพียงพอถ้าจะให้บรรลุถึง “อุดมคติที่ว่ามนุษย์ผู้มีเสรีต้องมีเสรีภาพจากความกลัวและการขาดปัจจัยที่จำเป็น” อันเป็นข้อความที่อยู่ในกติกาที่กล่าวถึง ป้อยครั้งที่สิทธิและการได้ใช้สิทธินั้นแยกกันอยู่คนละขั้ว

นอกจากนี้สิทธิที่ระบุในกติกาด้านสังคมไม่ได้ผูกมัดให้รัฐดำเนินการด้านสิทธิขั้นพื้นฐานในทันที เพียงแต่ให้รัฐดำเนินการด้านสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างค่อยเป็นค่อยไป กติกาได้อธิบายพันธกิจที่รัฐจะต้องดำเนินการในลักษณะที่ว่าสิทธิอย่างเป็นทางการนั้นจะได้รับการส่งเสริมให้บรรลุผลและสนับสนุนให้เกิดผลจริง

เป็นจุดมุ่งหมายของสังคมประชาธิปไตยที่จะให้ทุกๆ ที่บรรลุสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง พลเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมตามที่ระบุในกติกาของสหประชาชาติ ในทางที่ไม่ได้เป็นแค่การปรับใช้ตามระเบียบแบบแผน แต่เป็นการให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริง แก่นสารของสังคมประชาธิปไตยคือเป็นแผนงานเพื่อให้เกิดการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพพลเมืองทั้งในเชิงบวกและเชิงลบไปทั่วโลกอย่างสม่ำเสมอ

ส่วนเรื่องที่ว่าสิทธิและเสรีภาพพลเมืองไปค้ำจังกันหรือไม่? มีน้ำหนักเท่ากันจริงหรือไม่? หรือสิ่งหนึ่งมีความสำคัญมากกว่าอีกสิ่งหนึ่งหรือไม่? ก็เป็นดังที่นายออสการ์ ลาฟอนเทน (Oskar Lafontaine) ได้

ช่องว่างระหว่างสิทธิที่ระบุในกติกาด้านสังคมของสหประชาชาติกับการประยุกต์ใช้จริงนั้นกว้างเหลือเกิน

สังคมประชาธิปไตยมุ่งให้ข้อตกลงของสหประชาชาติเกิดผลจริง

เราจะมาเปรียบเทียบช่องว่างระหว่างสิทธิของพลเมืองกับเสรีภาพได้หรือไม่

จุดประเด็นถกเถียงนี้ในการให้สัมภาษณ์ครั้งหนึ่ง โดยตั้งคำถามว่าจริงๆ แล้ว เสรีภาพในการพูดนั้นเป็นสิ่งสำคัญแค่ไหนสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อโรคเอดส์ ในแอฟริกา (Der Tagesspiegel, 15 สิงหาคม 2008) คำถามนี้มีนัยว่าสิทธิ และเสรีภาพพลเมืองนั้นช่วยแต่ผู้มีอันจะกินที่สามารถแสดงความคิดเห็น ต่างๆ ผ่านสื่อเท่านั้นใช่หรือไม่? และบางคนจะได้ประโยชน์จากเสรีภาพ ของสื่อจริงถ้าคนเหล่านั้นยากจนกระทั่งไม่มีสตางค์พอที่จะซื้อหนังสือพิมพ์ ใช่หรือไม่? นักเศรษฐศาสตร์อินเดียเจ้าของรางวัลโนเบล อมาตยา เซน (Amartya Sen) เสนอว่า “ไม่เคยมีภาวะขาดแคลนอาหารอย่างหนักใน ประเทศประชาธิปไตยที่มีสื่อเสรี” (Sen 1999) กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ โดยทั่วไปภาวะขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรงมีสาเหตุมาจากปัญหาการ กระจายทรัพยากรในแง่ที่ว่าคนไม่สามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอ รัฐบาล ต้องตอบคำถามเหล่านี้แก่พลเมืองของตน และหากต้องการได้รับเลือกตั้ง อีกสมัยหนึ่งก็จะไม่สามารถวางแผนแก้ปัญหาทางสังคมเหล่านี้ได้ในระยะ ยาว โดยเฉพาะถ้าพวกเขาประกาศผ่านทางสื่อเสรี ดังนั้นในแนวคิดของ เซน เสรีภาพจะนำไปสู่ความเท่าเทียมทางสังคม เขาเชื่อว่ารัฐและสังคม ต้องสร้างฐานให้กับการกระทำและเสรีภาพอย่างเป็นอิสระ นี่หมายความว่า เสรีภาพที่แท้จริงจะคงอยู่ได้เมื่อมีระบบประกันสังคมขั้นต่ำและมีการจัดหา บริการที่เป็นประโยชน์โดยทั่วไป (เช่น บริการด้านสุขภาพและการศึกษา)

สิทธิพลเมืองและสังคมขั้นพื้นฐาน รวมถึงสิทธิและเสรีภาพพลเมืองทั้งใน เชิงบวกและเชิงลบ มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ไม่สามารถใช้ตัวใดตัวหนึ่ง ไปตัดจ้างตัวอื่นๆ ได้ วิลลี บรันดท์ กล่าวสุนทรพจน์อำลาตำแหน่งหัวหน้า พรรคการเมืองโดยเน้นย้ำความเชื่อมโยงในเรื่องนี้ เขากล่าวว่า “นอกเหนือ จากสันติภาพแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับผมมากกว่าสิ่งอื่นใดคือเสรีภาพ ไม่มีคำว่าถ้า หรือคำว่าแต่ นี่เป็นเสรีภาพสำหรับคนจำนวนมาก ไม่ใช่สำหรับ คนจำนวนน้อย นอกจากนี้ยังต้องเป็นเสรีภาพในการแสดงความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดีและความคิดเห็น อีกทั้งต้องเป็นเสรีภาพจากความขาดปัจจัยที่จำเป็น และความกลัว” (Brandt 1987: 32) ดังนั้นสิ่งที่สำคัญสำหรับ วิลลี บรันดท์ ในด้านหนึ่งคือต้องมีเสรีภาพจากการกระทำโดยอำเภอใจและการกดขี่ กล่าว คือเป็นสิทธิและเสรีภาพพลเมืองเชิงลบ และในอีกด้านหนึ่งคือเป็นเสรีภาพที่

สิทธิขั้นพื้นฐานทั้ง
เชิงลบและเชิงบวก
นั้นพึ่งพากันและกัน

วิลลี บรันดท์:
“เสรีภาพจากการขาด
ปัจจัยที่จำเป็น
และความกลัว”

มาจากชีวิตที่มีความมั่นคงในทางวัตถุ กล่าวคือเป็นสิทธิและเสรีภาพพลเมือง
เชิงบวก สังคมประชาธิปไตยแตกต่างจากประชาธิปไตยอิสรานิยมอย่างชัดเจน
ในแง่ที่ว่าได้สนับสนุนให้เกิดสิทธิขั้นพื้นฐานไปทั่วโลกอย่างแท้จริง

สังคมประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยอิสรานิยม

สังคมประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยอิสรานิยมเป็นตัวแทนในอุดมการณ์
ในทางทฤษฎี ยากที่จะพบในโลกแห่งความเป็นจริง แต่ก็จำเป็นที่จะต้อง
พยายามทำความเข้าใจโมเดลประชาธิปไตยที่แตกต่างกันเหล่านี้เพื่อสร้าง
จุดยืนของแต่ละคน

ทั้งประชาธิปไตยอิสรานิยมและสังคมประชาธิปไตยนั้นอิงมาจาก
ประชาธิปไตยเสรีนิยม และดังนั้นจึงมีรากร่วมกันดังนี้

- ประชาธิปไตยแบบพหุนิยมกับหลักนิติธรรม
- อำนาจทางการเมืองในกรอบรัฐธรรมนูญ
- อธิปไตยของปวงชนอยู่บนพื้นฐานหลักการเสียงข้างมากในแบบ
ประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม สังคมประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยอิสรานิยมต่างกัน
อย่างชัดเจนตรงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและเสรีภาพพลเมืองในเชิงบวก
และเชิงลบ ประชาธิปไตยอิสรานิยมมีมุมมองว่าการให้สิทธิและเสรีภาพ
พลเมืองในเชิงบวกจะไปบั่นทอนหรืออาจทำลายสิทธิและเสรีภาพพลเมือง
ในเชิงลบ สังคมประชาธิปไตยเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพพลเมืองทั้งเชิงลบและ
เชิงบวกมีความสำคัญเท่าๆ กัน หากจะให้ได้กับทุกระเบียบแบบแผนและ
เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

เพียงการมีสิทธิและเสรีภาพพลเมืองอย่างเป็นทางการตามที่ประชา
ธิปไตยอิสรานิยมเสนอนั้นยังไม่เพียงพอในมุมมองของสังคมประชาธิปไตย
เพราะความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจจะนำพาไปสู่สิ่งเหล่านี้ (ดู Meyer
2005b: 15):

- ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาและการตกเป็นเบี้ยล่าง (subordination)
- สภาพการทำงานที่ไร้ความเป็นมนุษย์
- โอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิพลเมืองทางการเมือง

โมเดลประชาธิปไตย
ที่แตกต่างกัน...

...ซึ่งมีรากร่วมกัน

เพียงแต่สิทธิและ
เสรีภาพพลเมืองที่ได้
รับการยืนยันอย่าง
เป็นทางการนั้น
ไม่เพียงพอ

ตัวอย่าง: เสรีภาพ
ในการพูด

ลองมาดูที่ตัวอย่างการแสดงความคิดเห็น จากมุมมองของแนวคิดอิสรนิยมนั้นเห็นว่าการที่รัฐไม่ทำอะไรที่ไปจำกัดเสรีภาพในการพูดก็เป็นสิ่งที่เพียงพอแล้ว เช่น ไม่มีมาตรการเซ็นเซอร์สื่อ แต่ในมุมมองของสังคมประชาธิปไตย รัฐจำเป็นต้องดำเนินการอย่างแข็งขันต่ออีกขั้นหนึ่ง และส่งเสริมให้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริงและเท่าเทียมกัน การส่งเสริมนี้ต้องรวมไปถึงการจัดการให้มีการเข้าถึงข้อมูลและการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันเพื่อให้พวกเขาสามารถแสดงความคิดเห็นเป็นของตนเองได้ นอกจากนี้ต้องมีการจัดระเบียบสิทธิความเป็นเจ้าของสื่อมวลชนทั้งหลาย ในลักษณะที่พวกเขาจะไม่สามารถใช้อำนาจสื่อที่มีอยู่ในมือมาเป็นพาหนะในการนำเอาความคิดความอ่านของตนไปครอบงำคนอื่น การใช้สื่อในทางที่ผิดอย่างนี้เป็นการละเมิดพันธะทางสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งของกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสังคมประชาธิปไตย ในมุมมองของประชาธิปไตยอิสรนิยม การเข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการถือครองกรรมสิทธิ์นั้นเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้

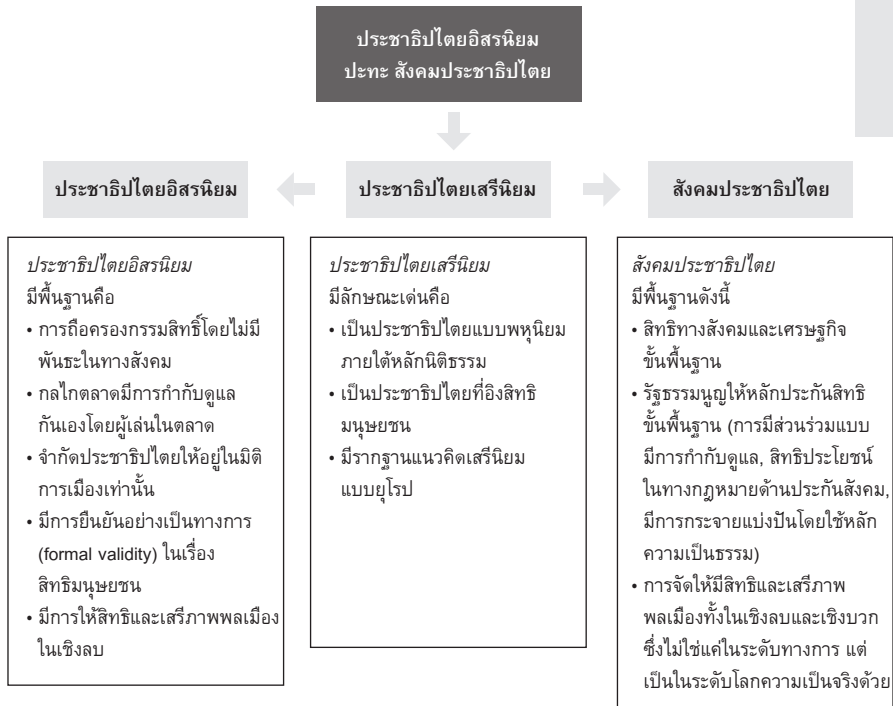
สังคมประชาธิปไตย
กับประชาธิปไตย
อิสรนิยม
มีวัตถุประสงค์
แตกต่างกัน

แม้ว่าสังคมประชาธิปไตยและประชาธิปไตยอิสรนิยมจะมาจากพื้นฐานเดียวกัน แต่ทั้งสองแนวคิดมีสมมติฐานต่างกัน ซึ่งทำให้มีจุดมุ่งหมายในเรื่องระเบียบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมาก

เช่น ท่าทีของทั้งสองฝ่ายต่อกลไกตลาดนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ประชาธิปไตยอิสรนิยมมองตลาดว่าเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งเสรีภาพ ดังนั้นจึงมุ่งให้ตลาดมีการกำกับดูแลตนเอง ในทางตรงกันข้าม สังคมประชาธิปไตยบอกว่าถ้าปล่อยให้ตลาดมีเสรีอย่างเบ็ดเสร็จอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์สำหรับสังคมส่วนรวม ตัวอย่างเช่นวิกฤตตลาดการเงินเมื่อปี 2008 ดังนั้นสังคมประชาธิปไตยจึงเรียกร้องให้ฉันทกปัจจัยทางสังคมเข้าไว้ในกลไกตลาดด้วย โดยวิธีการคือให้มีการกำหนดกรอบทางการเมืองและให้มีการกำกับดูแลโดยรัฐ

สรุปคือสังคมประชาธิปไตยและประชาธิปไตยอิสรนิยมแม้จะมาจากต้นแบบเดียวกันคือประชาธิปไตยเสรีนิยม แต่ก็ต่างกันชัดเจนโดยเฉพาะในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจ

การนำข้อพิจารณา
ทางสังคมเข้ามาให้
ฝังอยู่ในระบบกลไก
ตลาดเป็นสิ่งจำเป็น

ในมิติเศรษฐกิจ ทั้งหมดที่กล่าวข้างบนนี้หมายความว่าถึง

- ถือครองกรรมสิทธิ์โดยไม่ต้องมีพันธะทางสังคม กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือมีสิทธิในความเป็นเจ้าของอย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์
 - ตลาดที่ผู้ซื้อผู้ขายกำกับดูแลกันเอง
 - ทำความเข้าใจว่าตลาดเป็นสถาบันที่รับรองเสรีภาพให้คนได้อย่างเต็มที่เบ็ดเสร็จ
 - ไม่ยอมรับแนวคิดการสร้างประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจ

- ถือครองกรรมสิทธิ์และมีพันธะทางสังคม
 - ระบบตลาดมีปัจจัยในทางสังคมติดตรึงอยู่ด้วย
 - มีความดึงเครียดระหว่างกลไกตลาดกับประชาธิปไตย
 - การสร้างประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจ

รูปที่ 6: เปรียบเทียบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ประชาธิปไตยอิสรนิยม และสังคมประชาธิปไตย (รวมทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ)

กลไกตลาดในมุมมองของสังคมประชาธิปไตยนั้นปรากฏอยู่ในแผนงานฮัมบูร์ก (Hamburg Programme) ของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมนี ซึ่งระบุว่า

“ในความเข้าใจของเรา ระบบตลาดเป็นรูปแบบที่จำเป็นในการประสานกันทางเศรษฐกิจ และมีคุณสมบัติเหนือกว่าทางเลือกอื่น แต่กลไกตลาดนั้นถ้าปล่อยให้ทำงานโดยตัวมันเองจะเสมือนเป็นคนตาบอดทั้งในทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ตลาดโดยตัวมันเองไม่สามารถจัดหาสินค้าสาธารณะให้แก่ประชาชนในปริมาณที่เพียงพอได้ ถ้าจะให้ตลาดแสดงศักยภาพได้เต็มที่ ต้องมีการกำกับดูแลโดยรัฐซึ่งสามารถบังคับใช้บทลงโทษ (sanctions) ใช้กฎหมายที่มีประสิทธิผล และจัดการให้เกิดราคาที่เป็นธรรม” (Hamburg Programme 2007: 17)

4.3 หลักการขอบนโยบายเศรษฐกิจ

สามหลักการ

ในเชิงรูปธรรม ค่านิยมหลักและสิทธิขั้นพื้นฐานตามแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตยมีนัยต่อนโยบายเศรษฐกิจของสังคมนิยมประชาธิปไตยอย่างไร?

ผู้เขียนเห็นว่า นโยบายของสังคมนิยมประชาธิปไตยที่มุ่งให้บรรลุถึงค่านิยมหลักและให้มีการปฏิบัติตามหลักสิทธิขั้นพื้นฐานในโลกความเป็นจริง จำเป็นต้องยึดโยงกับหลักการ 3 ข้อคือ

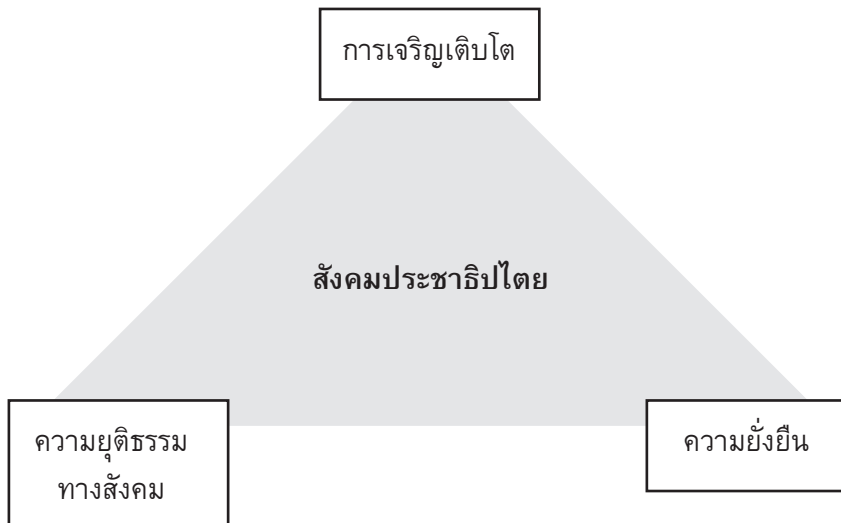
การเจริญเติบโต
ความยุติธรรม
ทางสังคม
และความยั่งยืน

- การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
- ความยุติธรรมทางสังคม
- ความยั่งยืน

ในมุมมองของสังคมนิยมประชาธิปไตย สามหลักการนี้ต้องได้รับความสำคัญในแง่ของนโยบายเศรษฐกิจอย่างเท่าๆ กัน นี่ทำให้สังคมนิยมประชาธิปไตยแตกต่างจากอนุรักษนิยม อีสรนิยม และประชานิยมฝ่ายซ้าย โดยแต่ละ

กลุ่มจะเน้นแค่หลักการใดหลักการหนึ่งเท่านั้น ต่อเมื่อหลักการเหล่านี้ได้รับความสำคัญเท่ากันเท่านั้นจึงจะเกิดการเจริญเติบโตเชิงคุณภาพ (qualitative growth) และก็จะเกิดเป็นความก้าวหน้าที่ยั่งยืนที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

ทุกมาตรการของนโยบายเศรษฐกิจสามารถวัดประเมินด้วยการดูว่า ได้ปฏิบัติกับสามหลักการนี้อย่างยุติธรรมเท่าเทียมแล้วหรือไม่ หลักการดังกล่าวจึงถือเป็นเกณฑ์ในการประเมินนโยบายทางเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตย

รูปที่ 7 สามเหลี่ยมหลักนโยบายเศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตย

การเจริญเติบโต

ในการร่างกติกาต่างๆ ของสหประชาชาติ ได้เน้นว่ามนุษย์ควรมีชีวิตอยู่ด้วย “เสรีภาพจากความกลัวและการขาดปัจจัยที่จำเป็น” ในแง่รูปธรรม ข้อความนี้มีความหมายว่า จะต้องทำให้เกิด “การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างมั่นคงสม่ำเสมอ และมีการจ้างงานอย่างเต็มกำลังและ

กติกาด้านสังคม
ของสหประชาชาติ:
“เสรีภาพจากความ
กลัวและการขาด
ปัจจัยที่จำเป็น”

มีผลิตภาพ” ส่วนเสรีภาพจากการขาดปัจจัยที่จำเป็นแสดงถึงการได้รับการสนับสนุนด้านปัจจัยพื้นฐาน และการจะบรรลุจุดมุ่งหมายนี้ได้ ประเทศจำเป็นต้องมีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (gross national product - GNP) ซึ่งจะประกันความเจริญรุ่งเรืองในขั้นต่ำให้แก่ผู้คน ในทางหนึ่งเรื่องนี้ให้ความสำคัญกับความมั่งคั่งของปัจเจกบุคคล แต่ในอีกทางก็ให้ความสำคัญกับความเจริญรุ่งเรืองของสังคมทั้งหมด ทั้งนี้เพราะในการดำเนินการเพื่อกิจการสาธารณะนั้นจำเป็นต้องมีทรัพยากรอย่างเพียงพอ

สังคมจะมีเสรีภาพ ความยุติธรรม และความเป็นปึกแผ่นได้ จำเป็นต้องมีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งจะได้มาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือประเทศต้องมีการผลิตที่ให้ผลิตภาพสูงและสร้างมูลค่าเท่านั้นจึงจะสามารถสร้างพื้นที่ให้แก่ความเจริญรุ่งเรืองส่วนบุคคลและส่วนรวมได้ ในทางประวัติศาสตร์มีหลักฐานบ่งชี้ว่า

ในช่วงที่เศรษฐกิจชาติเติบโตอย่างยั่งยืน การกระจายผลิตภัณฑ์ประชาชาติมักจะเป็นธรรมกว่าในช่วงที่เศรษฐกิจถดถอย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ:

คือการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (gross domestic product - GDP) หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ การเจริญเติบโตในมูลค่าตลาดของสินค้าและบริการทั้งหมดทั้งหมดที่ผลิตในระบบเศรษฐกิจของชาติ โดยมีข้อสมมติทั่วไปว่าเศรษฐกิจจะมีการเจริญเติบโตไม่ในรูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่งอยู่เสมอ เช่น ภาวะชะงักงัน (stagnation) ที่เรียกว่า “การเจริญเติบโตเป็นศูนย์” (zero growth) ในขณะที่ถ้าปริมาณการผลิตตกลงจะพิจารณาว่าเป็นการเจริญเติบโตที่ติดลบ แต่ถ้าราคาเพิ่มขึ้นก็จะมองว่าเป็นการเจริญเติบโตในทางบวกอย่างน้อยก็ในกรณีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่หักเงินเฟ้อ (nominal economic growth) ในทางตรงกันข้ามในกรณีการเจริญเติบโตที่แท้จริง (real growth) จะมีการตัดปัจจัยเรื่องราคาออกไป (Wirtschaftslexikon 2009)

ปริมาณการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขั้นต่ำสุดคือเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้สังคมมีเสรี ยุติธรรม และเป็นปึกแผ่น

จึงเป็นเงื่อนไขในการบรรลุ
ค่านิยมและจุดมุ่งหมายของสังคม
ประชาธิปไตย ดังที่นำเสนอใน
หนังสือเล่มนี้

“การเจริญเติบโต” ถ้าพูด
ให้ถูกต้องมันมีความหมายว่า
อย่างไร? แนวคิดของพรรค
สังคมประชาธิปไตยเรื่องการ
เจริญเติบโตที่ถูกต้องนั้นมีความ
เปลี่ยนแปลงในช่วงไม่กี่ทศวรรษ
ที่ผ่านมา

ในปี 1967 รัฐมนตรี
กระทรวงกิจการเศรษฐกิจสังกัด
พรรคสังคมประชาธิปไตย คาร์ล
ซิลเลอร์ ซึ่งภายหลังได้เป็น
รัฐมนตรีกระทรวงการคลังได้วาง
เป้าหมายนโยบายว่าจะต้อง
ให้มี “การเจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจอย่างคงที่และเพียงพอ”
หลังจากที่ประเทศเยอรมนี
ตะวันตกในตอนนั้นบัญญัติ
กฎหมายออกมาฉบับหนึ่งชื่อ
กฎหมายว่าด้วยความมีเสถียร-
ภาพและการเจริญเติบโต นอก
เหนือจากเป้าหมายดังกล่าว
ซิลเลอร์ยังระบุจุดมุ่งหมายหลัก
อื่นๆ ของนโยบายเศรษฐกิจ
ในรัฐบาลที่เขาเป็นรัฐมนตรี
อยู่คือ จัดการการว่างงานและ

“การเจริญเติบโต” ในแผนงาน ฮัมบูร์ก

“ความมั่งคั่งและคุณภาพชีวิต
ที่สูงเป็นเป้าหมายหลักในนโยบาย
เศรษฐกิจของสังคมประชาธิปไตย
มาโดยตลอด ในอดีตมักเข้าใจว่าความ
ก้าวหน้าเป็นเรื่องของการเจริญเติบโต
ในเชิงปริมาณ แต่ปัจจุบันเราประสบ
กับแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็ว จาก
ระบบนิเวศที่ต้องรับภาระหนักหน่วง
เกินไป และจากการเติบโตของ
ประชากรโลก สิ่งเหล่านี้บีบให้เราต้อง
ปรับทิศทางการพัฒนาเสียใหม่ให้เป็น
แนวทางที่เน้นรับมือกับอนาคต ซึ่ง
การพัฒนาจะนำไปสู่ความก้าวหน้า
ด้วยหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับรับมือของ
เรา เราต้องการความก้าวหน้าที่ยั่งยืน
เศรษฐกิจที่มีพลวัต ความยุติธรรมทาง
สังคม และสังคมที่มีความรับผิดชอบ
ต่อสิ่งแวดล้อมเคียงคู่กันไป เพื่อบรรลุ
สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องมีการเจริญเติบโต
เชิงคุณภาพพร้อมไปกับการลดการ
บริโภคทรัพยากร คนควรจะมีโอกาส
ทำมาหากินโดยได้ทำงานที่มีคุณค่า
และปลอดภัยจากการทุจริต ทุกคน
ควรได้รับส่วนแบ่งอย่างเป็นธรรม
จากความมั่งคั่งที่ร่วมกันสร้างขึ้นมา”
(Hamburg Programme 2007: 42)

“การเจริญเติบโต”
หมายถึงอะไร

กฎหมายว่าด้วย
ความมีเสถียรภาพ
กับการเจริญเติบโต
แห่งปี 1967:
“การเจริญเติบโตที่
สม่ำเสมอและ
เพียงพอ”

เงินเพื่อให้อยู่ในระดับต่ำ และให้มีดุลยภาพด้านการค้าระหว่างประเทศ ทั้งสี่ข้อนี้เรียกว่า “สี่จุดมุ่งหมายสำคัญในนโยบายเศรษฐกิจ” (magic square) ดังนั้นหน้าที่ของรัฐก็คือจัดการให้ความผันผวนทางเศรษฐกิจน้อยลง และป้องกันไม่ให้เศรษฐกิจถดถอยตามแนวทางทฤษฎีสำนักเคนส์

1972, ข้อจำกัด
ในการเจริญเติบโต:
วิพากษ์วิจารณ์
แนวคิดที่เน้น
การเจริญเติบโต
เป็นหลัก

หนังสือทฤษฎีพลที่ชื่อ *The Limits to Growth* (ข้อจำกัดในการเจริญเติบโต) ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1972 ทำให้คนตระหนักมากขึ้นกว่าเดิมว่าการเจริญเติบโตนั้นเกี่ยวข้องกับบริโภคนิยมและการทำลายสิ่งแวดล้อม ผลคือกระตุ้นให้มีการพูดคุยถกเถียงกันมากยิ่งขึ้นในประเด็นที่ว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาหรือเป็นไปได้หรือไม่ในระยะยาว

ในช่วงเดียวกันก็มีการรับเอาแนวคิดการเจริญเติบโตที่มีมิติสลัซซิงชั่นกว่าเดิม แนวคิดนี้มุ่งให้เกิดการผสมผสานนวัตกรรมด้านเทคโนโลยี การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และความกลมเกลียวทางสังคม จากบริบทนี้ ในปี 2000 ภายใต้การนำของรัฐบาลสังคมนิยมประชาธิปไตย ได้มีการทำข้อตกลงที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์ลิสบอน (Lisbon Strategy) ที่มีจุดมุ่งหมายคือทำให้ยุโรปเป็นเขตเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันและมีพลวัตสูงที่สุดในโลกภายใน 10 ปี

ดังนั้นความเข้าใจเรื่องการเจริญเติบโตนั้นเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในช่วงทศวรรษ 1960 คนจะสุขใจกับการเจริญเติบโตแบบดั้งเดิมกันมาก ต่อมาในยุคทศวรรษ 1970 มีการวิพากษ์วิจารณ์การเจริญเติบโตกันมากขึ้น พร้อมกันนั้นก็มีการปรับทัศนคติโดยมองไปที่การเจริญเติบโตเชิงคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหมายความว่าคนเริ่มต้องการนโยบายที่ส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าทางสังคมและลดการบริโภคนิยม ทักษะที่มีความสลัซซิงชั่นกว่าเดิมทำให้เป็นไปได้ที่จะเกิดสมดุลระหว่างการเจริญเติบโต ความยั่งยืน และความเท่าเทียมทางสังคม

ความเท่าเทียมทางสังคม

ความเท่าเทียมทางสังคมในฐานะที่เป็นหลักนโยบายเศรษฐกิจนั้นมาจากมุมมองแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย และเป็นเรื่องที่เราเข้าใจได้ในทางเศรษฐศาสตร์ด้วย

หากพิจารณาค่านิยมหลักและสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคมนิยมประชาธิปไตย

แนวคิดการเจริญ
เติบโตเชิงคุณภาพ
นำเอาปัจจัยเรื่องการ
บริโภคทรัพยากร
กับความก้าวหน้า
ทางสังคมเข้ามา
พิจารณาด้วย

อย่างจริงจัง จำเป็นต้องมีนโยบายเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญแก่ความเท่าเทียมทางสังคม ไม่ได้มีแต่ค่านิยมหลักเรื่องความยุติธรรม เสรีภาพ และความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเท่านั้นที่เป็นตัวผลักดันให้ท่านนโยบายอย่างนี้ แต่ยังมีมาจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่มาจากข้อตกลงของสหประชาชาติ ตัวอย่างเช่น ความต้องการ “การมีมาตรฐานการดำรงชีพที่เพียงพอ” แต่ผู้หญิงก็ควร “มีสภาพการทำงานที่ดีไม่น้อยไปกว่าผู้ชาย โดยได้รับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับงานที่เหมือนกัน” และมี “อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่” รวมทั้งมี “สิทธิที่จะได้รับการศึกษา” และดังนั้นควรมีหลักประกันว่าจะมี “การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่”

สังคมประชาธิปไตยมุ่งที่จะทำให้เกิดสังคมที่อิงอยู่กับความเป็นพลเมืองทางสังคม (social citizenship) ซึ่งบุคคลแต่ละคนต้องได้รับหลักประกันว่าจะได้รับการคุ้มครองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ผ่านการสนับสนุนด้านปัจจัยที่จำเป็น เพื่อให้มั่นใจว่าทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทั้งในสังคมและในระบอบประชาธิปไตยได้ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จในทางวัตถุหรือไม่ ดังนั้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในมุมมองสังคมประชาธิปไตย แต่ก็ได้ไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายในตัวของมันเองและจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นความเท่าเทียมทางสังคมและความยุติธรรมควบคู่กันไป ด้วย ผลผลิตจากเศรษฐกิจที่มีพลวัตและก่อให้เกิดผลิตภาพนั้น จำต้องจัดการให้มีการกระจายอย่างเป็นธรรมด้วย การทำอย่างหลังนี้จะประกันว่าทุกคนสามารถหาเลี้ยงชีพได้ในงานที่มีคุณค่า ปลอดภัยจากความกังวลต่ออนาคต และจะได้ส่วนแบ่งที่เป็นธรรมจากการเติบโตของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ

ในเยอรมนี ความเท่าเทียมทางสังคมในระดับเศรษฐกิจถูกกำหนดอยู่ในมาตรา 19 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งให้คำจำกัดความสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีว่าเป็น “สหพันธรัฐทางสังคม” (social federal state) นอกจากนี้ มาตรา 14 ก็กำหนดพันธะต่อสังคมของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินส่วนบุคคลว่า “ทรัพย์สินนั้นนำมาซึ่งการมีภาระผูกพันบางอย่าง การใช้ทรัพย์สินนั้นต้องเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ด้วย”

เช่น เจ้าของอาคารที่อยู่อาศัยให้เช่าห้ามใช้ประโยชน์อาคารในทางที่ผิด คือไม่ให้ใช้ในการเก็งกำไร แต่ต้องบำรุงรักษาอาคารและนำอาคาร

ข้อตกลงทางสังคม
ของสหประชาชาติ:
“มาตรฐานในการ
ครองชีพที่เพียงพอ”

ความเท่าเทียมทาง
สังคมถูกกำหนดอยู่ใน
รัฐธรรมนูญเยอรมนี

ภาวะผูกพันทาง
สังคมจากทรัพย์สิน
ส่วนบุคคล: ตัวอย่าง

มาให้เช่าจริง หรือในการทำธุรกิจทั่วไป ผู้จัดการทั้งหลายมีความรับผิดชอบ
ไม่เฉพาะแต่การจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นเท่านั้น แต่ต้องรับผิดชอบต่อ
สังคมส่วนรวมด้วย เช่น ด้วยการพยายามคงไว้ซึ่งการจ้างงานและช่วย
ปกป้องสิ่งแวดล้อม ใครก็ตามที่ได้รับส่วนแบ่งความมั่งคั่งจากสังคมในสัดส่วน
ที่มากควรทำอะไรให้สังคมมากเช่นกันเพื่อเป็นการตอบแทน แนวคิดที่ว่า
การเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นโยงกับความรับผิดชอบต่อสังคมถึงขั้นเป็น
ภาวะผูกพันอย่างนี้คือคุณลักษณะเด่นของสังคมประชาธิปไตย

มีความขัดแย้ง
ระหว่างความ
เท่าเทียมทางสังคม
กับหลักสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง
หรือไม่?

แต่หลักความเท่าเทียมทางสังคมจะไม่ไปขัดแย้งกับหลักสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง (merit principle) ที่บรรจุอยู่ในระบบเศรษฐกิจกลไกตลาด
หรือไม่? ความเท่าเทียมทางสังคมจะไม่ไปบั่นทอนแรงจูงใจในการทำงานซึ่งเป็น
ส่วนประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจที่มีพลวัตและมีการเจริญเติบโตหรือไม่?
คำถามแบบนี้ชี้ให้เห็นถึงความตึงเครียดที่แท้จริงระหว่างแนวคิดที่ผลักดัน
การเจริญเติบโตกับแนวคิดที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางสังคม

รอดริก: ในการสร้าง
มูลค่าต้องมีความ
เท่าเทียมทางสังคม!

แต่ความเป็นจริงคือ การพัฒนาผลิตภาพและการเจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจจำเป็นต้องมีฐานรองรับทางสังคมอยู่ตลอดเวลา การสร้างมูลค่า
มีเงื่อนไขอยู่ว่าต้องมีความเท่าเทียมทางสังคมในระดับขั้นต่ำ เช่น นัก
เศรษฐศาสตร์อเมริกันที่ชื่อรอดริก (Dani Rodrik) ได้ทำวิจัยและพิสูจน์ว่ารัฐที่
จัดการให้มีประกันสังคมในระดับสูงเป็นรัฐที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ
ด้วย ผลวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจริงที่ว่าประกันสังคมเป็นตัวกระตุ้นให้คนมี
แรงจูงใจในการทำอะไรต่าง ๆ อีกทั้งคนที่ได้รับประโยชน์จากการคุ้มครอง
ทางสังคมจะมีท่าทีเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงมากกว่า พร้อมทั้งจะเสี่ยง
และสร้างนวัตกรรมมากกว่า (ดู Rodrik 1997: 178ff)

แม้แต่นักวิจารณ์
ก็ยอมรับว่า
รัฐสวัสดิการจะ
ส่งเสริมผลิตภาพ

ความเชื่อมโยงที่ว่ามันไม่เป็นที่โต้แย้งกันมากนัก แม้กระทั่ง ฮันส์-แวร์เนอร์
ซินน์ ที่ปัจจุบันเป็นประธานสถาบันวิจัยเศรษฐกิจ IFO แห่งกรุงมิวนิก
ซึ่งถือกันว่าสถาบันนี้มีท่าทีที่เป็นมิตรต่อภาคธุรกิจ ยังกล่าวในปาฐกถาน่า
ที่มหาวิทยาลัยลุดวิก-แมกซิมิเลียนในปี 1958 ว่า “ความเป็นปีกแผ่น” เป็น
ตัวที่ช่วยให้คนหนุ่มคนสาวมีความรู้สึกมั่นคงและมั่นใจในตัวเองในการ
ฉกฉวยประโยชน์จากสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงแต่ในขณะเดียวกัน
ก็เต็มไปด้วยโอกาส ดังนั้นผมไม่เชื่อตามความเห็นที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย

ว่ารัฐสวัสดิการเป็นสิ่งที่แพงเกินไป ตรงกันข้ามผมกลับคิดว่าเป็นไปได้อย่างยิ่งที่มีแต่รัฐสวัสดิการเท่านั้นที่สามารถปลดปล่อยพลังการผลิตในระดับสูงจนทำให้เศรษฐกิจพลิกฟื้นขึ้นมาได้ในช่วงหลังสงครามโลก” (Sinn 1986: 566-77)

สังคมประชาธิปไตยจึงพยายามที่จะบรรลุถึงสถานะสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตกับความเท่าเทียมทางสังคม จะเห็นเรื่องนี้ได้จากโมเดลของสวีเดนที่มีความสำเร็จด้านเศรษฐกิจซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากมีความเท่าเทียมทางสังคมในระดับสูง ดังจะอธิบายต่อไปในบทที่ 6 ซึ่งเป็นบทที่ศึกษาประสบการณ์ของประเทศต่างๆ

ความยั่งยืน

ความยั่งยืนเป็นหลักการสำคัญตัวที่สามเบื้องหลังนโยบายเศรษฐกิจแนวสังคมประชาธิปไตย ความยั่งยืนครอบคลุมทั้งมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม

ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมมักถูกเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดความยั่งยืนในข้อเท็จจริง ปฏิริยาต่อความยั่งยืนครั้งแรกก็มาจากการคำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม แนวคิด “ความยั่งยืน” มีต้นตอมาจากการจัดการป่าไม้ นายเกออร์ก

“ความเท่าเทียมทางสังคม” ในแผนงานฮัมบูร์ก

“รายได้กับทรัพย์สินในประเทศเยอรมนีไม่ได้มีการกระจายอย่างเป็นธรรม จุดมุ่งหมายของนโยบายภาษีของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยคือควบคุมไม่ให้สถานการณ์ความไม่เท่าเทียมแย่ลงและสร้างสถานะที่คนสามารถเข้าถึงโอกาสต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน เราสนับสนุนการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างที่สัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของผลิตภาพและสถานการณ์เงินเฟ้อ เราต้องการเห็นทรัพย์สินจำนวนมากกว่าเดิมตกอยู่ในมือของกลุ่มคนงาน การที่คนงานมีส่วนร่วมกับทุนวิสาหกิจจะทำให้เขามีรายได้เพิ่มขึ้นจากอีกแหล่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการทำให้เกิดความแน่ใจว่าลูกจ้างจะได้รับส่วนแบ่งที่เป็นธรรมยิ่งขึ้นจากความสำเร็จของบริษัท ทั้งยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดนวัตกรรมและผลิตภาพ” (Hamburg Programme 2007: 43f)

สมดุลระหว่าง
แนวทางมุ่งการ
เจริญเติบโตกับ
ความเท่าเทียมกัน
ทางสังคม

แนวคิด “ความ
ยั่งยืน” มีต้นตอ
มาจากวนศาสตร์

ลูทวิช ฮาร์ติจ (Georg Ludwig Hartig) นักเกษตรนิยมและนักเขียนด้านป่าไม้ ในยุคศตวรรษที่ 18 บอกว่ามนุษย์ควรยุติการทำลายป่าเพื่อเอาไปทำไม้ซุงได้แล้ว หรือไม่ทำลายในปริมาณที่มากไปกว่าที่จะสามารถปลูกทดแทนได้ในปัจจุบันความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมหมายความว่าสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับการดูแลรักษาให้ไม่เปลี่ยนแปลงเท่าที่เป็นไปได้ เพราะเป็นฐานที่ขาดไม่ได้สำหรับการดำรงชีวิตของคนรุ่นหลัง ดังนั้นวิธีการสำคัญในอันที่จะให้มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมคือการอนุรักษ์ทรัพยากร การปกป้องสภาพภูมิอากาศ การคุ้มครองพันธุ์พืชและสัตว์ และจำกัดการปล่อยมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อม อย่าลืมว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่อยู่ในข้อตกลงสหประชาชาติด้านสังคมเน้นย้ำเรื่องนี้โดยอ้างอิงถึง “การปรับปรุงสุขลักษณะ ... ของสิ่งแวดล้อมทุกแง่มุม” (ข้อ 12) และบอกว่าให้เน้นการปกป้องพื้นฐานธรรมชาติแห่งชีวิตเพื่อให้ทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เป็นอันดับแรก ไม่ใช่แค่ว่าเพื่อให้คนรุ่นหลังไม่ขาดแคลนสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่เพราะคนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีน้ำดื่มที่สะอาดและคุณภาพอากาศที่เอื้อต่อสุขภาพเหมือนกัน

พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความยั่งยืนตั้งแต่ช่วงแรกๆ ที่มีการหยิบยกประเด็นสิ่งแวดล้อมมาพูดกัน

ในปี 1983 แนวคิดความยั่งยืนถูกหยิบยกขึ้นมาโดยคณะกรรมการบรุนด์ท์ลันด์ (Brundtland Commission ตั้งตามชื่ออดีตนายกรัฐมนตรีประเทศนอร์เวย์) ที่ตั้งขึ้นมาโดยสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการนี้ประกาศว่า

“การพัฒนาอย่างแข็งแกร่งยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองตอบความจำเป็นของคนในยุคปัจจุบันโดยไม่ไปบั่นทอนความสามารถของชนรุ่นหลังในอันที่จะสนองตอบต่อความจำเป็นของเขา” (อ้างใน Hauff 1987: 46)

แต่แนวคิดที่ว่าด้วย “ความยั่งยืน” นั้นมีมิติทางเศรษฐกิจแบบแน่นอนอยู่กับมิติด้านสิ่งแวดล้อม ในรายงานศึกษาฉบับสมบูรณ์ที่เสนอโดยคณะกรรมการสอบสวนของสภาผู้แทนราษฎรเยอรมันในปี 1998 ที่ชื่อ “ว่าด้วยแนวคิดความ

1983, คณะกรรมาธิการบรุนด์ท์ลันด์

มิติทางเศรษฐกิจของความยั่งยืน

“ความยั่งยืน” ในแผนงาน ฮัมบูร์กของพรรคสังคมนิยม ประชาธิปไตยเยอรมนี

“หลักการความยั่งยืนหมายถึง
การคิดพิจารณาไปถึงอนาคตกาล
ข้างหน้า โดยไม่มองแค่ระยะสั้น
ไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยทาง
เศรษฐกิจเกินไป และไม่ถูกรอบงำ
โดยตรรกะของการจัดการแบบ
ธุรกิจ ความยั่งยืนหมายความว่า
การคิดการวางแผนทางการเมือง
จะต้องนำปัจจัยทางสังคมเข้ามา
พิจารณา และต้องเข้าใจในความ
หลากหลายตามแบบประชาธิปไตย
ต้องเข้าใจถึงความคงทน
ของสิ่งแวดล้อม และเข้าใจถึง
ความสำคัญของบูรณาการทาง
สังคมและการมีส่วนร่วมในทาง
วัฒนธรรม ทั้งหมดนี้คือหลักชี้
นำนโยบายสังคมนิยมประชาธิปไตย”
(Hamburg Programme 2007:
17f)

นอกจากนี้ความยั่งยืนยังมีมิติทางสังคม ความยั่งยืนทางสังคมหมายถึง
การมีส่วนร่วมอย่างถาวรของสมาชิกทุกคนในสังคม และเป็นการปรองดอง
อย่างยั่งยืนจากความตึงเครียดทางสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งความยั่งยืนจะ
ทำให้ความต้องการขั้นพื้นฐานและการมีส่วนร่วมทางสังคมมีความมั่นคง

ยั่งยืน: จากโมเดลสู่การปฏิบัติ”
ชี้ว่าความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ
หมายความว่าในการสร้างความ
มั่งคั่งนั้นต้องทำในลักษณะที่ให้
คนรุ่นหลังมีโอกาสสร้างได้ด้วย
เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการดำรงไว้
ซึ่งหลักการของระบบเศรษฐกิจ
กลไกตลาดเพื่อสังคม และใน
การบรรลุถึงความยั่งยืนดังกล่าว
จำเป็นต้องมีการจัดหาเงินทุนอย่าง
แข่งขันเพื่อสนับสนุนการใช้จ่าย
สาธารณะ เพื่อสร้างและทำนุ
บำรุงรัฐสวัสดิการ นอกจากนี้
จำเป็นต้องมีการลงทุนในระยะ
ยาวในการศึกษา การวิจัย และ
โครงสร้างพื้นฐานด้วย

ความสำคัญของความ
ยั่งยืนทางเศรษฐกิจนั้นเห็นได้
ชัดในช่วงที่เกิดวิกฤตการเงิน
โลก การมุ่งชวนชวายหากำไร
ระยะสั้นโดยไม่สนใจในความ
ยั่งยืน ไม่แต่จะเป็นอันตรายต่อ
บริษัทเป็นรายแห่งเท่านั้น แต่
อาจบั่นทอนเสถียรภาพของ
ระบบเศรษฐกิจทั้งหมดได้

ตัวอย่างเตือนให้
ระมัดระวัง

แผนงานฮัมบูร์ก:
“ความยั่งยืน
หมายถึงให้คิดโดย
คำนึงถึงมิติอนาคต”

การเจริญเติบโตในเชิงคุณภาพ: การดำเนินการหลักทั้งสาม โดยให้น้ำหนักเท่าเทียมกัน

มีความตึงเครียด
ขัดแย้งกันใหม่
ระหว่าง
สามหลักการนี้?

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมทางสังคม และความยั่งยืน คือจุดมุ่งหมายของนโยบายเศรษฐกิจแนวสังคมประชาธิปไตย นั่นคือประยุกต์สามหลักการนี้โดยให้น้ำหนักเท่าๆ กัน แต่เป็นไปได้หรือที่จะทำอย่างนี้? การเน้นความเท่าเทียมทางสังคมจะไม่ไปบั่นทอนโอกาสในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือ? การเจริญเติบโตนั้นสุดท้ายจำเป็นต้องใช้วัตถุดิบ ผลคือจะไปลดทอนความยั่งยืนในไซหรือไม? ดูเหมือนว่าจะมีความตึงเครียดขัดแย้งกันระหว่างสามหลักการนี้ ดังนั้นจะดำเนินการให้สามหลักการนี้เป็นจริงอย่างเท่าเทียมกันได้หรือไม่?

วิลลี บรันดท์ พูดถึงประเด็นนี้ตั้งแต่ปี 1973 โดยกล่าวถึงหลักการเจริญเติบโตและความยั่งยืนว่า

วิลลี บรันดท์
ว่าด้วยความ
สัมพันธ์ระหว่าง
การเจริญเติบโต
กับความยั่งยืน

“ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ถ้าไปทำลายธรรมชาติ ถ้าเราไปทำเช่นนั้นก็เป็นการสวนทางการดำเนินการเพื่อความกินดีอยู่ดีของมวลมนุษย์ ... มลภาวะทางเสียง ทางอากาศ และทางน้ำทำให้เกิดข้อกั้งขาต่อประโยชน์ที่ได้จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ผมอยากจะเตือนไม่ให้เราหาทางออกอย่างมั่งง่ายเพื่อหนีปัญหา เช่น ลดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและตัดทอนผลิตภาพลง มันเป็นเรื่องของการที่เราต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการเจริญเติบโตว่าน่าจะเป็นอย่างไร ให้มีที่ไหน และเมื่อไหร่มากกว่า และเป็นเรื่องของการที่เราต้องเข้าใจว่าการเจริญเติบโตและหลักการทางเศรษฐศาสตร์มีไว้เพื่อรับใช้มนุษยชาติ ถ้าเราไม่ต้องการให้ชีวิตเราถูกพัดพาไปโดย ‘สภาพแวดล้อม’ แต่ต้องการควบคุมจัดการสภาพที่ว่า เราก็ต้องครุ่นคิดกันให้มากๆ ถึงเรื่องพรรค์นี้ และอย่างน้อยก็ต้องทำงานให้หนักขึ้นอีกนิด” (วิลลี บรันดท์, สุนทรพจน์เข้ารับตำแหน่ง, 18 มกราคม 1973)

สิ่งที่บรรษัทพยายามจะบอกคือ เราไม่ควรสนับสนุนให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบไม่มีเงื่อนไข แต่เราจำเป็นต้องพิจารณาการเติบโตอย่างระมัดระวังตลอดเวลาว่าจะให้มีการเจริญเติบโต ณ ที่ใด มีกระบวนการอย่างไร เพื่อจุดมุ่งหมายอะไร และใครจะได้รับประโยชน์? พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยจึงต้องสลัดความคิดสนับสนุนการเจริญเติบโตอย่างหลับหูหลับตาออกไปและหันมาส่งเสริมการเจริญเติบโตเชิงคุณภาพ นั่นคือนำปัจจัยความเท่าเทียมทางสังคมและความยั่งยืนเข้ามาร่วมพิจารณาในสัดส่วนส่วนเท่าๆ กัน

จากเจตจำนงของ วิลลี บรันดท์ หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก็จะเห็นทันทีว่า แม้มีความตึงเครียดระหว่างสามหลักการนี้ แต่ทั้งสามหลักการนี้จะพึ่งพากันและช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นที่ชัดเจนแล้วว่าความเท่าเทียมทางสังคมเป็นเงื่อนไข

หนึ่งของเศรษฐกิจที่มีพลวัต นอกจากนี้ความยั่งยืนในสิ่งแวดล้อมก็สามารถส่งเสริมการเจริญเติบโตได้เหมือนกัน ในเยอรมนีอุตสาหกรรมที่มุ่งพัฒนาการนำพลังงานกลับมาใช้ (regenerative energy) เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่

“การเติบโตในเชิงคุณภาพ” ในแผนงานอัมบูร์กของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมนี

“เรากำลังทำงานเพื่อให้มีความก้าวหน้าที่ยั่งยืน โดยผสมผสานพลวัตทางเศรษฐกิจ ความยุติธรรมทางสังคม และสามัญสำนึกในเรื่องสิ่งแวดล้อม การเจริญเติบโตเชิงคุณภาพเป็นเครื่องมือที่เราใช้เอาชนะความยากจนและการทุจริต สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้เป็นไปได้ สร้างงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน และป้องกันภัยที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กำลังรุนแรงขึ้นทุกวัน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพิทักษ์ฐานธรรมชาติของการดำรงชีวิตไว้ให้ลูกหลานเราในอนาคตและเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งหมดนี้ เราอยากให้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่รับใช้มนุษยชาติเป็นตัวเปิดประตูไปสู่ความเป็นไปได้ต่างๆ” (Hamburg Programme 2007: 5)

คำถามสำคัญ:
การเจริญเติบโตนั้นเติบโตที่พื้นที่ไหน ด้วยวิธีการอะไร และเพื่อจุดมุ่งหมายอันใด

ความยั่งยืนสามารถกระตุ้นการเจริญเติบโตได้ ตัวอย่างคือนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม (บทที่ 7)

จากการผสมผสาน
การเจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจ ความ
เท่าเทียมทางสังคม
และความยั่งยืน
ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ
การเจริญเติบโต
เชิงคุณภาพ

มีน้ำหนักมากในการผลักดันให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตและเป็นภาคที่มีการ
จ้างงานเป็นจำนวนมาก ในบทที่ 7 ซึ่งกล่าวถึงตัวอย่างเชิงปฏิบัติของนโยบาย
อุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม จะขยายความการเชื่อมโยงที่คล้ายๆ กันนี้

ดังนั้น แม้อูเหมือนว่าความต้องการที่จะปฏิบัติต่อหลักการทั้งสามคือ
การเจริญเติบโต ความเท่าเทียมทางสังคม และความยั่งยืนอย่างเท่าเทียมกัน
นั้นจะเป็นสิ่งท้าทายมาก แต่ในขณะที่เดียวกันมันก็เป็นโอกาสสำคัญเหมือนกัน
ผลพวงที่ตามมาจากสามหลักการนี้ต้องได้รับการตรวจสอบใหม่และเจรจา
ต่อรองใหม่อยู่เสมอ เพราะไม่มีสูตรสำเร็จในเรื่องนี้ ถ้าเรามองและให้ความสำคัญ
สำคัญแก่ค่านิยมสามอย่างนี้เท่าๆ กัน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเชิง
คุณภาพก็จะเกิดขึ้นและสังคมทั้งหมดจะได้รับประโยชน์

4.4 บทเสริม: การวัดการเจริญเติบโต เชิงคุณภาพ

ความก้าวหน้าทาง
เศรษฐกิจ = จีดีพี?

เราจะวัดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้ออกมาในรูปแบบตัวเลขอย่างไร?
ตัวชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ใช้กันทั่วไปคือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ
(จีดีพี) จีดีพีคือมูลค่ารวมของสินค้าและบริการทั้งหมดที่ผลิตในประเทศ
ในช่วงเวลา 1 ปี ถ้าช่วงไหนจีดีพีเติบโต คนก็จะบอกว่าช่วงนั้นเศรษฐกิจ
ปรับตัวดีขึ้น แต่ถ้าเศรษฐกิจชะงักงันหรือหดตัว ก็จะเป็นช่วงที่
เศรษฐกิจถดถอย ไม่มีใครปฏิเสธความสำคัญของจีดีพี เพราะงบประมาณ
ภาครัฐ การลดการว่างงาน และความเจริญรุ่งเรืองในสังคม ล้วนแต่ขึ้นอยู่กับ
กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น

แต่จีดีพีก็ยังมีจุดอ่อนจำนวนหนึ่งในเรื่องวิธีการวัดความก้าวหน้าทาง
เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในมุมมองของฝ่ายสังคมประชาธิปไตย การเน้นแค่
จีดีพีนั้นไม่ได้ให้ภาพที่กว้างพอ <คือไม่ได้บอกว่าเกิดความก้าวหน้าเชิง
คุณภาพหรือไม่แค่ไหน> เพราะจีดีพีบอกแค่ว่ามีการผลิตทั้งหมดเท่าไร
แต่ไม่ได้บอกอะไรเลยในประเด็นที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

จุดอ่อนของ
แนวคิดจีดีพี

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศนั้นมีการกระจายอย่างไร? การกระจายนั้นเป็นธรรมหรือไม่? หรือมีแค่คนกลุ่มน้อยที่ครอบครองทรัพยากรส่วนใหญ่ใช่หรือไม่? ใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการกระจาย? ใช้ความขาดแคลน ผลของการทำงาน หรือชนชั้นทางสังคม?
- การผลิตที่ทำอยู่นั้นก่อให้เกิดความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมหรือไม่? มีการจัดสรรทรัพยากรมาลงทุนเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมหรือเปล่า? การเจริญเติบโตนี้ได้มาโดยการแสวงประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไร? ไม่เป็นธรรมมากเกินไปหรือเปล่า?
- การเจริญเติบโตนั้นเกิดขึ้นมาอย่างไรและผลที่ได้ตกอยู่กับใคร? การเจริญเติบโตได้มาโดยกระตุ้นภาคครัวเรือนและสร้างหนี้สาธารณะหรือเปล่า? มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ระบบการศึกษา และการวิจัยเพื่อเอื้ออำนาจการเจริญเติบโตในระยะยาวหรือเปล่า?
- มีการพิจารณากิจกรรมที่ไม่เป็นตัวแทนหรือเปล่า? จีดีพีที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นเพราะแค่มีการทำงานมากขึ้นหรือเปล่า? หากแปลงการทำงานโดยสมัครใจหรือการทำงานในครอบครัวให้เป็นงานที่มีรายได้แล้ว ทำไมค่าจีดีพีถึงเพิ่มขึ้นแม้ในความเป็นจริงมีการผลิตเท่าเดิม?

เพื่อตอบคำถามเหล่านี้ จำเป็นต้องพัฒนากรอบความคิดว่าด้วยความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่สลับซับซ้อนกว่าเดิมและพัฒนาแนวคิดการเจริญเติบโตที่มีการจำแนกแต่ละเรื่องมากกว่าเดิม ซึ่งหมายความว่าต้องมองให้ไกลไปกว่าการถามแค่ว่าระบบเศรษฐกิจมีการผลิตทั้งหมดเท่าไร

1. การกระจาย

2. สิ่งแวดล้อม

3. ความยั่งยืน

4. งานที่ไม่มีค่าจ้าง

แนวคิดการเจริญเติบโตที่แตกต่างจากเดิม...

แนวคิดการเจริญเติบโตแบบดั้งเดิม	แนวคิดการเจริญเติบโตที่ขยายออกมา
• สมรรถนะทางเศรษฐกิจโดยรวม	• สมรรถนะทางเศรษฐกิจโดยรวม • ความเท่าเทียมทางสังคม • การพัฒนาอย่างยั่งยืน

...ตัวชี้วัดความก้าวหน้าแท้จริง

มีหลายแนวคิดที่พยายามจะนำเสนอ “การเจริญเติบโต” ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น หนึ่งในนั้นคือนักเศรษฐศาสตร์จากธนาคารโลกและเป็นผู้ที่ได้รับรางวัล “โนเบลสายทางเลือก” (Alternative Nobel Prize) เฮอร์แมน อี. เดลี (Herman E. Daly) (Daly/Cobb 1989; Daly 1996) เขามีบทบาทในการพัฒนาวิธีคำนวณความก้าวหน้าแท้จริง ที่เรียกว่า *Genuine Progress Indicator* (จีพีไอ) หรือตัวชี้วัดความก้าวหน้าแท้จริง ตัวชี้วัดนี้เป็นการเสริมจีดีพีด้วยตัวชี้วัดปัจจัยอื่นเพื่อให้เห็นภาพต้นทุนและประโยชน์ที่แท้จริงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Lawn 2003) ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบในจีพีไอ นอกจากตัวจีดีพีเองนั้นก็คือ การกระจายรายได้ในสังคม งานที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนกับงานอาสาสมัคร การศึกษาที่เพิ่มขึ้น ปัจจัยด้านอาชญากรรม เวลาว่าง การบริโภคทรัพยากร ความเสียหายที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ การคำนวณจีพีไอและตัวชี้วัดอื่นที่คล้ายๆ กันจะลบข้อบ่งชี้ลบและมีข้อถกเถียงมากมายเกี่ยวกับรายละเอียดที่ถูกต้องในองค์ประกอบและการประเมินตัวชี้วัดนี้ แม้หลายข้อวิจารณ์ดูมีน้ำหนัก แต่การคำนวณจีพีไอก็มีประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญในแง่การชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของวิธีการคำนวณตัวบ่งชี้พัฒนาการทางเศรษฐกิจแบบเดิม เช่น จีดีพี

องค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอที่ชื่อ “นิยามใหม่ของความก้าวหน้า” (Redefining Progress) จะเผยแพร่จีพีไอของประเทศในกลุ่ม OECD ออกมาอย่างสม่ำเสมอโดยดูได้ใน www.progress.com และก็ชัดเจนว่าความก้าวหน้า

ที่วัดด้วยจีพีไอนั้นอาจน้อยกว่าที่คนเชื่อหากดูแต่จีดีพี เหนืออื่นใด การรวมเอาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและความยุติธรรมทางสังคมเข้าไปคำนวณได้แสดงให้เห็นว่าในบางประเทศค่าจีพีไอกำลังลดลง

ยังมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการหาทางเลือกอื่นนอกเหนือจากจีดีพี ประธานาธิบดีฝรั่งเศส นีกอลา ซาร์กอซี (Nicolas Sarkozy) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญระดับสูงขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดที่นำเอาปัจจัยด้านคุณภาพชีวิต ความก้าวหน้าทางสังคม และสิ่งแวดล้อมเข้ามาพิจารณาด้วย จุดมุ่งหมายคือเพื่อรัฐบาลจะได้นำเอาผลการศึกษามาใช้ในการวางนโยบายและดำเนินการในอนาคต

อ่านเพิ่มเติม:
Michael Dauder-
städt (2007),
*Soziale Produk-
tivität oder
Umverteilung?
Herausforder-
ungen für eine
Politik der neuen
Wertschöpfung,*
Berliner Republik
3/2007. Hagen
Krämer (2009),
*Wen beglückt das
BIP?*, Wiso direct,
Friedrich-Ebert-
Stiftung (ed.),
Bonn.

บทที่ 5 เปรียบเทียบแผนงานเศรษฐกิจ ของพรรคการเมืองต่างๆ

โทเบียส กอมแบร์ก

ในบทนี้

- เปรียบเทียบแผนงานของ 5 พรรคการเมืองที่มีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเยอรมัน
- วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของแต่ละแผนงานโดยอิงจากโมเดลเศรษฐกิจที่มีการประสานกันกับเศรษฐกิจที่ไม่มีการประสานกัน
- จัดหมวดพรรคการเมืองโดยดูจากจุดยืนเรื่องการเจริญเติบโตเชิงคุณภาพที่นักสังคมประชาธิปไตยนำเสนอ

พรรคการเมืองใดที่คนทั่วไปคิดว่าเก่งที่สุดในแง่นโยบายเศรษฐกิจ? พรรคการเมืองใดจะแก้ไขปัญหาตลาดแรงงานได้ดีที่สุด? แนวคิดเรื่องนโยบายสังคมของพรรคใดดีที่สุด? คำถามเหล่านี้ปรากฏอยู่ในการวิเคราะห์ของสื่อทุกสำนักช่วงคืนก่อนที่จะมีการลงคะแนนเสียงการเลือกตั้ง (ทั่วไป) กล่าวโดยรวมแล้ว คนเชื่อกันว่าพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์กลางๆ ค่อนไปทางฝ่ายขวาจะเก่งในเรื่องการจัดการเศรษฐกิจ ในขณะที่พรรคฝ่ายซ้ายเก่งด้านนโยบายสังคม การมองว่าพรรคการเมืองเก่งด้านไหนอย่างไรในลักษณะนี้มักไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงและเป็นเกณฑ์ที่คนทั่วไปใช้ในการประเมินพรรคการเมือง แต่การทำเช่นนี้ถูกต้องแล้วหรือ? คำตอบคือทั้ง “ใช่” และ “ไม่ใช่”

การจัดหมวดพรรคการเมืองแบบนี้สะท้อนถึงหลักการที่ชี้แนะแต่ละพรรคหรือสิ่งที่พวกเขาให้ความสำคัญได้ในระดับหนึ่ง แต่การแยกบอกกว่าพรรค

หนึ่งเก่งในด้านเศรษฐกิจ อีกพรรคหนึ่งเก่งด้านสังคม อาจทำให้เราหลงทิศ เพราะมันไม่ได้พูดถึงนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ดี ทั้งยังไม่มีการเชื่อมโยงทั้งสองสิ่งนี้เข้าด้วยกัน โมเดลนโยบายเศรษฐกิจทุกโมเดลไม่ได้จำกัดอยู่แค่นโยบายทางเศรษฐกิจในความหมายอย่างแคบเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงการบูรณาการเข้ากับนโยบายสังคมและนโยบายด้านอื่นๆ ด้วย ในความเป็นจริงนโยบายเศรษฐกิจก็เป็นนโยบายสังคม เพราะการทำงานของเศรษฐกิจนั้นฝังอยู่ในระบบสังคมเสมอ และเราก็ต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย ดังนั้นการวิเคราะห์แผนงานนโยบายเศรษฐกิจของพรรคการเมืองหนึ่งอย่างละเอียดต้องมองถึงแผนงานในภาพรวมด้วย ทั้งยังต้องอธิบายบทบาทของระบบเศรษฐกิจภายใต้กรอบคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่พึงปรารถนา

การใช้ตัวอย่างจากเข้มทิศจะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจประเด็นนี้ กล่าวคือ เราจะต้องบรรยายทั้งระบบเศรษฐกิจที่มุ่งหวัง <ปลายของเข้มทิศ> และจุดเริ่มต้นของแนวนโยบายหนึ่งๆ (ดังเช่นในบทก่อนหน้า) <นั่นคือแนวนโยบายเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันที่จะเป็นปัจจัยขับเคลื่อน>

พรรคเหล่านี้แตกต่างกันในเรื่องการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและในเรื่องแนวคิดที่ว่าสิ่งต่างๆ ควรเป็นไปในทางใด ซึ่งทั้งหมดนี้เราอนุมานได้จากแผนงานของพรรคนั้นๆ ในบทนี้จะนำเสนอแผนงานของพรรคต่างๆ ในด้านนโยบายเศรษฐกิจเท่านั้น โดยใช้แนวคิดที่เรียกว่าเศรษฐกิจที่มีการประสานกันกับเศรษฐกิจที่ไม่มีการประสานกันเป็นเกณฑ์แยกความแตกต่าง^๑

5.1 แผนงานฮับบูร์ก - แผนงานหลักขอพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมนี

ในปี 2007 พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมนีหรือพรรค SPD ได้เริ่มใช้แผนที่เรียกกันว่าแผนงานฮัมบูร์ก ซึ่งเป็นแผนล่าสุดจากบรรดาแผน

^๑ จะไม่พิจารณาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจ” ในบทนี้ เพราะแทบไม่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ในแผนงานต่างๆ ของพรรค

การเมืองที่ออกมาอย่างต่อเนื่องของพรรคนี้ แก่นสารในนโยบายเศรษฐกิจของพรรคนี้ยังเหมือนเดิมมาตั้งแต่แผนงานโกเตสแบร์กเมื่อปี 1959 โดยมีการปรับแต่เพียงน้อย นั่นคือ “คำขวัญของเราคือ ให้มีการแข่งขันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และให้มีการกำกับดูแลโดยรัฐเท่าที่จำเป็น” (p. 43)

ดังนั้นแนวคิดรากฐานที่สำคัญที่สุดคือ เศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกันนั้นไม่ได้ให้น้ำหนักแก่รัฐและกลไกตลาดในสัดส่วนที่เท่ากัน เพราะสิ่งที่สำคัญกว่าและต้องเน้นคือการเมือง อย่างไรก็ตาม แผนนโยบายเศรษฐกิจแบบนี้มีสมมติฐานชัดเจนว่า “การกำกับดูแลโดยรัฐ” นั้นให้มีเท่าที่ “จำเป็น” พุคอีกอย่างคือ การแทรกแซงทางการเมืองเป็นเรื่อง “จำเป็น” แต่ทำไมถึงต้องมี “รัฐกำกับดูแล” (regulating state) ด้วย?

รัฐกำกับดูแลมีความจำเป็นและมีข้อจำกัดในเรื่องไหนนั้น ดูได้จากข้อพิจารณา 2 ประเด็น หนึ่ง ข้อบกพร่องอันเกิดจากรัฐไม่กำกับดูแลหรือกำกับดูแลแต่ไม่รัดกุมเพียงพอนั้นมีอะไรบ้าง สอง เป้าหมายของสังคมประชาธิปไตย (p. 16f) ที่ต้องไปให้ถึง ซึ่งจะเกิดได้ก็ด้วยสังคมอันเป็นประชาธิปไตยที่ตื่นตัวและรัฐกำกับดูแล เมื่อมองในภาพรวมแล้ว ทั้งข้อบกพร่องและเป้าหมายจะช่วยให้เรามองเห็นช่องว่างและภารกิจด้านนโยบายสังคมที่พรรค SPD รับผิดชอบตามแผนงานของตน

แผนงานฮัมบูร์กสรุปทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของกลไกตลาดไว้อย่างกระชับดังนี้ “สำหรับพวกเรา ตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญที่สังคมต้องมีไว้ เพราะมีความเหนือกว่าการประสานทางเศรษฐกิจวิธีอื่นๆ ทว่าถ้าปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม มันจะบดบังกับประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งไม่สามารถจัดให้มีการผลิตสินค้าสาธารณะได้เพียงพอ” (p. 17) และเนื่องจากกลไกตลาดไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้ จึงต้องมีการปรับทิศทางสังคมและการเมือง โดยเฉพาะในบริบทปัจจุบันที่ตลาดกลายเป็นตลาดโลกไร้พรมแดน <ซึ่งทำให้ยิ่งต้องพึ่งสังคมและการเมืองมากกว่าในอดีตเพื่อรับมือ> ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยกว้างขวางขึ้น และตลาดก็ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม แต่กลับทำให้เลวร้ายลงอีก ดังนั้นการกำกับดูแลรวมถึงการเจรจาและการควบคุมทางสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้กระบวนการ

จุดมุ่งหมาย: “ความเท่าเทียม”

“เราต้องการการมีส่วนร่วมของทั้งชายและหญิงในการทำงานที่สร้างรายได้มั่นคงและเพียงพอตามความจำเป็น การมีส่วนร่วมนั้นต้องเท่าเทียมและเป็นธรรมงานที่เพศหญิงทำเป็นส่วนใหญ่ มักจ่ายค่าจ้างต่ำกว่าผู้ชาย จริงๆ แล้วงานที่มีคุณค่าเท่ากันก็ต้องจ่ายค่าจ้างเท่าๆ กันด้วยไม่ว่าจะเป็นเพศใด ... ซึ่งจำเป็นต้องออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้สตรีได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกับบุรุษในตำแหน่งระดับผู้นำในวิสาหกิจ ในองค์กรการบริหารในงานวิทยาศาสตร์และการวิจัย รวมทั้งในคณะกรรมการควบคุมดูแลต่างๆ” (Hamburg Programme 2007: 41)

สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นประโยชน์แก่ทุกคนถ้วนหน้า

“สังคมนิยมโดยวิธีการประชาธิปไตยโดยยังเป็นวิสัยทัศน์ของเราต่อสังคมที่มีเสรีภาพและความยุติธรรมอันมีความเป็นปึกแผ่นเป็นรากฐาน ซึ่งเราถือว่าการทำให้เกิดขึ้นได้จริงนั้นเป็นภารกิจถาวร และหลักการที่ผลักดันการดำเนินการของเราก็คือปรัชญาสังคมประชาธิปไตย” (p. 16f) ดังนั้นจุดมุ่งหมายจึงต่างจากสถานการณ์ปัจจุบันที่เราเผชิญอยู่ และอิงกับค่านิยมหลักที่อธิบายไปแล้วซึ่งเป็นค่านิยมที่มีตรรกะชัดเจนใช้ได้กับทุกคน ไม่เฉพาะกับคนเยอรมันแต่คนทั้งโลกด้วย จุดมุ่งหมายดังกล่าวมีแนวคิดเรื่องการพัฒนาเป็นตัวช่วยสนับสนุน กล่าวคือ สังคมที่ยุติธรรมและ

ประชาชนมีเสรีภาพไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยคำสั่งของรัฐ แต่บรรลุได้ก็ต่อเมื่อรัฐกับประชาสังคมทำงานร่วมกัน “ด้วยความยึดมั่นในเป้าหมายนี้ เรายืนยันว่าการทำงานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสำคัญมาก และต้องไม่ใช่การเมืองที่กำหนดให้รัฐเป็นใหญ่ แต่ต้องครอบคลุมพันธมิตรภาคประชาสังคมและเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งการดำเนินการอย่างเสรีที่กำหนดโดยประชาชนเองด้วย” (p. 17)

กระบวนการโลกาภิวัตน์ ความเท่าเทียมทางเพศ และการมีบทบาทมากยิ่งขึ้นของสหภาพยุโรป ได้รับการระบุว่าเป็นความท้าทายสำคัญ

สำหรับนโยบายเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน หลังจากที่ได้ชี้ชัดถึงข้อบกพร่องของระบบกลไกตลาดดั้งเดิมและอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของพรรคแล้ว ก็ควรมีการพัฒนา ระบบกลไกตลาดที่มีการประสานให้รู้ตหน้ามากขึ้น

ระบบการเงิน: มีบทหนึ่งในแผนงานฮัมบูร์กที่กล่าวถึงอิทธิพลของตลาดทุนและตลาดการเงินเป็นการเฉพาะ ซึ่งสะท้อนว่าการจัดหาเงินให้บริษัทและการควบคุมบริษัทมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ (ในเยอรมนีก็เช่นกัน) นั่นคือ “เราต้องการใช้ประโยชน์จากตลาดทุนเพื่อการเจริญเติบโตเชิงคุณภาพ” (pp. 46-47) อย่างไรก็ตาม เราต้องคำนึงถึงผลเสียและความเสี่ยงที่จะเกิดวิกฤตด้วย กล่าวคือ “เมื่อใดที่ตลาดการเงินมุ่งแสวงกำไรระยะสั้น มันจะเป็นภัยคุกคามการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์

การเติบโตระยะยาวของบริษัท จึงเป็นผลให้เกิดการเลิกจ้างงาน ดังนั้นเราอยากให้มีกฎหมายบริษัทที่จะช่วยเสริมความแข็งแกร่งของนักลงทุนที่มีความมุ่งมั่นว่าจะลงทุนระยะยาวโดยไม่หวังเอากำไรง่ายๆ ในระยะสั้น เราจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์สำหรับนักลงทุนและกองทุน ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการคิดแต่จะมุ่งแสวงหากำไรถ่ายเดียวโดยไม่คำนึงถึงการธำรงรักษาบริษัทไว้ในระยะยาว และเนื่องด้วยในปัจจุบันมีการบูรณาการตลาดโลกกันและ

จุดมุ่งหมาย: “การกำหนดร่วมกัน”

“เมื่อรัฐชาติ (nation-state) ไม่สามารถทำให้กลไกตลาดสนองตอบต่อความจำเป็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ สหภาพยุโรปก็ต้องเข้ามาเป็นระดับดำเนินการแทน ... และในบริบทปัจจุบันที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดน สิทธิของแรงงานต้องไม่หยุดอยู่แค่ที่พรมแดน แต่ต้องข้ามพรมแดน ดังนั้นเราจึงต้องการพิทักษ์และส่งเสริมแนวคิดการกำหนดร่วมกัน ในบริษัทที่ทำธุรกรรมข้ามพรมแดนในยุโรป นอกจากนี้เพื่อเสริมความแข็งแกร่งและให้มีการบังคับใช้ระบบร่วมเจรจาต่อรองอย่างเสรี เราจึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งมูลนิธิการหมายยุโรป เพื่อส่งเสริมการร่วมเจรจาต่อรองและข้อตกลงร่วมแบบข้ามพรมแดน” (Hamburg Programme 2007: 26, 28f)

ตลาดการเงินระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น การกำกับดูแลระหว่างประเทศจึงทวีความสำคัญขึ้นเช่นกัน” (p. 47) นอกจากนี้ เราจำเป็นต้องธำรงรักษาสถาบันทางการเงินคือธนาคารออมทรัพย์ (savings bank) และธนาคารสหกรณ์ (cooperative bank) เพราะธนาคารสองแบบนี้มุ่งเป้าในระยะยาวให้เกิดความยั่งยืนและมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนบริษัทขนาดเล็กและกลาง ทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นอีกด้วย

แรงงานสัมพันธ์: พรรค SPD มองว่าพรรคเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการแรงงานมาแต่ดั้งเดิม พรรคจึงมีจุดเน้นอยู่ที่การส่งเสริมสิทธิของคนงานให้เป็นรูปธรรม และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้ พรรคเห็นว่าควรรักษาไว้ซึ่งการกำกับดูแลที่เป็นกรอบของระเบียบเศรษฐกิจในปัจจุบัน กล่าวคือ ให้คงระบบการร่วมเจรจาต่อรองอย่างเสรีและข้อตกลงร่วมทั่วไปไว้ นอกจากนี้ ควรให้คงระบบการตัดสินใจจากคู่ต่อรองไว้ แทนที่จะเปลี่ยนให้การตัดสินใจขึ้นอยู่กับวิสาหกิจ และการร่วมเจรจาต่อรองแบบเสรีควรมีอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็นฐาน ภายในวิสาหกิจเองควรดำเนินการตามหลัก “ประชาธิปไตยภายในบริษัท” (internal company democracy) อันเป็นการกำหนดร่วมกันโดยให้คณะกรรมการคนงาน (works council) มีบทบาท และให้แรงงานมีส่วนร่วมในคณะกรรมการควบคุมดูแล หนึ่งในแผนงานฮัมบูร์กได้มีการผนวก 2 เรื่องเข้าไป ซึ่งน่าจะมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบแรงงานสัมพันธ์ในแง่ที่เป็นผลดีต่อลูกจ้าง เรื่องแรก แผนเสนอการจัดตั้งกองทุนในระดับภาคอุตสาหกรรม ซึ่งช่วยให้คนงานมีส่วนร่วมในมิติทางการเงินมากยิ่งขึ้น ส่วนอีกเรื่องนั้น แผนงานฮัมบูร์กเสนอว่าควรเปลี่ยนระบบประกันการว่างงาน (unemployment insurance) ให้เป็นระบบประกันการจ้างงาน (employment insurance) ซึ่งเปิดช่องให้มีการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการศึกษา/การฝึกอบรมคนงาน และเพื่อให้คนงานอุทิศเวลางานไปกับเรื่องที่เป็นภาระทางครอบครัวได้มากขึ้น นี่จึงช่วยทำให้สถานะของลูกจ้างแข็งแกร่งขึ้นเมื่อเทียบกับนายจ้างในระบบแรงงานสัมพันธ์

การฝึกอาชีพและระบบฝึกอบรมต่อเนื่อง: ระบบการฝึกอบรมคู่ขนานมีส่วนประกอบคือ หนึ่ง การศึกษาที่ใช้ระบบโรงเรียนเป็นฐานซึ่งรัฐรับผิดชอบระบบนี้อยู่แล้ว และอีกส่วนหนึ่งคือการฝึกอบรมในสถานที่ทำงาน โดยเราควร

รักษาระบบคชชนานนี้ไว้ อย่างไรก็ดี จำเป็นต้องมีการจัดหาเงินทุนแบบร่วมด้วยช่วยกันโดยหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการฝึกอาชีพ ซึ่งต้องไปให้ไกลกว่าพันธมิตรเดิมๆ ที่มุ่งสร้างแต่ศูนย์ฝึกเพิ่ม หนึ่ง ต้องจัดระบบการเรียนการสอนในหลักสูตรชั้นปริญญาตรีแบบไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย สรุปคือ การศึกษาและการฝึกอบรมต่อเนื่องเป็นเสาหลักที่สามซึ่งค้ำจุนระบบการฝึกอาชีพ จึงต้องให้ความสำคัญในระดับต้นๆ

นโยบายอุตสาหกรรม: ภาคเศรษฐกิจที่ทั้งรัฐและสังคมควรส่งเสริมแบบเร่งด่วนคือภาคเศรษฐกิจใหม่ๆที่กำลังนำตลาด (เช่น พลังงานหมุนเวียน ภาคบริการ และการดูแลสุขภาพ) แต่ต้องไม่ลืมงานฝีมือท้องถิ่นด้วย) การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะจึงนับเป็นภารกิจที่จำเป็น

กล่าวโดยรวม แผนงานฮัมบูร์กเชื่อเชิญให้เกิดนโยบายที่เน้นการเจริญเติบโตเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ทั้งความเท่าเทียมทางสังคม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการเติบโตควรได้รับการอ้อมๆ กัน

5.2 หลักการสำหรับเยอรมนี - แผนงาน ของพรรคสหภาพคริสเตียนประชาธิปไตย เยอรมนี

พรรคสหภาพคริสเตียนประชาธิปไตยเยอรมนี (CDU) ได้เสนอถ้อยแถลงของพรรคในปี 2007 หลักๆ คือพรรคเห็นว่าระบบเศรษฐกิจตลาดเพื่อสังคมเป็นโมเดลที่ประสบความสำเร็จอยู่ในปัจจุบันและจะยังเป็นเช่นนี้ต่อไปในอนาคต “พรรค CDU เป็นพรรคที่ยึดแนวเศรษฐกิจตลาดเพื่อสังคม ... พรรคไม่ยอมรับปรัชญาสังคมนิยมและลัทธิกรรมสิทธิ์รวม (collectivism) รูปแบบอื่นๆ ทั้งยังไม่ยอมรับระบบทุนนิยมไร้ข้อจำกัดที่ฟุ้งงลไกตลาดแต่อย่างใดโดยไม่ตอบโจทยปัญหาสังคมทั้งหลายที่มีอยู่ในยุคปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจตลาดเพื่อสังคมยังคงเป็นต้นแบบของเราสำหรับเยอรมนียุครวมชาติและยุคโลกาภิวัตน์” (p. 46f)

การไม่ยอมรับในแนวคิด “ลัทธิกรรมสิทธิ์ร่วม” ของพรรค CDU เห็นได้ชัดจากโมเดล “ความเป็นผู้ประกอบการ” (entrepreneurship) ที่ถือเป็นทั้งแก่นและฐานรองรับระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม โดย “พรรค CDU สนับสนุนผู้ประกอบการที่ยึดถือในหลักการเสรีนิยมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะทั้งผู้ประกอบการและผู้จัดการบริษัทคือผู้สามารถสร้างงานที่จะคงอยู่ได้ในอนาคต และคือผู้ที่ซื้อเสียงและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ เขาจะช่วยเสริมสถานะของเยอรมนีในเวทีโลกได้ แต่ถ้าจะให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ เขาจำต้องมีเสรีภาพ รวมทั้งได้รับเงื่อนไขและแรงจูงใจที่เหมาะสม” (p. 49)

คงชัดเจนแล้วว่าแนวคิดหลักของ CDU แตกต่างจาก SPD อย่างมาก ทั้งในแง่จุดมุ่งหมายและวิธีการ กล่าวคือ CDU ให้ความสำคัญกับความเป็นผู้ประกอบการที่ทำงานอย่างเสรีและในขณะเดียวกันก็มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ส่วนวิธีที่ใช้การเรียกร้องให้เขาเหล่านั้นมีจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคม ในขณะที่ SPD ให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลและการร่วมมือตามวิถีประชาธิปไตยเพื่อให้ทุกคนได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานจริงๆ กล่าวคือ CDU มักปล่อยให้ความรู้สึกลำบากในความรับผิดชอบต่อผู้ประกอบการเป็นตัวผลักดันให้มีการดำเนินการอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและต่อสถานะของคนงานมากกว่าไปบังคับเขาโดยกฎระเบียบ

ฉะนั้น สำหรับ CDU แล้ว ภาวการณ์เมืองจะมีบทบาทน้อยกว่าโมเดลของ SPD มาก “ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมคือระเบียบในการแข่งขัน การเมืองในเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมคือการเมืองแบบวางกรอบ (*Ordnungspolitik*)”⁹ ดังนั้นหน้าที่ของรัฐในเศรษฐกิจกลไกตลาดตามแนวคิดของ CDU คือการรับประกันเสรีภาพในการค้าขายและการทำนิติกรรม การคุ้มครองไม่ให้เกิดอุปสรรคต่างๆ ที่ปิดกั้นตลาด การคุ้มครองไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบโดยบริษัทที่มีอิทธิพล การจัดการให้กิจกรรม

⁹ *Ordnungspolitik* หมายความว่า “รัฐมีหน้าที่สร้างกรอบที่ให้พลังทั้งหลายในตลาดปฏิสัมพันธ์กันและเกิดความมีพลวัตภายใต้เงื่อนไขของการแข่งขัน” นี่เป็นคำอธิบายของ ฮันส์ ทิตเมเยอร์ (Hans Tietmeyer) ในปาฐกถาเนื่องในโอกาสรับมอบรางวัลสเปเชียลไพร์ซปี 1997 ของเวทีการประชุมเยอรมนี-อังกฤษที่กรุงลอนดอนเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 1997

ในตลาดมีความโปร่งใสและจัดการเปิดตลาดการค้าระหว่างประเทศภายใต้เงื่อนไขการแข่งขันที่เป็นธรรม (ดู pp. 49 and 52)

บทบาทของรัฐต่อเศรษฐกิจกลไกตลาดจึงเป็นไปในลักษณะที่ใช้แนวความคิดหลักของเสรีนิยม แต่ก็มีการทำกับดักอยู่บ้าง

ระบบการเงิน: พรรค CDU ประเมินแนวโน้มปัจจุบันว่าทุนและตลาดการเงินระหว่างประเทศมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นไปในทางบวก โดยเน้นย้ำถึงโอกาสที่เยอรมนีจะดึงดูดการลงทุนจากภายนอกได้มากขึ้น “เงินทุนต่างชาติที่แสวงหาโอกาสการลงทุน เช่น กองทุนหุ้นส่วนบุคคล (private equity fund) สามารถช่วยบริษัทเยอรมันให้แข่งขันและสรรค์สร้างนวัตกรรมได้ดียิ่งขึ้น” (p. 52) ความเสี่ยงจะอยู่ตรงที่อำนาจของกลุ่มนักลงทุนเอกชนอาจมาครอบงำแต่ในความเห็นของ CDU ปัจจุบันมีองค์การระหว่างประเทศเพียงพอที่จะดูแลให้เกิด “กรอบการควบคุมที่น่าเชื่อถือ” และสร้างความโปร่งใส (cf. p. 52)

แรงงานสัมพันธ์: CDU มองแรงงานสัมพันธ์โดยมีฐานจากหลักจริยธรรมสังคมของศาสนาคริสต์ (p. 50) โดยมองว่าแต่ละบุคคลมีศักยภาพในการพัฒนาอยู่แล้ว “วิสาหกิจจำเป็นต้องมีลูกจ้างที่ได้รับการศึกษามาอย่างดี มีความคิดสร้างสรรค์ และมีแรงจูงใจ วิสาหกิจจึงจะประสบความสำเร็จ ส่วนลูกจ้างก็ต้องการโอกาสที่จะมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบ และมีเสรีภาพเพื่อให้ตนได้พัฒนาขีดความสามารถอย่างรอบด้านและประสบความสำเร็จ การให้การศึกษาและการฝึกอบรมต่อเนื่องจะช่วยให้ได้รับการจ้างงานและยังเพิ่มผลิตภาพด้วย นอกจากนี้ ลูกจ้างยังต้องได้รับการคุ้มครองเรื่องการจ้างงานพื้นฐานและประกันสังคมเพื่อให้พวกเขาวางแผนชีวิตได้ รวมถึงต้องมีสิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งที่เหมาะสมจากความรุ่งเรืองที่เกิดขึ้นในสังคม” (p. 50) พรรคมองแนวความคิดคุ้มครองเพื่อส่วนรวม (collective protection) และการจัดระเบียบแรงงานสัมพันธ์แบบโดยส่วนรวมในเชิงลบ ตัวอย่างเช่น แม้ว่าพรรคจะเห็นชอบในหลักการร่วมเจรจาต่อรองอย่างเสรี แต่ก็อยากให้ทั้งฝ่ายลูกจ้างกับนายจ้างไม่ยึดติดกับวิธีหรือขั้นตอนการเจรจาในระดับภาคอุตสาหกรรม นั่นคือ อยากให้ “ความรับผิดชอบในการเจรจาจำกัดอยู่แค่ในระดับวิสาหกิจแต่ละแห่ง” (p. 58) เมื่อมีกฎหมายรองรับแนวคิด “พันธมิตรในหมู่บริษัทเพื่อดูแลเรื่องการจ้างงาน” กฎระเบียบของวิสาหกิจก็จะมีพลัง

เทียบเคียงกับข้อตกลงร่วม ซึ่งแนวคิดนี้เกือบจะเป็นการปฏิวัติรื้อกฎหมาย แรงงานเลยที่เดียวและกำลังเป็นข้อถกเถียงกันอย่างเผ็ดร้อนในหมู่ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายแรงงาน จริงอยู่ที่พรรคสนับสนุนการกำหนดร่วมกัน แต่จะเน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของกระบวนการนี้ในระดับวิสาหกิจ มากกว่าการตกลงร่วมในระดับที่สูงขึ้นไป

การฝึกอาชีพและระบบฝึกอบรมต่อเนื่อง: พรรค CDU เห็นชอบกับระบบฝึกอาชีพแบบคู่ขนาน เพราะระบบนี้ช่วยให้ “ได้เปรียบในการแข่งขันระหว่างประเทศและป้องกันการว่างงานในกลุ่มเยาวชนได้ดีที่สุด” (p. 38) ทั้งนายจ้างภาคเอกชนและภาครัฐเรียกร้องให้มีการจัดสร้างศูนย์ฝึกอบรมเพิ่มขึ้น แต่ให้มีพื้นฐานมาจากสำนักความรับผิดชอบและการกำหนดแรงจูงใจ ไม่ใช่เพราะรัฐกดดัน นอกจากนี้พรรคยังต้องการให้สถาบันการศึกษาชั้นสูง “กำหนดค่าเล่าเรียนอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม”

สรุปโดยรวม พรรค CDU วางตำแหน่งพรรคว่าเป็นผู้พิทักษ์ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม ซึ่งระบบนี้มีฐานมาจากแนวคิดว่าผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจ แนวคิดของ CDU มีรากฐานมาจากแนวคิดเสรีนิยม เช่น การเสนอให้ผ่อนคลายการกำกับดูแลในหลายรูปแบบ

5.3 “อนาคตย่อมเป็นสีเขียว” แผนงานหลักของพรรคพันธมิตร 90/WSSKกรีน

พรรคนี้ได้นำเสนอแผนงานมาตั้งแต่ปี 2002 แล้ว ซึ่งเป็นแผนงานที่ยาวที่สุดเมื่อเทียบกับของพรรคอื่นในที่นี้ ประเด็นหลักที่พรรคเน้นคือต้องการเปลี่ยนสังคมปัจจุบันให้เป็นเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งยังต้องการผลักดันสังคมให้เข้าสู่ยุคพลังงานแสงอาทิตย์ (solar age) พรรคมองว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสุรุ่ยสุร่ายของมนุษย์เป็นปัญหาหลักสำหรับอนาคต อย่างไรก็ตาม หากจะปรับเปลี่ยนสังคมให้ไปสู่ยุคนั้น

ต้องไม่ใช่แค่โครงการที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ต้องส่งผลทางสังคม และตอบความต้องการในเรื่องเหล่านี้ด้วย

ในด้านนโยบายสังคม พรรคกรีนเน้นการมีจุดยืนที่แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นๆ โดยยึดในปรัชญาเสรีนิยมแต่ไม่เห็นชอบในเสรีนิยมกลไกตลาด โดยกล่าวว่า “เศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคมอย่างที่เป็นอย่างนี้เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นเน้นหนักไปในทางเอื้ออำนวยให้วิสาหกิจทำกำไรมากเกินไป และไม่ได้วิวัฒนาการไปตามที่คาดหวัง จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปรับเปลี่ยนอย่างเบ็ดเสร็จ การแก้ไขปัญหาสังคมไม่สามารถจำกัดให้เป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ถ้าไม่ให้เสรีภาพแก่ทุกกลุ่มสังคม ถ้าไม่ให้พลเมืองสามารถกำหนดชีวิตของตนเอง ถ้าไม่ยึดหลักให้รัฐทำหน้าที่จำเป็น (subsidiarity) ผลที่ตามมาคือความเป็นปึกแผ่นในสังคมจะถูกบั่นทอนโดยพลังของระบบราชการ ในมุมมองของเรา สิ่งที่ต้องทำคือสนับสนุนประชาสังคมให้เติบโตโดยใช้ทรัพยากรของรัฐเป็นเครื่องมือ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องจำกัดบทบาทของรัฐไว้ด้วย นี่คือการแตกต่างระหว่างเรากับโมเดลทางการเมืองอื่นๆ เช่น สังคมนิยมโดยรัฐ อนุรักษนิยม และเสรีนิยมเน้นกลไกตลาด” (p. 43) พรรคกรีนจึงเรียกร้องให้มี “กรอบธรรมาภิบาล” เพื่อประกันว่าจะมีการรักษาทั้งผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมเอาไว้ (p. 46)

ระบบการเงิน: พรรคกรีนมีข้อกังขามากต่อระบบการเงินที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พวกเขาเชื่อว่าสิ่งที่จำเป็นต้องทำคือหลายอำนาจ “ของผู้เล่นระดับโลกที่ครอบงำตลาดอยู่” นั่นคือ “ในด้านหนึ่ง ต้องมีการกำหนดความรับผิดชอบตามแบบประชาธิปไตย ส่วนอีกด้านก็ต้องมีการเผยแพร่และให้การศึกษารื่องสิ่งแวดล้อม มีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจเพื่อให้มีการพัฒนาเทคโนโลยี และผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีข้อตกลงกับภาคอุตสาหกรรม” (p. 27f) พรรคกรีนจึงให้ความสำคัญกับระบบตลาดในระดับหนึ่ง ตามที่กล่าวว่า “จะต้องปิดช่องว่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบันระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับการควบคุมทางการเมืองที่บกพร่อง และกล่าวได้ว่าสหภาพยุโรปเป็นความพยายามล้ำหน้าที่สุดในปัจจุบันในการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างรัฐต่างๆ โดยรัฐทั้งหลายต้องยอมบั่นทอนอำนาจอธิปไตยของตนลงเพื่อการนี้ สหภาพยุโรปต้องไม่ยึดติดกับการวางนโยบายเศรษฐกิจตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ แต่ควรดำเนินบทบาทเชิงรุกในระดับนานาชาติเพื่อปรับ

เปลี่ยนกระบวนการโลกาภิวัตน์ให้หันมาสนใจปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น” (p. 17) การปิดช่องว่างนี้จำเป็นต้องทำในระดับเศรษฐกิจโลกเหมือนกัน โดยต้องมีการพัฒนาสถาบันระหว่างประเทศขึ้นไปอีกและต้องใช้การกำกับดูแลแบบมีผลผูกมัดและมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อเป็นกรอบการทำธุรกรรมทางการเงิน (p. 59) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าพรรคกรีนไม่ได้เอ่ยถึงบทบาทของธนาคารประจำบริษัท (house bank) และธนาคารออมสิน (ตรงกันข้ามกับพรรค SPD ที่มีการพูดถึงสถาบันเหล่านี้) ซึ่งมีความสำคัญเป็นพิเศษต่อบริษัทขนาดเล็กและกลาง ทั้ง ๆ ที่พรรคกรีนก็มุ่งประเด็นการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (ในประเทศ) เช่นกัน (p. 54f)

แรงงานสัมพันธ์: จุดเริ่มต้นแนวคิดของพรรคกรีนในประเด็นแรงงานสัมพันธ์คือ “ให้คนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้สามารถทำหน้าที่อย่างผู้มีจิตสำนึกในชีวิตทางเศรษฐกิจ” (ดู p. 47) และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นี้ ควรเน้นให้มีการร่วมเจรจาต่อรองอย่างเสรี เสริมสร้างให้คู่เจรจาทั้งสองฝ่ายมีความแข็งแกร่ง และให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคนงานขณะเดียวกัน “เมื่อเกิดความแตกต่างมากขึ้นระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างการจ้างงาน เราจึงต้องค้นหาวิธีให้ได้ผลลัพธ์จากการร่วมเจรจาต่อรองทั้งในระดับภูมิภาคและในแต่ละภาคเศรษฐกิจ” (p. 48) แม้ข้อตกลงร่วมระดับทั่วไปจะยังมีความสำคัญ เป็นที่ชัดเจนว่าเราต้องมีข้อตกลงร่วม และต้องมีข้อตกลงร่วมทั้งในระดับภูมิภาคและในแต่ละภาคเศรษฐกิจซึ่งมีความยืดหยุ่นมาเป็นส่วนเสริม นอกจากนี้พรรคกรีนยังต้องการผลักดันให้ “ประชาชนมีส่วนร่วมในความมั่งคั่งแบบที่ทำให้ผลิตภาพดีขึ้น” (p. 131) แต่พรรคก็ตั้งใจไม่กล่าวถึงว่าการมีส่วนร่วมนี้หมายถึงให้ทำข้อตกลงกันเองเป็นการภายในบริษัท หรือให้จัดตั้งเงินกองทุนจากบริษัทต่างๆ เพื่อสนับสนุนการนี้ ขณะเดียวกันพรรคก็ยืนยันที่จะให้มีการพูดคุยกันเรื่องหลักการว่าด้วยความเป็นเจ้าของร่วม (co-ownership) และการกำหนดร่วมกันไปพร้อมๆ กัน และเรียกร้องให้การกำหนดร่วมกันในระดับโรงงานและบริษัท “ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพและความจำเป็นของสังคมที่อาจเปลี่ยนแปลงไป” (p. 131) แต่ในข้อเขียนไม่ได้บอกว่าสภาพและความจำเป็นเหล่านี้มีอะไรบ้าง

การฝึกอาชีพและระบบฝึกอบรมต่อเนื่อง: ในเรื่องของการฝึกอาชีพ พรรคกรีนบอกว่าทุกคนในฐานะที่อยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ควรต้องได้มีโอกาสเลือกเส้นทางการศึกษาหรือการฝึกอบรมตามที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสมต่อการพัฒนาอาชีพของตนในระยะยาว (p. 99) จุดเน้นสำหรับพรรคกรีนคืออยากให้ระยะเวลาการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเสริมการฝึกอาชีพเข้าไปด้วยการใช้ระบบการเรียนการสอนเป็นชุดหรือ modular system (p. 99) ในการนี้การศึกษาขั้นพื้นฐานควรเน้นการเรียนการสอนเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณวุฒิทางอาชีพหลักๆ และองค์ความรู้อันเป็นสหวิชาซึ่งจะยังยืนติดตัวไปตลอด (p. 100) ส่วนบริษัทจะรับผิดชอบในการจัดหาที่เรียนให้เพียงพอสำหรับการฝึกอบรมเฉพาะทางที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในแต่ละวันของวิสาหกิจ อย่างไรก็ตาม ไม่มีการเขียนไว้ให้ชัดเจนเหมือนอย่างพรรค SPD และ CDU ว่าจะทำได้อย่างไร กล่าวคือ ไม่ได้อธิบายว่าจะยังคงร่างไว้ซึ่งระบบการเรียนการฝึกอบรมเพื่ออาชีพแบบคู่ขนานหรือไม่ และจะให้ฝ่ายบริษัทเป็นผู้รับผิดชอบทั้งด้านการเงินและเนื้อหาวิชาโดยให้ทำร่วมกับวิทยาลัยอาชีวะหรือไม่ นอกจากนี้อีกคำถามหนึ่งที่ยังเฝ้ารอคำตอบคือเรื่องแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต โดยจะจัดระบบและสนับสนุนทางการเงินอย่างไรให้เป็นไปได้จริงและยั่งยืน เพราะพรรคแค่บอกว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการทำข้อตกลงร่วมกัน และ “จะต้องมีความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรของภาคเอกชนกับภาครัฐ” (p. 103)

กล่าวโดยรวม พรรคกรีนเสนอแผนงานที่มีจุดหมายปลายทางคือความยั่งยืน เมื่อเอ่ยถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเศรษฐกิจ หรืออีกนัยก็คือคำถามที่ว่าเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกันนั้นจะมีหน้าตาอย่างไร คำตอบคือเป็นแผนงานที่ผสมผสานแนวคิดเสรีนิยมหลายๆ แนว (เช่น บอกว่าจะต้องมีการวางกรอบการกำกับดูแล แต่ระบบฝึกอบรมต้องให้เกิดการมีส่วนร่วมในลักษณะรายบุคคลด้วย) และแนวคิดสังคมประชาธิปไตยเข้าด้วยกัน เรายังต้องรอดูต่อไปว่าโมเดลของสังคมลักษณะนี้จะมีตรรกะถูกต้องหรือไม่

5.4 “หลักการวีสบาเดิน” ของพรรคประชาธิปไตยเสรี

ใน 5 พรรคการเมืองที่มีที่นั่งอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร แผนงานของพรรคประชาธิปไตยเสรี (Free Democratic Party - FDP) ออกมาก่อนพรรคอื่น แผนงานนี้ชื่อว่า “หลักการวีสบาเดิน” (Wiesbaden Principles) นำเสนอเมื่อปี 1997 พรรคมองว่า “จุดแข็ง” ของแผนงานนี้คือการยึดมั่นในหลักการเสรีนิยม (ทางเศรษฐกิจ) โดยกล่าวว่า “พรรค FDP ของเราเป็นการจัดตั้งเพื่อเสรีนิยม ต่างจากพรรคอื่นตรงที่ว่า พรรคอื่นจะไว้วางใจในรัฐและการแทรกแซงของรัฐเพื่อให้ได้มาซึ่งความก้าวหน้า แต่พรรคเรายึดมั่นในการใช้เหตุผล ความเป็นพหุภาค และการแข่งขัน” (p. 6) บทบาทของรัฐในสายตาของพรรคคือเป็นสิ่งที่ต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์ และนับเป็นจุดเริ่มต้นในการออกแบบแผนงานของพรรค พรรคบอกว่า “เศรษฐกิจที่มีภาครัฐแบบระบบราชการเป็นปัจจัยนำ” (bureaucratic state economy) (p. 14) เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมที่ยืดหยุ่นและเสรี อันเป็นผลจาก “ความแข็งขืนของระบบราชการ” กล่าวคือ “สิ่งที่ฝ่ายเสรีนิยมไม่ต้องการคือเศรษฐกิจที่รัฐคุม แม้ว่ารรัฐจะมีความตั้งใจจริงในการเสริมสร้างสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่พรรคต้องการคือเศรษฐกิจกลไกตลาดที่ให้ผลลัพธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอันเป็นเลิศ” (p. 6) หนทางที่แก้สำหรับเหล่าเสรีนิยมคือการให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ โดยต้องจัดการแทรกแซงจากรัฐและจัดการรวมหัวกันโดยกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจ เมื่อทำอย่างนี้ได้ “ความมีประสิทธิภาพเชิงสังคม” จะตามมา (cf. p. 14) นอกจากนี้พรรคยังเรียกร้องให้ใส่ข้อกำหนดว่าด้วยการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นของเอกชนเข้าไปในรัฐธรรมนูญด้วย นับเป็นการให้ความสำคัญแก่ภาคเอกชนเป็นอันดับแรกในกรณีที่เอกชนดำเนินการอะไรก็ตามแล้วเกิดประสิทธิภาพพอๆ กันหรือดีกว่าหน่วยงานรัฐ (p. 30) ดังที่พรรคประกาศว่าโมเดลของตนคือ “เศรษฐกิจกลไกตลาดที่เน้นสังคมและสิ่งแวดล้อม” แต่พรรคให้คำจำกัดความสิ่งนี้ต่างจากที่พรรค CDU และพรรคกรีนให้ไว้

ระบบการเงิน: พรรคกล่าวอย่างตรง ๆ ว่า ระบบการเงินและทุนควรเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งนับเป็นการสรุปจุดยืนของพรรคอย่างคร่าว ๆ “เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของตลาด” สหภาพยุโรปต้องสร้างความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจโซนนี้ให้ได้ พรรคเสรีนิยมกล่าวในปี 1997 ว่า “แทนที่จะเป็นระบบที่วิสาหกิจมีเจ้าของเป็นประชาชน เสรีนิยมต้องการให้ประชาชนทุกคนสามารถเป็นเจ้าของวิสาหกิจได้ เพราะการเปิดกว้างให้ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของธุรกิจได้จะส่งผลกระทบต่อให้เกิดผลงานที่ดี สร้างความมั่นคงทางสังคมแก่ตัวเขา และสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง นับเป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ คือวัฒนธรรมแห่งความกล้าเสี่ยงและความเป็นตัวของตัวเอง” (p. 15) แนวคิดอย่างนี้นำพาไปสู่ข้อยุติว่า ควรต้องเสริมสร้างความสามารถของผู้ประกอบการในการหาเงินทุนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยให้หามาจากแหล่งความมั่งคั่งส่วนตัวและจากตลาดทุน โดยที่ต้องขจัด “อุปสรรคต่างๆ ที่ขวางการแข่งขัน” หน้าที่ของรัฐมีเพียงแค่การกำกับดูแลเท่านั้น กล่าวคือ “จำเป็นต้องจัดการให้มีเงินสกุลร่วมที่ใช้กันทั้งยุโรป ทั้งนี้เพื่อให้เศรษฐกิจเยอรมันและประเทศยุโรปอื่นๆ แข่งขันในเวทีโลกได้ ดังนั้น การก่อตั้งสหภาพการเงินจึงช่วยให้ความฝันที่จะเป็นตลาดเดียวของยุโรปสมบูรณ์” (p. 25) จุดเน้นหลักในนโยบายพรรค FDP คือการสร้างเงื่อนไขที่ดีที่สุดสำหรับการลงทุน ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความอยากลงทุนในหมู่ประชาชน

แรงงานสัมพันธ์: พรรค FDP สรุปแนวคิดการเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานสัมพันธ์ดังนี้ “คนงานควรจะมีสถานะเป็นผู้ประกอบการร่วม” (p. 14) และเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายนี้ ต้องมีการเพิ่มอัตราการเป็นเจ้าของสินทรัพย์ที่ใช้ในการผลิต (productive assets) ในหมู่ประชาชน อีกอย่างหนึ่งคือ พรรค FDP มีท่าทีในเชิงลบต่อแนวความคิด “การกำหนดร่วมกันโดยเจ้าหน้าที่รัฐเป็นตัวหลัก” แต่แผนงานของพรรคไม่บอกว่าจะประยุกต์หลักการนี้อย่างไร จะยกเลิก สร้างข้อจำกัด หรือเพียงหนุนเสริมการกำหนดร่วมกันผ่านคณะกรรมการคนงานและการมีส่วนร่วมของคนงาน ในคณะกรรมการดูแลนั้นยังไม่แน่ชัด ทั้งนี้ได้มีการแจงรายละเอียดว่า ที่อยากให้ลูกจ้างมีส่วนร่วมในสินทรัพย์ที่ใช้ในการผลิตมากขึ้นนั้น จะทำอย่างไรเพื่อให้คนงานมีโอกาสที่จะส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจในวิสาหกิจ

แต่อนุমানจากการเอ่ยถึงผู้ประกอบการร่วมที่เป็นอิสระได้ว่าพรรคอยากให้เกิด “ข้อตกลงในระดับวิสาหกิจ” เท่านั้น ไม่ได้ต้องการให้มีระบบข้อตกลงร่วมทั่วไปในระดับภาคเศรษฐกิจ (p. 14) ขณะที่พรรคอยากให้มีการร่างกฎหมายที่เคร่งครัดหลักการกว้างๆ แต่ปล่อยให้แต่ละบริษัทไปตัดสินใจกันเองว่าจะจัดตั้งการมีส่วนร่วมของพนักงานในรูปแบบใด ชัดเจนว่าข้อเสนอแบบนี้คือการปฏิวัติกฎหมายแรงงานเยอรมันที่เดียว อย่างไรก็ตามการเสนอให้กำหนดเป็นกรอบกว้างๆ แบบนี้อาจบั่นทอนหลักการของการร่วมเจรจาต่อรองอย่างเสรีเหมือนกัน เพราะมันให้ความสำคัญกับข้อตกลงในระดับโรงงานและเป็นการหันหลังให้ “หลักการเอื้อประโยชน์แก่แรงงาน” (favourability principle) ที่ระบุว่า “กฎระเบียบอะไรที่เป็นประโยชน์สูงสุดแก่พนักงานก็ให้ใช้กฎนั้น” ข้อเสนอของพรรคถือเป็นการเพิ่มอำนาจของฝ่ายจัดการและเจ้าของวิสาหกิจอย่างมาก แต่พรรคก็ไม่ได้บอกว่าจะควบคุมอำนาจนี้อย่างไร

การฝึกอาชีพและระบบฝึกอบรมต่อเนื่อง: ถ้อยแถลงของ FDP ในเรื่องนี้ส่วนใหญ่จะพูดกว้างๆ โดยเน้น “การเปิดโอกาสและการแข่งขัน” และควรจัด “ความไม่คล่องตัวและการยึดติด” ออกไปให้หมด นอกจากนี้ควรส่งเสริมหรืออนุญาตให้ภาคเอกชนจัดการฝึกอบรม (cf. p. 24) พรรคแค่เน้นกว้างๆ ว่าจำเป็นต้องมี “การปรับตัวอย่างยืดหยุ่นและพัฒนาให้คนมีคุณสมบัติที่จะทำงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกสาขาธุรกิจ” (p. 14)

กล่าวโดยรวม แผนงานของพรรค FDP คือการเรียกร้องให้เกิดเศรษฐกิจกลไกตลาดที่ไม่มีการประสานกัน โดยบอกว่าแทบทุกปัญหาที่มีรากเหง้ามาจากความแข็งขืนของรัฐและระบบราชการ และสามารถแก้แทบทุกปัญหาได้โดยให้กลไกตลาดทำงานอย่างเสรีมากขึ้น ส่วนเสรีภาพนั้นพรรคให้คำนิยามว่าเป็นเสรีภาพจากการกดขี่และบังคับ (โดยรัฐ) ซึ่งหลายคนอาจถือว่าเป็นแนวคิดเสรีนิยมสุดโต่งที่ไม่น่าพึงปรารถนาเท่าไรนัก

5.5 จุดเน้นที่สำคัญในแผนงานของ “พรรคฝ่ายซ้าย”

พรรคฝ่ายซ้าย (Die Linke หรือ The Left) เป็นพรรคที่จัดตั้งขึ้นจากการควรรวมพรรค PDS หรือพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย (Party of Democratic Socialism) เข้ากับพรรค WASG หรือพรรคแรงงานและความยุติธรรมทางสังคม (Labour and Social Justice - The Electoral Alternative) พรรคฝ่ายซ้ายยังไม่ได้ผลิตแผนงานเป็นกิจจะลักษณะ กระนั้นก็มี “เอกสารแผนงานจัดตั้งพรรค” (founding programmatic document) ซึ่งเกิดจากการประชุมร่วมของ “พรรคซ้าย PDS” และพรรค WASG ในเดือนมีนาคม 2007 เลยนับได้ว่าเป็นแผนงานของพรรคตามกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง แต่เนื้อหาของเอกสารนี้ไม่ปะติดปะต่อ เป็นแค่ชุดเจตจำนง ในที่สุดคณะกรรมการแผนงานพรรคก็ได้เสนอร่างแรกของแผนงานใหม่ในเดือนมีนาคม 2010

จุดมุ่งหมายหลักของพรรคฝ่ายซ้ายคือเสนอทางเลือกแก่สังคมนอกเหนือจาก “ระบบทุนนิยมที่ไม่มีการควบคุม” เพื่อไปสู่ “การฟื้นฟูโดยอิงหลักการความเป็นปึกแผ่นในสังคมและการปรับโครงสร้างสังคมอย่างต่อเนื่องให้เป็นประชาธิปไตย” (p. 1) “ค่านิยมรากฐานของเราคือประชาธิปไตย เสรีภาพ ความเท่าเทียม ความยุติธรรม ความเป็นสากล และความเป็นปึกแผ่น... โดยเสรีภาพ ความมั่นคงทางสังคม ประชาธิปไตย และสังคมนิยมต่างเป็นเงื่อนไขของกันและกัน” (p. 2) และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว พรรคเสนอให้ใช้รัฐธรรมนูญมาตราที่อนุญาตให้รัฐเวนคืนภาคส่วนสำคัญของเศรษฐกิจมาเป็นของรัฐเพื่อให้ได้มาซึ่ง “เศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพและเป็นประชาธิปไตย” โดยมีทั้งกรรมสิทธิ์ภาครัฐและเอกชน (p. 3)

พรรคฝ่ายซ้ายอ้างว่าพรรคยืนหยัดที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมทั้งในเชิงนโยบายและทัศนคติทางสังคม แต่ก็บอกไม่ได้ว่า “การเปลี่ยนแปลง” ดังกล่าวจะไปไกลแค่ไหนหากดูจากเอกสารจัดตั้งและต้องคอยดูต่อไปว่าชื่อกุณมการณใดในพรรคที่จะออกมาผลักดัน

ระบบการเงิน: พรรคฝ่ายซ้ายมองการทำงานของตลาดการเงินและตลาดทุนระหว่างประเทศว่าเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตและความไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเหตุหลักคือ “ความคาดหวังอันสูงส่งของนายทุนที่จะทำกำไรผ่านตลาดการเงินนั้น ทำได้โดยไร้พรหมแดนและไร้อุปสรรค ... นอกจากนี้ความยืดหยุ่นในระบบการผลิตและในตลาดแรงงานเพื่อสนองตอบเป้าหมายของนายทุนได้ทำลายชีวิตครอบครัวและสังคม ... ทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่บั่นทอนการสร้างประชาธิปไตย เพราะอำนาจมหาศาลไปกระจุกตัวอยู่ที่เงินทุนทั้งหลายในตลาดการเงินระหว่างประเทศ บรรษัทข้ามชาติ และองค์กรเหนือชาติในระบบทุนนิยมโลก เช่น องค์กรการค้าโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก และอื่นๆ ซึ่งทั้งหมดทั้งปวงนี้ไม่ได้ถูกควบคุมโดยพลังประชาธิปไตย” (p. 5)

ระบบการเงินในความเห็นของพรรคฝ่ายซ้ายควรต้องมีการปรับโครงสร้างใหม่ และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้ พรรคฝ่ายซ้ายเรียกร้องให้มี “การควบคุมตลาดการเงินโดยพลังประชาธิปไตย” และ “การกระจายอำนาจเศรษฐกิจในภาคเอกชน” โดยการแก้กฎหมายป้องกันการผูกขาดให้รัดกุมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรเสริมระบบการเงินด้วยการผลักดันเศรษฐกิจที่สร้างความเป็นปึกแผ่นในรูปแบบต่างๆ (เช่น สหกรณ์) (p. 11) และให้ภาครัฐขยายตัวมากยิ่งขึ้น (p. 8) รวมทั้งส่งเสริม “แผนงานการลงทุนในภาคเศรษฐกิจเพื่ออนาคตที่มีการจ้างงานมากมาย” (p. 9f)

แรงงานสัมพันธ์: สำหรับพรรคฝ่ายซ้าย “การทำงาน” ไม่ได้เป็นเพียงการเลี้ยงชีพ “พรรคเราพยายามสร้างสังคมที่หญิงและชายทุกคนทำงานโดยได้รับค่าจ้างที่พอแก่การเลี้ยงชีพ กล่าวคือ ทุกคนต้องมีโอกาสได้ทำงานที่สร้างรายได้ ได้ทำงานกับครอบครัวหรือหุ้นส่วน ได้ทำงานที่ช่วยสร้างสังคม และได้มีส่วนร่วมในชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม” (p. 7) ส่วนในเรื่องการทำงานที่สร้างรายได้นั้น พรรคฝ่ายซ้ายผลักดันให้มีการกำกับดูแลที่เข้มงวดยิ่งขึ้นในด้านแรงงานสัมพันธ์ โดยให้ใช้เครื่องมือทางกฎหมายและการทำข้อตกลงร่วมระหว่างนายจ้างกับฝ่ายแรงงาน ตัวอย่างเช่น พรรคเสนอให้คงไว้ซึ่งวิธีการร่วมเจรจาต่อรองอย่างเสรี “ค่าแรงขั้นต่ำที่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ” “การคุ้มครองการจ้างงานที่มากกว่าปัจจุบัน” “สิทธิในการกำหนด

ร่วมกันที่มีพลังสำหรับลูกจ้างทุกคน” และ “การนำข้อตกลงรวมมาใช้เป็นการทั่วไป” ทั้งยังหนุนให้เกิดการกำหนดร่วมกันในระดับบริษัทอย่างเสมอภาค (p. 13) และควรมีสภานัดหยุดงานเพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมืองซึ่งยังมีข้อห้ามอยู่ อันเนื่องมาจากพันธกรณีที่ต้องหลีกเลี่ยงการดำเนินการโดยแรงงานเพื่อผลทางเศรษฐกิจ (industrial action) ในช่วงที่มีการเจรจาต่อรองเรื่องค่าจ้างกันอยู่ (p. 13) ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าพรรคฝ่ายซ้ายเชื่อในการควบคุมเศรษฐกิจโดยรัฐและสังคม

การฝึกอาชีพและระบบฝึกอบรมต่อเนื่อง: ในเรื่องนี้ พรรคฝ่ายซ้ายพูดถึงความไม่เท่าเทียมทางสังคมที่มีอยู่และภารกิจในการปรับโครงสร้างระบบการศึกษาเพื่อให้ทุกคนเข้ามาร่วมด้วยได้ ส่วนในเรื่องอาชีวศึกษานั้น พรรคฝ่ายซ้ายเรียกร้องให้ได้มาซึ่ง “สิทธิพื้นฐานในการได้รับการฝึกอบรม” และพรรคบอกว่า “ต้องมีการสกัดกันไม่ให้นายจ้างหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในด้านการฝึกอาชีพ และต้องมีการจัดที่เรียนให้เพียงพอในหลากหลายวิชา ซึ่งจะเกิดได้ก็ต้องการจัดหาเงินโดยอิงกับการประเมินที่เป็นทางการ (statutory assessment)” (p. 17) อนึ่ง การฝึกอบรมและการฝึกอบรมต่อเนื่องควรได้รับการส่งเสริมจากรัฐ (p. 17)

กล่าวโดยรวม พรรคฝ่ายซ้ายมีความเชื่อมั่นในรัฐมากกว่าพรรคอื่นๆ โดยทั้งหมดยังคงอยู่ภายใต้กรอบเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกัน แต่กระนั้นพรรคก็ไม่ได้แสดงออกถึงความยึดมั่นในระบบนี้ มีอยู่สองอย่างที่พรรคนี้ต่างจากพรรคอื่น หนึ่ง ต้องให้รัฐเป็นเจ้าของภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ แต่ไม่มีการขยายความว่าจะโอนมาเป็นของรัฐมากน้อยแค่ไหน และจะโอนเป็นของรัฐอย่างไร สอง พรรคแค่อธิบายสั้นๆ ว่าจะวางโครงสร้างการจัดหาเงินอย่างไร เพื่อให้เพียงพอสำหรับสนองตอบความต้องการทั้งหลายที่จะให้รัฐทำ แน่หนอนว่าในเอกสารแผนงานพรรคไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียดเกี่ยวกับแผนการจัดหาเงินและการดำเนินการ แต่นี่จะเป็นประเด็นชี้ขาดเมื่อคำนึงถึงการนำไปใช้จริง

5.6 การประเมินแผนงานของพรรคต่างๆ โดย เทียบกับความมุ่งหมายของสังคมประชาธิปไตย

สังคมประชาธิปไตยอย่างที่ทำให้คำจำกัดความในหนังสือเล่มนี้เดินทางได้ก็สืบเนื่องมาจากความสมเหตุสมผลตามโครงสร้างพรรคและการปฏิบัติตามหลักการที่บรรจุอยู่ในกติกาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปี 1966 โดยเกือบทุกประเทศได้ให้สัตยาบันแล้ว และเป็นที่ยอมรับกันชัดว่าเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกัน (เช่นอย่างที่มีในประเทศแถบสแกนดิเนเวีย) ตอบโจทย์บรรทัดฐานที่ระบบสังคมประชาธิปไตยต้องการมากที่สุด

ส่วนเรื่องเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายเศรษฐกิจนั้น ซีมอนเพาท์ และ คริสเทียน เครลล์ ได้นำเสนอลักษณะเด่นของสังคมประชาธิปไตย 3 ประการ ได้แก่ การเจริญเติบโต ความเท่าเทียมทางสังคม และความยั่งยืน ซึ่งเราต้องมาถามต่อว่าพรรคการเมืองทั้งหลายในเยอรมนีแสดงความมุ่งมั่นอย่างไรในอันที่จะคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดแบบมีการประสานกัน

แผนงานของทั้งห้าพรรคที่มีที่นั่งอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรเยอรมันเป็นแค่ “คำประกาศเจตจำนง” ที่มุ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่พรรคการเมืองเหล่านี้ต้องการดำเนินการถ้าได้ขึ้นครองอำนาจ แต่จะยึดตามคำประกาศแค่ไหน เราจะไม่วิเคราะห์ในที่นี้ ทว่าเมื่อดูจากท่าทีของสองพรรคคือ CDU และ FDP ต่อวิกฤตตลาดการเงินในฤดูใบไม้ร่วงปี 2008 จะเห็นได้ว่าที่แถลงกับการปฏิบัติไม่จำเป็นต้องตรงกันเสมอไป ตัวอย่างเช่นเมื่อเร็วๆ นี้ FDP ได้เรียกร้องให้รัฐมีบทบาทควบคุมมากขึ้น และพรรค CDU เองได้ประกาศสนับสนุนการค้ำประกันเงินกู้และการปล่อยเงินกู้ให้ทั่วถึงครอบคลุม ซึ่งเป็นการสวนทางกับสมาชิกพรรคซีกที่ยึดมั่นในอุดมการณ์เสรีนิยมทางเศรษฐกิจ

เราอาจสรุปจุดยืนของทั้งห้าพรรคได้ดังนี้ (แน่นอนว่าเป็นจุดยืนเพียงบางส่วน)

- พรรค **CDU** มีท่าทีสนับสนุนแนวคิดระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกันในระดับที่เบากว่าปัจจุบัน คติของพรรคคือยึดมั่นในหลักเสรีนิยมทางเศรษฐกิจผสมรวมเข้ากับความเป็นผู้ประกอบการของปัจเจก พรรคมีแนวโน้มไม่ยอมรับการกำหนดร่วมกันและการควบคุมจากสังคมโดยรวม หรือไม่ก็พยายามให้สิ่งเหล่านี้เบาลงหรือยืดหยุ่นขึ้น
- พรรค **FDP** มีแผนงานผลักดันเศรษฐกิจเสรีที่ไม่ต้องมีการประสานกัน โดยไม่ได้บอกชัดๆ ว่าจะผลักดันโมเดลเศรษฐกิจแบบนี้ให้กลายเป็น “เศรษฐกิจกลไกตลาดที่ให้ความสำคัญกับสังคมและสิ่งแวดล้อม” อย่างที่เขียนไว้ อย่างไรก็ตาม
- พรรคกรีนยึดมั่นในเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกัน และต้องการผลักดันสังคมไปสู่การเป็น “สังคมที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์” ในการบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนี้ พรรคยึดแนวคิดเสรีนิยมแนวคิดประชาธิปไตย และแนวคิดการควบคุมโดยส่วนรวมมาประยุกต์ กล่าวโดยรวมๆ แผนงานของพรรคกรีนนั้นยาวที่สุดแต่ขาดรายละเอียดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่มีการประสานกัน
- ส่วนพรรคฝ่ายซ้ายมีท่าทีชัดเจนและมุ่งมั่นในเรื่องการกำกับดูแลเศรษฐกิจและผลักดันให้รัฐทำหน้าที่คุ้มครองบุคคล ท่าทีของพรรคจะแตกต่างจากพรรคอื่นใน 2 เรื่อง หนึ่ง พรรคพัฒนามาแค่ถึงขั้น “ประเด็นในแผนงาน” เท่านั้น (แม้จะมีการเสนอร่างแผนงานแล้ว) สอง ยังไม่ชัดเจนนักว่าพรรคจะใช้ “เศรษฐกิจกลไกตลาด” เป็นโมเดลจริงหรือไม่
- พรรค **SPD** ยึดมั่นในแผนงานที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกันและจะขยายขอบเขตของเศรษฐกิจรูปแบบนี้ โดยการขยายที่ว่่านี้หมายถึงการส่งเสริมให้ครอบคลุมถึงสิทธิและเสรีภาพพลเมืองดังที่ปรากฏในกติกาดังกล่าวของสหประชาชาติ แต่พรรคก็ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับระบบการอภิบาลให้เหมาะสมด้วย กล่าวคือต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ เช่น ความยั่งยืน การที่ตลาดการเงินปัจจุบันมีลักษณะ

เป็นสากลมากขึ้น การที่กระบวนการเศรษฐกิจโดยทั่วไปมีความ
คล่องตัวยืดหยุ่นมากขึ้น และการคุ้มครองทางสังคม

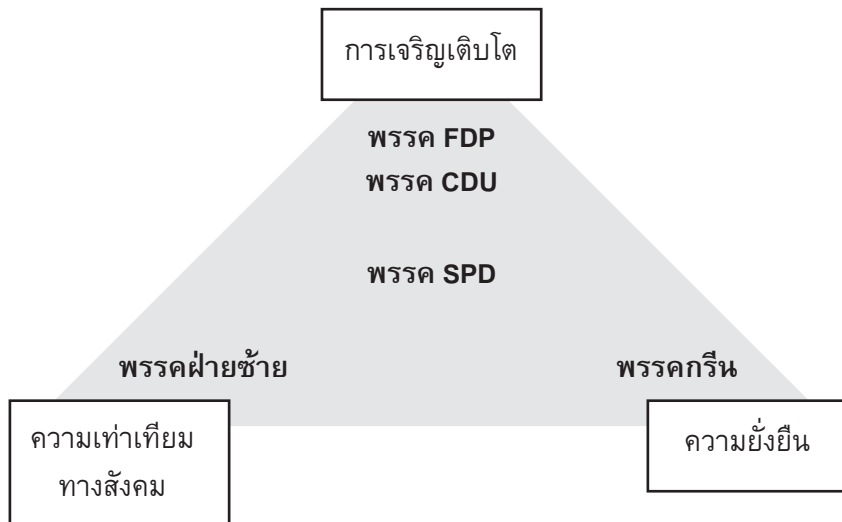
เราอาจจำแนกพรรคการเมืองโดยพิจารณาจากเป้าหมายของนโยบาย
เศรษฐกิจของแต่ละพรรคเป็นเกณฑ์ได้ดังต่อไปนี้

พรรค CDU และ FDP แสดงท่าทีชัดเจนที่จะให้การเจริญเติบโตเป็น
เป้าหมายสำคัญอันดับแรก อยู่อีกถือเป็นเรื่องรอง สองพรรคนี้ยังกังขาใน
แนวคิด “ความเท่าเทียมทางสังคม”

พรรคกรีนซึ่งมีแนวคิดปรับโครงสร้างเศรษฐกิจกลไกตลาดเพื่อสังคม
และสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้พลังงานแสงอาทิตย์นั้น ก็มองความยั่งยืนด้าน
สิ่งแวดล้อมเป็นเป้าหมายหลัก ส่วน “ความเท่าเทียมทางสังคม” ก็ได้รับการ
สนับสนุน และดูเหมือนว่า “การเจริญเติบโตเชิงคุณภาพ” จะเป็นเรื่องรอง

พรรคฝ่ายซ้ายมีท่าทีชัดเจนในการยึดเป้าหมาย “ความเท่าเทียมทาง
สังคม” เป็นสำคัญ

ส่วนพรรค SPD นั้นให้ความสำคัญแก่เป้าหมายทั้งสามอย่างเท่าเทียม
และสมดุล

รูปที่ 8: แผนภาพแสดงท่าทีของแต่ละพรรค
ตามเป้าหมายของนโยบายเศรษฐกิจ

ลองย้อนกลับมาที่คำถามเปิดบทกัน การจำแนกแยกแยะพรรคการเมือง โดยใช้ความเก่งด้านนโยบายเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละพรรคเป็นการลดทอนที่อันตรายและไม่ช่วยในการประเมินนโยบายนัก อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์แผนงานของพรรคแสดงให้เห็นว่าแต่ละพรรคมีเป้าหมายแตกต่างกันมากในแง่ที่ว่าสังคมควรจัดระบบเศรษฐกิจอย่างไรและจะทำอย่างไรให้ระบบใหม่นั้นฝังรากในสังคม มีเพียงการมองลึกลงไปในการอบความคิด เช่นนี้เท่านั้นที่จะทำให้เราทราบความมุ่งหมายของแต่ละพรรค และทำให้เราอยู่ในจุดที่จะตัดสินใจได้

บทที่ 6 ระเบียบเศรษฐกิจ: โมเดลแต่ละประเทศ

บทนี้มีเนื้อหา ดังนี้

- เปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจต่างๆ โดยใช้ทฤษฎีของ เดวิด ฮอสนิช กับ ฟิเทอร์ เอ. ฮอลล์ และจะใช้มุมมองในหนังสือเล่มนี้ที่แยกทุนนิยมออกเป็นแบบที่มีการประสานกันกับแบบที่ไม่มีการประสานกันเป็นพื้นฐาน
- เราจะสำรวจระบบการจัดการเงินของบริษัท แรงงานสัมพันธ์ ระบบการศึกษาและการฝึกอบรม และความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท
- เน้นศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เยอรมนี สวีเดน และญี่ปุ่น
- กรณีศึกษาในบทนี้ครอบคลุมประเภทของระบบทุนนิยมอย่างกว้างขวาง โดยสหรัฐฯ ใกล้เคียงกับตัวแบบในอุดมการณ์ของระบบที่ไม่มีการประสานกันมากที่สุด และสวีเดนใกล้เคียงกับระบบที่มีการประสานกันมากที่สุด
- โมเดลเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอยู่ร่วมกันได้ในยุคตลาดเปิดเสรี โดยโมเดลต่างๆ มีข้อกำหนดอันเป็นลักษณะของตน และได้รับการประเมินต่างกันไปเมื่อมองผ่านมุมมองของสังคมประชาธิปไตย

6.1 สหรัฐอเมริกา¹⁰

ซีมอน เพทท์

เศรษฐกิจโลก
ตลาดแบบที่ไม่มี
การประสานกัน
ทั่วๆ ไป

สหรัฐอเมริกาเป็นตัวอย่างคลาสสิกของเศรษฐกิจโลกตลาดแบบที่ไม่มี
การประสานกัน (Meyer 2005a: 279ff) โดยประกาศตนว่ายึดแนวคิดตลาด
เสรี ไม่เชื่อถือในการแทรกแซงของรัฐ และนิยมในความเป็นปัจเจกบุคคล
ระบบเศรษฐกิจอเมริกันเน้นหนักที่การสนองตอบลัทธิบริโภคนิยม (“ผู้บริโภค
ต้องการอะไรก็จัดให้เขา”) และการเพิ่มพูนความมั่งคั่ง แม้จะส่งผลเสียต่อสิทธิ
พื้นฐานทางสังคม (Gilpin 2001: 150)

แต่ทั้งนี้จะต้องหรือไม่กี่ขึ้นอยู่กับแต่ละช่วงเวลาในประวัติศาสตร์
ที่ศึกษาด้วย ตัวอย่างเช่น ในทศวรรษ 1930 ประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี.
รูสเวลต์ ได้ออกแผนงานกระตุ้นเศรษฐกิจขนาดมหึมาเรียกว่า “ข้อตกลง
ใหม่” เพื่อให้การประสานเศรษฐกิจแข็งแกร่งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีนโยบาย
ของประธานาธิบดีลินคอล์น บี. จอห์นสัน ในทศวรรษ 1960 ที่เป็นไปในแนวนั้น
เหมือนกัน โดยใช้ชื่อแผนงานว่า “สงครามต่อสู้กับความยากจน” (War on
Poverty) แต่แม้ในช่วงเวลาที่ว่า เศรษฐกิจอเมริกันโดยรวมก็ยังไม่มีการ
ประสานกันอยู่มาก และในช่วงเวลาอื่น ก็มีตัวอย่างในแนวตรงกันข้าม
ให้เห็น อย่างเช่นในช่วงประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน (ทศวรรษ 1980) และ
ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู. บุช ที่มุ่งตัดทอนการประสานกันให้เหลือน้อย
ที่สุดเท่าที่จะน้อยได้

ระบบการจัดการเงิน

การจัดการเงินของบริษัทอเมริกันส่วนใหญ่กระทำผ่านตลาดทุน ซึ่ง
การทำอย่างนี้ได้เพิ่มความโปร่งใสของข้อมูลทางการเงินเนื่องจากบริษัท
จดทะเบียนต้องเปิดเผยงบดุลอย่างสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่แล้วยุทธศาสตร์ของ

หาเงินทุนผ่าน
ตลาดทุน

¹⁰ การนำเสนอในหัวข้อสหรัฐอเมริกาและเยอรมนีเขียนตามแนวทางที่ปรากฏในหนังสือของ
เมเยอร์ (Meyer 2005a: 279-282) เสียเป็นส่วนใหญ่ เราขอขอบคุณเขาที่อนุญาตให้เรานำมาใช้

บริษัทถูกกำหนดโดยความต้องการของผู้ถือหุ้นที่จะได้รับเงินปันผลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความคิดแบบนี้เรียกว่า หลักการมูลค่าของผู้ถือหุ้น

การเข้าถึงแหล่งเงินทุนขึ้นอยู่กับการประเมินของผู้ถือหุ้นว่าบริษัทมีแนวโน้มในการทำกำไรอย่างไร มีการกำกับดูแลการควบคุมและเข้าซื้อกิจการน้อยกว่าประเทศอื่น ดังนั้น ฝ่ายจัดการของบริษัทอเมริกันจึงอยู่ภายใต้แรงกดดันตลอดเวลาให้ทำกำไรสูงสุดเท่าที่จะทำได้ภายในระยะเวลาสั้นที่สุด และถ้าผลตอบแทนไม่เพียงพอในสายตาของผู้ถือหุ้น ฝ่ายจัดการอาจถูกปลด เกิดการขายหุ้นทั้งในตลาดหลักทรัพย์ หรือถูกเข้าซื้อกิจการ

แรงงานสัมพันธ์

องค์กรกองทุนและแรงงานในสหรัฐฯ ส่วนใหญ่เป็นองค์กรเพื่อการล็อบบี้ให้ผลได้ตกกับกลุ่มผลประโยชน์มากกว่าจะเป็นการทำเพราะความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และเมื่อเปรียบเทียบกับระบบเศรษฐกิจที่มีการประสานกัน จะเห็นว่าสหภาพแรงงานและสมาคมนายจ้างโดยทั่วไปอ่อนแอกว่าและไม่ค่อยมีองค์กรใหญ่ทรงอิทธิพลมาดูแล แต่ในบางภาคเศรษฐกิจก็มีสหภาพแรงงานที่ทำงานในเชิงรุกและเป็นตัวแทนดูแลผลประโยชน์ลูกจ้างอย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่น ในรัฐแคลิฟอร์เนียมีสหภาพแรงงานของผู้คุมเรือนจำที่จัดตั้งอย่างเป็นระบบและมีอิทธิพลต่อนโยบายรัฐพอสมควร ซึ่งรวมถึงการวางกฎเกณฑ์การลงโทษ แต่ถึงกระนั้นผลประโยชน์ของสมาชิกรายบุคคลก็ยังคงสำคัญกว่าผลประโยชน์สาธารณะ ในสหรัฐฯ แทบจะไม่มีการพัฒนากฎหมายคุ้มครองการจ้างงานเลย ดังนั้นแรงงานสัมพันธ์ในสหรัฐฯ จึงมีลักษณะเป็นการจ้างงานแบบระยะสั้นและการเจรจาเรื่องค่าจ้างก็ทำกันแค่ในระดับวิสาหกิจเท่านั้น ไม่สูงกว่านั้น และแทบไม่เคยเกิดข้อตกลงร่วมในวงกว้างเหมือนอย่างเศรษฐกิจโลกเกิดตลาดที่มีการประสานกันเลย ทั้งนี้สืบเนื่องจากการที่สหภาพแรงงานอ่อนแอลงเรื่อยมาในทศวรรษหลังๆ นี้ โดยอัตราการเป็นสมาชิกสหภาพลดลงจาก 33 เปอร์เซ็นต์ในปี 1955 เหลือ 8 เปอร์เซ็นต์ในปี 2006 ซึ่ง โรเบิร์ต ไรซ์ อธิบายว่ามาจากสาเหตุ 2 ประการหนึ่ง นโยบายบริษัทที่จูงใจทำให้สหภาพอ่อนแอ และสอง นโยบายของรัฐบาลที่บั่นทอนสหภาพมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ในปี 1981 ตอนที่พนักงานควบคุมการ

แรงกดดันให้เห็น
การทำกำไรระยะสั้น

การทำงานของ
องค์กรนายจ้างและ
ลูกจ้างไม่เน้นรักษา
ผลประโยชน์ของ
สังคมส่วนรวม

เป็นระบบที่แทบจะ
ไม่มีการคุ้มครอง
การจ้างงาน

สหภาพแรงงาน
อ่อนแอเพราะ
นโยบายรัฐที่
ต่อต้านสหภาพ

จรรยาบรรณทางอากาศมีการนัดหยุดงาน ประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ได้สั่งห้ามไม่ให้รับพนักงานเหล่านี้เข้ามาทำงานในราชการตลอดชีวิต (Reich 2008: 108ff)

ระบบการศึกษาและฝึกอบรม

ในอเมริกา มีตลาดแรงงานที่ยืดหยุ่น โดยได้รับการหนุนเสริมจากระบบการศึกษาและฝึกอบรมที่เน้นให้คนมีคุณวุฒิทั่วไป ทำให้ทำงานได้ในหลากหลายประเภทบริษัทและภาคเศรษฐกิจ การจ้างงานแบบระยะสั้นและการปลดออกจากการงาน (“จ้างแล้วไล่ออก”) ทำได้ค่อนข้างง่าย โดยขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ เนื่องจากว่าตลาดแรงงานในอเมริกาไม่มีกฎระเบียบควบคุมมากนักและมีความผันผวนอย่างยิ่ง คนงานเลยลงทุนให้ได้มาซึ่งคุณวุฒิทั่วไปเพื่อจะนำไปใช้ได้ ในหลายๆ งาน นอกจากนี้เพราะสมาคมนายจ้างค่อนข้างอ่อนแอ พวกบริษัทต่างๆ จึงไม่สามารถร่วมมือกันเพื่อทำโครงการฝึกอบรมเฉพาะทางสำหรับภาคเศรษฐกิจตนได้ ผลลัพธ์คือคนงานในสหรัฐฯ ได้รับการฝึกอบรมทักษะทั่วไปซึ่งค่อนข้างเหมาะสมกับภาคบริการ แต่ก็ยังเป็นภาคเศรษฐกิจที่อ่อนไหวมากต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้หลายภาคเศรษฐกิจและหลายบริษัทขาดแคลนคนงานที่มีคุณสมบัติเฉพาะทางเพียงพอ

ส่วนการขาดแคลนงานสาขาวิทยาศาสตร์ อันเนื่องมาจากรัฐไม่ให้การสนับสนุนเพียงพอ นั้น ก็แก้โดยการอุดหนุนข้าม (cross subsidies) มาจากอุตสาหกรรมอาวุธ จะเห็นได้ว่าหลายนวัตกรรมที่พลเรือนใช้นั้น มีต้นกำเนิดจากพัฒนาการในภาคการทหาร เช่น การออกแบบและผลิตเครื่องบิน เทคโนโลยีดาวเทียม และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Reich 2008)

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท

บริษัทอเมริกันแข่งขันกันเองมากกว่าบริษัทในเศรษฐกิจกลไกตลาดแบบมีการประสานกันอย่างไรในสวีเดนหรือเยอรมนี ซึ่งเน้นการร่วมมือกันกับบริษัทอื่น กับรัฐ และกับสหภาพแรงงาน (Hinchmann 2006: 350) การบูรณาการของบริษัทต่างๆ อยู่ในระดับต่ำ เช่น ไม่ค่อยจะมีคนจากธนาคารหรือบริษัทอื่นมานั่งในคณะกรรมการของบริษัท ในสหรัฐฯ ค่านิยมเรื่องเสรีภาพ

เน้นพัฒนา
คุณสมบัติทั่วไป

เงินอุดหนุนงาน
วิจัยข้ามมาจาก
อุตสาหกรรมอาวุธ

มีการบูรณาการ
ในหมู่บริษัท
ในระดับต่ำ

ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญที่ยังรากลึกมายาวนานและครอบงำวิธีคิดตั้งนั้นการแทรกแซงของรัฐในกลไกตลาดจึงจำกัดอยู่แค่เพื่อให้ตลาดทำงานได้และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการรวมหัวกัน (cartel) มีการออกกฎหมายด้านการผูกขาดที่แรงและรัดกุมเพื่อป้องกันไม่ให้บริษัทกระทำการบางอย่าง เช่น การกำหนดราคา (price-fixing)

สรุปสำหรับกรณีสหรัฐอเมริกา

เศรษฐกิจกลไกตลาดในสหรัฐ ที่ส่วนใหญ่ไม่มีการประสานกัน เปิดช่องให้บริษัทปรับตัวต่อพัฒนาการของตลาดได้อย่างคล่องตัว แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพตลาดในระยะสั้น ระบบแรงงานสัมพันธ์ของอเมริกาจึงไม่ส่งผลดีต่อการพัฒนาการผลิตแบบต้นทุนสูงที่ต้องการการจ้างงานที่อยู่ตัวในระยะยาว แต่ระบบจะกระตุ้นให้มีการลงทุนในภาคเศรษฐกิจนวัตกรรมที่พึ่งทุนชอบเสี่ยง (risk capital) อย่างเทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงภาคบริการขนาดใหญ่ที่ใช้แรงงานซึ่งผ่านการศึกษาทั่วไปและค่าจ้างต่ำ

ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐ เอื้ออำนวยให้มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงยาวนานเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจประเทศยุโรป กล่าวคือ ตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เศรษฐกิจอเมริกาเติบโตเฉลี่ย 3 เปอร์เซ็นต์ต่อปี ในขณะที่ประเทศกลุ่มสหภาพยุโรปโตแค่ 2.2 เปอร์เซ็นต์ต่อปีเท่านั้น ส่วนพัฒนาการในระยะยาวหลังวิกฤตที่เพิ่งเกิดขึ้นจะเป็นอย่างไรนั้นยังไม่ชัดเจน แต่ความมั่งคั่งที่ได้มาก็กระจายตัวอย่างไม่เท่าเทียมมากขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่ในทศวรรษ 1950 เงินเดือนของกรรมการบริษัทสูงกว่าเงินเดือนของคนงานที่มีค่าจ้างต่ำที่สุดในบริษัทเดียวกันเฉลี่ย 25 เท่า แต่ปัจจุบันตัวเลขนี้พุ่งขึ้นเป็น 350 เท่าทีเดียว (Reich 2008: 144) และเนื่องจากรัฐมีปัญหาเรื่องเงินในการขาดเงินมาใช้เป็นงบประมาณ ความร่ำรวยของบุคคลที่คู่ไปกับความขิ้นแค้นของสาธารณชนจึงยังดำรงอยู่ ผลประการหนึ่งของปรากฏการณ์นี้คือโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะที่ต่ำตมเมื่อเทียบกับประเทศอื่น (Hinchmann 2006: 352)

ตั้งแต่เปลี่ยนรัฐบาลใหม่ในปี 2009 อุดมการณ์ที่เป็นลักษณะเด่นในยุคแรกและบุขที่รัฐต้องมีบทบาท แทรกแซง และกำกับดูแลให้น้อยเข้า

เป็นเศรษฐกิจกลไกตลาดที่ส่วนใหญ่ไม่มีการประสานกัน

ความร่ำรวยของบุคคลคู่ไปกับความขิ้นแค้นของสาธารณชน

แล้วการ
เปลี่ยนแปลง
ทิศทางหลัง บารัค
โอบามา ขึ้นเป็น
ประธานาธิบดีล่ะ ?

ไว้นั้น ก็ตกเป็นรอง ในยุคของโอบามามีการผ่านกฎหมายและมาตรการ
หลายฉบับ เช่น การปฏิรูประบบสาธารณสุข ชุดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ
และระบบกำกับดูแลกิจการการเงินที่รัดกุมกว่าแต่ก่อน ทั้งหมดนี้คือการ
ขับเคลื่อนสหรัฐฯ ไปสู่เศรษฐกิจที่มีการกำกับดูแลมากขึ้น มีการประสานกัน
มากขึ้น และมีอัตราส่วนการใช้จ่ายสาธารณะสูงขึ้น

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของสหรัฐฯ		
จีดีพีต่อหัวในปี 2008	38,800 ยูโร	จีดีพีต่อหัวพิจารณาตามอำนาจซื้อมาตรฐาน (purchasing power standards - PPS) โดย มีสมมติฐานว่า 1 PPS เทียบได้กับอำนาจ การซื้อของเงิน 1 ยูโร (ค่าเฉลี่ยประเทศกลุ่ม EU27) (ที่มา: Eurostat)
การเติบโตทาง เศรษฐกิจปี 1990-2007 โดยเฉลี่ย	2.0%	ตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อหัว โดยเฉลี่ย ณ ระดับราคาคงที่ (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 195)
หนี้สาธารณะปี 2008	70.7%	หนี้สาธารณะคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: Bundesministerium für Finanzen, Monatsbericht 12/2009, p. 99)
ดุลบัญชี เดินสะพัด	-4.9%	ดุลของสินค้าส่งออกและนำเข้าทั้งหมดคิดเป็น เปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: International Monetary fund: World Economic Outlook 10/2009, p. 187)
อัตราการ จ้างงานปี 2008	70.9% (65.55%)	สัดส่วนของคนวัยทำงาน (ในวงเล็บคือของ สตรี) อายุ 15-64 ปีต่อประชากรทั้งหมด (ที่มา: Eurostat)

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของสหรัญ		
อัตราการว่างงานปี 2008	5.8%	สัดส่วนคนว่างงานในหมู่ประชากรวัยทำงาน (ที่มา: Eurostat)
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในรูปสัมประสิทธิ์จีหนี	40.8%	อัตราส่วนที่ชี้ว่าการกระจายรายได้เหลื่อมล้ำเพียงใด โดย 100% คือความไม่เท่าเทียมขั้นสูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 195)
รายได้ผู้หญิงเมื่อเทียบกับรายได้ผู้ชาย	62%	รายได้ของผู้หญิงเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของรายได้ผู้ชาย (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 186)
ดัชนีความยากจนปี 2009	15.2%	ดัชนีความยากจนประกอบด้วยหลายตัวชี้วัด (รวมทั้งอายุคาดเฉลี่ย อัตราการรู้หนังสือ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข) โดย 0 คือความยากจนน้อยสุด และ 100 คือความยากจนสูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 180)
อัตราการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานปี 2007	11.6%	สัดส่วนของประชากรวัยทำงานที่อยู่ในสหภาพแรงงาน (ที่มา: OECD)

6.2 อังกฤษ

โดย คริสเทียน เกรสล์

ผู้บุกเบิกทุนนิยม...

อังกฤษได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้บุกเบิกทุนนิยม โดยกระบวนการเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรม การเปิดการค้าเสรี และอุดมการณ์เสรีนิยม ล้วนพัฒนาขึ้นที่อังกฤษก่อนประเทศอื่นๆ แต่ในขณะเดียวกันอังกฤษก็เผชิญด้านมืดของทุนนิยมที่ไร้การควบคุมเป็นประเทศแรกๆ เช่นกัน ฟรีดริช เองเกิลส์ ก็เล่าถึงสภาพความเป็นอยู่และการทำงานที่ลำบากสาหัสสากรรจ์อย่างกับไม่ใช่มนุษย์ของคณงานกลางศตวรรษที่ 19 โดยอิงจาก *สภาพการกินอยู่ของชนชั้นแรงงานในอังกฤษ (The Condition of the Working Class in England)*

เศรษฐกิจกลไก

ตลาดเสรีแบบที่ไม่มี
การประสานกัน

หลังจากที่งานศึกษาขององเกิลส์ได้รับการตีพิมพ์ ก็มีการเปลี่ยนแปลงในอังกฤษมากทีเดียว แต่กระนั้นก็ยังเห็นความต่อเนื่องของสภาพการกินอยู่ที่เลวร้ายของคณงานอยู่ ระเบียบเศรษฐกิจอังกฤษยังยึดติดอยู่กับอุดมการณ์เสรีนิยมอย่างเหนียวแน่น งานวิจัยระบบทุนนิยมเปรียบเทียบระหว่างประเทศจึงเรียกกรณีอังกฤษว่าเป็นระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเสรีแบบที่ไม่มีการประสานกัน

ลักษณะเด่นของเศรษฐกิจอังกฤษมีดังต่อไปนี้

ระบบการจัดการเงินและโครงสร้างความเป็นเจ้าของ

จัดหาเงินทุนโดยใช้
ตลาดการเงินและ
ตลาดหุ้น

ในระบบทุนนิยมของอังกฤษ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการเงินทุนของบริษัทประสบความสำเร็จคือตัวเลขกำไรปัจจุบัน กล่าวคือบริษัทอังกฤษจำเป็นต้องใช้ “ทุนหวังผลระยะสั้น” จากตลาดหุ้นและตลาดการเงินเพื่อนำมาลงทุน แต่สองตลาดนี้มีพลวัตอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นความสามารถในการทำอะไรได้สูงจึงจำเป็นต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุน นี่เป็นข้อที่อังกฤษต่างจากระบบเศรษฐกิจเยอรมัน ซึ่งธนาคารประจำบริษัททำงานร่วมกับบริษัทในระยะยาว จึงทำให้ธนาคารเข้าใจบริษัทดีทั้งในแง่ยุทธศาสตร์และโครงสร้าง ในสหราชอาณาจักร นักลงทุนและนักการเงินจะตัดสินใจโดยอิงจากเกณฑ์

การประเมินที่เปิดเผย โดยความสามารถในการทำกำไรมีความสำคัญเป็นอันดับแรก

โครงสร้างการเป็นเจ้าของธุรกิจในอังกฤษแตกต่างจากเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกันอยู่มาก ในเศรษฐกิจแบบหลังผู้เป็นเจ้าของบริษัทจะเป็นนักลงทุนที่สนใจผลประโยชน์ระยะยาวและผลประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ เช่น บริษัทอื่น ธนาคาร หรือภาครัฐ แต่เจ้าของของบริษัทในอังกฤษประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์จะเป็นนักลงทุนบุคคลหรือภาคการเงินที่มุ่งให้ได้กำไรสูงสุดเท่าที่จะทำได้

การเข้าสู่อุปกิจการอย่างมุ่มร้าย (ซึ่งอาจเป็นไปได้กำไรมาอย่างรวดเร็วก็ได้) ทำได้ง่ายกว่าในเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกันมาก เพราะโครงสร้างตลาดการเงินและวิธีจัดหาเงินผ่านตลาดเปิดช่องไว้อย่างมาก

การที่บริษัทอังกฤษมุ่งเรื่องความสามารถในการทำกำไร (ส่วนหนึ่งเป็นเพราะโครงสร้างภายในที่เป็นลำดับขั้น) ทำให้บริษัทเหล่านั้นปรับโครงสร้างตัวเองได้อย่างรวดเร็วเพื่อเปลี่ยนทิศของบริษัทไปสู่ตลาดที่มีช่องทางทำกำไรมากกว่า โดยส่วนไหนทำผลงานไม่สู้ดีก็จะถูกตัดไปอย่างรวดเร็ว กระนั้นยุทธศาสตร์แบบนี้ก็นำไปสู่ “การมองแต่ระยะสั้น” โดยมุ่งทำสิ่งที่จะบรรลุผลได้โดยเร็ว และนี่คือลักษณะเด่นของเศรษฐกิจอังกฤษ

แรงงานสัมพันธ์

มีบางช่วงเวลาที่คุณเหมือนว่าสภาพแรงงานจะแข็งแกร่งมาก ตัวอย่างหนึ่งคือช่วงที่เรียกว่า “ฤดูหนาวแห่งความไม่พอใจ” (winter of discontent) ในช่วงปี 1978-1979 มีการหยุดงานทั่วไป จนทำให้ภาครัฐเป็นงง เห็นได้จากการที่ขยะกองพะเนินเทินทึกไม่มีใครเก็บ ระบบขนส่งมวลชนหยุดชะงัก กระทั่งศพก็ไม่มีใครฝังให้ อย่างไรก็ตามเสียการหยุดงานอย่างเข้มข้นเป็นช่วงๆ นี้ก็ไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ถึงความแข็งแกร่งของสหภาพ เพราะถ้าสหภาพแข็งแกร่งและจัดตั้งอย่างจริงจัง ก็ต้องอยู่ในฐานะที่จะผลักดันผลประโยชน์ของคนงานผ่านการเจรจาได้โดยไม่ต้องไปถึงขั้นนัดหยุดงาน ดังนั้น “ฤดูหนาวแห่งความไม่พอใจ” จึงเป็นแค่การแสดงออกซึ่งอำนาจต่อรองที่ไม่เพียงพอของสหภาพ จึงกล่าวได้ว่าสภาพแรงงานอังกฤษอ่อนแอไม่มีเขี้ยวเล็บสักเท่าไร

โครงสร้างการเป็น
เจ้าของ: นักลงทุน
ภาคเอกชนและภาค
การเงินมีสัดส่วนสูง

มุ่งแสวงสิ่งที่บรรลุ
ได้ในระยะเวลา
อันสั้น

สหภาพดูเหมือนจะ
แข็งแกร่งแต่จริงๆ
ไม่ใช่

สหภาพแรงงาน
แตกเป็นส่วนๆ

ไม่จำเป็นต้องมีตัวแทนคนงาน
โดยรวมแล้ว มีอัตราการเป็นสมาชิกสหภาพต่ำ
เจรจาต่อรองค่าจ้างในระดับวิสาหกิจ โดยมีค่าจ้างขั้นต่ำประกอบ
แทบไม่มีการคุ้มครองการจ้างงาน
บริษัทมีระบบการจัดการแบบลำดับขั้นที่แข็งแกร่ง

เมื่อประเมินจากมาตรฐานระหว่างประเทศ นี้เป็นเพราะเหล่าสหภาพแรงงานไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในทศวรรษ 1990 ยังมีสหภาพแรงงานมากถึง 300 แห่งที่ไม่ได้จัดตั้งกันตามสาขาอุตสาหกรรม แต่แยกออกไปตามแต่ละอาชีพ ผลคือที่ทำงานแห่งหนึ่งมักมีหลายสหภาพอยู่รวมกัน อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สหภาพอ่อนแอคือ บริษัทในอังกฤษไม่มีพันธะที่จะให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคนงานหรือองค์กรตัวแทนคนงานในรูปแบบอื่น ซึ่งนี่เป็นลักษณะทั่วไปของเศรษฐกิจกลไกตลาดเสรี ในอังกฤษเราแทบไม่พบการกำหนดร่วมกันอย่างที่ปรากฏในอุตสาหกรรมถ่านหินและเหล็กของเยอรมนีเลย เหตุผลสุดท้ายคือ ในยุคของรัฐบาลอนุรักษนิยมที่นำโดย มาร์กาเรต แทตเชอร์ (1979-1990) รัฐบาลได้ตัดทอนสิทธิต่างๆ ของสหภาพแรงงานอย่างเป็นระบบ ผลคือปัจจุบันอัตราการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพของคนงานอังกฤษค่อนข้างต่ำ โดยต่ำกว่า 30 เปอร์เซ็นต์เล็กน้อย แต่สหภาพในภาครัฐมีการจัดตั้งดีกว่าในภาคเอกชนอยู่มากทีเดียว

นายจ้างก็คล้ายๆ กับกรณีลูกจ้าง คือไม่มีการจัดตั้งอย่างเป็นระบบสักเท่าใด องค์กรที่เป็นตัวแทนนายจ้างอย่างทั่วไปแทบไม่มีให้เห็น และสมาคมนายจ้างก็มีความสำคัญน้อยลงเรื่อยๆ

เมื่อมีพื้นฐานเชิงโครงสร้างเป็นแบบนี้ การเจรจาอัตราค่าจ้างจึงทำกันในระดับวิสาหกิจมากกว่า หรือไม่ก็เป็นผลมาจากกระบวนการเจรจาระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเป็นรายบุคคล ตั้งแต่ปี 1999 เป็นต้นมาก็มีการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ ซึ่งจะจ่ายต่ำกว่านั้นไม่ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทกับลูกจ้างแต่ละคนถูกกำหนดโดยตลาดมากกว่าที่เป็นอยู่ในเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกัน ลูกจ้างมักจะอยู่กับบริษัทไม่นานนัก ซึ่งเป็นผลให้ลูกจ้างไม่ค่อยมีความรู้สึกภักดีต่อบริษัท การปลดคนงานทำได้ง่ายเพราะสหภาพแรงงานที่อ่อนแอไม่อาจยับยั้งการปลดคนงานได้ และระบบคุ้มครองการจ้างงานโดยทั่วไปก็อ่อนปวกเปียก แต่ในขณะเดียวกัน ลูกจ้างที่มีคุณสมบัติดีก็หางานใหม่ได้ง่ายในตลาดแรงงานที่มีความยืดหยุ่น

บริษัทอังกฤษโดยทั่วไปมีการจัดการที่เป็นลำดับขั้นมากกว่าในระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกัน เจ้าหน้าที่บริหารสูงสุด (ซีอีโอ) มีอำนาจครอบงำ ภาวะเช่นนี้เห็นได้ชัดในการจัดระบบการทำงาน ตัวอย่าง

เช่น ในอังกฤษไม่ค่อยจะมีการทำงานเป็นทีมในหมู่คนงานที่มีคุณสมบัติดีนัก (ไม่เหมือนกับในเยอรมนี) โดยจะใช้ระบบแบ่งงานกันทำตามแบบดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด (Wood 2001: 250)

การฝึกอบรมและระบบฝึกอบรมต่อเนื่อง

ในตลาดแรงงานที่ยืดหยุ่นของอังกฤษ ไม่ค่อยมีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะตามสาขาอาชีพเท่าไรนัก สาเหตุอันเป็นที่เข้าใจได้จากฝั่งของนายจ้างมีดังนี้

หนึ่ง เนื่องจากว่าลูกจ้างมักทำงานกับบริษัทเป็นระยะสั้นๆ นายจ้างจึงเห็นว่ามีความเสี่ยงที่จะลงทุนในตัวลูกจ้าง เพราะอาจไม่คุ้มหรือกระทั่งเป็นประโยชน์แก่บริษัทคู่แข่งก็ได้ สอง เพราะตลาดแรงงานมีความคล่องตัวสูง จึงสามารถจ้างคนงานที่ตรงตามคุณสมบัติได้เร็ว ทั้งยังสามารถให้ออกได้โดยเร็วด้วย

นอกจากนี้ยังไม่ค่อยมีแรงจูงใจให้ลูกจ้างพัฒนาคุณสมบัติเฉพาะสำหรับบริษัทที่ตนทำงานอยู่นัก เพราะลูกจ้างมักจะอยู่กับบริษัทไม่นาน จึงคิดกันว่าคุ้มกว่าที่จะเรียนรู้ทักษะทั่วไปซึ่งเอาไปใช้ทำงานได้กับบริษัทหลายประเภท

ผลจากการที่ระบบไม่เน้นให้คนฝึกหาคุณวุฒิเฉพาะสาขาอาชีพคือ ผลผลิตของบริษัทยังคงต่ำเมื่อเทียบกับบริษัทในเยอรมนี และโดยรวมแล้วเศรษฐกิจตลาดเสรีมักเน้นผลิตสินค้าที่ใช้กระบวนการผลิตง่ายๆ และวิธีการผลิตที่เป็นมาตรฐานทั่วไป

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ในตลาดและความสัมพันธ์ทางการที่บังคับใช้ตามกฎหมาย แทบจะไม่มีบูรณาการระหว่างบริษัทเลย การถ่ายโอนเทคโนโลยีส่วนใหญ่เกิดขึ้นผ่านการเคลื่อนย้ายบุคลากรทรงคุณวุฒิทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิค นักวิทยาศาสตร์และวิศวกรย้ายกลับไปกลับมาระหว่างสถาบันวิจัยกับภาคเอกชน บ่อยกว่าในเศรษฐกิจตลาดที่มีการประสานกันแบบดั้งเดิม แต่จะไม่ค่อยมีการร่วมกันทำวิจัยในหมู่บริษัทด้วยกัน และไม่ค่อยมีการสร้างเครือข่ายบริษัทเพื่อการร่วมมือในระยะยาว

จัดให้มีการพัฒนา
ทักษะทั่วไป

แทบจะไม่มี
บูรณาการระหว่าง
บริษัทเลย

ประเมินและสรุป

ทุนนิยมแบบอังกฤษมีลักษณะคล้ายของอเมริกามากกว่าประเทศยุโรปภาคพื้นทวีป ข้อได้เปรียบของทุนนิยมอังกฤษคือมีอัตราการจ้างงานสูงและอัตราการว่างงานต่ำ แต่มีข้อเสียคือผลผลิตภาพของบริษัทอังกฤษที่ต่ำมาเรื่อยๆ เมื่อเทียบกับบริษัทอเมริกันและเยอรมัน ทั้งยังเน้นที่การแสวงหากำไรระยะสั้นอีกต่างหาก นอกจากนี้ ในช่วงเศรษฐกิจขาลงแบบปัจจุบัน เราก็มองเห็นผลกระทบทางลบที่ชัดเจนของตลาดแรงงานที่คล่องตัว นั่นคือ การปลดคนงานกันง่ายๆ และตัวเลขการว่างงานก็พุ่งสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม การจัดประเภทแบบนี้ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องชั่วขาดตลอดไป ระบบการเมืองอังกฤษใช้การเลือกตั้งแบบใครได้คะแนนมากกว่าคนอื่นก็ชนะ (first-past-the-post) มีโครงสร้างรัฐที่อำนาจกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง ซึ่งหมายความว่ารัฐบาลใหม่หลังการเลือกตั้งสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างได้มากในเวลาอันรวดเร็ว

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของอังกฤษ		
จีดีพีต่อหัวในปี 2008	29,200 ยูโร	จีดีพีต่อหัวพิจารณาตามอำนาจซื้อมาตรฐาน โดยมีสมมติฐานว่า 1 PPS เทียบได้กับอำนาจซื้อของเงิน 1 ยูโร (ค่าเฉลี่ยประเทศกลุ่ม EU27) (ที่มา: Eurostat)
การเติบโตทางเศรษฐกิจปี 1990-2007 โดยเฉลี่ย	2.4%	ตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อหัว โดยเฉลี่ย ณ ระดับราคาคงที่ (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 195)
หนี้สาธารณะปี 2008	52.0%	หนี้สาธารณะคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: Bundesministerium für Finanzen, Monatsbericht 12/2009, p. 99)

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของอังกฤษ		
ดุลบัญชี เดินสะพัด	-1.7%	ดุลของสินค้าส่งออกและนำเข้าทั้งหมดคิดเป็น เปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: International Monetary fund: World Economic Outlook 10/2009, p. 179)
การจ้างงานปี 2008	71.5% (65.8%)	สัดส่วนของคนวัยทำงาน (ในวงเล็บคือของ สตรี) อายุ 15-64 ปีต่อประชากรทั้งหมด (ที่มา: Eurostat)
อัตราการ ว่างงานปี 2008	5.6%	สัดส่วนคนว่างงานในหมู่ประชากรวัยทำงาน (ที่มา: Eurostat)
ความเหลื่อมล้ำ ทางรายได้ใน รูปสัมประสิทธิ์ จีหนี	36%	อัตราส่วนที่ชี้ว่าการกระจายรายได้เหลื่อมล้ำ เพียงใด โดย 100% คือความไม่เท่าเทียมขั้น สูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 195)
รายได้ผู้หญิง เมื่อเทียบกับ รายได้ผู้ชาย	67%	รายได้ของผู้หญิงเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของ รายได้ผู้ชาย (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 186)
ดัชนีความ ยากจนปี 2009	14.6%	ดัชนีความยากจนประกอบด้วยหลายตัวชี้วัด (รวมทั้งอายุคาดเฉลี่ย อัตราการรู้หนังสือ และ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข) โดย 0 คือความ ยากจนน้อยสุด และ 100 คือความยากจน สูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 180)
อัตราการเข้า เป็นสมาชิก สหภาพแรงงาน ปี 2007	28%	สัดส่วนของประชากรวัยทำงานที่อยู่ใน สหภาพแรงงาน (ที่มา: OECD)

6.3 เยอรมนี

ซิมอน เพทท์

เศรษฐกิจเยอรมัน
เป็นแบบกลไก
ตลาดที่มีการ
ประสานกัน

เยอรมนีถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกัน (Meyer 2005a: 280ff) และเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้วว่า เป็นตัวอย่างสุดยอดของการผสมผสานที่ลงตัวระหว่างพลวัตทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางการเมือง และความเท่าเทียมทางสังคม (Egle 2006: 273-326) แต่ในทศวรรษ 1990 โมเดลเยอรมันเสียความน่าเชื่อถือลงจนถึงขั้นที่วารสาร *The Economist* ขนานนามว่าเป็น “คนป่วยแห่งยุโรป” (the sick man of Europe) สาเหตุเพราะการว่างงานที่เพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจชะงักงัน ในช่วงนั้น กระนั้นเศรษฐกิจขาขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ดูจะตอกกลับคำปรามาสดังกล่าว แต่ก็ยังไม่แน่ว่าจะสามารถเอาชนะความท้าทายที่เกิดขึ้นจากวิกฤตการเงินโลกได้หรือไม่

ระบบการจัดการเงิน

ในเยอรมนี การจัดการเงินให้บริษัทผ่านตลาดทุนนั้นไม่ค่อยมีบทบาทนัก ดังนั้นผู้เล่นในตลาดจึงไม่ใช่พวกเดียวที่ประเมินการบริหารจัดการวิสาหกิจ แต่ยังมีธนาคาร บริษัทอื่นที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนลูกจ้าง และหน่วยงานของรัฐ ร่วมด้วย ซึ่งระบบนี้เอื้อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ในระดับบุคคลและส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การจัดการเงินทุนของบริษัทมักมาจากการกู้ธนาคาร ส่วนการตัดสินใจให้กู้ยืม นอกเหนือจากการพิจารณาข้อมูลด้านการเงินแล้ว ชื่อเสียงและเครือข่ายของบริษัทก็มีความสำคัญ ในทางกลับกันนักลงทุนก็หาข้อมูลเรื่องชื่อเสียงและการดำเนินงานของบริษัทได้จากสายสัมพันธ์และเครือข่ายใกล้ชิดของนักลงทุนเอง การสามารถเข้าถึง “ทุนที่หวังผลระยะยาว” ซึ่งไม่ได้หวังผลตอบแทนระยะสั้น ช่วยให้บริการลงทุนในโครงการระยะยาวได้และสามารถรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้ได้ในกาลที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งตรงกับข้อสังเกตว่าฝ่ายจัดการของบริษัทเยอรมันไม่รู้สึกถูกกดดันให้ต้องรีบทำกำไรหรือหาทางแก้ไขโดยพลันเมื่อราคาหุ้นของบริษัทตก อีกอย่างหนึ่งคือ การกำกับดูแลด้านภาษี กฎหมาย และการ

บริษัทจัดหา
เงินทุนผ่านธนาคาร

การเข้าถึง
“ทุนที่หวังผล
ระยะยาว”

ที่มีเครือข่ายในหมู่บริษัทที่เชื่อมกันเป็นวงกว้างนั้น ล้วนแต่ไม่เอื้อแก่การเข้าซื้อบริษัทอย่างมั่งร่ำรวย จริงอยู่ที่การเชื่อมโยงกันระหว่างบริษัทกับธนาคารถูกโจมตีว่าเป็นกลุ่มธนาคารรวมตัวเพื่อผูกขาด (bank cartel) (Bury and Schmidt 1966) เพราะทำให้บริษัทใหม่ที่จะเข้ามาสู่ตลาดเข้าถึงเงินทุนได้ลำบากยากเย็นและเอื้อประโยชน์แก่ผู้มาก่อนหรือพวกที่อยู่วงใน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาบ่งบอกว่าความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมลักษณะนี้กำลังคลายตัวไปอย่างมากในเยอรมนี และความสัมพันธ์ที่โยงใยกับต่างประเทศได้เพิ่มขึ้นแทน ดังที่จะอธิบายต่อไป

เรื่องชวนคุย: จุดจบของ “บริษัท เยอรมนี จำกัด (มหาชน)”?

ปรากฏการณ์อันเป็นที่ถกเถียงกันอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1990 คือปรากฏการณ์ที่เรียกขานกันว่าเป็นการ “คลายตัว” ของ บมจ. เยอรมนี ซึ่งคำว่า “บมจ. เยอรมนี” นี้เป็นคำกล่าวที่หมายถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างธนาคารกับภาคอุตสาหกรรมที่เป็นมานานแล้วในเยอรมนี ต้นกำเนิดความสัมพันธ์นี้ย้อนหลังไปถึงยุคจักรวรรดินิยม ในอดีตการบูรณาการเช่นนี้ช่วยปกป้องเศรษฐกิจเยอรมนีจากคู่แข่งต่างประเทศและรักษาเสถียรภาพภายในไว้ อย่างไรก็ดี เมื่อเยอรมนีถูกกดดันโดยกระบวนการโลกาภิวัตน์ ระบบธนาคารประจำบริษัทและการถือหุ้นไขว้กลับกลายเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะเมื่อบริษัทเยอรมันต้องการจะเข้าไปมีส่วนร่วมในตลาดทุนโลก (Egle 2006: 291)

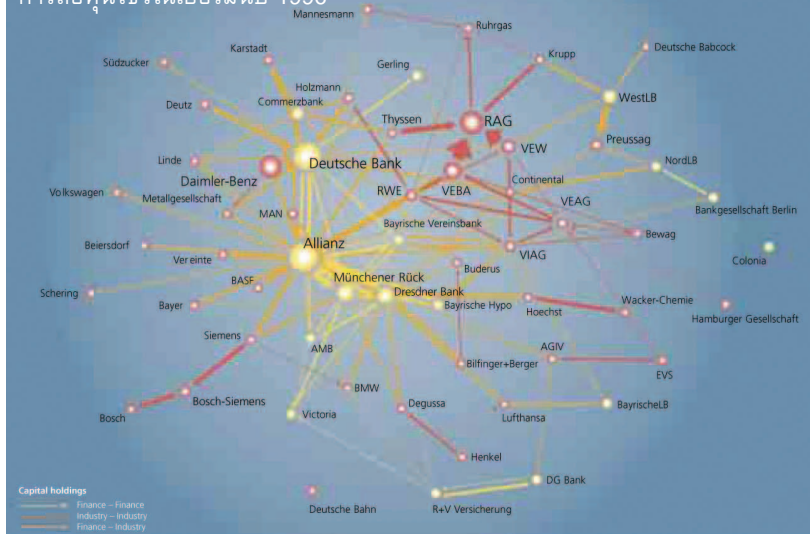
ผลก็คือ ช่วงไม่กี่ปีมานี้การถือหุ้นไขว้กันระหว่างธนาคารกับบริษัทในภาคอุตสาหกรรมได้ลดลงอย่างมาก และบริษัทเยอรมันก็ได้วิวัฒนาการมาเป็นบริษัทเฉพาะทางและเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

ความเชื่อมโยงระหว่างภาคธนาคารกับบริษัทอุตสาหกรรมเริ่มสลายตัวแล้ว นี่แสดงให้เห็นว่าโลกาภิวัตน์เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเยอรมันได้มากเพียงใด

ภาพในหน้าถัดไปสะท้อนให้เห็นว่าเครือข่ายทุนที่เชื่อมโยงหนาแน่นในช่วงปี 1996 นั้นเบาบางลงมากในเวลาอันสั้น นี่เป็นข้อยุติที่ยืนยันจากข้อมูลของสถาบันวิจัยศึกษาสังคมมัคค์ พลังก์ (Max Planck Institute for the Study of Societies) ในเมืองโคโลญ

ความสัมพันธ์
อันใกล้ชิดระหว่าง
ธนาคารกับบริษัท
กำลังถดถอยจริง
หรือไม่?

การถือหุ้นไขว้ในเยอรมนีปี 1996

การถือหุ้นไขว้ในเยอรมนีปี 2006

© 2008 Lothar Krempel, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung, สืบค้นที่: www.mpifg.de/people/lk/; ข้อมูลจากคณะกรรมการป้องกันการผูกขาด (Monopolkommission), สืบค้นที่: <http://www.monopolkommission.de>

ผลคือบริษัทเยอรมันในปัจจุบันเปิดรับตลาดทุนระหว่างประเทศมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าประเทศเยอรมนีเขยิบตัวออกจากโมเดลทุนนิยมที่มีการประสานกันไปเป็นโมเดลที่ไม่มีการประสานกัน การที่กลุ่มธุรกิจโทรศัพท์มือถือของอังกฤษชื่อโวดาโฟน (Vodafone) เข้ามาซื้อกิจการบริษัทเก่าแก่ของเยอรมันที่ชื่อมันเนสมันน์ (Mannesmann) ในปี 2001 นั้นเป็นเรื่องคิดไม่ถึงและน่าใจหาย แต่พอมาถึงปี 2010 มีบริษัทในดัชนีหุ้น Dax ถึง 10 จาก 30 แห่งที่เดี่ยวยที่มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่เป็นต่างชาติ ในขณะที่ปี 2000 มีแค่ 3 แห่ง และในช่วงเวลาเดียวกัน เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ก็เพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว อีกทั้งบริษัทเยอรมันเองก็เข้าไปถือครองบริษัทในตลาดต่างประเทศมากขึ้น

การลดทอนการเชื่อมโยงระหว่างบริษัทเยอรมันได้รับการกระตุ้นผ่านทางกรยกเลิกภาษีผลได้จากทุน (capital gain) ซึ่งก่อนหน้านี้สูงถึง 53 เปอร์เซ็นต์ เป็นผลให้ในอดีตการขายหุ้นบริษัทไม่ใช่เรื่องน่าทำแม้แต่น้อย ทั้งยังทำให้ความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมกับธนาคารหยั่งรากลึก

แนวโน้มในการเป็นสากลและการเพิ่มขึ้นของ FDI ยังดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แต่กระนั้นก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับจากทุกภาคส่วนของสังคมเยอรมัน จึงมีการถกเถียงกันว่าสมควรหรือไม่ที่จะจำกัดการไหลเข้าของเงิน “กองทุนความมั่งคั่งแห่งชาติ” และกองทุนหุ้นเอกชนจากต่างประเทศ

การคลายตัวของ บมจ. เยอรมันนั้น เมื่อประเมินแล้วมีทั้งผลได้และผลเสีย ในแง่หนึ่ง การเปิดตลาดเยอรมันทำให้หุ้นต่างประเทศและองค์ความรู้ไหลเข้ามากขึ้น เอื้อให้บริษัทเยอรมันหลายแห่งสามารถแข่งขันและเขยิบฐานะของตนในตลาดโลกขึ้นไปได้ ทั้งต้นทุนแรงงานต่อหนึ่งหน่วยการผลิตก็ลดลงมาก ซึ่งต่างจากในประเทศยุโรปอื่นๆ และการส่งออกก็เพิ่มขึ้น 50 เปอร์เซ็นต์ในทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งนับว่ามากกว่าที่เพิ่มขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาก (ที่มา: Economist Intelligence Unit 2006) แต่ในอีกแง่หนึ่งก็มีความกดดันต่อบริษัทมากขึ้นในการทำผลตอบแทนสูงในระยะเวลานานขึ้น ซึ่งทำให้ความไม่แน่นอนในแรงงานสัมพันธ์มีมากขึ้น

มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางเรื่องความเสี่ยงที่บริษัทเยอรมันจะถูกซื้อกิจการโดยกองทุนหุ้นเอกชนและกองทุนเพื่อการเก็งกำไร โดยมีการใช้ลี

ว่าเสมือนถูกห่าลงกิน (a plague of locusts) ข้อวิจารณ์หลักก็คือบริษัทที่จะซื้อกิจการเหล่านี้สนใจแค่กำไรในระยะสั้นเท่านั้น

สภาที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจเยอรมัน (Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung) เขียนลงในรายงานประจำปี 2005 ว่า “ประเด็นตกเถียงอันเป็นฉากหน้าในเยอรมนีคือความเสี่ยงของบริษัท โดยกลั้วกันว่านักลงทุนการเงินที่มุ่งหวังผลประโยชน์จะเข้าไปถือครองบริษัท หลังจากนั้นก็จะนำสินทรัพย์ออกไปขาย ทั้งยังปลดทุนสำรองออกมาเพื่อขายต่ออีกทีหนึ่ง นี่จะทำให้บริษัทอ่อนแอลงมาก” เพื่อรับมือ รัฐจึงออกกฎหมายจำกัดความเสี่ยงในปี 2008 ซึ่งบังคับให้นักลงทุนที่จะเข้าไปครอบครองบริษัทเผยแพร่แหล่งที่มาของเงินทุนตลอดจนจุดมุ่งหมายของการซื้อด้วย (Sachverständigenrat 2005: 35)

แรงงานสัมพันธ์

การต่อรองร่วม
โดยเสรี

ในเยอรมนี อัตราการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานอยู่ในเกณฑ์ไม่สูงนักเมื่อเทียบกับมาตรฐานระหว่างประเทศ โดยอยู่ที่ 20 เปอร์เซ็นต์ (Stand 2007: 111) อย่างไรก็ตามระบบร่วมเจรจาต่อรองอย่างเสรีช่วยให้สหภาพมีอิทธิพลมากพอสมควรในการกำหนดค่าจ้างและสภาพการทำงาน (Egle 2006: 290) สหภาพแรงงานและสมาคมนายจ้างจัดตั้งกันตามภาคเศรษฐกิจเฉพาะ ตัวอย่างเช่น ในอุตสาหกรรมโลหะก็จะมีสหภาพแรงงานอุตสาหกรรมโลหะ (IG Metall) และสมาพันธ์นายจ้างในอุตสาหกรรมโลหะและไฟฟ้า (Gesamtmetall) เช่นนี้จึงหมายความว่า การประสานงานและการเจรจาเรื่องค่าจ้างจะทำได้ในภายในแต่ละภาคอุตสาหกรรม ทำให้ค่อนข้างมั่นใจได้ว่าคนงานในภาคอุตสาหกรรมเดียวกันจะได้รับค่าจ้างเท่าๆ กันสำหรับงานแบบเดียวกัน ผลของการที่ค่าจ้างเหมือนกันนี้คือไม่มีการแข่งค่าจ้างกันเพื่อให้ได้ตัวคนงานเก่งๆ (Hassel 2006: 14)

เจรจาต่อรอง
ค่าจ้างกันในภาค
อุตสาหกรรมหนึ่งๆ

มีการกำหนด
ร่วมกัน

ในเยอรมนี การมีส่วนร่วมของคนงานในเรื่องการจัดระบบการทำงาน และการตัดสินใจเรื่องบุคลากรถือว่าพัฒนาไปมากเมื่อเทียบกับมาตรฐานระหว่างประเทศ มีรัฐธรรมนูญว่าด้วยการทำงาน (Works Constitution Act) เป็นระเบียบควบคุมคณะกรรมการแรงงานในสถานประกอบการ

ทั้งในเรื่องขนาด สิทธิ และข้อยกเว้นต่างๆ ส่วนบริษัทประเภทร่วมทุนก็อยู่ได้ กฎหมายที่ทำให้มีการกำหนดร่วมกันถ้ามีลูกจ้างมากกว่า 500 คน โดยตัวอย่างหนึ่งคือการที่คนงานส่งตัวแทนไปนั่งในคณะกรรมการควบคุมดูแลบริษัท

ระบบฝึกอบรม

ระบบการผลิตที่สลับซับซ้อนในบริษัทเยอรมันหลายแห่งมักต้องใช้คนงานที่มีคุณสมบัติเฉพาะตรงกับงาน ดังนั้นระบบการฝึกอบรมคู่ขนาน (dual training system) ซึ่งให้ทั้งความรู้เชิงปฏิบัติและเทคนิคเชิงลึกจึงเป็นสิ่งมีค่าอย่างยิ่ง (Egle 2006: 287) โดยถือว่าเป็น “สถาบันแกนหลักของทุนนิยมเยอรมัน” ที่เดียว (Hassel 2006: 13) คนที่เข้าสู่ระบบการฝึกอบรมแบบนี้ตอนแรกๆ จะได้รับค่าตอบแทนค่อนข้างน้อย แต่ในทางกลับกัน เขาจะชนเหล่านี้มักได้รับการการันตีว่าจะเข้าสู่ตลาดแรงงานได้โดยมีคุณสมบัติพร้อม ดังนั้นผลคือเยอรมนีมีอัตราการว่างงานในกลุ่มเยาวชนต่ำที่สุดในประเทศกลุ่ม OECD (เทียบสัดส่วนกับการว่างงานของผู้ใหญ่) (Hassel 2006: 15)

การที่ระบบผลิตคนที่มีคุณสมบัติเฉพาะทางสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ทำให้คนงานมีอำนาจต่อรองสูงเมื่อเทียบกับประเทศที่ใช้ระบบการฝึกอบรมแบบทั่วไป ซึ่งทำให้สลับสับเปลี่ยนคนงานได้ง่าย การผลิตที่เน้นคุณภาพ จำต้องพึ่งคนงานที่มีคุณสมบัติดี และเพื่อที่จะปกป้องสถานะของตนไม่ให้ลูกจ้างเรียกร้องมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งเพื่อป้องกันไม่ให้บริษัทอื่นแย่งคนงานคุณสมบัติดีไป บริษัทเยอรมันได้จัดตั้งระบบการเจรจาต่อรองค่าจ้างโดยมีการประสานกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างในระบบอุตสาหกรรมสัมพันธ์ ผลก็คือมีการปรับค่าจ้างอย่างเป็นระบบให้เท่ากันสำหรับทักษะเหมือนๆ กันไม่ว่าจะอยู่ในภาคอุตสาหกรรมใด จึงทำให้ยากขึ้นที่ใครจะแย่งคนงานที่มีทักษะเฉพาะอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตาม ระบบฝึกอบรมคู่ขนานนี้กำลังถูกบั่นทอนจาก 3 ทิศทางหนึ่ง ในช่วงเศรษฐกิจขาขึ้น บริษัทจะอยากรับพนักงานฝึกหัดและมองว่าพวกเขามีคุณค่าสูงทั้งยังเป็นแรงงานที่มีความคล่องตัวอีกด้วย แต่ในช่วงเศรษฐกิจชะงักงัน ที่จะทำให้ฝึกอบรมมักมีไม่พอ และถ้าสถานการณ์เป็นอย่างนี้นานๆ ก็จะทำให้ยึดเยื่อ เพราะคนที่หาที่ฝึกอบรมไม่ได้จะมีจำนวนสะสม

ความสำคัญของ
ระบบการฝึกอบรม
คู่ขนาน

ระบบฝึกอบรม
สั้นคลอน

มากขึ้น แล้วไปแย่งที่กันอีกในปีถัดไป การแข่งขันก็จะยิ่งดุเดือด สอง บริษัทมีแนวโน้มที่จะเสี่ยงความรับผิดชอบในการฝึกอบรมคนงาน สาม อายุการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ที่ได้มานานวันยิ่งสั้นขึ้น แทบไม่มีหลักสูตรฝึกอบรมใดที่จะทำให้คนงานมีทักษะเพียงพอตลอดชีวิตการทำงาน เยอรมนีซึ่งระบบการฝึกอบรมและการฝึกอบรมต่อเนื่องยังต้องพัฒนา ยังต้องหาคำตอบต่อไปว่าจะรับมืออย่างไรกับโลกแห่งการทำงานที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท

ฝ่ายจัดการของบริษัทเยอรมันขนาดใหญ่แทบจะไม่มีโอกาสตัดสินใจเองอย่างเป็นเอกเทศ โดยการตัดสินใจจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการควบคุมดูแลและเครือข่ายต่างๆ ด้วย ซึ่งมีตัวแทนของธนาคารบริษัทอื่น ลูกจ้าง และหน่วยงานของรัฐรวมอยู่ในนั้นด้วย ผลลัพธ์คือการตัดสินใจของบริษัทจะไม่ถูกกำหนดโดยผลประโยชน์ระยะสั้นของผู้ถือหุ้นเท่ากับที่ถูกกำหนดโดยผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นที่มีอยู่มากมาย

บทบาทของรัฐในเศรษฐกิจการเมืองเยอรมันหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น กล่าวได้ว่าเป็นไปในลักษณะที่เอื้ออำนวยหรือช่วยให้บังเกิดผล แม้รัฐไม่ค่อยมีโอกาสแทรกแซงกระบวนการทางเศรษฐกิจโดยตรงนักเพราะโครงสร้างเป็นสหพันธรัฐ ทั้งยังมีสถาบันอิสระจำนวนมากเป็นกรอบอยู่ เช่น ธนาคารกลางและสำนักงานรัฐบาลกลางเพื่อจัดการการรวมกลุ่มผูกขาด (Federal Cartel Office) แต่รัฐก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มกันเองในสังคมและหน่วยงานบรรษัทนิยมกึ่งรัฐ ทั้งยังมอบอำนาจตามรัฐธรรมนูญให้กลุ่มและหน่วยงานเหล่านี้ด้วย เพื่อให้ดูแลควบคุมกันเองในบางภาคเศรษฐกิจ ซึ่งในประเทศอื่นจะถูกกำกับควบคุมโดยรัฐหรือไม่ก็ปล่อยให้ไปตามกลไกตลาด ทั้งธนาคารกลางแห่งยุโรป (European Central Bank - ECB) ซึ่งมีความเป็นอิสระด้านนโยบายการเงินและคณะกรรมการยุโรปว่าด้วยการแข่งขัน (European Commissioner for Competition) ต่างก็ยึดถือหลักการเชิงเศรษฐกิจการเมืองแบบเดียวกับสหพันธรัฐเยอรมัน จึงไม่เอายากเข้ามาแทรกแซงในระบบ นอกจากนี้ รัฐก็ยังโอนจีดีพีเป็นสัดส่วนไม่น้อยให้แก่ระบบประกันสังคม และดำเนินนโยบายให้เกิด “สภาพการกินอยู่ที่เท่าเทียมกัน”

ตามรัฐธรรมนูญในทุกรัฐของประเทศโดยใช้วิธีกระจายทรัพยากรสู่ภูมิภาคต่าง ๆ (Streck 1995)

ประเมินระบบของเยอรมัน

ระบบเศรษฐกิจของเยอรมันจัดได้ว่าอยู่กึ่งกลางเศรษฐกิจกลไกตลาดที่ใช้ในกลุ่มประเทศแองโกล-แซกซัน กับระบบรัฐสวัสดิการในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย (Schmidt 2000)

ในเยอรมัน ความสัมพันธ์ในการจ้างงานมักเป็นแบบระยะยาว โดยเฉลี่ยลูกจ้างจะทำงานกับนายจ้างคนเดียวมากกว่า 10 ปี เมื่อเทียบกับ 8 ปีในอังกฤษและ 7 ปีในสหรัฐ (Streck 1995) การมีแรงงานสัมพันธ์แบบร่วมมือกันกับกำลังแรงงานที่มีคุณสมบัติสูงส่งผลให้แรงงานเยอรมันมีผลิตภาพสูง นายจ้างจึงจ่ายค่าจ้างแรงงานทักษะสูงเหล่านี้ได้ในอัตราที่ดีและลดเวลาการทำงานลงได้ด้วย (Hassel 2006)

ดังนั้น ในเยอรมันค่าจ้างจึงไม่ค่อยเหลื่อมล้ำ และแรงงานมีทักษะก็จัดอยู่ในระดับชนชั้นกลางซึ่งต่างจากประเทศอื่น ชนชั้นกลางในเยอรมันมีจำนวนมากคือ 66 เปอร์เซ็นต์ของประชากร เมื่อเทียบกับ 26 เปอร์เซ็นต์ในอังกฤษและ 44 เปอร์เซ็นต์ในสหรัฐ (Rössel 2005)

แต่ด้วยผลพวงของวิกฤตเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา โมเดลเยอรมันก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปี 2005 ฝ่ายอนุรักษนิยมได้เปิดประเด็นถกเถียงว่าเยอรมันกำลังล้าหลังประเทศอื่นได้อย่างไร โดยกล่าวหาว่าเยอรมันกลายเป็นประเทศที่ไม่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ในเวทีโลก กระนั้นแม้ว่าได้มีการทำนายว่าประเทศจะประสบความล้มเหลวต่าง ๆ นานา แต่เยอรมันซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกอันดับหนึ่งของโลกมายาวนาน (ปัจจุบันเป็นอันดับสองรองจากจีนเท่านั้น) ก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าถึงความสามารถในการแข่งขันที่ยังเข้มแข็ง โดยความแข็งแกร่งนี้ส่วนหนึ่งมาจากสินค้าอุตสาหกรรมที่ลับซับซ้อนและมีคุณภาพสูง โดยเฉพาะในหมวดอุตสาหกรรมยานยนต์ วิศวกรรมเครื่องกล และงานก่อสร้าง สัดส่วนของคณานภาคอุตสาหกรรมก็ยังคงที่อยู่ในระดับ 10 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่าประเทศอื่นในกลุ่ม OECD (Egle 2006: 292)

เยอรมนี:
อยู่ระหว่าง
เศรษฐกิจแบบ
สแกนดิเนเวียกับ
แบบสหรัฐอเมริกา

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของเยอรมนี		
จีดีพีต่อหัวในปี 2008	29,100 ยูโร	จีดีพีต่อหัวพิจารณาตามอำนาจซื้อมาตรฐาน โดยมีสมมติฐานว่า 1 PPS เทียบได้กับอำนาจการซื้อของเงิน 1 ยูโร (ค่าเฉลี่ยประเทศกลุ่ม EU27) (ที่มา: Eurostat)
การเติบโตทางเศรษฐกิจปี 1990-2007 โดยเฉลี่ย	1.4%	ตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อหัว โดยเฉลี่ย ณ ระดับราคาคงที่ (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 195)
หนี้สาธารณะปี 2008	65.9%	หนี้สาธารณะคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: Bundesministerium für Finanzen, Monatsbericht 12/2009, p. 99)
ดุลบัญชีเดินสะพัด	6.4%	ดุลของสินค้าส่งออกและนำเข้าทั้งหมดคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: International Monetary fund: World Economic Outlook 10/2009, p.179)
การจ้างงานปี 2008	70.7% (65.4%)	สัดส่วนของคนวัยทำงาน (ในวงเล็บคือของสตรี) อายุ 15-64 ปีต่อประชากรทั้งหมด (ที่มา: Eurostat)
อัตราการว่างงานปี 2008	7.3%	สัดส่วนคนว่างงานในหมู่ประชากรวัยทำงาน (ที่มา: Eurostat)
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในรูปสัมประสิทธิ์จีนี	28.3%	อัตราส่วนที่ชี้ว่าการกระจายรายได้เหลื่อมล้ำเพียงใด โดย 100% คือความไม่เท่าเทียมขั้นสูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 195)

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของเยอรมนี		
รายได้ผู้หญิงเมื่อเทียบกับรายได้ผู้ชาย	59%	รายได้ของผู้หญิงเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของรายได้ผู้ชาย (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 186)
ดัชนีความยากจนปี 2009	10.1%	ดัชนีความยากจนประกอบด้วยหลายตัวชี้วัด (รวมทั้งอายุคาดเฉลี่ย อัตราการรู้หนังสือ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข) โดย 0 คือความยากจนน้อยสุด และ 100 คือความยากจนสูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 180)
อัตราการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานปี 2007	19.9%	สัดส่วนของประชากรวัยทำงานที่อยู่ในสหภาพแรงงาน (ที่มา: OECD)

6.4 ญีปุ่น

แวร์เนอร์ พาสชา

ญีปุ่นถูกมองว่าเป็นตัวอย่างเด่นของเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกัน ในบรรดาเศรษฐกิจรูปแบบต่างๆ ที่อยู่ในกลุ่มนี้ ญีปุ่นจัดอยู่ในจำพวกที่เรียกว่ามี “การประสานกันเป็นกลุ่มอุตสาหกรรม” (group-based coordination) (Hall and Soskice 2001: 34) นี่หมายความว่ามีการประสานกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ข้ามภาคเศรษฐกิจโดยผ่านกลไก “ไคเรตสึ” (Keiretsu) หรือการที่บริษัทในภาคอุตสาหกรรมถือหุ้นไขว่กันและมีสัมพันธ์ทางธุรกิจอย่างใกล้ชิด

เช่นเดียวกับเยอรมนี ถือกันว่าญีปุ่นคือต้นแบบของการบรรลุทั้งความรู้เรื่องทางเศรษฐกิจและความเท่าเทียมทางสังคม (Kevenhörster, Pascha and Shire 2003)

แต่เมื่อเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจช่วงต้นทศวรรษ 1990 ระบบนี้ก็สั่นคลอน ตัวจุดชนวนวิกฤตเศรษฐกิจนี้คือ “เศรษฐกิจฟองสบู่” หรือก็คือการที่ฟองสบู่อันเกิดจากการเก็งกำไรแตกนั่นเอง แม้จะลึกลงอยู่บ้าง แต่หลังจากนั้นก็ได้มีการปฏิรูปกลไกตลาดให้เสรียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี โคอิซึมิ (Junichiro Koizumi) ซึ่งครองอำนาจช่วงปี 2001-2006

ระบบการจัดหาเงิน

ระบบการจัดหาเงินของญีปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองพึ่งภาคธนาคารเป็นหลัก บริษัทญี่ปุ่นใช้สินเชื่อจากธนาคารเป็นแหล่งเงินทุนมาหลายทศวรรษแล้ว

ทำนองเดียวกัน ธนาคารญี่ปุ่นก็พึ่งธนาคารกลางมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ๆ เนื่องจากประเทศยังขาดแคลนเงินทุน รัฐเองก็ต้องการเข้ามามีบทบาทสำคัญผ่านธนาคารกลางโดยเชื่อมกับธนาคารในทางตรงและกับบริษัทต่างๆ ในทางอ้อม

กล่าวโดยรวม บริษัทขนาดใหญ่จะเป็นฝ่ายได้ประโยชน์จากระบบนี้

ญีปุ่น: ต้นแบบ
อันยาวนานแห่ง
ความรุ่งเรืองทาง
เศรษฐกิจและความ
เท่าเทียมทางสังคม

บริษัทจัดหาเงิน
ผ่านธนาคาร

รัฐจะคิดดอกเบี้ยในอัตราที่เอื้อประโยชน์แก่บริษัทเหล่านี้หากบริษัทบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ ผลคืออัตรากำไรที่สูงและมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง ซึ่งก็ทำให้แรงงานที่ทำงานอยู่ได้ประโยชน์ไปด้วย (Aoki and Saxonhouse 2000)

ถึงกระนั้นก็เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ทั้งบริษัทและธนาคารสละตนเองจากความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับรัฐอันเป็นผลจากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของตลาดนานาชาติ โดยเฉพาะในเรื่องที่บริษัทขนาดใหญ่สามารถหาเงินทุนผ่านตลาดทุนได้ ผลประการหนึ่งซึ่งไม่ได้หวังให้เกิดขึ้นคือ “เศรษฐกิจฟองสบู่” ปลายทศวรรษ 1980 ที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว (Amyx 2004) ในปี 1997 รัฐบาลได้ออกชุดมาตรการกระตุ้นทางการเงินครั้งมโหฬาร ที่รู้จักกันในชื่อ “การยกเลิกข้อจำกัดทางการเงินขนาดใหญ่และฉับพลัน” (big bang) โดยมีจุดมุ่งหมายคือยกระดับประเทศญี่ปุ่นให้เป็นที่สนใจของต่างชาติมากยิ่งขึ้นในฐานะศูนย์กลางทางการเงิน แต่การแก้ไขก็กินเวลายาวนานไปถึงปี 2003 กว่าที่ระบบธนาคารจะจัดการกับผลกระทบระยะยาวของฟองสบู่แตกได้สำเร็จ

แรงงานสัมพันธ์

ระบบแรงงานในญี่ปุ่นจะเน้นการจ้างงานระยะยาวและเป็นอย่างนี้มาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว เพียงแต่ว่าการจ้างงานแบบนี้เป่งบานยิ่งขึ้นช่วงหลังสงครามสิ้นสุดลง (Demes 1998) มีมาตรการหลายอย่างที่ออกแบบมาเพื่อรักษาความภักดีของคณงานมีทักษะไว้ เช่น การขึ้นค่าจ้างอย่างสม่ำเสมอ การให้เงินโบนัสทุก 6 เดือนโดยขึ้นอยู่กับผลประกอบการของบริษัท ผลประโยชน์ทางสังคมในลักษณะที่ดึงดูดใจคณงาน และการให้โอกาสดีที่จะได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง

ระบบดังกล่าวทำให้บริษัทมีคณงานที่ไว้วางใจได้และความคล่องตัว ซึ่งคณงานได้ประโยชน์จากความสำเร็จของบริษัทจึงทุ่มเทเพื่อให้บริษัทบรรลุเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ได้ประโยชน์จากระบบส่วนใหญ่เป็นคณงานเพศชายที่ทำงานประจำในบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วน 1 ใน 3 ของประชากรที่ทำงานทั้งหมด

การจ้างงาน
ระยะยาว...

ข้อเสียของระบบคือคนงานตกอยู่ในภาวะพึ่งพาบริษัทอย่างมาก กระทั่งคนงานที่อยู่ในตำแหน่งสูงก็เป็นอย่างนี้ กล่าวคือประสบการณ์ในวิชาชีพจะเกี่ยวข้องกับงานในบริษัทเดียวกันนั้น การเคลื่อนย้ายคนงานระหว่างบริษัทต่ำ การให้ทำงานล่วงเวลามากๆ และการจัดตำแหน่งงานโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็นทางครอบครัวจึงเป็นผลเสียที่แทบจะเลี่ยงไม่ได้

ส่วนข้อดีคือความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในญี่ปุ่นไม่ค่อยมากนัก แม้จะเปรียบเทียบผลตอบแทนของผู้บริหารระดับสูงกับคนทำงานธรรมดา

ในญี่ปุ่นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหภาพแรงงานมักเป็นแบบที่จัดตั้งกันในบริษัท (company trade unions) แม้มีความขัดแย้งกันบ่อยครั้ง แต่ฝ่ายจัดการของบริษัทกับสหภาพก็จะจับมือมาหันหน้าเข้าหากันเวลาที่เกิดปัญหา อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์สำหรับลูกจ้างในบริษัทเล็กๆ หรือลูกจ้างชั่วคราวแทบจะไม่มีองค์กรใดมาเป็นตัวแทนเลย กล่าวโดยรวม บทบาทของสหภาพแรงงานยังคงลดลงอย่างต่อเนื่องเพราะความสัมพันธ์ในการจ้างงานและผลประโยชน์สูงสุดของลูกจ้างที่มีลักษณะหลากหลายมากขึ้น

อีกอย่างหนึ่งคือระบบการจ้างงานระยะยาวลดน้อยลง (Haak 2006) ในช่วงทศวรรษ 1990 ที่มีวิกฤต คนที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่คือคนงานที่มีอายุมากและได้เงินเดือนสูง การจ้างงานแบบไม่ประจำ เช่น การทำงานพาร์ทไทม์หรืองานรับจ้างเหมาช่วงจึงทวีความสำคัญ ตั้งแต่ปี 2003 อัตราค่าจ้างเฉลี่ยแทบจะไม่ได้ขึ้นเลยแม้ว่าเศรษฐกิจโดยรวมจะค่อนข้างประสบความสำเร็จ

ระบบการศึกษาและฝึกอบรม

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 รัฐมีระบบประกันการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนโดยผ่านสถาบันต่างๆ ของรัฐ ปัจจุบันคนหนุ่มสาวแทบทั้งหมดเรียนเกินกว่าการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี จุดมุ่งหมายของการศึกษาดังแต่ไหนแต่ไรคือการส่งเสริมความขยัน ความไม่ย่อท้อ และการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ที่จำเป็น โดยไม่ค่อยมุ่งกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์หรือบ่มเพาะบุคลิกที่เป็นตัวของตัวเองสักเท่าไร (Münch and Eswein 1998) นี่หมายความว่าคนที่เรียนจบจะเหมาะกับบริษัทที่พร้อมจัดฝึกอบรมทักษะเฉพาะของแต่ละบริษัทให้กับพวกเขา

ในบริษัทญี่ปุ่น “การหมุนเวียนเปลี่ยนงาน” (job rotation) และ “การเรียนรู้ระหว่างปฏิบัติงาน” (training on the job) เป็นสิ่งที่ทำกันปกติ ผลคือทักษะที่คนงานได้จะเป็นทักษะที่ใช้ได้แต่ในบริษัทของตน จนการย้ายไปทำงานบริษัทอื่นแทบเป็นไปไม่ได้ อีกคุณลักษณะหนึ่งของระบบฝึกรวมคือคนหนุ่มสาวจะได้รับ “การจัดหมวด” ตามความสามารถที่กล่าวถึงไปแล้ว การกลั่นกรองแบบนี้ทำให้บริษัทใหญ่ที่จ่ายเงินดีคัดเลือกลูกจ้างหน้าใหม่ที่มีคุณสมบัติเป็นเลิศได้ <และเหมาะที่บริษัทจะจ้างและให้ค่าตอบแทนสูงๆ> ในขณะที่พนักงานหน้าใหม่ที่ไม่ได้จบมา มีผลการเรียนดีนั้นจะถูกจัดให้ทำงานในตำแหน่งที่ด้อยกว่า

ในระยะหลังๆ มีความกังวลเกิดขึ้นว่าบริษัทญี่ปุ่นมีพนักงานที่ขยันแต่ไม่สร้างสรรค์มากเกินไป ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการเป็นผู้นำด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิจัระบบองค์กร นอกจากนี้การมุ่งสนใจแต่การเข้าสู่ตลาดแรงงานของคนหนุ่มสาวนั้น ไม่เหมาะสมเสียแล้วในยุคที่สังคมมีคนสูงอายุมากขึ้น โรงเรียนและมหาวิทยาลัยควรพัฒนาทักษะด้านความสร้างสรรค์และความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ทั้งสถาบันเหล่านี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ารับการศึกษา ทั้งบริษัทก็กำลังพยายามลดรูปแบบการจ้างงานแบบดั้งเดิมและการฝึกรวมภายในบริษัท ปัจจุบันมีความท้าทายหลายอย่างที่บริษัทญี่ปุ่นต้องเผชิญ เช่น การจ้างบัณฑิตต่างชาติควรทำในลักษณะใด และจะยอมรับผู้หญิงที่มีคุณสมบัติพร้อมมาทำงานบริหารหรือไม่

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท

มีความเชื่อมโยงกันหลากหลายรูปแบบในหมู่บริษัทญี่ปุ่น หลายคนกล่าวว่าญี่ปุ่นเป็นเศรษฐกิจเครือข่าย (network economy) (Lincoln and Gerlach 2004) กลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ที่จัดองค์กรแนวนราบ (horizontal conglomerate) เช่น มิตซูบิชิหรือสุมิโตโมะนั้นประกอบด้วยบริษัทย่อยในสาขาธุรกิจต่างๆ และโยงใยกันผ่านการแลกเปลี่ยนบุคลากร เงินทุน และกลไกอื่นๆ และในการแข่งขันกับบริษัทขนาดใหญ่ด้วยกัน บริษัทเหล่านี้จะพยายามพัฒนาความได้เปรียบทางการแข่งขันในหลายๆ สาขาธุรกิจ โดยไม่จำเจอยู่กับความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในธุรกิจเดิมๆ

...แต่บริษัทจะ
พัฒนาคนให้มีความ
เชี่ยวชาญเฉพาะ
ทางเอง

เศรษฐกิจเครือข่าย

ส่วนกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ที่จัดองค์กรแนวดิ่ง (vertical conglomerate) ก็สร้างความสัมพันธ์กับบริษัทตลอดห่วงโซ่คุณค่า (value chain) โดยบริษัทแม่อย่างโตโยต้าจะประกันคุณภาพในช่วงการประกอบชิ้นสุดท้าย และดูแลรับผิดชอบประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ ชีพพลายเออร์ชิ้นหนึ่งจะรับผิดชอบดูแลส่วนประกอบที่สำคัญของระบบ ส่วนชีพพลายเออร์รายย่อยชั้นรองจะรับผิดชอบชิ้นส่วนต่างๆ ลักษณะการผลิตในรูปแบบพีระมิดนี้ทำให้เกิดความคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นอย่างมาก แม้ว่าชีพพลายเออร์รายย่อยที่เป็นฐานต้องแบกรับภาระมากที่เตี้ยเมื่อเศรษฐกิจมีปัญหา

ธนาคารดูแลบริษัท

ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันระหว่างธนาคารกับบริษัทยังเกิดขึ้นจากระบบการเงินที่สินเชื่อเป็นแหล่งทุนของบริษัท ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ธนาคารทำหน้าที่ดูแลบริษัทในฐานะธนาคารประจำบริษัท ดังนั้นจึงสำคัญกับบริษัทมากกว่าผู้ถือหุ้นเสียอีก ระบบบรรษัทภิบาลของญี่ปุ่นได้รับการออกแบบจากภายในโดยฝ่ายจัดการระดับสูง และจากภายนอกโดยธนาคาร (Dirks and Otto 1998) ถ้าบริษัทประสบปัญหา ธนาคารก็แบกความคาดหวังว่าจะให้ความช่วยเหลือเพื่อกันไม่ให้ลูกกลามกลายเป็นวิกฤตทั้งระบบ และในทางกลับกัน รัฐก็จะรับประกันว่าสถาบันการเงินจะคงอยู่ต่อไปถึงแม้จะเป็นธนาคารที่อ่อนแอที่สุด เมื่อมีความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างนายธนาคารกับฝ่ายบริหารของบริษัทรวมถึงข้าราชการในลักษณะนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาวก็เกิดขึ้นได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง ระบบอย่างนี้ก็นำไปสู่ปัญหาในการบริหารได้ ซึ่งรวมถึงการเปิดช่องคอร์รัปชัน

ในปัจจุบัน ระบบนี้ถูกกดดันมากพอสมควร การที่บริษัทต้องพึ่งตลาดทุนระหว่างประเทศมากขึ้น ได้กดดันให้บริษัทต้องปรับความสัมพันธ์และระบบการภิบาลให้โปร่งใส ซึ่งเป็นเรื่องอันตรายเพราะบริษัทญี่ปุ่นจะเริ่มเน้นแค่เป้าหมายระยะสั้นเหมือนกับบริษัทตะวันตก และความแข็งแกร่งที่เกิดจากความร่วมมือกันในระยะยาวอันมีความไว้วางใจเป็นฐานก็จะเหือดหายไป

การประเมินระบบของญี่ปุ่น

ทุนนิยมญี่ปุ่นที่มีการประสานกันแบบ “เป็นกลุ่ม” เหมาะสมที่สุดในแง่ของการดึงเอาจุดแข็งของภาคอุตสาหกรรมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่

สองมาใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ช่วยให้ญี่ปุ่นค่อยๆ พัฒนาสินค้าอุตสาหกรรมให้มีมาตรฐาน และส่งไปขายในตลาดโลกได้ในปริมาณมากๆ และในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์และเพิ่มผลิตภาพได้อย่างต่อเนื่อง การที่มีธนาคารคอยควบคุมดูแลและเป็นแหล่งเงินทุนช่วยให้บริษัททำตามยุทธศาสตร์ระยะยาวได้ บริษัทขนาดใหญ่อันทรงพลังของญี่ปุ่นระดมทรัพยากรเพื่อทำให้ยุทธศาสตร์ที่วางไว้บังเกิดผล ส่วนระบบการศึกษาก็สร้างคนงานที่มีคุณสมบัติพร้อมตามต้องการ

แม้กลไกที่ว่า จะสร้างปัญหาทางการเมืองและสังคมบ้าง เช่น ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างบริษัทใหญ่กับบริษัทเล็ก ทำให้ลูกจ้างขาดโอกาสการพัฒนาของบุคคล (personal development) และอาจก่อให้เกิดคอร์รัปชัน แต่โดยรวมแล้วคนญี่ปุ่นส่วนมากก็ได้ประโยชน์จากความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ

หลังจากโลกวิวัฒน์เข้าสู่การเป็นตลาดนานาชาติ และมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการจัดรูปแบบองค์กร ระบบเดิมที่กล่าวมาถึงขีดจำกัดแล้ว ความเท่าเทียมทางสังคมถูกบั่นทอนซึ่งข้อนี้ได้ส่งแรงกดดันต่อรัฐบาลอย่างมาก นี่เป็นเหตุผลหลักที่ญี่ปุ่นมีรัฐบาลไร้เสถียรภาพมาตั้งแต่การลงจากอำนาจของรัฐบาลโคอิซึมิที่มุ่งปฏิรูปให้เน้นกลไกตลาด

ในช่วงนี้คำถามที่เป็นประเด็นคือ ระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่นจะเดินตามโมเดลเศรษฐกิจที่ไม่มีการประสานกันแบบแองโกล-อเมริกันไปถึงขนาดไหน (Dore 2000; Pascha 2004; Streeck/Yamamura 2003) กระนั้นก็ดูเหมือนว่าญี่ปุ่นจะไม่เลือกใช้ทุนนิยมแบบที่ไม่มีการประสานกัน ตัวบ่งชี้ชัดเจนคือพัฒนาการของระบบบรรษัทภิบาล <ในญี่ปุ่นเรายังไม่เห็นสิ่งที่เป็นลักษณะเด่นของเศรษฐกิจแบบที่ไม่มีการประสานกัน ซึ่งลักษณะที่ว่าคือส่วนผสมของการเน้นไปที่ตลาดทุนมากขึ้น นโยบายบุคลากรที่มุ่งใช้กลไกตลาด และการบริหารจัดการบริษัทที่เปิดกว้าง> แต่ที่มีมากคือรูปแบบซึ่งอยู่กึ่งกลาง ตัวอย่างเช่น การบูรณาการระหว่างนโยบายบุคลากรที่เปิดกว้างขึ้นควบคู่ไปกับโมเดลดั้งเดิมตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง (Aoki/Jackson/Miyajima 2007)

ถือว่าระบบใหม่ที่เป็นแบบเดียวกันในภาพรวมยังไม่ปรากฏให้เห็น

พยายามให้การผลิต
ในภาคอุตสาหกรรม
มีความเหมาะสม
ที่สุด...

...แต่ก็เกิดปัญหา
ทางสังคมและ
การเมือง

แล้วอนาคตของ
โมเดลญี่ปุ่นล่ะ?

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของญี่ปุ่น		
จีดีพีต่อหัวในปี 2008	27,800 ยูโร	จีดีพีต่อหัวพิจารณาตามอำนาจซื้อมาตรฐาน โดยมีสมมติฐานว่า 1 PPS เทียบได้กับอำนาจการซื้อของเงิน 1 ยูโร (ค่าเฉลี่ยประเทศกลุ่ม EU27) (ที่มา: Eurostat)
การเติบโตทางเศรษฐกิจปี 1990-2007 โดยเฉลี่ย	1.0%	ตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อหัวโตเฉลี่ย ณ ระดับราคาคงที่ (ที่มา: Human Development Index 2009 p. 195)
หนี้สาธารณะปี 2008	173.1%	หนี้สาธารณะคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: Bundesministerium für Finanzen Monatsbericht 12/2009 p. 99)
ดุลบัญชีเดินสะพัด	3.2%	ดุลของสินค้าส่งออกและนำเข้าทั้งหมดคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: International Monetary fund: World Economic Outlook 10/2009 p. 187)
การจ้างงานปี 2008	70.7% (59.7%)	สัดส่วนของคนวัยทำงาน (ในวงเล็บคือของสตรี) อายุ 15-64 ปีต่อประชากรทั้งหมด (ที่มา: Eurostat)
อัตราการว่างงานปี 2008	4.0%	สัดส่วนคนว่างงานในหมู่ประชากรวัยทำงาน (ที่มา: Eurostat)
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในรูปสัมประสิทธิ์จีนี	24.9%	อัตราส่วนที่ชี้ว่าการกระจายรายได้ให้เหลื่อมล้ำเพียงใด โดย 100% คือความไม่เท่าเทียมขั้นสูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009 p. 195)

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของญี่ปุ่น		
รายได้ผู้หญิงเมื่อเทียบกับรายได้ผู้ชาย	45%	รายได้ของผู้หญิงเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของรายได้ผู้ชาย (ที่มา: Human Development Index 2009 p. 186)
ดัชนีความยากจนปี 2009	11.6	ดัชนีความยากจนประกอบด้วยหลายตัวชี้วัด (รวมทั้งอายุคาดเฉลี่ย อัตราการรู้หนังสือ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข) โดย 0 คือความยากจนน้อยสุด และ 100 คือความยากจนสูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009 p. 180)
อัตราการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานปี 2007	18.3%	สัดส่วนของประชากรวัยทำงานที่อยู่ในสหภาพแรงงาน (ที่มา: OECD)

มุ่งให้มีการจ้างงาน
เต็มอัตราโดยมี
“นโยบายค่าจ้างที่
อิงความเป็น
ปึกแผ่นทางสังคม”

6.5 สวีเดน

อริค เกิร์กสกี

โมเดลเรห์น-ไมด์เนอร์

นโยบายเศรษฐกิจสวีเดนมีพื้นฐานมาจากโมเดลเรห์น-ไมด์เนอร์ ซึ่งเป็นชื่อของนักเศรษฐศาสตร์สหภาพแรงงาน 2 คน คือ เยस्ता เรห์น (Gösta Rehn) และ รูดอล์ฟ ไมด์เนอร์ (Rudolf Meidner) ในปี 1951 เขาทั้งสองได้พัฒนาโมเดลเศรษฐกิจทั่วไปที่ออกแบบมาเพื่อให้เกิดการจ้างงานเต็มอัตราพร้อมกับกรณี “นโยบายค่าจ้างที่อิงความเป็นปึกแผ่นทางสังคม” (solidarity based wage policy) แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ไปกระตุ้นให้เกิดเงินเฟ้อ

แนวคิดรากฐานคือ การจ้างงานเต็มอัตราราย่างถาวรนั้นไม่อาจบรรลุได้โดยพึ่งอุปสงค์มวลรวม (aggregate demand) ในระดับที่สูง ไม่ว่าจะอุปสงค์ดังกล่าวจะเกิดจากพัฒนาการของเศรษฐกิจโลกหรือจากแผนงานกระตุ้นเศรษฐกิจระดับชาติ เนื่องจากว่าแต่ละภาคเศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่แตกต่างกัน อุปสงค์มวลรวมระดับสูงต่อเนื่องจึงทำให้เกิดปัญหาคอขวดขึ้นอย่างรวดเร็ว (เพราะเกิดการผลิตสินค้าไม่ทันกันภายในห่วงโซ่อุปทาน) เพื่อให้ภาคเศรษฐกิจที่เกิดคอขวดเติบโตต่อไปได้ ก็ต้องแย่งตัวคนงานจากภาคเศรษฐกิจอื่น และในบริบทที่มีการจ้างงานเต็มอัตราแล้ว การจะได้คนงานก็ต้องแข่งกันเพิ่มค่าจ้างเท่านั้น ผลที่ตามมาคือราคาสินค้าในภาคเศรษฐกิจนั้นก็จะสูงขึ้น แล้วเมื่อราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ค่าจ้างก็ต้องเพิ่มขึ้นในภาคเศรษฐกิจอื่นเพื่อชดเชยกำลังซื้อที่หดตัว หายที่สุทธราคาสินค้าและบริการก็จะเพิ่มขึ้นทั่วทั้งเศรษฐกิจจนเกิดเป็นเงินเฟ้อในเศรษฐกิจระดับชาตินั่นเอง

นโยบายค่าจ้างที่อิงความเป็นปึกแผ่น

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง สหภาพแรงงานในสวีเดนก็ดำเนินการตาม “นโยบายค่าจ้างที่อิงความเป็นปึกแผ่น” นโยบายนี้มีเป้าหมายหลัก 2 ประการ หนึ่งในนโยบายที่ยืดหลัก “ค่าจ้างเท่ากันสำหรับงานที่เหมือนกัน” (equal pay for equal work) โดยมีนโยบายพัฒนาผลิตภาพเฉลี่ยของแรงงานด้วย สอง เป็นนโยบายที่มุ่งลดช่องว่างในอัตรา

ค่าจ้างระหว่างงานประเภทต่าง ๆ และเงื่อนไขเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งสองนี้คือต้องให้ความสำคัญกับการเจรจาจ้างกลางเป็นลำดับแรก และลดความสำคัญของการเจรจาในระดับรองลงมา

เพื่อป้องกันไม่ให้เงินเฟ้อลบล้างประโยชน์ที่ได้จาก “นโยบายค่าจ้างที่อิงความเป็นปีกแผ่น” โมเดลเรห์น-ไมด์เนอร์จึงแนะนำให้ใช้นโยบายการคลังที่เข้มงวดเพื่อจำกัดปริมาณอุปสงค์มวลรวมด้วยการดำเนินงบประมาณเกินดุล

นโยบายแบบนี้ส่งแรงกดดันให้บริษัทที่ผลิตภาพต่ำต้องปรับขึ้นราคาหรือปรับขึ้นใน 2 ทาง หนึ่งในบริษัทเหล่านี้จะประสบปัญหายอดขายต่ำเมื่ออุปสงค์อยู่ในระดับปานกลาง ไม่สูงไม่ต่ำ เนื่องจากบริษัทเหล่านี้มีโครงสร้างต้นทุนและราคาที่ไม่มีประสิทธิภาพ สอง “นโยบายค่าจ้างที่อิงความเป็นปีกแผ่น” จะทำให้สถานการณ์ของบริษัทดังกล่าวยิ่งแย่ลงอีกในแง่ของต้นทุนและความสามารถในการแข่งขัน เพราะคนงานจะเรียกร้องขอขึ้นค่าจ้างในทุกภาคเศรษฐกิจและในทุกบริษัทตามผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยที่สูงขึ้น

ในทางตรงกันข้าม นโยบายอย่างนี้เอื้อประโยชน์แก่บริษัทที่มีผลิตภาพสูงใน 2 ทาง หนึ่งในอุปสงค์สำหรับสินค้าและบริการจะล้นเหลือเนื่องจากบริษัทเหล่านี้มีต้นทุนต่ำ ราคาสินค้าจึงต้องใจผู้บริโภค สอง ค่าจ้างถูกตั้งตามผลิตภาพเฉลี่ย ดังนั้นบริษัทที่มีผลิตภาพสูงจึงขยายขายปรับเปลี่ยนอะไรได้ง่ายกว่า และในเมื่อเป็นอย่างนี้ บริษัทเหล่านี้จึงหาแหล่งเงินทุนได้ง่ายเมื่อต้องการลงทุนซึ่งช่วยสร้างงานที่มีผลิตภาพสูง

บริษัทที่ผลิตภาพต่ำและลูกจ้างจะเสียเปรียบจากนโยบายการคลังที่เข้มงวดและจาก “นโยบายค่าจ้างที่อิงความเป็นปีกแผ่น” อย่างไรก็ตาม การว่างงานอันเป็นผลที่ตามมาไม่ถือเป็นปัญหาสาธารณะที่ต้องตั้งรับ แต่เป็นปัญหาที่รัฐต้องแก้ไขในเชิงรุก ดังนั้นรัฐจึงได้พัฒนา “นโยบายตลาดแรงงานแบบคัดเลือก” (selective labour market policy) ที่ขยายขอบเขตและขีดเกลาย่างต่อเนื่อง จุดเด่นของนโยบายคือจัดให้มีกิจกรรมฝึกอบรมอย่างกว้างขวางและช่วยเหลือให้แรงงานคล่องตัวในการย้ายงาน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะทำให้คนว่างงานมีคุณสมบัติในการทำงานที่ผลิตภาพสูงและได้เงินดี โดยความช่วยเหลือนี้ยังครอบคลุมถึงแรงงานที่เพิ่งเข้าตลาดแรงงานและแรงงานที่กลับมาหลังจากพักงานไปด้วย

ข้อดีข้อเสียของ
โมเดลเรห์น-
ไมด์เนอร์

สร้างแรงกดดัน
ต่อบริษัทที่มี
ผลิตภาพต่ำ

บริษัทที่มีผลิตภาพ
สูงจะได้ประโยชน์

การว่างงานเป็น
เรื่องที่ภาครัฐมี
หน้าที่ต้องพร้อม
รับมือ

โมเดลสวีเดน
ได้รับการยอมรับ
อย่างมาก

โมเดลเรห์น-ไมด์เนอร์มีนโยบายหลัก 3 ประการ คือ “นโยบายการคลังที่เคร่งครัด” “นโยบายค่าจ้างที่อิงความเป็นปีกแผ่น” และ “นโยบายตลาดแรงงานแบบคัดเลือก” โดยทั้งหมดมุ่งให้มีการปรับปรุงและปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสวีเดนอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 โมเดลนี้เป็นตัวชี้นำทิศทางของนโยบายเศรษฐกิจในสวีเดนมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ช่วงเวลา กล่าวโดยรวม โมเดลเศรษฐกิจสวีเดนมี “รากฐานจากแนวคิดอันเป็นหนึ่งเดียว [เป็นเอกภาพ] และมีการยอมรับโดยทุกกลุ่มการเมืองแบบที่ไม่มีในประเทศอื่น” นี่เป็นคำกล่าวของ ฟริทซ์ เว. ชาร์ปฟ์ (Fritz W. Scharpf) ในปี 1987 หลังจากเขาได้เปรียบเทียบนโยบายเศรษฐกิจสังคมประชาธิปไตยในเยอรมนี สหราชอาณาจักร ออสเตรีย และสวีเดน (Scharpf 1987: 119) เรื่องนี้ก็ยังถือเป็นจริงอยู่ในทุกวันนี้ แม้อัตราการว่างงานของสวีเดนจะเล็กโดยมีผู้อยู่อาศัยน้อยกว่า 10 ล้านคน แต่ก็สามารถรักษาสถานภาพแห่งความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกไว้ได้ และยังสามารถขยายการค้าขายสินค้าและการให้บริการได้อีกด้วย โดยตอนนี้การส่งออกมีสัดส่วนเป็นครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (จีเอ็นพี) <ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นแม้ต้องผ่านร้อนผ่านหนาวในห้วงยามแห่งโลกาภิวัตน์>

ระบบการจัดการเงินและโครงสร้างความเป็นเจ้าของ

การจัดการเงินโดยบริษัทสวีเดนประกอบด้วยหลายส่วน โดยการจัดการเงินทุนของบริษัทจะพึ่งระบบธนาคารประจำบริษัทที่เป็นเอกลักษณ์ก่อนหนทางอื่นๆ ทั้งนี้ก็มีการหาเงินทุนผ่านการออกหุ้นทุนด้วย แต่จุดเด่นของบริษัทสวีเดนคือการถือหุ้นไขว้ซึ่งพบได้ทั่วไป ดังนั้นจุดเด่นของการจัดการเงินทุนให้บริษัทในสวีเดนคือการเน้นมองในระยะยาว ระบบจัดการเงินทุนของสวีเดนคล้ายสิ่งที่รู้จักกันในเยอรมนีมายาวนานว่า “ทุนนิยมลุ่มน้ำไรน์” <ซึ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทและการมองการณ์ไกล>

ระบบฝึกอบรม

ในสวีเดนคนตระหนักกันมานานแล้วว่าในเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์นั้น “วัตถุดิบ” ที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจที่แข่งขันได้คือการศึกษา อาชีวศึกษา

ไม่พึ่งพาดตลาดทุน

ในสวีเดนนั้นอยู่ในช่วงมัธยมปลาย (ระหว่างอายุ 16-20 ปี) และนักเรียนแทบทุกคนเข้าเรียนอาชีวศึกษาอย่างสมัครใจ นอกจากหลักสูตรวิชาการแล้ว ในสวีเดนยังมีโครงการอาชีวศึกษาระดับชาติ 14 โครงการที่สอนทักษะเฉพาะเพื่อออกไปทำงาน

หลักการพื้นฐานหนึ่งของนโยบายการศึกษาสวีเดนคือ จะต้องหลีกเลี่ยงทางตันในการศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยการพัฒนากการศึกษาทั่วไปเพื่อเสริมอาชีวศึกษาเฉพาะทาง นอกจากนี้คุณวุฒิอาชีวศึกษาก็นำไปใช้เป็นคุณวุฒิเพื่อเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาขั้นสูงได้ ตัวอย่างเช่น ในปี 2006 นักเรียนที่สอบผ่านหลักสูตรมัธยมได้มีถึง 99.6 เปอร์เซ็นต์

จุดเด่นอีกประการของระบบการศึกษาและการฝึกอบรมของสวีเดนคือ คนมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมได้เรื่อยๆ ตลอดชีวิตการทำงาน อย่างที่ได้กล่าวไปแล้ว เป้าหมายของนโยบายเศรษฐกิจและการจ้างงานของสวีเดนนั้น ไม่ใช่เพื่อคุ้มครองสถานที่ทำงานที่มีอยู่ แต่เพื่อเอื้ออำนวยให้คนสามารถทำงานที่มีผลผลิตสูงและแข่งขันได้ดีที่สุดในกรอบการแข่งขันระหว่างประเทศ ดังนั้นในระบบการศึกษาและการฝึกอบรมของสวีเดน จึงมีการผสมทั้งการฝึกอบรมความรู้ทั่วไปและความรู้เฉพาะทางเพื่อรองรับประชากรทุกคน

แรงงานสัมพันธ์

ตอนที่ประจักษ์ชัดว่าพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยคงไม่ลงจากอำนาจในอนาคตอันใกล้ นายจ้างจึงยอมรับสหภาพแรงงานให้เป็นคู่เจรจาเต็มตัวในข้อตกลงซาลท์สโยบาเดน (Saltsjöbaden Agreement) ในปี 1938

ข้อตกลงนี้มีนัยว่ารัฐจะถูกกันไม่ให้เข้ามามีส่วนในเรื่องการกำกับดูแลตลาดแรงงานให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งก็เป็นไปตามนี้นานถึงราว 30 ปี ช่วงนี้ตลาดแรงงานมีความสงบดีและการกำหนดค่าจ้างก็ทำกันในส่วนกลางผ่านการตกลงกันเรื่องค่าจ้าง แทบจะไม่มีกฎหมายกำกับดูแลตลาดแรงงานเลยในช่วงดังกล่าว

ห้วงยามแห่งความร่วมมือกันนี้ตามมาด้วยการเผชิญหน้ากันตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1970 ไปจนถึงปี 1998 ระบบการเจรจาค่าจ้างแบบรวมศูนย์สลาย

ตัวลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป เหตุผลใหญ่คือข้อจำกัดที่เกิดจากข้อตกลงเพื่อเสถียรภาพและการเจริญเติบโต (Stability and Growth Pact) อันเป็นผลจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ทั้งสองฝ่ายจึงเห็นว่าต้องสร้างระบบการเจรจาค่าจ้างขึ้นจากพื้นฐานใหม่ และหลังจากที่ได้รับการผลักดันโดยรัฐบาลสังคมนิยมประชาธิปไตย สหภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดกับนายจ้างได้บรรลุข้อตกลงที่เรียกว่า “ข้อตกลงอุตสาหกรรม” (Industrins samarbetsavtal) ในปี 1998

ข้อตกลงอุตสาหกรรมดังกล่าวมีเสาหลักดังต่อไปนี้ หนึ่ง สร้างชุดกฎหมายที่ขึ้นมาเพื่อลดระยะเวลาที่ไม่อาจบรรลุข้อตกลงกันได้ ซึ่งมีโอกาสสูงที่จะลามปามเป็นความขัดแย้ง ดังนั้น การเจรจาเรื่องข้อตกลงรอบต่อไปต้องเริ่มก่อนที่ข้อตกลงเดิมจะหมดอายุ สอง ให้มีผู้ไกล่เกลี่ยที่แต่งตั้งโดยรัฐและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเข้ามาปรับการเจรจาให้เกิดข้อตกลงที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสหภาพยุโรป สาม ให้ฟื้นคืนแนวคิดที่ให้ภาคเอกชนที่เน้นการส่งออกมีบทบาทในการกำหนดค่าจ้าง นอกจากนี้ภาครัฐก็นำข้อตกลงอุตสาหกรรมในหลายส่วนไปปรับใช้ด้วย

สหภาพแรงงานมีฐานะแข็งแกร่งมากในสวีเดน และอัตราการจัดตั้งหรือการเป็นสมาชิกก็สูงมากถึง 70 เปอร์เซ็นต์ ในบริบทอย่างนี้ก็เป็นของธรรมดาที่การกำหนดร่วมกันในระดับวิสาหกิจจะดำเนินการโดยฝ่ายสหภาพในสวีเดนจึงไม่ต้องมีคณะกรรมการคนงานที่เป็นอิสระอย่างในเยอรมนี

การกำหนดร่วมกันในระดับบริษัทไม่มีการรองรับทางกฎหมายให้เป็นสถาบัน ซึ่งตรงกันข้ามกับในเยอรมนี แนวทางในสวีเดนคือการให้สิทธิเจรจาแก่สหภาพแรงงานในการกำหนดร่วมทุกประเด็น และในกรณีที่เกิดความขัดแย้งสืบเนื่องจากการกำหนดร่วม คนงานก็มีสิทธินัดหยุดงานแม้ว่าข้อตกลงร่วมทั่วไป (เรื่องค่าจ้าง) จะยังมีผลอยู่

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท

ทั้งสหภาพแรงงานและสมาคมนายจ้างล้วนมีอัตราการเป็นสมาชิกสูงในสวีเดน สภาวะที่ทั้งสองฝ่ายแข็งแกร่งถือเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งของความสำเร็จเรื่องข้อตกลงต่างๆ ระหว่างนายจ้างกับสหภาพแรงงานที่

กล่าวถึงข้างต้น อีกลักษณะเด่นของสวีเดนคือการถือหุ้นไขว้ระหว่างบริษัท
สุดท้ายนอกจากความสัมพันธ์ในกลไกตลาดแล้ว ยังมีการพัฒนาเครือข่าย
สารสนเทศทางธุรกิจมากมายอีกด้วย เช่น เครือข่ายว่าด้วยการจัดหาทุน
ให้แก่บริษัท และเพื่อให้เกิดการโอนถ่ายเทคโนโลยีระหว่างบริษัทภายใต้
กรอบความร่วมมือกัน

ประเมินระบบของสวีเดน

ในประเทศทั้งหมดที่ศึกษาในหนังสือเล่มนี้ สวีเดนเป็นประเทศที่
ใกล้เคียงเศรษฐกิจกลไกตลาดที่มีการประสานกันตามตัวแบบในอุดมการณ์
มากที่สุด เศรษฐกิจสวีเดนมีจุดเด่นคือนายจ้างและลูกจ้างร่วมมือกันอย่าง
เข้มข้นจริงจังในการกำหนดค่าจ้าง ทั้งสองฝ่ายทำงานร่วมกันกับรัฐในการ
จัดอาชีวศึกษาและฝึกอบรมให้ประชาชน ส่วนในการจัดหาเงิน บริษัทใช้วิธี
ผสมผสานกันระหว่างระบบธนาคารประจำบริษัท การถือหุ้นไขว้กันระหว่าง
วิสาหกิจ และการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายสารสนเทศทางการเพื่อการ
แสวงหาเงินทุน นอกจากนี้ก็มีการใช้เครือข่ายสารสนเทศเพื่อการโอนถ่าย
เทคโนโลยีในการสร้างความร่วมมือระหว่างบริษัทด้วย

สวีเดนน่าที่ตรงที่ระบบเศรษฐกิจที่มีการประสานและรัฐสวัสดิการ
ที่แข็งแกร่ง ช่วยให้ประเทศมีทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราสูง
การกระจายความมั่งคั่งอย่างเป็นธรรม และอัตราการว่างงานที่ต่ำได้พร้อมกัน
เมื่อเทียบกับสหรัฐ อังกฤษ เยอรมนี และญี่ปุ่นแล้ว สรุปได้ว่าสวีเดน
สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมประชาธิปไตยเรียกหามากที่สุด

บริษัทต่างๆ มี
ความเชื่อมโยงกัน

เป็นระบบที่
ใกล้เคียงเศรษฐกิจ
กลไกตลาดที่มี
การประสาน
ในอุดมการณ์ที่สุด

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของสวีเดน

จีดีพีต่อหัวในปี 2008	30,100 ยูโร	จีดีพีต่อหัวพิจารณาตามอำนาจซื้อมาตรฐาน โดยมีสมมติฐานว่า 1 PPS เทียบได้กับการซื้อของเงิน 1 ยูโร (ค่าเฉลี่ยประเทศกลุ่ม EU27) (ที่มา: Eurostat)
การเติบโตทางเศรษฐกิจปี 1990-2007 โดยเฉลี่ย	2.3%	ตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อหัว โดยเฉลี่ย ณ ระดับราคาคงที่ (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 195)
หนี้สาธารณะปี 2008	38%	หนี้สาธารณะคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: Bundesministerium für Finanzen, Monatsbericht 12/2009, p. 99)
ดุลบัญชี เดินสะพัด	7.8%	ดุลของสินค้าส่งออกและนำเข้าทั้งหมดคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจีดีพี (ที่มา: International Monetary fund: World Economic Outlook 10/2009, p. 187)
การจ้างงานปี 2008	74.3% (71.8%)	สัดส่วนของคนวัยทำงาน (ในวงเล็บคือของสตรี) อายุ 15-64 ปีต่อประชากรทั้งหมด (ที่มา: Eurostat)
อัตราการว่างงานปี 2008	6.2%	สัดส่วนคนว่างงานในหมู่ประชากรวัยทำงาน (ที่มา: Eurostat)
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในรูปสัมประสิทธิ์จีดีพี	25%	อัตราส่วนที่ชี้ว่าการกระจายรายได้เหลื่อมล้ำเพียงใด โดย 100% คือความไม่เท่าเทียมขั้นสูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 195)

ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญของสวีเดน		
รายได้ผู้หญิง เมื่อเทียบกับ รายได้ผู้ชาย	67%	รายได้ของผู้หญิงเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของ รายได้ผู้ชาย (ที่มา: Human Development Index 2009, p. 186)
ดัชนีความ ยากจนปี 2009	6.0%	ดัชนีความยากจนประกอบด้วยหลายตัวชี้วัด (รวมทั้งอายุคาดเฉลี่ย อัตราการรู้หนังสือ และ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข) โดย 0 คือความ ยากจนน้อยสุด และ 100 คือความยากจน สูงสุด (ที่มา: Human Development Report 2009, p. 180)
อัตราการเข้า เป็นสมาชิก สหภาพแรงงาน ปี 2007	70.8%	สัดส่วนของประชากรวัยทำงานที่อยู่ใน สหภาพแรงงาน (ที่มา: OECD)

บทที่ 7 นโยบายเศรษฐกิจ: ตัวอย่างเชิงปฏิบัติ

นักจิตวิทยาสังคมชื่อ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) น่าจะเป็นผู้กล่าวว่ “ไม่มีอะไรที่จะเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติได้เท่ากับทฤษฎีที่ดี” ดังนั้น บทนี้ จะมุ่งสร้างความชัดเจนว่า ทฤษฎีต่างๆ ที่นำเสนอในบทก่อนหน้านี้เกี่ยวข้องกับประเด็นทางเศรษฐศาสตร์และสังคมประชาธิปไตยอย่างไร โดยจะอ้างถึงตัวอย่างในเชิงปฏิบัติไปตลอดทั้งบท

บทสรุปนี้นำเสนอตัวอย่างเชิงปฏิบัติจากนโยบายสาขาต่างๆ ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันเพื่อประกอบการอ้างอิง เราต้องการอธิบายให้เห็นว่าแก่นค่านิยมหลักของสังคมประชาธิปไตยได้รับการสะท้อนให้เห็นผ่านนโยบายเศรษฐกิจที่กระทบคนอยู่ทุกวันนี้อย่างไร และต้องการให้ผู้อ่านเห็นว่าสามารถนำหลักการของนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมประชาธิปไตยมาใช้ได้อย่างไร

หนังสือชุดนี้ไม่ได้มีเล่มที่ว่าด้วยนโยบายตลาดแรงงานแยกต่างหาก ทั้งนี้เพราะสำหรับสังคมประชาธิปไตยนั้น นโยบายนี้ถือว่าสำคัญมาก จึงมีเนื้อหาปรากฏอยู่ในทุกเล่ม แต่ต้องยอมรับว่านโยบายตลาดแรงงานมีความสำคัญเป็นพิเศษสำหรับ *เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย* เล่มนี้ จึงจะยกตัวอย่างเชิงปฏิบัติ 2 เรื่องมาขยายความ คือ “งานที่มีคุณค่า” กับ “ค่าจ้างขั้นต่ำ”

บทนี้เขียนโดยหลายคนที่มีมุมมองต่างกัน ตัวอย่างที่ยกมาไม่ได้เป็นคำตอบชี้ขาดสำหรับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่เป็นการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนเพื่อกระตุ้นความคิดผู้อ่านมากกว่า

บทนี้นำเสนอตัวอย่างเชิงปฏิบัติในการจัดการปัญหาดังต่อไปนี้

- นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม: จะจัดตั้งตลาดผลิตภัณฑ์นวัตกรรม (lead markets) อย่างไรด้วยความช่วยเหลือของรัฐบาล เพราะตลาดเช่นนี้ช่วยกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมการเจริญเติบโต และการจ้างงานได้
- งบประมาณของรัฐ: สถานการณ์แบบไหนที่การกู้ยืมเงินของรัฐบาลเพื่อสนับสนุนนโยบายการลงทุนเป็นเรื่องที่พึงกระทำ
- การแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นของเอกชน: ข้อได้เปรียบของการแปรรูป ควรวางนโยบายอย่างไรถ้าจะทำ และกรณีไหนที่ควรหลีกเลี่ยงการแปรรูป
- งานที่มีคุณค่าและการกำหนดร่วม: สองอย่างนี้เกี่ยวพันกันอย่างไรแยกไม่ออก และเป็นเรื่องที่แนวคิดสังคมประชาธิปไตยให้ความสำคัญมาก
- ค่าจ้างขั้นต่ำ: เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อลดการจ้างงานที่ไม่มั่นคง (precarious work) ทั้งยังช่วยแก้ไขปัญหาความเสมอภาคทางเพศได้

7.1 นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม: นโยบายการเจริญเติบโตเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน¹¹

ฟิเตอร์ ฟรินซ์, ฟลอเรียน เมเยอร์ และ สเตฟาน กัทว

สิ่งแวดล้อมจะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญในเศรษฐกิจยุคศตวรรษที่ 21 อุปสงค์พลังงานและวัตถุดิบได้เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลในไม่กี่ปีที่ผ่านมา และจะเป็นเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ในอีก 4 ทศวรรษข้างหน้าพลเมืองโลกจะเพิ่มขึ้นจาก 6 พันล้านคนในปัจจุบันเป็นประมาณ 9 พันล้านคน จำนวนคนที่อาศัยในสังคมอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นอีก 3 เท่าในช่วงเวลาเดียวกัน จนเป็นประมาณ 4 พันล้านคน ผลคืออุปสงค์สินค้าอุปโภคบริโภคที่ผลิตด้วยกระบวนการอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล คาดการณ์กันว่าในอีก 3 ปีข้างหน้าประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน (ที่เรียกว่ากลุ่มประเทศ BRIC) จะมีจำนวนชนชั้นกลางซึ่งมีทั้งเงินและความต้องการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า ทว่าวัตถุดิบในโลกเรานั้นมีจำกัดตามพื้นที่ที่ใช้เพาะปลูกหรือสร้างสิ่งปลูกสร้างได้ อากาศและน้ำเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า <ต้องตระหนุถนอม> พลังงานเองก็เชื่อว่าจะมีล้นหลาม โดยเฉพาะพลังงานแบบดั้งเดิมซึ่งเราใช้เป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ความท้าทายทั้งทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวพันกันมากขึ้นเรื่อยๆ หมดยุคที่เราจะแยกประเด็นทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมออกจากกันได้แล้ว อะไรที่เป็นผลทางสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นเรื่องยุ่งไม่ได้ในทางเศรษฐกิจด้วย ไม่เฉพาะแค่เศรษฐกิจระดับชาติเท่านั้น แต่ยังหมายถึงในระดับวิสาหกิจด้วย อย่างที่เซอร์นิโคลัส สเติร์น (Nicholas Stern) อดีตหัวหน้าเศรษฐกิจแห่งธนาคารโลกได้คาดคะเนไว้ว่า ต้นทุนทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ไม่มีมาตรการแก้ไขนั้นสูงถึง 20

¹¹ สามารถดูข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างสิ่งแวดล้อมกับเศรษฐกิจได้ใน “Green Economy Report” (รายงานว่าด้วยเศรษฐกิจเขียว) ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2009 โดยกระทรวงสิ่งแวดล้อมเยอรมันและสำนักงานสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลกลาง: www.umweltwirtschaftsbericht.de

เปอร์เซ็นต์ของจีดีพีโลกทีเดียว

การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อมนี้มีผลโดยตรงทางการเมือง อาจไม่เกินไปนักถ้าจะกล่าวว่ายโยบายสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งกลายมาเป็นนโยบายเศรษฐกิจมากขึ้น ยุทธศาสตร์ว่าด้วยนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับพัฒนาการนี้ และเป็นผลให้ประเด็นพลังงานและทรัพยากรกลายเป็นเรื่องสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมไปแล้ว ไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับโลก

◆ **นโยบายเพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนกำลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของวาระเรื่องนวัตกรรม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการจ้างงาน**

นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม คือการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้ทันสมัยและยั่งยืนเข้ากับยุทธศาสตร์การสร้าง ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในแง่เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม นี้ไม่ใช่คำตอบเชิงอุดมการณ์ให้กับความท้าทายที่เราเผชิญอยู่ แต่เป็นการกำหนดเส้นทางที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติและมุ่งบรรลุเป้าหมาย

มี 2 เรื่องที่เราต้องทำ หนึ่งในเราจำเป็นต้องปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความยั่งยืน ซึ่งเป็นการปรับโครงสร้างการผลิตให้ใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ไม่ใช่แค่ใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ต้องเปลี่ยนผ่านไปใช้วัตถุดิบหมุนเวียนด้วย กล่าวคือ ไม่ใช่ว่าจะผลิตเชื้อเพลิงจากชีวมวลเท่านั้น แต่ต้องผลิตจากพลาสติกและวัสดุสมัยใหม่ได้ด้วย ในแง่นโยบายพลังงาน เราควรใช้ประโยชน์จากแหล่งพลังงานหมุนเวียนให้มากขึ้น เช่น จากแสงอาทิตย์ ลม น้ำ พลังความร้อนใต้พิภพ และชีวมวล โดยต้องใช้ประโยชน์จากพลังงานเหล่านี้ให้เต็มศักยภาพ หากมองระยะยาวเราก็ไม่มีทางเลือกอื่น นี่เป็นวิธีเดียวที่เราจะหลุดพ้นจากปัญหาโครงสร้างอันเกิดจากการมีวัตถุดิบจำกัดแต่ความต้องการกลับเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และยังช่วยให้เราแยกการเติบโตออกจากการใช้ทรัพยากรได้ด้วย ถึงกระนั้นเป้าหมายของนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมก็ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมา แต่มีเป้าหมายอีกข้อคือ สอง ต้องใช้โอกาสที่เกิดขึ้นนี้

เพื่อให้เกิดผลดีที่สุดต่อเศรษฐกิจ ข้อเท็จจริงที่ว่าพลังงานราคาแพงขึ้นทุกวันและวัตถุดิบในวันยิ่งขาดแคลนขึ้นได้ส่งผลให้เทคโนโลยีสีเขียว <เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม> มีศักยภาพมหาศาล ทำให้เทคโนโลยีแบบนี้กลายเป็นตลาดนวัตกรรมแห่งอนาคตอย่างแน่นอน เทคโนโลยีที่เพิ่มประสิทธิภาพและเทคโนโลยีที่ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมกำลังกลายเป็นเทคโนโลยีที่มีความสำคัญยิ่งยวด

ที่ปรึกษาด้านการจัดการคาดการณ์ว่าตลาดโลกสำหรับเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมมีมูลค่าราว 1 ล้านล้านยูโรแล้ว และพอถึงปี 2020 ก็คาดว่าจะเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวจนถึง 2 ล้านล้านยูโร ขณะนี้เยอรมนีเป็นผู้นำในการส่งออกผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งยังเป็นผู้นำตลาดโลกในเทคโนโลยีหลายประเภท ซึ่งหมายความว่าเยอรมนีมีความได้เปรียบที่จะทำกำไรจากตลาดสีเขียวในอนาคต ตราบใดที่ประเทศยังคงรักษาความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีไว้ได้ อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ที่ผ่านมาชี้แล้วว่าเรื่องนี้เป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อรัฐมีนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ทะเยอทะยาน ซึ่งขับเคลื่อนความทันสมัยด้วยการออกข้อกำหนดที่เคร่งครัดสำหรับกระบวนการการผลิตและตัวผลิตภัณฑ์เอง

นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันยิ่งขึ้นระหว่างปัจจัยทั้งสอง เพื่อให้สิ่งนี้เกิดขึ้น รัฐต้องตั้งเป้าหมายให้สูงและกำหนดกรอบการดำเนินการที่ถูกต้อง โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้นำบุกเบิกและชี้ทาง แต่ก็ต้องเป็นผู้นำด้วยถ้าจำเป็น แม้กลไกตลาดตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น แต่ก็ยังไม่เร็วพอในหลายกรณี จนถึงปัจจุบันกลไกตลาดไม่สามารถคาดการณ์ถึงความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้นได้ดีพอ ถ้าเราใส่ใจสิ่งที่วิทยาศาสตร์บอกเราเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เราก็เหลือเวลาอีกไม่กี่ปีที่จะต้องปรับเปลี่ยนทิศทางเป็นการใหญ่ ไม่มีเวลาที่จะมาถกเถียงแค่เรื่องการทำกับดักและหลักการทั่วไปซึ่งไม่เกิดผลอะไร สิ่งที่เราต้องการคือเครื่องมือทางนโยบายและวิธีการต่างๆ ที่ใช้ได้ดีในทางปฏิบัติ รวมถึงนโยบายอันชาญฉลาดที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับนวัตกรรมภายใต้กรอบคิดเรื่องความล้มเหลวของตลาดและของรัฐ รัฐบาลต้องใช้นโยบายและเครื่องมือทางเศรษฐกิจให้หลากหลายในลักษณะที่กระตุ้น

ให้เกิดนวัตกรรม และให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพเชิงเศรษฐกิจ (eco-efficient) โดยกระตุ้นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสังคม ให้ใช้พลังงานและทรัพยากรอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกัน ก็กระตุ้นการเจริญเติบโตและการจ้างงานด้วย

◆ หลักการของนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม

จุดเด่นของนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นการผสมผสานหลายมิติหลายปัจจัยเข้าด้วยกันดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือทั้งทางฝั่งอุปสงค์และฝั่งอุปทานจะต้องถูกนำมาใช้ร่วมกันอย่างชาญฉลาด บ่อยครั้งที่มีการเสนอว่านโยบายที่เน้นอุปสงค์กับที่เน้นอุปทานเป็นสิ่งตรงกันข้าม ไม่สามารถใช้ร่วมกันได้ อย่างไรก็ตามการวิจัยเรื่องนวัตกรรมก็แสดงให้เห็นว่า วิธีที่ดีที่สุดเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเปี่ยมนวัตกรรมสู่ตลาดก็คือ การวางกรอบนโยบายอุปทานที่ดีและกระตุ้นอุปสงค์โดยให้ทั้งสองปฏิสัมพันธ์กัน แต่สิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีนโยบายที่ให้ความสำคัญทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน

2. กรอบเงื่อนไขที่คาดการณ์ได้มีความสำคัญเท่ากับการตั้งเป้าหมายที่ทะเยอทะยาน บริษัทต้องรู้ล่วงหน้าว่าตนอยู่ในฐานะใด เพราะเหตุนี้จึงต้องไม่วางนโยบายตามอำเภอใจอันทำให้คาดการณ์ยาก อย่างไรก็ตาม ไม่ควรวางแผนที่จะทำให้บริษัทคิดแต่จะกินบุญเก่า ไม่ตื่นตัวที่จะรับมือกับ “ความท้าทายในอนาคต” ทั้งนี้เพราะคู่แข่งไม่มีวันหลับ โดยเฉพาะเศรษฐกิจเอเชียที่ผงาดขึ้นและเข้าสู่ตลาดโลกอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเป้าหมายระยะยาวที่ทะเยอทะยานและคาดการณ์ได้จึงเป็นส่วนสำคัญของนโยบาย เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการวางแผนได้และความมีพลวัต อีกตัวอย่างหนึ่งคือนโยบายได้ระบุและส่งเสริมวิสาหกิจที่เป็น “แนวหน้า” (top runner) ซึ่งมุ่งใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดที่มีอยู่ ดังนั้นรัฐสามารถขอหรือชี้แนะให้บริษัททำอะไรที่ทำได้ในทางปฏิบัติ แต่จะไม่ยอมให้บริษัทเฉื่อยชา

3. กลไกราคาต้อง “บ่งบอกความจริง” และไม่บั่นทอนความสามารถในการแข่งขันของผู้เล่น ราคาเป็นมาตรวัดความขาดแคลนที่สำคัญ ซึ่งไม่ควรบิดบังเราจากข้อเท็จจริงด้านสิ่งแวดล้อม การดึงดูดทุนภายนอกเข้ามาภายใน

บริษัท (internalisation of external costs) และการทำงานของกลไกตลาด เป็นแก่นสำคัญของนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม แต่การนำเอา “ต้นทุนที่แท้จริง” เข้ามาคำนวณด้วยยังเป็นเรื่องยากในทางปฏิบัติ เช่น การไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนเหล่านี้เมื่อต้องออกไปแข่งขันในตลาดโลก หรือความยากลำบากในการคำนวณต้นทุนที่จะเกิดขึ้นก็แต่ในอนาคต

4. การวิจัยต้องไม่เน้นเทคโนโลยีเฉพาะตัวใดตัวหนึ่ง ในขณะเดียวกัน ต้องวางนโยบายกระตุ้นให้เกิดความก้าวหน้าและกำหนดเส้นทางไปสู่อนาคต กล่าวคือ ในวันนี้ไม่มีใครรู้ว่าเทคโนโลยีอะไรจะกุมชัยได้ในอนาคต นี่คือเหตุผลที่นโยบายควรหลีกเลี่ยงการเน้นเทคโนโลยีใดเทคโนโลยีหนึ่งเป็นการเฉพาะ และอย่าใส่ไขทุกฟองในตะกร้าใบเดียว <ต้องกระจายความเสี่ยง> นโยบาย “บีบบังคับทางเทคโนโลยี” (technology forcing) ช่วยตั้งเป้าหมายที่ทะเยอทะยาน แต่ไม่ได้มอบยุทธศาสตร์ใดๆ ในการแสวงหาทางออกทางเทคโนโลยีเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้นเลย

ในอีกด้านหนึ่ง มีหลายเทคโนโลยีที่ไม่อาจพัฒนาได้ภายใต้กลไกตลาด แต่กลับมีศักยภาพมากในแง่การแก้ปัญหา หน่วยงานวิจัยของรัฐบาลรวมถึงนโยบายเทคโนโลยีจึงต้องให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดังกล่าวด้วย ซึ่งอาจทำได้ด้วยการทดลองเทคโนโลยีใหม่ๆ ผ่านโครงการนำร่องและโครงการจุดประกาย ซึ่งจะมีอิทธิพลเชิงสัญลักษณ์ต่อตลาดและผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. การเข้าถึงปัญหาในแนวนอน (horizontal approach) <หมายถึงนโยบายที่ครอบคลุมในวงกว้าง> ควรทำควบคู่ไปกับนโยบายเฉพาะภาคเศรษฐกิจเพื่อเสริมกัน ต้องมีการกำหนดกรอบในลักษณะที่ผลักดันทั้งเศรษฐกิจให้เดินหน้าไปสู่การมีนวัตกรรมทางสิ่งแวดล้อม เรื่องนี้ไม่ใช่แค่วางนโยบายกำกับดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมแล้วจบ แต่ต้องเป็นเรื่องของการจัดระบบการแข่งขัน การจัดเก็บภาษี และนโยบายเศรษฐกิจด้วย ทั้งยังต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีคณากรที่มีคุณสมบัติพร้อม นโยบายแนวนอนเช่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่ก็ยังมีบางด้านที่ต้องเร่งปรับปรุงโครงสร้างในแต่ละภาคเศรษฐกิจด้วย ซึ่งหมายถึงการสนับสนุนอ้อมๆ เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมที่สำคัญๆ ในลักษณะที่ทําอย่างมีเป้าหมาย มิฉะนั้นจะไม่สามารถผลักดันเศรษฐกิจให้หลุดออกจากโครงสร้าง

ตลาดเก่าๆ ที่เป็นอุปสรรคขวางอยู่ได้ หรือต้องทำให้เกิดความมั่นใจว่า ผลประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ระยะยาวที่วางไว้จะมีบทบาทในการแข่งขันระหว่างประเทศ นอกจากนี้ การก้าวกระโดดทางเทคโนโลยีไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพียงเพราะมีการจัดการกรอบเงื่อนไขอย่างระมัดระวังเท่านั้น

ต้องมีการปรับโครงสร้างสังคมอุตสาหกรรมเสียใหม่โดยเน้นการจัดการทรัพยากร และจะทำได้จำเป็นต้องมีผู้ประกอบการที่มุ่งสร้างนวัตกรรมและรัฐนักบุกเบิก ทั้งยังต้องการคนงานที่ทำงานที่มีคุณค่าและทำงานให้ “ผลลัพธ์ออกมาดี” รวมถึงผู้บริโภคที่แข่งขันซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้ทันสมัย “จากล่างสู่บน” ผ่านอุปสงค์ที่พวกเขา มี สู้ดท้าย จริงๆ แล้วเราต้องการ “ข้อตกลงใหม่” จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อรับมือกับความท้าทายของโลกที่กำลังอยู่ในภาวะเปลี่ยนแปลง และเพื่อดำเนินการด้านยุทธศาสตร์เพื่อปรับเศรษฐกิจให้ทันสมัยและดูแลสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

เวทีการเมืองและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปมาก เป็นที่ชัดเจนว่าเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงกันมากกว่าในอดีต และเยอรมนีที่มุ่งให้ประเทศตนเป็นที่ตั้งของธุรกิจที่ยั่งยืน ก็จำเป็นต้องมีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคม พร้อมด้วยผลิตภัณฑ์และบริการที่ส่งเสริมความยั่งยืน และต้องมีคนงานที่มีคุณสมบัติสูงและมีระบบฝึกอบรมที่ดี นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยกำหนดทิศให้เราเดินไปในทางนี้

7.2 นโยบายงบประมาณ: เราเป็นหนี้เยอรมนีกันเท่าไร

มิชาเอล เทาเดอร์ชเตก¹²

ปัจจุบันหนี้สาธารณะของเยอรมนีมีมูลค่ามากกว่า 1.5 พันล้านยูโร การใช้หนี้จำนวนนี้จะกินรายได้จากภาษีไปมากทีเดียวหรืออาจต้องเป็นหนี้เพิ่มเพื่อใช้หนี้เดิม โดยกล่าวหากันว่าหนี้สาธารณะเหล่านี้เพิ่มภาระให้แก่ชนรุ่นหลังที่จะต้องใช้หนี้ จึงมีการคิดมาตรการ “ยับยั้งการก่อหนี้” (debt brake) เพื่อหยุดยั้งการก่อหนี้สาธารณะเพิ่ม แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดรากฐานของสนธิสัญญาว่าด้วยเสถียรภาพและการเจริญเติบโตของยุโรปที่ว่า ในระยะยาว ถ้าตัดประเด็นวัฏจักรทางเศรษฐกิจออกไป รัฐก็ไม่ควรก่อหนี้เพิ่มอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม นโยบายการเงินที่ชาญฉลาดนอกเหนือจากการจ่ายหนี้คืนแล้ว ยังต้องสร้างนโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกที่พุ่งเป้าไปที่การฟื้นฟูและการลงทุน ไม่ใช่เป็นอุปสรรคต่อเป้าหมาย 2 ประการนี้

ในแง่การเมืองและเศรษฐกิจ เวลาพูดถึงหนี้สาธารณะมี 2 เรื่องที่ควรแยกให้ออก นั่นคือ การขาดดุลที่เป็นผลจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ และหนี้ระยะยาวที่เกิดขึ้นเพื่อนำเงินไปลงทุนในโครงการที่กระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สำหรับนักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ ทั้งสองเรื่องนั้นจำเป็น แต่จะใช้มากน้อยแค่ไหนก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่

◆ ผลักดันการเจริญเติบโตโดยใช้หนี้เป็นเครื่องมือ?

เวลาเศรษฐกิจชะลอตัว รายได้รัฐจะหดตัว ในขณะที่การใช้จ่ายของรัฐจะเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการใช้จ่ายตามสิทธิประโยชน์ของผู้ว่างงาน การขาดดุลงบประมาณที่ตามมานี้จะช่วยให้อุปสงค์มีเสถียรภาพแทนที่จะลดลง แนวทาง

¹² นี่เป็นฉบับตัดย่อของสิ่งพิมพ์เมื่อเดือนสิงหาคมปี 2007 ของ WISODirekt ที่ชื่อ “Was wir Deutschland schulden” (เราเป็นหนี้เยอรมนีกันเท่าไร) ซึ่งได้มีการปรับปรุงใหม่โดยนำวิกฤตเศรษฐกิจปี 2008 เข้ามาพิจารณาด้วย

การจัดการงบประมาณในปัจจุบันส่วนใหญ่ก็เห็นว่าเครื่องมือสร้างเสถียรภาพอัตโนมัติ (automatic stabilizer) เหล่านี้มีประโยชน์มาก ในเยอรมนีกฎหมายว่าด้วยเสถียรภาพและการเติบโตที่ออกมาในปี 1967 ก็กำหนดให้มีนโยบายงบประมาณด้านวัฏจักรเศรษฐกิจ แต่ในเหตุการณ์ทุกวันนี้กลายเป็นว่ามีการนำนโยบายเดินตามวัฏจักรมาใช้¹³ กล่าวคือเวลาเศรษฐกิจชะลอตัวนโยบายการคลังมักจะแก้ไขการขาดดุลที่เพิ่มขึ้นด้วยมาตรการรัดเข็มขัดที่เกิดจากความตื่นตระหนกซึ่งมีแต่จะทำให้ผู้คนตระกะกำลำบากมากขึ้นและยาวนานขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้าม เวลาเศรษฐกิจหวนกลับมาดีขึ้นมักไม่มีการลดการควบคุมและชำระหนี้ ผลคือหนี้ยิ่งท่วมท้น

นโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกควรจัดการการใช้จ่ายสาธารณะให้ด้านวัฏจักรเศรษฐกิจ โดยแนวคิดแล้วควรมีการเพิ่มการใช้จ่ายเมื่อเศรษฐกิจชะลอตัวแม้จะทำให้ทั้งการขาดดุลและหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้นก็ตาม ทั้งนี้เพื่อชดเชยอุปสงค์ของภาคเอกชนที่อ่อนตัวลง ส่วนการใช้จ่ายของรัฐจะเป็นไปเพื่อการบริโภคหรือการลงทุนก็ไม่สำคัญหากพิจารณาจากมุมมองการแก้ปัญหาวัฏจักร แต่แน่นอนว่าผลด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะยั่งยืนกว่าถ้าเป็นการใช้จ่ายเพื่อการลงทุน ส่วนในช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู ก็ควรลดการใช้จ่ายของรัฐเพื่ออย่าไว้ไม่ให้เศรษฐกิจร้อนแรงเกินไป และเพื่อลดการขาดดุลและหนี้สาธารณะ

ในเยอรมนีก่อนนำมาตรการหยุดก่อหนี้มาใช้ รัฐธรรมนูญระบุว่าการกู้ยืมเงินของรัฐบาลควรเป็นไปเพื่อนำเงินมาใช้ลงทุนเท่านั้น นี่แสดงถึงมุมมองที่ว่า การจัดหาเงินมาใช้จ่ายในเรื่องที่เป็นประโยชน์ในระยะยาวไม่ควรเกิดขึ้นในฝั่งงบประมาณเดียว พูดอย่างกว้างๆ คือ อะไรที่เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลังก็ไม่ควรให้ประชากรปัจจุบันเท่านั้นเป็นผู้จ่ายเงินให้ นี่เหมือนการนำตระกะที่ใช้ในระดับครัวเรือนหรือบริษัทเอกชนมาใช้กับงบประมาณรัฐ นั่นคือการก่อหนี้เพื่อนำเงินไปลงทุน อันจะให้ดอกผลในกาลข้างหน้าหรือไม่ก็เป็นการลดต้นทุน (ตัวอย่างเช่น การนำเงินไปสร้างหรือซื้อบ้านซึ่งจะสร้างรายได้จากค่าเช่าในอนาคต หรือเป็นการลดต้นทุนค่าเช่าหากอยู่เอง)

¹³ นี่เป็นคำวิจารณ์อย่างแรงของ Solow/Wyplosz (2007)

อย่างไรเสียในกรณีของรัฐ ธรรมชาติจะสลับซับซ้อนกว่า แล้วการกระทำแบบไหนกันที่จะเพิ่มรายได้หรือลดการใช้จ่ายในอนาคต? ในที่สุดแล้วทุกมาตรการที่กระตุ้นการเจริญเติบโตจะช่วยทำให้รายได้ของรัฐเพิ่มขึ้น ซึ่งนี้จะกว้างกว่าแค่แนวคิดของ “การลงทุนในสินค้าน่าลงทุน” กล่าวคือ รายจ่ายใดๆ ในปัจจุบันที่หลีกเลี่ยงการใช้จ่ายในอนาคตควรนับได้ว่าเป็นการลงทุน (ยกตัวอย่างเช่น โครงการฉีดยาเพื่อเสริมภูมิคุ้มกัน)

แล้วในกรณีไหนบ้างที่มีเหตุผลพอให้กู้ยืม? กระบวนการเจริญเติบโตทั้งหมดทั้งปวงก็ใช้สินเชื่อและหนี้มาเป็นตัวขับเคลื่อนทั้งสิ้น ถ้าไม่โดยรัฐก็โดยภาคเอกชน รายได้ปัจจุบันเพียงพอแค่จุนเจือการผลิตปัจจุบันเท่านั้น ถ้าจะให้มีการผลิตเพิ่มขึ้นก็ต้องไปกู้ยืมเงินมาเพื่อหนุนการลงทุนที่จำเป็น ผลคือทำให้เราขายผลผลิตที่เราผลิตเพิ่มขึ้นได้ โดยไม่ต้องใช้ผู้มีเงินได้กักตุนหรือเก็บออมมากเกินไป แต่ถ้าครัวเรือนหรือบริษัทเกิดมองโลกแง่ร้ายเพราะเกิดเศรษฐกิจตกต่ำเป็นอาทิ จึงไม่กู้ยืมเงิน รัฐก็ต้องยื่นมือเข้ามาอุดหนุนเพื่อให้เศรษฐกิจเติบโต ในทางตรงกันข้าม ช่วงที่มีทุกคนมองโลกอย่างสดใสอันเป็นเหตุให้เศรษฐกิจขยายตัว เช่นในสหรัฐฯ จนกระทั่งปี 2007 การปล่อยกู้ อาจบานปลายเกินกว่าการเติบโตที่เป็นไปได้ในภาคเศรษฐกิจจริง

ในสถานการณ์อย่างนี้ หน้าที่ของนโยบายการเงินคือการจำกัดการกู้ยืมให้อยู่ในระดับที่สะท้อนความเป็นจริง การกอดหนี้ที่ล้นเกินไม่ว่าจะโดยรัฐบริษัท หรือครัวเรือน จะนำไปสู่ภาวะฟองสบู่ของราคาสินทรัพย์หรืออุปสงค์ที่ทำให้เกิดเงินเฟ้อ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการเติบโตที่แท้จริงในปริมาณการผลิต แต่ทำให้ราคาสูงขึ้นในบริบทที่อุปทานไม่สามารถขยายตัวได้ทัน

◆ เป็นหนี้แค่ไหนถึงจะมากเกินไป?

ปริมาณหนี้สินหรือ “ภูเขาหนี้” ควรสูงเท่าไร? ในหลายช่วงของการเจริญเติบโตก็จบลงด้วยวิกฤตหนี้ไม่เว้นแม้แต่กรณีเกิดกับเศรษฐกิจโลกเมื่อเร็วๆ นี้ ทั้งนี้ไม่ใช่รัฐที่เป็นตัวปัญหา แต่เป็นตลาดการเงินที่ขยายตัวมากเกินไป มันไม่ได้ชัดเจนเสมอไปว่าราคาสินทรัพย์ที่สูงขึ้นถ่วงหน้า เช่น ราคาอสังหาริมทรัพย์ หุ้น ฯลฯ มีสาเหตุมาจากการคาดการณ์ผลตอบแทนที่เป็นไปได้ในความจริงหรือเป็นเพราะความคึกคะนองที่จะแก๊งกำไร ที่สุดแล้วภาค

เศรษฐกิจจริงจะเป็นตัวกำหนดว่าระบบมีขีดความสามารถในการผลิตจริงแค่ไหนผ่านการเพิ่มขึ้นของผลผลิตและปัจจัยการผลิตที่ไม่ถูกใช้ เงินเฟ้อและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศเป็นอีกตัวชี้วัดหนึ่งที่สำคัญในเรื่องนี้ ใครๆ ก็พูดอย่างผู้รู้ได้หลังเหตุการณ์ผ่านไป (อย่างที่เกิดขึ้นหลังวิกฤตในเอเชียปี 1997 ฟองสบู่ดอตคอมปี 2000 และวิกฤตการเงินในฤดูใบไม้ร่วงปี 2008) แต่ใครเล่าจะอยากรั้งเศรษฐกิจที่กำลังเฟื่องฟู สร้างงานสร้างรายได้เพียงเพราะระดับราคาเพิ่มขึ้นเล็กน้อยและดุลการชำระเงินติดลบ?

ไม่ว่าการกั๊กมสุขุทจะเป็นเท่าไร และไม่ว่าจะเป็นไปเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจหรือการลงทุนสาธารณะ หลายคนยังกังวลอยู่ดีว่าปริมาณหนี้สะสมจะมากเกินไปไหม หนี้ปริมาณมากจะจำกัดพื้นที่และความคล่องตัวของรัฐ เพราะรัฐต้องเจียดเงินรายได้ไม่น้อยมาชำระหนี้ซึ่งจะยิ่งสาหัสเมื่ออัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้การกั๊กหนี้สาธารณะยังถือเป็นการกระจายทรัพยากรโดยเอื้อประโยชน์แก่เจ้าของทุนที่ได้ปล่อยเงินกู้ให้รัฐ และรายได้จากดอกเบี้ยก็มาจากภาษีที่ส่วนใหญ่เก็บจากคนที่มีรายได้เป็นค่าจ้าง และท้ายสุด การกั๊กหนี้นั้นเป็นการสร้างภาระให้แก่ลูกหลานและคนรุ่นต่อๆ ไป หนี้นับเป็นข้อโต้แย้งที่อ้างกันบ่อยที่สุด

◆ **หากต้องเลือกระหว่างอนาคตที่ยากจนกับปัจจุบันที่ร่ำรวยล่ะ?**

แต่การเป็นหนี้สร้างความเสียหายแก่คนรุ่นหลังจริงหรือ? แม้จะมีการตอบว่า “ใช่” อยู่บ่อยครั้ง แต่ข้อกล่าวหานี้ก็เหมารวมเกินไป คนรุ่นหลังจะรับมรดกคือการเป็นเจ้าหนี้ด้วยไม่ใช่รับแต่เฉพาะหนี้ หนี้สาธารณะไม่มีผลต่อการแบ่งภาระระหว่างคนรุ่นต่างๆ แต่เป็นการกระจายภาระกันเองในหมู่คนรุ่นหลังเสียมากกว่า และนอกจากจะมีผู้เสียภาษีที่ต้องรับผิดชอบการชำระหนี้แล้วก็ยังมีเจ้าหนี้ด้วย ซึ่งก็คือผู้ที่ให้รัฐกู้เงินนั่นเอง <โดยสถานะการเป็นเจ้าหนี้ก็ตกทอดสู่คนรุ่นหลังเหมือนกัน>

ภาระการใช้คืนหนี้ของรัฐกับผู้เสียภาษีอันเกิดจากหนี้ระดับหนึ่งๆ ในระยะยาวนั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ยกับการเจริญเติบโตที่เป็นตัวเงิน (nominal growth) ถ้าเศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ย สัดส่วนของหนี้สาธารณะเมื่อเทียบกับจีดีพีก็จะลดลง

โดยเกิดภาวะฟ่อนคลายอย่างนี้ในช่วงระหว่างปี 1950-1975 ที่มีการเติบโตอย่างยาวนาน แต่หลังจากนั้นภาวะอย่างนี้ก็ไม่ค่อยเกิดขึ้นแล้ว อย่างไรก็ตามภาวะเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่านโยบายอัตราดอกเบี้ยสูงจะเอื้อประโยชน์แก่เจ้าของทุนมากกว่ากลุ่มอื่น โดยอัตราดอกเบี้ยที่สูงจะเพิ่มหรือรักษามูลค่าของหนี้ไว้เมื่อเทียบกับสิ่งอื่น

ถ้าคนรุ่นปัจจุบันต้องการทำอะไรเพื่อความรุ่งเรืองของคนรุ่นหลัง ก็ไม่ควรสะสมสินทรัพย์ทางการเงินที่คนรุ่นหลังต้องสร้างผลตอบแทนที่แท้จริงขึ้นเพื่อนำมาใช้หนี้แก่ผู้สืบทอดสิทธิการเป็นเจ้าของนี้ สิ่งที่คนรุ่นนี้ควรทำคือคิดหามาตรการที่จะช่วยเพิ่มผลิตภาพของคนรุ่นต่อไปมากกว่า ซึ่งหมายรวมถึงการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและระบบการศึกษา รวมถึงการวิจัยและพัฒนา และถ้าทำให้คนยุคปัจจุบันลดการบริโภคได้ การออมที่เกิดขึ้นก็ควรอยู่ในรูปของการรักษาทรัพยากรไว้ เช่น การลงทุนเพื่อป้องกันอุทกภัย ทั้งนี้เพราะต้นทุนทรัพยากรที่สูงขึ้นจะบั่นทอนผลิตภาพของคนรุ่นหลังลง สถานการณ์จะยิ่งแย่ในบริบทปัจจุบันที่มีการกระจายรายได้เหลื่อมล้ำกัน ถ้าครัวเรือนที่รวยออมมากขึ้น แต่ไม่นำไปลงทุนในภาคเศรษฐกิจจริง ก็จะทำให้กองทุนสำรองที่อันตรายและไร้ซึ่งความยั่งยืน

ในฐานะประเทศหนึ่ง เยอรมนีไม่อาจส่งต่อความรุ่งเรืองไปสู่ประชาชนรุ่นหลังที่อยู่ในเศรษฐกิจเดียวกันได้ถ้ายังสะสมสินทรัพย์แสดงฐานะเจ้าหนี้ เช่นเดียวกับที่การสะสมหนี้ไม่ได้ส่งต่อความยากจนสู่คนรุ่นหลัง เรื่องที่ว่าจะเกิดขึ้นได้หากู้หนี้มาจากต่างประเทศหรือปล่อยกู้แก่ต่างประเทศ การเป็นหนี้ต่างประเทศอาจบีบให้ในอนาคตเราต้องส่งออกมากกว่านำเข้าเพื่อจะได้นำเงินไปใช้หนี้ ส่วนการเป็นเจ้าหนี้ต่างประเทศอย่างที่เยอรมนีได้ทำในปีหลังๆ นี้ อาจทำให้เผชิญภาวะหนี้สูญหรือสินทรัพย์มีค่าต่ำลงอย่างมากถ้าเกิดวิกฤตในตลาดการเงิน เหมือนอย่างที่นักลงทุนหลายคนประสบในช่วงวิกฤตปี 2008 แต่ในเยอรมนี มูลค่าส่งออกเกินดุลไม่ได้ถูกมองว่าเป็นภาระ แต่เป็นเป้าหมายรวมถึงเป็นนโยบายเศรษฐกิจด้วย

◆ มัธยัสถ์ในภาครัฐ แต่คึกคักเร่งร่าในภาคเอกชน?

ทั้งหมดทั้งมวลแล้ว ในที่สุดไม่ว่าหนี่นั้นเป็นของรัฐบาล บริษัท หรือ คริวเรือนก็ไม่แตกต่างกัน แม้ว่าหนี้สาธารณะเท่านั้นที่นับเป็นภาระ (เป็นโทษ) ในเยอรมนี แต่การสะสมหนี้ในภาคเอกชนโดยเฉพาะที่ก่อโดยบริษัทถือว่าเป็นเรื่องดีมีประโยชน์ ดังนั้นคนรุ่นหลังจึงรับมรดกไม่เพียงแต่หนี้สาธารณะ ความเสี่ยงต่ำมูลค่า 1.5 ล้านล้านยูโรเท่านั้น แต่ยังมีหนี้บริษัทที่ไม่ค่อยมั่นคงอีก 2.5 ล้านล้านยูโรด้วย

การที่มองกันมานานว่าหนี้เอกชนสร้างปัญหาน้อยนั้น ทำให้เกิดการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัทเอกชนหลายระลอก ไม่ว่าจะเป็นไปรษณีย์ โทรคมนาคม การรถไฟ และทางด่วน การกู้ยืมของบริษัทเหล่านี้ไม่ใช่หนี้สาธารณะที่น่ากลัวอีกแล้ว แต่เป็นการลงทุนโดยภาคเอกชนที่น่าชื่นชม การกระจายผลประโยชน์ในเรื่องนี้ก็จะเกิดขึ้นในหมู่คนรุ่นต่อไปเช่นเดียวกัน แต่หนี่อย่างนี้คนที่ต้องรับภาระใช้หนี้ไม่ใช่ประชาชนผู้เสียภาษี แต่เป็นผู้บริโภคและกลุ่มลูกจ้างที่ถูกกดดันให้ช่วยวิสาหกิจทำกำไรผ่านการตรึงราคา (เช่น ค่าเช่า) และค่าจ้าง แต่กระทั้งในภาคเอกชนเอง ความมั่งคั่งที่แท้จริงก็ต้องมาจากการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพที่แท้จริงอยู่ดี <ไม่ใช่แค่ผลิตภาพที่เป็นตัวเลขบนกระดาษ>

ดังนั้นสิ่งที่เราเป็นหนี้เยอรมนีคือความกล้าที่จะก่อหนี้ซึ่งจำเป็นต่อการเจริญเติบโตที่ยั่งยืนในระยะยาว จะทำอย่างนี้ได้จำเป็นต้องมีการลงทุนในสินทรัพย์ที่จับต้องได้ ระบบสาธารณสุข การศึกษา การวิจัย และทุนมนุษย์ การสะสมความเป็นเจ้านี่ของต่างประเทศด้วยการส่งออกเกินดุลหรือปล่อยให้เป็นภาระคนรุ่นหลังจะคุ้มค่าแค่ไหนนั้น ขึ้นอยู่กับว่าคนรุ่นหลังทั้งในและต่างประเทศจะได้ผลประโยชน์จากการลงทุนในวันนี้เพียงใด นอกจากการกระจาย “ที่ไม่ใช่เพื่อสังคม” ซึ่งเป็นประโยชน์แก่นักลงทุนแล้ว ผลตอบแทนของคนรุ่นหลังก็ไม่อาจสูงไปกว่าอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจชาติได้

7.3 ความเสี่ยงและโอกาสในการ แปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ช็อมอน เวย์ท์

การแปรรูปทรัพย์สินสาธารณะให้เป็นของเอกชนนั้นเป็นนโยบายเศรษฐกิจที่มีการถกเถียงกันมาก ส่วนใหญ่พูดกันในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเศรษฐกิจของภาคเอกชน ในเยอรมนีมีการถกเถียงกันอย่างเผ็ดร้อนว่าด้วยการแปรรูปการรถไฟเยอรมัน (Deutsche Bahn) และไม่ใช่ถกเถียงกันแค่ประเด็นเรื่องการตัดสินใจทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงแนวคิดรากฐานเรื่องสวัสดิการสาธารณะที่เรียกกันว่า “บริการที่เป็นประโยชน์ทั่วไป” และบทบาทหน้าที่ของรัฐด้วย เรื่องแปรรูปการรถไฟนี้มีความเห็นหลากหลายแม้กระทั่งในพรรค SPD เอง นี่แสดงให้เห็นว่าคำตอบเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจเอกชนกับรัฐนั้นไม่ใช่ว่าจะลงเอยง่ายๆ ในหมู่ผู้ที่สนับสนุนสังคมประชาธิปไตยเอง แต่ต้องพิจารณาเรื่องนี้อย่างถี่ถ้วน

มีการนำเสนอการแปรรูปรัฐวิสาหกิจทั่วโลกอย่างละเอียดโดยงานศึกษาที่นำโดยนักวิชาการและนักการเมือง นายแอนสท์ อูลริช ฟอน ไวซ์เซกเคอร์ (Ernst Ulrich von Weizsäcker) แห่งคลับออฟโรม (Club of Rome)¹⁴ โดยงานศึกษาที่อยู่ในหนังสือชื่อ *Limits of Privatization* (ข้อจำกัดของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ) ข้อสังเกตจากนี้อิงจากรายงานวิจัยชิ้นนี้เป็นหลัก

รายงานวิจัยของคลับออฟโรมโต้แย้งท่าทีสุดขั้วของพวกที่ยึดในอุดมการณ์แปรรูปรัฐวิสาหกิจแบบไม่คิดวิพากษ์ กับอีกพวกที่ไว้วางใจรัฐอย่างไม่มีข้อวิจารณ์ซึ่งอยากให้รัฐถือความเป็นเจ้าของมากที่สุดเท่าที่จะ

¹⁴ คลับออฟโรมเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ประกอบด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการที่สนใจทำงานในประเด็นทางสังคมและเศรษฐกิจ องค์กรนี้มีชื่อเสียงขึ้นมาในปี 1972 เมื่อครั้งที่ได้จัดพิมพ์งานวิจัยชื่อ *ข้อจำกัดในการเจริญเติบโต* ในงานชิ้นนี้มีประเด็นหลักๆ ที่กล่าวถึงคือ การเติบโตของประชากร มลภาวะที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม และการใช้วัตถุดิบสำรองกันอย่างมือเติบจนแทบไม่เหลือ นี่เป็นรายงานที่ทรงอิทธิพลมากต่อขบวนการต่อสู้เพื่อสิ่งแวดล้อม

มากได้ มีแนวทางที่เป็นสายกลางอยู่เหมือนกัน เช่น พวกที่ต้องการอิงผู้เล่นเอกชนเป็นหลัก พวกที่ต้องการให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับเอกชน และพวกที่ต้องการให้รัฐเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ โดยต้องดูว่าแบบไหนจำเป็นกับภาคเศรษฐกิจใด แต่ทุกตัวเลือกนี้มีข้อจำกัดทั้งสิ้น ดังนั้นการแปรรูปรัฐวิสาหกิจจึงมีหลายรูปแบบและสัดส่วนระหว่างผู้เล่นเองก็มีได้หลายแบบเช่นกัน ตัวอย่างเช่น

- รัฐวิสาหกิจแข่งขันกับบริษัทเอกชนโดยที่รัฐยังเป็นเจ้าของอยู่ เช่น การรถไฟเยอรมันที่ก่อนปี 1994 เป็นบริษัทจำกัดมหาชน แต่เจ้าของคือรัฐบาลกลาง จนกระทั่งเข้าสู่การแปรรูปเป็นบริษัทเอกชนในบางส่วน และต้องแข่งขันกับบริษัทอื่นมากขึ้นเรื่อยๆ
- การให้ผู้ประกอบการภายนอกมารับไปทำ โดยรัฐมอบภารกิจบางอย่างให้ผู้จัดหาภาคเอกชนทำ แล้วรัฐซื้อจากเขาอีกทีหนึ่ง โรงพิมพ์กลางรัฐบาลเยอรมนีเป็นตัวอย่างหนึ่งของระบบนี้ แต่ด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคง รัฐก็ได้ซื้อบริษัทกลับคืนมาหลังจากใช้ระบบนี้ได้ไม่กี่ปี
- ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับเอกชน (public-private partnership - PPP) นี้เป็นทางเลือกอย่างหนึ่ง โดยรัฐกับบริษัทเอกชนทำงานร่วมกัน
- แปรรูปรัฐวิสาหกิจเต็มรูปแบบ โดยการขายสินทรัพย์ของรัฐทั้งหมดให้เอกชน ซึ่งทำให้รัฐส่งอิทธิพลต่อพัฒนาการของตลาดผ่านกฎระเบียบและการกำกับดูแลเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างการอภิบาลโดยรัฐกับเสรีภาพทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงกับนวัตกรรมนั้น จะต้องมีการประเมินใหม่อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเปลี่ยนแปลงตลอด การแปรรูปรัฐวิสาหกิจและการเปิดเสรีของภาคโทรคมนาคมถูกยกเป็นตัวอย่างที่ทำแล้วได้ประโยชน์ ผลที่เกิดขึ้นคือราคาลดลงอย่างมากหลังการแปรรูป นวัตกรรมในภาคนี้ก็มีมากขึ้น และการแปรรูปก็ช่วยให้รัฐมีเงินมากขึ้น ซึ่งสถานการณ์นี้เกิดขึ้นก็เพราะในตลาดมีบริษัทหลายรายที่เสนอบริการแก่ลูกค้าได้ภายใต้เครือข่ายโทรศัพท์เดียวกัน และสถานการณ์นี้เพิ่งเกิดขึ้นได้ในทางเทคนิค

ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 นี้เอง ก่อนหน้าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไม่ได้นำมาซึ่งการแข่งขันมากขึ้น แต่แค่เปลี่ยนจากผูกขาดโดยรัฐเป็นผูกขาดโดยเอกชน

มีการเปลี่ยนแปลงไปมาระหว่างสภาวะที่รัฐมีบทบาทสูงกับที่เอกชนมีบทบาทสูงอยู่เสมอ ในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 รัฐรับภาระความรับผิดชอบต่างๆ มากขึ้น และอัตราส่วนการใช้จ่ายภาครัฐก็สูงขึ้นในแทบทุกประเทศ ภาคเศรษฐกิจต่างๆ ตั้งแต่โทรคมนาคมไปจนถึงการผลิตไฟฟ้ากับพลังงาน และบางอุตสาหกรรม เช่น การผลิตเหล็กกล้าและรถยนต์ก็ล้วนเคยเป็นของรัฐ แต่มาในปัจจุบันก็ได้รับการแปรรูปเป็นบริษัทเอกชนทั้งแบบสมบูรณ์และแปรรูปเพียงบางส่วน ในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา แนวโน้มเป็นไปในทางที่เศรษฐกิจภาคเอกชนเป็นเสาหลักมากยิ่งขึ้น

แล้วอะไรเล่าเป็นที่มาของแนวโน้มนี้? ในระดับนานาชาติ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญมากภายใต้กรอบข้อตกลงที่เรียกว่า “ฉันทามติวอชิงตัน” แนวนโยบายเศรษฐกิจของข้อตกลงนี้เรียกร้องให้รัฐลดบทบาทลง และนำไปสู่คลื่นแห่งการผ่อนคลายการกำกับดูแลและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจทั่วโลก นักเศรษฐศาสตร์เจ้าของรางวัลโนเบลและอดีตหัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลก โจเซฟ สติกลิตซ์ (Stiglitz 2002: 78-81) ให้ความเห็นว่า ถ้าในทศวรรษ 1980 และ 1990 จะมีใครสักคนสอนนกแก้วพูดคำว่า “แปรรูปรัฐวิสาหกิจ” แล้วละก็คำแนะนำของธนาคารโลกกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศก็คงจะพอเสียยิ่งกว่าพอ ในมุมมองของสติกลิตซ์ ปัญหาของฉันทามติวอชิงตันคือ การมองว่าการแปรรูปนั้นเป็นจุดหมายในตัวเอง แต่ไม่ได้ศึกษาในรายละเอียดว่าภาคเศรษฐกิจใดที่เหมาะสมกับการแปรรูป ควรทำภายใต้สถานการณ์ใด และต้องมีผู้ใดเกี่ยวข้องบ้างเพื่อให้การแปรรูปยังผลไปสู่การเติบโตที่ยั่งยืน และมีการกระจายสินค้าและบริการที่เป็นธรรม ผลของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจขึ้นอยู่กับว่าทำในภาคเศรษฐกิจใดและสภาวะขณะที่ทำเป็นอย่างไร การแปรรูปจึงอาจสำเร็จในประเทศหนึ่งแต่ล้มเหลวในอีกประเทศหนึ่งได้แม้จะเป็นภาคเศรษฐกิจเดียวกัน

ปัจจัยต่อไปนี้อาจเป็นพิเศษต่อผลลัพธ์ของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

- สถานการณ์ในประเทศเอื้ออำนวยต่อการแข่งขันหรือไม่?

มีฉะนั้นจะกลับกลายเป็นว่าเกิดการผูกขาดโดยเอกชนมา แทนที่การผูกขาดโดยรัฐ สภาวะการแข่งขันหลังแปรรูปจะ เกิดขึ้นบ้างแต่ไม่มากในอุตสาหกรรมเครือข่าย ยกตัวอย่างเช่น การแข่งขันในระบบรางเส้นทางหนึ่งจะเกิดได้อย่างจำกัดมาก เพราะการสร้างทางรถไฟอีกสายหนึ่งคู่ขนานกับสายเดิมไม่สร้าง ผลกำไร ทั้งรถขบวนหนึ่งก็ไม่สามารถแข่งอีกขบวนหนึ่งได้บน รางเดียวกัน อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายก็เช่น พวกที่ผลิตน้ำประปา ก๊าซ และไฟฟ้า ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับ ค่าตอบแทนตามผลงาน (performance-based) และถ้าจะแปรรูป รัฐวิสาหกิจ ก็ต้องมีการกำกับดูแลบริษัทเหล่านี้ในลักษณะที่ไม่ให้ พวกเขาใช้อำนาจตลาดในทางที่ไม่ควร

- จะเกิดอันตรายขึ้นใหม่ถ้าผู้บริโภคบางกลุ่มเข้าไม่ถึงสินค้าและ บริการที่สำคัญ? ตัวอย่างเช่น คนบางกลุ่มในพื้นที่ห่างไกลอาจ เข้าไม่ถึงบริการทางไปรษณีย์ หรือคนจนอาจไม่สามารถเข้าถึง โครงข่ายระบบกระแสไฟฟ้าได้
- รัฐมีข้อพิจารณาด้านความมั่นคงอะไรเป็นพิเศษหรือไม่? รัฐ ติงสำนักพิมพ์รัฐบาลกลางของเยอรมนีกลับมาถือครองอย่าง เดิมหลังจากแปรรูปเบ็ดเสร็จไปแล้ว เพราะเหตุว่าเอกสารที่ ดีพิมพ์และข้อมูลที่อยู่มีเนื้อหาอ่อนไหวเกินไป <จำเป็นต้อง มีการปกปิด>

ผลลัพธ์ของทั้งการแปรรูปรัฐวิสาหกิจและการเข้าถือครองบริษัท โดยรัฐมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ขึ้นอยู่กับว่าทำในภาคเศรษฐกิจใดและนโยบายที่ ออกแบบมาเป็นอย่างไร ในรายงานชื่อ *ข้อจำกัดของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ* ได้มีการศึกษาและประเมินกรณีศึกษาเรื่องการแปรรูปในเยอรมนีและประเทศ อื่น ผลคือมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันมาก ต่อไปนี้จะนำเสนอผลดีที่ ได้รับการยอมรับรวมถึงความเสี่ยงจากการแปรรูป โดยอิงข้อวิเคราะห์ของ คลับออฟโรม

ข้อแรกคือ ถ้าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจนำไปสู่การแข่งขันกันในภาค เศรษฐกิจที่มีการแปรรูป ก็จะทำให้เหล่าบริษัทต่างๆ มีเท่าที่เอาใจผู้บริโภค

มากขึ้น บริษัทเอกชนที่ต้องแข่งขันกับบริษัทอื่นจะต้องทำให้ลูกค้าพอใจ พวกเขาต้องสร้างนวัตกรรมและมีประสิทธิภาพถึงจะดำรงอยู่ในตลาดได้ ตัวอย่างที่สนับสนุนแนวคิดนี้คือภาคโทรคมนาคมที่หลังจากแปรรูปแล้ว บริษัทต่างๆ ก็แข่งขันกันและเกิดนวัตกรรมมากขึ้น ทั้งยังเป็นการขยายตลาดอีกด้วย ซึ่งจะไม่เกิดขึ้นแน่นอนถ้ารัฐยังผูกขาดอยู่ กล่าวคือรัฐวิสาหกิจที่ไม่อยู่ในบรรยากาศแห่งการแข่งขันมักจะดำเนินการในลักษณะที่ใช้ต้นทุนสูงและไม่ค่อยเปิดกว้างต่อนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม การลดต้นทุนและการให้บริการที่คุณภาพดีกว่าก็ไม่ได้เกิดขึ้นเสมอไป บริษัทเอกชนมักไม่สนใจลูกค้าที่บริษัทไม่สามารถทำกำไรจากเขาได้ นั่นคือมีการ “เลือกที่รักมักที่ชัง” ตัวอย่างของกรณีนี้คือ คนในพื้นที่ห่างไกลมักเข้าไม่ถึงบริการด้านไปรษณีย์ เพราะการส่งไปรษณีย์นั้นไม่คุ้มต้นทุน

การแปรรูปจะมีเหตุผลสนับสนุนถ้ารัฐขาดแคลนทรัพยากรสำหรับการลงทุนและนักลงทุนภาคเอกชน (จากต่างประเทศ) อยากจะนำทุนของตนมาลงทุนกรณีอย่างนี้มักจะเกิดขึ้นในประเทศยากจนที่รัฐเปิดโอกาสให้นักลงทุนมาเป็นผู้ให้บริการทั่วไปที่คนส่วนใหญ่บริโภค เช่น น้ำประปา อย่างไรก็ตามเสียการให้บริการมักได้รับการปรับปรุงสำหรับคนที่มีความสามารถจะจ่ายเท่านั้น ซึ่งนี่เป็นการเร่งให้เกิดความเหลื่อมล้ำเข้าไปใหญ่

ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งเวลาที่มีการแปรรูปคือ กฎเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมการลงทุนนั้นอ่อนแอ กล่าวคือพอมีแรงกดดันจากสถานการณ์ต่างๆ รัฐที่ไม่มีประสบการณ์ในการแปรรูปมาก่อน มีโอกาสเจอเงื่อนไขการขายที่เป็นผลเสียแก่รัฐเอง เช่นในกรณีดีตประเทศคอมมิวนิสต์ เมื่อเผชิญความกดดันจากบริษัทระหว่างประเทศที่มีประสบการณ์ในการแปรรูปมาก่อน ประเทศเหล่านี้ก็ถูกหว่านล้อมให้กำหนดเงื่อนไขด้านราคาและคุณภาพที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ตัวอย่างเช่น ในประเทศแถบยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกที่เป็นรัฐเปลี่ยนผ่าน บริษัทพลังงานของรัฐมักถูกขายให้เอกชนในราคาที่ต่ำกว่ามูลค่าแท้จริงอย่างมาก

เราได้พูดถึงปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นเวลาแปรรูปแล้วไม่มีการแข่งขันเพียงพอ ทำให้เกิดการผูกขาดโดยบริษัทเอกชน กรณีนี้เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย เช่น การจัดหา น้ำประปาและโครงข่าย

ไฟฟ้า ซึ่งเป็นธุรกิจที่ผู้บริโภคไม่มีตัวเลือกอื่น ผลคือไม่เกิดทั้งนวัตกรรมและผลดีด้านราคาต่อผู้บริโภค การผูกขาดโดยบริษัทเอกชนมักมีข้อเสียยิ่งกว่าการผูกขาดโดยรัฐเสียอีก

อันตรายอีกอย่างหนึ่งของการแปรรูปคือผู้รับความเสี่ยงและต้นทุนภายนอก (external costs) อยู่ผิดที่ผิดทาง กล่าวคือ หลังจากขายบริษัทให้นักลงทุนเอกชนแล้ว ความเสี่ยงด้านรายได้อาจถูกผลักไปสู่อำนาจรัฐได้ กรณีอย่างนี้จะเกิดขึ้นเมื่อต้นทุนการดำเนินการที่เป็นต้นทุนภายนอก เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ถูกผลักให้เป็นภาระของภาครัฐ ในขณะที่กำไรยังอยู่ในกำมือของเอกชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือต้นทุนการดำเนินงานของอุตสาหกรรมพลังงานปรมาณู

อีกปัญหาหนึ่งที่น่าจะเกิดขึ้นเมื่อนักลงทุนเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้องคือ เขามักจะเลยไม่สนใจผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะยาวและไม่คำนึงถึงแนวคิดด้านความมีคุณภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งในบางกรณีอาจนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของโครงสร้างพื้นฐานที่แต่ก่อนได้รับการบำรุงรักษาโดยเงินจากแหล่งสาธารณะ ตัวอย่างที่คุ้นกันคือกรณีระบบรางของอังกฤษ หลังจากการแปรรูปเป็นบริษัทเอกชนแล้ว นักลงทุนได้ปล่อยปละละเลยการบำรุงรักษาระบบรางจนทำให้เกิดอุบัติเหตุร้ายแรงหลายครั้ง ในที่สุดก็ต้องโอนกลับมาเป็นของรัฐ

บ่อยครั้งที่มีการแปรรูปเพราะเหตุผลด้านการคลัง กล่าวคือ ต้องการนำรายได้ไปช่วยเติมเต็มในกรณีที่เงินจากงบประมาณมีไม่พอ ซึ่งอาจเกิดผลดีต่อนโยบายด้านอื่นได้ ตัวอย่างเช่น เมืองเดรสเดินในเยอรมนีได้ขายอาคารที่อยู่อาศัยที่ตนเป็นเจ้าของอยู่ถึง 100,000 หน่วย อันส่งผลให้เป็นเมืองขนาดใหญ่เมืองเดียวในเยอรมนีที่ปลอดหนี้ เงินจำนวน 80 ล้านยูโรต่อปีที่แต่ก่อนต้องนำมาชำระดอกเบี้ยซึ่งประหยัดไปได้นี้ หลังจากหักส่วนต่างระหว่างค่าเช่ากับค่าบำรุงรักษาแล้ว สามารถนำไปลงทุนในส่วนอื่นได้ เช่น การศึกษา

คลับออฟโรมได้ทำรายการเพื่อตรวจสอบการแปรรูปรัฐวิสาหกิจขึ้นมา โดยต้องมีการถกเถียงกันในวงสาธารณะเกี่ยวกับเหตุผลที่จะแปรรูปเป็นอย่างไรแรก เพื่อให้แน่ใจว่าการแปรรูปที่จะทำนั้นไม่ใช่จุดหมายในตัวเอง <แต่เป็นเครื่องมือเพื่อไปให้ถึงจุดหมายปลายทางอื่น>

- ควรมีการวางกรอบกฎระเบียบที่รัดกุมโดยกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนสำหรับนักลงทุนที่สนใจ
- การแปรรูปไม่ควรทำเพื่อเหตุผลด้านอุดมการณ์ในกรณีที่รัฐสามารถจัดหาบริการนี้ได้ดีอยู่แล้ว
- ควรมีระบบควบคุมอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยจัดตั้งให้มีหน่วยงานคอยควบคุมดูแล
- แม้รัฐจะไม่ใช่เจ้าของแล้ว แต่รัฐควรต้องมีอิทธิพลต่อตลาดโดยอาศัยเครื่องมือคือการทำกับดักดูแล
- สินค้าและบริการสาธารณะที่กระทบผลประโยชน์ส่วนรวมควรต้องมีการคุ้มครองผู้บริโภคและสังคมเป็นการเฉพาะ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจในภาคนี้ต้องทำอย่างระมัดระวัง
- ควรมีกฎบัตรทางสังคมคุ้มครองกลุ่มคนที่ตกเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ ตัวอย่างคือนครเตรสเดินที่ขายอาคารให้แก่เอกชน แต่ก็ได้มีการวางข้อกำหนดปกป้องสิทธิของผู้เช่าให้ด้วยหลังอาคารตกเป็นของเอกชน
- การแปรรูปรัฐวิสาหกิจควรทำอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม
- ควรต้องมีการศึกษาก่อนว่า แนวทางที่สามซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างการให้เป็นของรัฐกับของเอกชนทั้งหมดนั้นจะเป็นไปได้ไหมในรูปความเป็นหุ้นส่วนหรือการร่วมมือกันระหว่างรัฐกับเอกชน

7.4 งานที่มีคุณค่าและการกำหนดร่วมกัน: นโยบายว่าด้วยงานที่มีคุณค่า

วูล์ฟกัง ชไรเดอร์

ทุกสังคมมีความเข้าใจเรื่องการทำงานต่างกันไปตามแนวทางของตัวเอง นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นที่หลากหลายเกี่ยวกับงาน ซึ่งรวมถึงคำถามว่างานที่มีคุณค่าคืออะไร เช่น ปัจจุบันมีการจัดระบบการทำงานอย่างไร? ในอนาคตการทำงานจะมีลักษณะอย่างไร? งานมีความสำคัญต่อชีวิตของเราและความประสานกลมเกลียวทางสังคมอย่างไร? สภาวะที่มีการแบ่งขั้วในสังคมระหว่างคนที่อยู่ในงานที่ไม่มั่นคง (precarious)¹⁵ ที่มีค่าจ้างต่ำและสภาพการทำงานที่กดดัน กับคนที่ได้ค่าตอบแทนดีและมีสภาพแวดล้อมการทำงานดีนั้น เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราวหรือเปล่า? หรือเรากำลังมุ่งสู่การพัฒนาที่บกพร่อง? สิ่งเหล่านี้เป็นความกังวลที่บีบคั้นขึ้นเรื่อยๆ และถ้าไม่พยายามตอบคำถามเหล่านี้ เราก็จะไม่สามารถวางแผนสำหรับอนาคตของทั้งบุคคลและสังคมได้ หลายคนเชื่อใน “จุดจบของการทำงาน” (end of work) โดยบอกว่าสังคมสมัยใหม่ไม่สามารถผลิตงานให้ทุกคนได้และยากที่จะมีการจ้างงานเต็มอัตรา แต่แนวคิดนี้ก็จิตใจงไปมากแล้ว และตีตกไปได้หากดูกรณีของประเทศสแกนดิเนเวียที่มีทั้งอัตราจ้างงานและมาตรฐานทางสังคมที่สูงควบคู่กันไป เช่นเดียวกับกับในเยอรมนีที่หลังจากประสบภาวะเศรษฐกิจชะงักงันหลายปี ก็สามารถลดอัตราว่างงานได้ อย่างไรก็ตามในขณะที่เดียวกันก็มีความกังวลที่แพร่สะพัดว่าเรากำลังกลายเป็น “สังคมที่มีการจ้างงานแบบยืดหยุ่นและคนทำงานกันหนัก” (flexibilised hyper working society) แม้ว่าปัจจุบันผลิตภาพโดยรวมดีขึ้นกว่าแต่ก่อนจนใช้แรงงานน้อยลงในการสร้างจีดีพีที่สูงกว่าเมื่อ 40 ปีก่อนมาก แต่นี้เป็นเพียงแง่มุมหนึ่งจากการถกเถียงกันเรื่องการเปลี่ยนผ่านอย่างกว้างขวางในโลกของการทำงาน

¹⁵ “precarious” มาจากคำละตินคือ “precarius” หมายถึง “การได้มาด้วยการขอร้องหรือสวดอ้อนวอน” (สิ่งที่ได้มานั้นจึงขึ้นอยู่กับเจตจำนงของผู้อื่น) หรือก็คือสภาวะที่มีความ “ไม่มั่นคง” <ในชีวิตและการทำงาน>

◆ ความเปลี่ยนแปลงในการจัดระบบการทำงาน

แม้วิธีการจัดระเบียบการทำงานที่สร้างรายได้จะมีการถกเถียงกันในสังคมวงกว้างเป็นครั้งคราวและในบางสถานการณ์เท่านั้น แต่เรื่องนี้ก็สำคัญ เพราะส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของลูกจ้าง ในอดีต การทำงานในภาคอุตสาหกรรมจะเกี่ยวข้องกับงานบนสายพานการผลิตหรือถูกกำหนดโดยเครื่องจักร แม้ระบบการทำงานแบบเทย์เลอร์ (Taylorist work organization) ที่เน้นการผลิตโดยเครื่องจักร ใช้ระบบควบคุม และมีการกำหนดมาตรฐาน (พูดอีกอย่างหนึ่งคือเป็นการวางแผนการทำงานที่อิงกับ “วิทยาศาสตร์”) จะไม่ได้มีผลกระทบกับทุกคน แต่ก็มียุทธศิลป์ต่อทิศทางของสังคมโดยรวม และชีวิตหลังเลิกงานด้วย อีกอย่างหนึ่งคือ เราไม่อาจเข้าใจประวัติศาสตร์ของขบวนการแรงงานโดยเฉพาะของสหภาพแรงงานได้ ถ้าไม่เข้าใจระบบการทำงานแบบเทย์เลอร์และการจัดระบบของกิจการใหญ่ๆ

ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 มีโมเดลการผลิตเปี่ยมนวัตกรรมอีกอย่างนอกเหนือจากการผลิตแบบเทย์เลอร์ (Taylorism) นั่นคือ “การผลิตแบบโตโยต้า” (Toyotism)¹⁶ โดยโมเดลการผลิตนี้ตั้งชื่อตามการจัดการการทำงานรูปแบบใหม่ที่อาศัยการทำงานเป็นทีม ณ บริษัทผลิตรถยนต์โตโยต้า หนึ่งในจุดมุ่งหมายของโมเดลการผลิตนี้คือการขจัดข้อเสียที่เกิดจากการแบ่งงานกันทำที่ไม่มีความยืดหยุ่น และกระตุ้นให้แรงงานที่มีทักษะมากๆ ทำงานประสานกันเหนียวแน่นยิ่งขึ้น

การผลิตแบบเทย์เลอร์มาจากความคิดของ เฟรเดอริก เทย์เลอร์ (Frederick Taylor, 1856-1915) จุดมุ่งหมายของเขาคือจัดระบบการทำงานให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ในความเห็นของเขา คนงานควรทำงานโดยยึดหลักการเดียวกับเครื่องจักร และเขาพยายามจัดโครงสร้างกระบวนการทำงานตามอย่างสายพานการผลิตแบบเครื่องจักร

¹⁶ Toyotism เป็นชื่อเรียกขานตามโมเดลการผลิตของบริษัทผลิตรถยนต์โตโยต้า โดยโตโยต้าพยายามมุ่งทำให้เกิดสองอย่างพร้อมๆ กัน คือ การมีผลิตภาพสูงอันเกิดจากการผลิตที่ละมาก ๆ และการมีคุณภาพสูงอย่างที่ผลิตในโรงผลิตรายขนาดเล็กที่มีความพิถีพิถัน

มิติหนึ่งของแนวคิดนี้ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายการจัดการที่สหภาพแรงงานสนับสนุนคือการสร้างสภาพการทำงานที่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์มากขึ้น เช่น ปรับปรุงสภาพการทำงาน ทำให้คุณภาพการทำงานและคุณภาพชีวิตสอดคล้องกัน รักษาสุขภาพคนทำงาน และส่งเสริมความมั่งคั่งทางสังคม

ในอดีตโรงงานผลิตรถยนต์เป็นแหล่งรวมนวัตกรรมในเรื่องการจัดการระบบการทำงาน ตัวอย่างหนึ่งคือระบบการทำงานเป็นทีมรูปแบบใหม่ที่โรงงานของวอลโว่ในสวีเดน การพัฒนาการทำงานเป็นทีมที่มีความเป็นเอกเทศหรือกึ่งเอกเทศในช่วงต้นทศวรรษ 1980 รวมถึงแนวคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการผลิตทั้งหลายนั้น เกี่ยวพันแน่นกับอุตสาหกรรมหลักนี้ การทำงานเป็นทีมแบบเป็นกึ่งเอกเทศนี้ทำให้เกิดความคาดหวังว่าสภาพการทำงานจะมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น หลากหลายยิ่งขึ้น และจะได้ทำงานที่ท้าทายทักษะยิ่งขึ้น โดยในสถานการณ์เช่นนี้ลูกจ้างจะมีโอกาสกำหนดโควตาการทำงานของตนได้มากกว่าและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้อง ดูเหมือนว่าการทำงานเป็นทีมจะเป็นสัญลักษณ์ของโลกแห่งการทำงานแบบใหม่ และบุคคลจะสามารถยกระดับสถานภาพของตนเองในกลุ่มที่ร่วมมือกันทำงานได้

เมื่อการทำงานตามระบบสายพานการผลิตมาตรฐาน (การผลิตแบบเทย์เลอร์) ถึงจุดอิมตัวในระดับหนึ่ง จึงมีการถกเถียงกันว่าจะปรับปรุงสภาพการทำงานอย่างไรได้บ้าง? การพัฒนาไปสู่ระบบที่มีการทำงานเป็นทีมแบบกึ่งเอกเทศนั้นมุ่งสู่โมเดล “งานที่มีคุณค่า” ถ้าเทียบกับประเทศอื่นจะเห็นได้ว่าในเยอรมนีระบบนี้ค่อนข้างแพร่หลาย ทำให้ “แนวทางพิเศษ” แบบเยอรมันเป็นที่กล่าวขวัญถึง โดยมีรากฐานมาจากแรงงานเปี่ยมทักษะและระบบอาชีวศึกษาคู่ขนานที่พัฒนาขึ้นในระบบการผลิตแบบเทย์เลอร์ วิธีนี้จึงทำให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างความเป็นมนุษย์กับการกำหนดกฎการผลิตให้มีประสิทธิภาพ (rationalisation) นี้จึงเป็นพื้นฐานด้านผลิตภาพสำหรับโครงการที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทางแบบยืดหยุ่น (flexible specialisation) ในอุตสาหกรรมที่มุ่งส่งออก แต่ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาขนาดของรูปแบบการทำงานในภาคอุตสาหกรรมเช่นนี้ก็เป็นที่กังขา เพราะข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและการเงินรวมถึงการถดถอยของระบบการทำงาน

เป็นที่มันทำให้คนไม่มั่นใจในประสิทธิภาพและไม่ค่อยยอมรับรูปแบบการทำงานนี้

ความผิดหวังเริ่มเกิดขึ้น การทำงานเป็นที่ขยายตัวขึ้น แต่ความคาดหวังว่าการทำงานแบบนี้จะทำให้โลกแห่งการทำงานมีความเป็นมนุษย์มากขึ้น ทุกหย่อมหญ้ากลับไม่เกิดขึ้นจริง ในทางตรงกันข้าม ลูกจ้างในหลายภาคส่วนมีโอกาสน้อยลงที่จะกำหนดระบบการทำงานของตัวเอง เพราะนายจ้างอยากใช้ระบบที่เป็นมาตรฐานเดียว ผลก็คือ ในแต่ละอุตสาหกรรม กลุ่มนายจ้างจะจัดระบบการทำงานของตัวเองเพื่อแข่งกันให้เกิดผลิตภาพสูงสุด

ในขณะที่การผลิตเชิงอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ลดน้อยลง มีการทำงานอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่ถกเถียงกันมากในสังคม นั่นคือ งานในภาคบริการที่คล่องตัวและเน้นใช้ความรู้ คนมักคิดกันว่าบุคคลที่ทำงานเช่นนี้จะมีความเป็นเอกเทศมากกว่า จริงอยู่ที่พวกเขาส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานในสถานที่ทำงานขนาดใหญ่ แต่ทำในที่ทำงานขนาดย่อมและรับผิดชอบต่อผลงานของตนเองมากกว่าคนในภาคเศรษฐกิจอื่น แต่ในอีกด้านหนึ่งคนเหล่านี้ก็ประสบปัญหาว่าเวลาทำงานนั้นไม่ได้ตายตัวอย่างในหลายภาคเศรษฐกิจ เลยกลายเป็นว่าแทนที่เวลาทำงานจะลดลง คนกลับเริ่มพูดถึง “การทำงานไม่จบไม่สิ้น” แทน ตัวอย่างเช่น ในยุคของอีเมลและโทรศัพท์มือถือ มีการคาดหวังว่าลูกจ้างจำนวนมากต้องพร้อมทำงานช่วงนอกเวลางานแม้จะเป็นการละเมิดกฎหมายก็ตาม เมื่อมีการถกเถียงกันเกี่ยวกับความเสี่ยงและโอกาสในงาในรูปแบบใหม่นี้ ปรากฏว่าคุณสมบัติของคนงานเป็นปัจจัยกำหนดความเป็นอิสระหรือไม่อิสระในชีวิตการทำงาน ในด้านความเสี่ยง การถกเถียงมุ่งไปที่ความเครียดแบบใหม่ๆ กลุ่มอาการหมดไฟ (burn-out syndrome) ซึ่งเป็นความเหนื่อยล้าทางใจจากการทำงาน งานที่ถาโถมจนแทบรับไม่ไหว และผลเสียในแง่คุณภาพชีวิตที่ลดลง

ในไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการพูดกันมากถึงคนงานแบบใหม่ที่เป็นทั้งลูกจ้างและผู้ประกอบการควบกันไปในตัวคนเดียวกัน (เรียกว่า “entreplooyee”) โดยคนงานแบบนี้รับผิดชอบที่จะชวนช่วยพัฒนาตัวเองให้เป็นที่ต้องการของตลาด นี่สะท้อนกระบวนการวิวัฒนาการจากแรงงานชนชั้นกรรมาชีพที่รับค่าจ้างไปสู่ลูกจ้างที่มีคุณสมบัติทางอาชีพ จนในที่สุดก็เป็นทั้งลูกจ้างทั้ง

ผู้ประกอบการอย่างที่ว่า ลักษณะเฉพาะของพวกเขาหลังนี้คือจะจัดการปรับคุณสมบัติตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของบริษัท คนแบบนี้มี 3 มิติ (1) มีคุณสมบัติที่เฉพาะตัว (2) ควบคุมตนเองอย่างเป็นระบบในเรื่องการทำงาน (3) มีความเสี่ยงที่จะใช้งานตนเองหนักเกินไป โดยเฉพาะในบริบทที่สภาพการทำงานไม่มั่นคง เพราะประกันสังคมไม่ครอบคลุมเหมือนลูกจ้างปกติ เนื่องจาก “ลูกจ้างควบผู้ประกอบการ” เป็นการประกอบสร้างทางสังคมที่สอดคล้องกับพัฒนาการอีกขั้นของเศรษฐกิจที่อิงกลไกตลาด นักสังคมวิทยาชื่อฟอสส์และพอนกรัทซ์ (G. Günter Voß and Hans J. Pongratz) ซึ่งเป็นผู้บัญญัติคำดังกล่าว ได้บรรยายถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายในบริษัทดังนี้ “ความขัดแย้งระหว่างทุนกับแรงงานในวิสาหกิจทุนนิยมนั้นไม่ได้หายไปจากการที่มีคนทำงานประเภทใหม่ที่เรียกว่าลูกจ้างควบผู้ประกอบการ แต่กลายเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างระหว่างผู้ประกอบการหลายประเภท” (Voß/Pongratz 2003: 32) แม้ว่าคนทำงานประเภทนี้จะยังไม่ได้ครอบงำโลกของการทำงาน แต่ลักษณะที่ได้กล่าวถึงนั้นก็แพร่หลายมากแล้ว

สิ่งที่ท้าทายที่สุดสำหรับนโยบาย “งานที่มีคุณค่า” ในปัจจุบันคือ การที่ลูกจ้างที่อยู่ในสถานะไม่มั่นคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก ปัญหาคือนับวันก็ยิ่งยากที่คนงานจะออกจากการจ้างงานแบบนี้ ในมุมมองของสังคมประชาธิปไตย งานที่มีคุณค่าจะต้องมีการดำเนินการที่สำคัญใน 2 ด้าน หนึ่งงานใดที่เป็นงานคุณภาพต่ำ ต้องแก้ไขให้เป็นงานที่มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น สอง ต้องช่วยเหลือคนที่ตกอยู่ในสภาพการจ้างงานดังกล่าวให้หลุดพ้นเพื่อเขาจะได้พัฒนาตนเองได้

◆ **การกำหนดร่วมกัน: ผู้ที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนการกำหนดร่วมกัน**

ในยุคที่การทำงานแบบอุตสาหกรรมลดความสำคัญลง ก็มีข้อเรียกร้องเพิ่มขึ้นต่อผู้ที่รับผิดชอบในการส่งเสริมงานที่มีคุณค่า นอกจากองค์กรนายจ้างและลูกจ้างกับรัฐแล้ว ยังมีผู้ที่ทำงานในวิสาหกิจเป็นเสาหลักที่สามแห่งการเจรจาเรื่องนโยบายงานที่มีคุณค่าในเยอรมนีด้วย การเจรจาใน

ทศวรรษ 1980 เน้นหัวข้อสำคัญๆ ว่าด้วยสภาพการทำงาน โดยทำกันตามมาตรฐานจากการตกลงกันเป็นการทั่วไปในภาคอุตสาหกรรมหรือทำตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด ดังนั้นในเยอรมนี ระบบสังคมที่สร้างขึ้นในระดับวิสาหกิจจึงดำเนินการตามกรอบการกำกับดูแลภาคอุตสาหกรรม แต่ก็ไม่ได้ยึดตามอย่างเข้มงวดนัก โมเดลแบบเยอรมันเปิดช่องให้มีรูปแบบการปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนกันอย่างหลากหลายในระดับวิสาหกิจ แต่ก็อยู่ใต้กรอบเงื่อนไขบางประการ เช่น ฝ่ายจัดการต้องนำผลประโยชน์ของพนักงานและคณะกรรมการคนงานในวิสาหกิจเข้ามาพิจารณาประกอบประเด็นเรื่องนโยบายบริหารบุคลากร และต้องทำตามแนวปฏิบัติที่องค์กรภาคอุตสาหกรรมวางไว้ อาทิเช่น การกำหนดให้มีข้อตกลงร่วม และการทำตามกฎการกำกับดูแลของฝ่ายรัฐ ในอีกด้านคณะกรรมการคนงานก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ผสมผสานกันระหว่างการเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ของลูกจ้างกับการมีความรับผิดชอบต่อผลงานและผลิตภาพของบริษัท โมเดลการกำหนดร่วมและความร่วมมือระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างได้มีการอธิบายไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายธรรมนูญว่าด้วยการทำงาน (Betriebsverfassungsgesetz) ดังนี้

“นายจ้างและคณะกรรมการคนงานต้องทำงานร่วมกันด้วยจิตวิญญาณแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้ข้อตกลงร่วมต่างๆ นำไปใช้ได้จริง โดยทำงานร่วมกับสหภาพแรงงานและสมาคมนายจ้างที่มีตัวแทนในวิสาหกิจนั้น เพื่อยังประโยชน์แก่ทั้งลูกจ้างและตัววิสาหกิจเอง” (§2 มาตรา 1 ของกฎหมายธรรมนูญว่าด้วยการทำงาน)

ในรูปแบบของตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ในเยอรมนี สหภาพแรงงานและคณะกรรมการคนงานจะแยกกันอย่างเป็นทางการ สมาชิกของคณะกรรมการคนงานไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน และสหภาพแรงงานเองก็ไม่ได้มีอิทธิพลโดยตรงและเป็นอัตโนมัติต่อคณะกรรมการคนงาน การแยกกันอย่างเป็นทางการนี้ถือเป็นความสำเร็จยิ่งใหญ่ของโมเดลเยอรมัน เพราะทำให้ไม่เกิดการแข่งขันกันระหว่างคณะกรรมการคนงานกับสหภาพแรงงาน จนกลายเป็นอุปสรรค แต่กลับสร้างความร่วมมือแบบวันต่อวันขึ้นแทน เป็นเวลา 6 ทศวรรษแล้วที่กว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของสมาชิกคณะกรรมการคนงาน

เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานควบคู่ไปด้วย และทำงานแบบอาสาสมัครอย่างดีเลิศในสหภาพแรงงาน ขณะที่คณะกรรมการคนงานทำหน้าที่เหมือนสถาบัน “ตัวประสาน” (Fürstenberg 2000[1958]) ระหว่างคนงาน ฝ่ายจัดการ และสหภาพแรงงาน ฝ่ายบริหารจัดการในสถานประกอบการเองก็ต้องจัดการกับประเด็นอ่อนไหวต่างๆ ด้วยการสร้างสมดุลที่เกี่ยวกับคนงาน คณะกรรมการและกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจชี้ขาด รวมถึงข้อกำหนดของฝ่ายบริหารส่วนกลาง <ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในกลุ่มบริษัท> และสมาคมนายจ้างด้วย เวลาที่มีความขัดแย้งกันระหว่างคณะกรรมการคนงานกับฝ่ายจัดการ ก็ต้องแก้ไขกันไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้แล้ว ดังนั้น ความขัดแย้งอย่างเปิดเผยจึงไม่ค่อยเกิดขึ้น และในกรณีที่เกิดข้อพิพาทกันในเรื่องการจัดสรรรายได้หรือการจัดระบบองค์กร ปรากฏว่าบ่อยครั้งมีคนนอกเข้ามาพัวพันด้วย คณะกรรมการคนงานและฝ่ายบริหารจัดการคือผู้เล่นที่สำคัญที่สุดในเวทีที่ตนต้องเล่น ทั้งสองมีฐานอำนาจทางกฎหมายที่ต่างกันและมีทรัพยากรแห่งอำนาจไม่เท่ากัน ดังนั้นอุตสาหกรรมสัมพันธ์จึงไม่ได้มีลักษณะเป็นการต่อรองกันระหว่างสองฝ่ายที่มีความแข็งแกร่งเท่าๆ กัน ผู้เล่นในระดับสถานประกอบการไม่มีสิทธิในการร่วมเจรจาต่อรองซึ่งทำกันในระดับอุตสาหกรรม และผ่านการพัฒนามานานจนกลายเป็นรูปแบบสถาบันที่ต้องทำตาม ทั้งยังช่วยพัฒนาวิถีแห่งความร่วมมืออันมีองค์ประกอบสำคัญสูงสุดด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจตามลำดับ

◆ ความท้าทายสำหรับการกำหนดร่วมกัน

โมเดลการแบ่งงานกันทำที่อิงกับการกำหนดร่วมกันในสถานประกอบการผ่านกลไกต่างๆ ประกอบด้วยคณะกรรมการคนงาน การที่คนงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องทางเศรษฐกิจบ้างผ่านตัวแทนคนงานในสถานประกอบการ และการที่มีเจ้าหน้าที่สหภาพแรงงานที่ทำงานเต็มเวลามานั่งอยู่ในคณะกรรมการกำกับดูแลของบริษัทนั้น กำลังเผชิญความท้าทายใหม่ๆ

1. ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในระบบการกำหนดร่วมซึ่งมีความผูกพันกันกำลังสลายตัวลง วิชาทกิจได้ยอมรับการตัดสินใจระดับภาคอุตสาหกรรมในเรื่องนโยบายแรงงาน นี่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็น

ค่อยไปและสะท้อนดุลอำนาจทางการเมืองในช่วงเวลาปัจจุบัน ข้อเท็จจริงข้อหนึ่งคือ ถ้าฝ่ายจัดการคำนวณว่ามีโอกาสทำอะไรที่ต้องการโดยไม่ต้องเข้ากระบวนการร่วมเจรจาต่อรองและไม่ส่งผลเสียต่อความสงบเรียบร้อยในที่ทำงานหรือไม่มีผลเสียต่อผลิตภาพ เขาก็จะลองทำดูบ้าง พฤติกรรมแบบนี้เกิดบ่อยขึ้นในระยะหลังๆ ซึ่งในมุมมองของฝ่ายสังคมประชาธิปไตยเห็นว่าประเด็นการมีส่วนร่วมของลูกจ้างนั้น ไม่ได้อยู่ที่ว่าการมีส่วนร่วมของลูกจ้างจะ “เป็นประโยชน์” หรือไม่ แต่เป็นเรื่องสิทธิขั้นรากฐานที่กฎหมายรองรับและเป็นเรื่องที่ไม่สามารถเจรจาต่อรองได้ไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม

สิ่งที่จำเป็นเพื่อให้การกำหนดนโยบายระดับภาคอุตสาหกรรมใดๆ เป็นที่ยอมรับและชอบธรรม คือการทำให้ผู้เล่นในสถานประกอบการเห็นว่าความคิดเห็นและผลประโยชน์ของพวกเขาได้รับการพิจารณาในระดับสมัพันธ์อุตสาหกรรมและสหพันธ์แรงงาน <ที่ทรงอิทธิพลกว่าในการวางนโยบายระดับชาติ> โดยหลักการ องค์กรตัวแทนต่างๆ ต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ ถ้าต้องการให้คนงานมีความภักดีในระดับสูง และต้องสามารถรักษาสัญญาที่ให้ไว้แก่สมาชิกได้ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างข้อผูกมัดครั้งต่อไป ธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงและร่างรูปแบบอุตสาหกรรมสัมพันธ์ในมิติการเมือง แต่ในช่วง 20 ปีผ่านมา ปัจจัยดังกล่าวกลับน้อยลงอย่างน่าใจหาย เป็นเวลาหลายทศวรรษที่ในสถานประกอบการส่วนใหญ่มีการแบ่งหน้าที่กันซึ่งกันเป็นที่ยอมรับและส่งต่อกันรุ่นสู่รุ่น แต่ธรรมเนียมปฏิบัติที่ว่านี้ได้ลดอิทธิพลลงไปมากในการสมานความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่นระดับสมัพันธ์กับระดับสถานประกอบการ อำนาจของสมัพันธ์ในการกำหนดบรรทัดฐานนั้นลดลงเรื่อยๆ ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ทั้งฝ่ายจัดการและคณะกรรมการคนงานนับวันต่างคนต่างเดินไปในทิศทางที่ตนต้องการ และมีการแสดงออกอย่างโจ่งแจ้งถึงความไม่พอใจในการตัดสินใจขององค์กรระดับภาคอุตสาหกรรม ทั้งยังไม่ยอมปฏิบัติตามอีกด้วย

2. คณะกรรมการคนงานเป็นหน่วยประสานงานติดต่อและเป็นตัวแทนลูกจ้างทั้งหมด ความท้าทายใหญ่ประการหนึ่งคือการที่ปัจจุบันมีระบบตัวแทนร่วมที่ดูแลผลประโยชน์ของทั้งลูกจ้างที่มีบทบาทสำคัญในสถานประกอบการและลูกจ้างที่มีบทบาทรองลงมา โครงสร้างของการจ้างงาน

ในบริษัทได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยแรงงานประเภทคนงานชั่วคราว คนงานพาร์ทไทม์ และคนงานรับเหมาช่วง <ที่เป็นลูกจ้างบริษัทจัดหางาน> ได้เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล ซึ่งทำให้มีโอกาที่จะเกิดความขัดแย้งในที่ทำงานมากขึ้น แนวคิดการกำหนดร่วมในสถานที่ทำงานจะเผชิญปัญหาสำคัญในเรื่องที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยและความเป็นปึกแผ่นของคนงาน กล่าวคือ คณะกรรมการคนงานเป็นตัวแทนของกำลังแรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในบริษัท ซึ่งบางทีก็ก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ในกรณีที่ต้องเป็นตัวแทนของกลุ่มลูกจ้างที่ไม่ได้รับการคุ้มครองนัก ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ดีเท่ากับเวลาที่เป็นตัวแทนของกำลังแรงงานที่เป็นลูกจ้างประจำ

3. โมเดลการกำหนดร่วมกันปัจจุบันต้องเผชิญกับรูปแบบความรับผิดชอบของบริษัทที่หลากหลายแตกต่างกันมากขึ้น เมื่อตอนที่กฎหมายธรรมนูญว่าด้วยการทำงานมีผลบังคับใช้ ผู้ที่ตัดสินใจจะเป็นผู้ที่แบกรับภาระความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และการกำหนดร่วมกันโดยคณะกรรมการคนงานก็ถูกจำกัดอยู่แค่การจัดระบบในสถานประกอบการในเรื่องบุคลากร แต่ก็มีเหมือนกันที่จะปรึกษาหารือเรื่องการตัดสินใจเชิงธุรกิจของบริษัทและวิธีบรรเทาผลพวงที่ตามมา อย่างไรก็ตาม จากการที่เศรษฐกิจมีความเป็นสากลมากขึ้นและมีระบบแยกเจ้าของออกจากฝ่ายจัดการ การตัดสินใจในเชิงเศรษฐกิจอาจสวนทางกับผลประโยชน์ของฝ่ายคนงานหรือกระทั่งของบริษัท โดยที่ผู้เล่นในระดับสถานประกอบการอาจไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนี้เลยด้วยซ้ำ บางทีก็เป็นไปได้ที่คณะกรรมการคนงานจะบรรเทาผลของการตัดสินใจได้โดยการเจรจา แต่พัฒนาการของบริษัทตามธรรมชาติและการที่ “ถูกควบคุมโดยกลไกตลาดการเงิน” ได้สร้างปัญหาใหม่ๆ ให้กับโมเดลการกำหนดร่วม

4. การที่บริษัทมีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้นก็ทำให้การกำหนดร่วมกันต้องเป็นสากลตามไปด้วย ข้อโต้แย้งหลักของการลดมาตรฐานสภาพการทำงานลงก็คือการแข่งขันกันระหว่างพื้นที่ธุรกิจต่างๆ ทั้งยังมีการแข่งขันกันมากระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในบริษัทเอง ยกตัวอย่างเช่น อาจมีคำสั่งให้ผลิตรถรุ่นใหม่โดยกระจายคำสั่งไปยังหน่วยผลิตต่างพื้นที่ของบริษัทเพื่อกระตุ้นให้มีการแข่งขันกันระหว่างโรงงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดต้นทุน

ในแง่ค่าจ้างและเงินสมทบจากนายจ้าง อย่างไรก็ตาม ได้มีการแสดงออกซึ่งความเป็นปึกแผ่นในหมู่คนงานเพื่อโต้ตอบสถานการณ์ ตัวอย่างเช่น กรณีของบริษัทเจเนเนอรัล มอเตอร์ส ที่ฝ่ายบริหารส่วนกลางจะปิดบางโรงงานในยุโรปหลังคนงานจากโรงงานต่างๆ มาร่วมมือกันต่อต้าน คณะกรรมการคนงานแห่งยุโรป (European works councils) ถือได้ว่าเป็นสถาบันเหนือชาติที่สำคัญสถาบันแรกและได้มีการทดสอบอำนาจหรือ “ลองของ” สถาบันนี้ไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังต้องมีการปรับปรุงสิทธิของลูกจ้างต่อไปอีก เพื่อเปิดโอกาสให้ตัวแทนลูกจ้างมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียม

อีกสนามหนึ่งของการกำหนดร่วมกันที่สืบเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่มีความเป็นสากลมากขึ้นคือ “บริษัทยุโรป” (European company - SE) ซึ่งต้องมีการพัฒนาความคิดและกลยุทธ์เพื่อช่วงชิงความเสี่ยงต่างๆ เช่นกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะมีการกำหนดร่วมในบริบทที่เป็นสากลมากกว่าเดิม ก็จำเป็นต้องเสริมสร้างความร่วมมือกันในระดับทวีปยุโรป โดยครอบคลุมผู้เล่นในวงกว้างและในทุกระดับ และยิ่งทำอย่างนี้ได้มากเท่าไร ผลลัพธ์ก็จะเป็นที่น่าพอใจมากเท่านั้น

7.5 ข้อถกเถียงเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ

กลอเดีย ไวน์คอป¹⁷

ค่าจ้างที่ต่ำนี้เป็นปัญหาที่ต้องแก้ในทางการเมืองใหม่ หรือมันเป็นยุคศาสตร์ที่มีประสิทธิผลและจำเป็นในการลดการว่างงานกันแน่? นี่เป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมากในเยอรมนี แม้งานศึกษาหลายชิ้นในไม่กี่ปีที่ผ่านมาจะมีข้อยุติคล้ายกันว่า ค่าจ้างในเยอรมนีอยู่ในระดับต่ำมากแล้ว (ตัวอย่างเช่น Schäfer 2003, Rhein/Gartner/Krug 2005, Goebel/Krause/Schupp 2005, Eichhorst et al. 2005) แต่ก็ยังมีการเรียกร้องให้คงไว้ซึ่งการจ้างงานค่าจ้างต่ำและให้ขยายวงออกไปอีก รวมถึงมีการเรียกร้องบางครั้งบางคราวให้ “เริ่ม” มีงานค่าจ้างต่ำได้แล้ว¹⁸

¹⁷ มีงานที่แทบจะเหมือนกับส่วนนี้ตีพิมพ์ภายใต้ชื่อ “การถกเถียงทางการเมืองเรื่องค่าจ้างต่ำและค่าจ้างขั้นต่ำ โดยมีข้อสังเกตจากมุมมองความแตกต่างระหว่างเพศ” (Die politische Debatte über Niedrig und Mindestlöhne - aus der Gender-Perspektive kommentiert) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบทความชื่อ “Niedrig und Mindestlöhne. Eine Analyse aus der Gender-Perspektive” (ค่าจ้างต่ำและค่าจ้างขั้นต่ำ การวิเคราะห์จากมุมมองความแตกต่างระหว่างเพศ) ที่อยู่ในหนังสือ Friederike Maier and Angela Fiedler (eds) (2008), *Verfestigte Schieflagen. Ökonomische Analysen zum Geschlechterverhältnis (ปัญหาที่ยังรากลึก: วิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ)*, Berlin. เราขอขอบคุณสำนักพิมพ์เอ็ดิซิโยน ซิกมา (Edition Sigma) และผู้เขียนที่อนุญาตให้ตีพิมพ์เนื้อหาซ้ำในที่นี้

¹⁸ ยากที่จะหาเอกสารมาอ้างอิงในเรื่องนี้ เพราะในสิ่งตีพิมพ์ส่วนใหญ่ที่เรียกร้องให้มีการจ้างงานแบบค่าจ้างต่ำมากขึ้นนั้น มักระบุถึงสถานการณ์ที่ควรมีข้อยกเว้น เช่น มักเสนอให้มีการจ้างงานแบบค่าจ้างไม่เท่ากันสำหรับแรงงานเหมือนๆ กัน เสนอให้เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานค่าจ้างต่ำได้สำหรับคนงานที่ไม่มีทักษะหรือทักษะต่ำ และเสนอให้มีการกลับไปใช้ระบบที่ว่าสิทธิประโยชน์ต่างๆ จากประกันสังคมต้องต่ำกว่าอัตราค่าจ้างอย่างมีนัยสำคัญ (Lohnabstandsgebot) หรือมีการเสนอให้มีการ “ปิดช่องว่างความแตกต่างระหว่างการจัดหาบริการสาธารณะ” ให้เท่ากับในอเมริกา ตัวอย่างเช่น ในรายงานประจำปี 2006/2007 ของสภาผู้เชี่ยวชาญ (Council of Experts) เขียนไว้ว่า “ในภาคบริการเยอรมนี มีตำแหน่งงานเพิ่มขึ้นอย่างมากเหมือนที่เกิดขึ้นในอเมริกา แต่กลับกลายเป็นว่าตำแหน่งงานที่มักจ่ายค่าจ้างต่ำในภาคบริการเหือดหายไปมาก เพราะค่าจ้างที่กำหนดให้จ่ายนั้นสูงเหลือเกิน ทำให้ต้นทุนแรงงานสูงเสียดฟ้า” (Sachverständigenrat 2006: 370)

เมื่อเร็วๆ นี้ การถกเถียงได้เน้นประเด็นว่ามันเป็นหน้าที่ของรัฐ (เท่านั้น) หรือที่จะจ่ายเงินสมทบคนที่ค่าจ้างต่ำเพื่อเป็นประกันว่าทุกครัวเรือนจะมีกินและยังชีพได้ หรือจำเป็นไหมที่ต้องมีระบบร่วมเจรจาต่อรองหรือต้องออกกฎหมายอะไรสักอย่างเพื่อไม่ให้เกิดการกดค่าจ้างอยู่เรื่อยไป บทนี้จะนำเสนอข้อดีข้อเสียของค่าจ้างที่อยู่ในระดับต่ำและของค่าจ้างขั้นต่ำ ทั้งยังมีข้อสังเกตในเรื่องนี้จากมุมมองของความเสมอภาคทางเพศด้วย

มีข้อโต้แย้งหนึ่งที่พูดกันบ่อยเพื่อสนับสนุนให้มียางค่าจ้างต่ำคือ มันเป็นการสร้างฐานให้คนงานเดินไปสู่การได้ทำงานที่ค่าจ้างสูงขึ้น แต่งานวิจัยหลายชิ้นกลับมีข้อยุติตรงกันข้าม โดยพบว่าในเยอรมนี “ความก้าวหน้าด้านการงาน” จากงานรายได้ต่ำไปงานค่าจ้างสูงขั้นนั้นมีน้อยลงอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา (ดู Rhein/Gartner/Krug 2005) ซึ่งข้อยุตินี้ได้รับการยืนยันโดยผลการประเมินจากสถาบันศึกษาเรื่องงานกับคุณสมบัติ (Institut für Arbeit und Qualifikation - IAQ) โดยกรองข้อมูลของสำนักงานว่าด้วยการทำงานของรัฐบาลกลางเยอรมัน (Bundesagentur für Arbeit - BA) ในงานศึกษานี้ เราสำรวจดูว่าลูกจ้างประจำทำงานเต็มเวลาที่ได้ค่าจ้างในปี 1998 ต่ำกว่าเกณฑ์นั้น ได้งานใหม่ที่ได้อัตราตอบแทนสูงขึ้นใหม่ในปี 2003 (โดยดูว่าค่าจ้างที่ได้สูงกว่าเกณฑ์ใหม่) ผลปรากฏว่าโดยเฉลี่ย ลูกจ้างที่ได้ค่าจ้างสูงกว่าเกณฑ์มีแค่ 34.4 เปอร์เซ็นต์หรือราว 1/3 ของลูกจ้างทั้งหมดในปี 2003 สัดส่วนของคนที่มีงานค่าจ้างสูงทำนั้นหลากหลายมากถ้าแยกตามกลุ่มประเภทต่างๆ โดยพวกที่เขยิบฐานะขึ้นมาได้สูงสุดเทียบกับลูกจ้างกลุ่มอื่นคือคนหนุ่มสาว (อายุต่ำกว่า 25 ปี สัดส่วน 62.3%) พวกที่มีคุณสมบัติดี (คนที่มีปริญญาสายวิชาการ สัดส่วน 53.6%) และลูกจ้างเพศชาย (50.4%) แต่สำหรับแรงงานหญิง มีแรงงานที่เขยิบฐานะของตนนอกจากการมีค่าจ้างต่ำได้เพียงกว่า 1 ใน 4 เท่านั้น (27.1%) (Bosch/Kalina 2007: 45)

ประเด็นเรื่องงานค่าจ้างต่ำเป็นสิ่งที่ถกเถียงกันอย่างมากถ้ามองจากมุมมองนโยบายสังคม บางคนเถียงว่างานประจำเต็มเวลาควรสร้างรายได้พอที่จะครองชีพได้อย่างเป็นอิสระ และเราไม่ควรยอมรับในสภาวะที่คนทำงานเต็มเวลาแล้วยังต้องตกอยู่ในสภาพยากจน แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็แย้งว่าการจ้างงานค่าจ้างต่ำไม่ได้นำไปสู่ความยากจนเสมอไป อีกความเห็นหนึ่งระบุ

ว่าคนงานค่าจ้างต่ำส่วนใหญ่เป็นคนที่กำลังหารายได้พิเศษมาเติมเต็ม (ดู Brenke/Eichhorst 2007 เป็นตัวอย่างหนึ่ง) ความเห็นทั้งสองล้วนสื่อเน้นว่า ประเด็นลูกจ้างหญิงค่าจ้างต่ำนั้นไม่สำคัญนัก ทั้งพวกที่ผลักดันให้มีการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำอย่างเป็นทางการก็เพิ่งไปที่คนงานชายหาเลี้ยงครอบครัวที่แม้จะทำงานเต็มเวลาและล่วงเวลาแล้วก็ยังหารายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว ในมุมมองนี้สถานการณ์ไม่ร้ายแรงนักสำหรับผู้หญิง ถึงผู้หญิงหลายคนจะทำงานพาร์ทไทม์หรือรับงานเป็นชิ้นๆ (ซึ่งนี่เป็นความเชื่อทั่วไป) แต่ก็เพื่อหาเงินมาจับจ่ายในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ดังนั้นผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้ยากจนอะไรแม้ค่าจ้างที่ได้จะต่ำ เพราะเธอมีสามีหรือคู่รักที่หาเงินได้มากกว่าอยู่แล้ว

ความเห็นอย่างนี้ก็จริงอยู่ในแง่ที่ไม่ใช่คนงานค่าจ้างต่ำทุกคนจะยากจน เพราะครอบครัวอาจมีแหล่งรายได้หลายทาง รายได้ครัวเรือนจึงสูงกว่าเกณฑ์ความยากจน แต่ในความเป็นจริง สาเหตุสำคัญของความยากจนคือการว่างงานหรือการไม่ทำงาน (inactivity) ส่วนค่าจ้างต่ำนั้นเป็นแค่เหตุผลรอง แต่แม้ความจริงเป็นอย่างนั้น ปรากฏว่าในช่วงปลายทศวรรษ 1990 คนยากจนที่ทำงานในภาคเศรษฐกิจที่ค่าจ้างต่ำนั้นมีจำนวนถึง 41 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยสหภาพยุโรปที่ 37 เปอร์เซ็นต์ (Marlier/Ponthieux 2000) นอกจากนี้ ข้ออ้างที่ว่าผู้หญิงที่ทำงานค่าจ้างต่ำนั้นได้รับความคุ้มครองจากครอบครัวที่ฐานะทางการเงินดีก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ ในบทวิเคราะห์ของ เบ็กเกอร์ (Becker 2006a) ที่ศึกษาแต่คนทำงานเต็มเวลา ชี้ว่าสัดส่วนของสตรีค่าจ้างต่ำและอยู่ในครัวเรือนที่รายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความยากจนนั้น อยู่ที่ 19 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งต่ำกว่าสัดส่วนของคนงานชายค่าจ้างต่ำเพียงเล็กน้อย (22%) ถ้าเรามองปัญหาแค่สิ่งที่เกิดขึ้นในระดับครัวเรือน ข้อคำนึงเรื่องสิทธิประกันสังคม (เช่น บำนาญและสิทธิประโยชน์การว่างงาน) ก็จะถูกตัดออกไปด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สัมพันธ์กับรายได้บุคคล เราต้องเข้าใจด้วยการเกือหนุนจากคู่สมรสไว้ว่าจะมีอยู่ได้ตลอดไป การว่างงาน การแยกทางกัน หรือการหย่าร้างทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างถาวรและฉับพลัน

คนที่ไม่เห็นด้วยกับการออกกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำ บอกว่าการที่คนได้ค่าจ้างต่ำเป็นตัวบ่งชี้ว่าเขามีผลิตภาพต่ำ ดังนั้นการกำหนดให้จ่ายค่าจ้าง

สูงกว่าผลิตภาพรัฐแต่จะทำให้การจ้างงานลดลง และคนงานที่คุณสมบัติต่ำก็จะเสียโอกาสในการหางานอย่างมาก แต่ในเยอรมนี ค่าจ้างต่ำไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคนงานคุณสมบัติต่ำเท่าที่นั่น ประมาณ 3 ใน 4 ของคนงานค่าจ้างต่ำในเยอรมนีมีคุณวุฒิระดับอาชีวศึกษาและจำนวนหนึ่งจบปริญญาสาขาวิชาการ ส่วนผลของการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำต่อระดับการจ้างงานก็เป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมาก ในอังกฤษตอนที่ออกกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำในปี 1999 บางคนคาดการณ์ว่าจะเกิดการว่างงานอย่างกว้างขวาง แต่ผลปรากฏว่าในอีกไม่กี่ปีหลังจากนั้น การจ้างงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญแม้ว่าค่าจ้างขั้นต่ำจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก (Bosch/Weinkopf 2006a) ในสหรัฐอเมริกาปี 2006 นักเศรษฐศาสตร์มากกว่า 650 คน (รวมทั้งผู้ที่ได้รางวัลโนเบลสาขานี้ 5 คน) ได้เรียกร้องให้เพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำด้วยซ้ำ (Economic Policy Institute 2006)

แต่ในเยอรมนี ไม่ได้มีการถกเถียงเรื่องนี้มากนักในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ อาจารย์เศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันส่วนใหญ่มีมุมมองไปในทิศทางเดียวกันว่า ค่าจ้างขั้นต่ำจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน เช่น วูล์ฟกัง ฟรันซ์ (Wolfgang Franz) ประธานศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจยุโรป (Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung - ZEW) ได้แถลงต่อสื่อเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2005 ว่า “ไม่มีประเด็นไหนที่มีความเห็นพ้องต้องกันในหมู่นักเศรษฐศาสตร์มากเท่ากับความเสี่ยงที่จะเกิดจากค่าจ้างขั้นต่ำ” (อ้างใน Schulten 2005: 190)

สมาคมธุรกิจแห่งบาวาเรีย (Vereinigung der Bayerischen Wirtschaft 2006: 7) อ้างอิงประสบการณ์เรื่องค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายของประเทศต่างๆ และกล่าวในแนวเดียวกันว่า “ไม่มีรายงานใดที่บอกถึงผลในทางบวก <ของการมีกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำ> ต่อตลาดแรงงาน”¹⁹

¹⁹ ได้มีการพูดกันว่าค่าจ้างขั้นต่ำในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ไม่ได้นำไปใช้กับคนงานคุณสมบัติต่ำ (ซึ่งไม่จริง) (Vereinigung der Bayerischen Wirtschaft 2006: 8) เพียงแต่ในอังกฤษมีการจ่ายค่าจ้างที่ต่ำลงอีกเรียกว่า “ค่าจ้างเพื่อการพัฒนา” สำหรับคนงานใหม่ในช่วงเริ่มเข้ามาทำงาน (induction period) โดยกำหนดเวลาไม่เกิน 6 เดือนซึ่งเป็นช่วงฝึกอบรม แต่ไม่ได้หมายความว่าให้อัตรานี้เป็นช้อยกเว้นสำหรับคนงานคุณสมบัติต่ำเป็นการทั่วไป

ในความเป็นจริง ผลของค่าจ้างขั้นต่ำต่อการจ้างงานนั้นยังไม่มีข้อยุติที่เป็นที่ยอมรับกันในวงวิชาการ และงานศึกษาหลายชิ้นก็มีข้อยุติที่หลากหลายต่างกันไป (ดู Bosch/Weinkopf 2006b) ยกตัวอย่างเช่น สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจแห่งสหรัฐ (Council of Economic Advisers) กล่าวในรายงานประจำปีที่เสนอแก่ประธานาธิบดีในปี 1999 ว่า “น้ำหนักของหลักฐานที่มีอยู่เทไปทางข้อยุติที่ว่า การค่อยๆ เพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำไม่มีผลมากนักหรือไม่มีผลเลยต่อการจ้างงาน” (อ้างใน Schulten 2005: 198)

รายงานโดยโบฟิงเกอร์และคณะ (Bofinger et al. 2006) ระบุว่า “เนื่องจากงานศึกษาเชิงประจักษ์ไม่ได้ให้ข้อยุติที่ชัดเจนทางใดทางหนึ่ง เราจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าค่าจ้างขั้นต่ำโดยทั่วไปจะส่งผลเสียต่อการจ้างงาน โดยเฉพาะถ้าค่าจ้างขั้นต่ำนั้นอยู่ในระดับที่สมเหตุสมผล”

ในความเห็นของผู้เขียน มีข้อโต้แย้งสำคัญ 2 ประการที่สนับสนุนการมีค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายในเยอรมนี หนึ่ง เพื่อป้องกันการกดค่าจ้าง (wage dumping) ซึ่งเกิดขึ้นมากในเยอรมนี สอง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อหนึ่ง คือเงินอุดหนุนคนรายได้น้อยที่มากขึ้นเรื่อยๆ ผ่านโครงการช่วยเหลือทางสังคม การที่ในเยอรมนีสัดส่วนของคนทำงานค่าจ้างต่ำมีมากขึ้น ชี้ว่าระบบร่วมเจรจาต่อรองซึ่งเคยได้รักษามาตรฐานต่างๆ ให้กับแรงงานในระดับภาคเศรษฐกิจนั้น ไม่สามารถคุ้มครองแรงงานจากการได้รับค่าจ้างต่ำๆ ได้แล้ว ผลผูกพันของข้อตกลงร่วมกันก็เสื่อมถอยลงทั้งในภาคตะวันออกและตะวันตกของเยอรมนี แต่ค่าจ้างตามที่ตกลงกันนั้นบางทีก็ต่ำมาก (ดู Deutscher Bundestag 2004)

ในปี 2006 ตามการคำนวณของเรา คนงานประมาณ 5.5 ล้านคนได้ค่าจ้างน้อยกว่า 7.50 ยูโรต่อชั่วโมง ซึ่งเป็นค่าจ้างที่สหภาพแรงงานเรียกร้องให้ออกกฎหมายเป็นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในช่วงนั้น เกือบ 2 ใน 3 ของจำนวนนี้เป็นผู้หญิง ซึ่งคิดเป็น 19.8 เปอร์เซ็นต์ของคนงานหญิงทั้งหมดในเยอรมนี ทั้งยังมีลูกจ้างราว 1.9 ล้านคนที่ได้รับค่าจ้างน้อยกว่า 5 ยูโร (Kalina/Weinkopf 2008) ซึ่ง 5 ยูโรนี้คิดเป็นประมาณ 33 เปอร์เซ็นต์ของค่าจ้างเฉลี่ยต่อชั่วโมงในเยอรมนี คนงานเหล่านี้จึงทำเงินได้น้อยกว่าที่กฎหมายในสหรัฐ อนุญาตเสียอีก และในอเมริกา ค่าจ้างขั้นต่ำระดับชาติซึ่งเป็นเพียง

สัญลักษณ์เมื่อเทียบกับประเทศอื่นก็อยู่ที่ประมาณนี้ (และในเร็ว ๆ นี้จะปรับเพิ่มอย่างมีนัยสำคัญ)

ในสหภาพยุโรปมี 20 ประเทศจาก 27 ประเทศสมาชิกที่มีกฎหมายกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ ส่วนประเทศอื่นก็มีกลไกเพื่อให้เกิดข้อตกลงร่วมที่มีข้อผูกมัดกว่าข้อตกลงในเยอรมนี ประเทศอย่างฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร เบลเยียม ลักเซมเบิร์ก และไอร์แลนด์ ในฤดูใบไม้ร่วงปี 2007 ล้วนมีค่าจ้างขั้นต่ำอยู่ระหว่าง 8 ยูโรถึงกว่า 9 ยูโร

แม้ในฝั่งนายจ้างซึ่งแต่เดิมไม่ยอมรับการแทรกแซงโดยรัฐในการกำหนดค่าจ้างเว้นแต่ในอุตสาหกรรมก่อสร้าง มาบัดนี้ก็มี การเรียกร้องให้รัฐกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในเรื่องค่าจ้าง เพื่อป้องกันการกดค่าจ้างที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะสมาคมธุรกิจทำความสะอาดและภาคที่จัดหาคนงานชั่วคราวจะผลักดันเรื่องนี้อย่างแข็งขัน ในสองภาคนี้สัดส่วนของแรงงานหญิงต่างกันอย่างมาก ไม่นานมานี้ภาคธุรกิจทำความสะอาดเข้ามาอยู่ใต้การกำกับของกฎหมายการส่งบุคลากรไปทำงานนอกประเทศ (Posted Workers Act) อันหมายความว่าข้อตกลงร่วมต่างๆ จะมีสถานะผูกมัดโดยทั่วไปและบังคับใช้กับผู้ให้บริการต่างชาติด้วย สมาพันธ์องค์กรนายจ้างที่สำคัญ 2 ใน 3 แห่งของภาคธุรกิจจัดหางานชั่วคราวก็กำลังเรียกร้องให้มีการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำที่ครอบคลุมทั่วภาคเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการกดค่าจ้างที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ และเพื่อให้แน่ใจว่าบริษัทต่างชาติซึ่งในอนาคตอาจบุกตลาดเยอรมันอย่างกว้างขวางจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ว่าด้วยค่าจ้างขั้นต่ำ โดยต้องให้อยู่ภายใต้กฎหมายการส่งบุคลากรไปทำงานนอกประเทศที่กล่าวถึงข้างต้น (สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติม ดู Weinkopf 2006)

มีอีกข้อเสนอหนึ่งที่สนับสนุนให้มีกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำเกี่ยวกับประเด็นการเงินมาจุนเจือรัฐสวัสดิการ กล่าวคือ บริษัทเยอรมันพึ่งพาอาศัยรัฐมาตลอดในแง่การเติมส่วนที่ขาดไปจากการจ่ายค่าจ้างต่ำ เช่น โครงการเสริมตามสิทธิพึงได้ซึ่งเพิ่มประโยชน์ให้แก่คนงานที่ได้สิทธิประโยชน์การว่างงาน (Arbeitslosengeld II) โดยรัฐจะจ่ายเงินเพิ่มให้หากรายได้จากสมาชิกไม่พอเลี้ยงดูครอบครัว ในเดือนตุลาคม 2006 จากข้อมูลของหน่วยงานการจ้างงานของรัฐบาลกลาง (Federal Employment Agency) 20.9 เปอร์เซ็นต์ของคน

วัยทำงานที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือทั้งหมดเป็นลูกจ้างที่มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือเสริมตามโครงการข้างต้น (คือ 1.117 ล้านคนจาก 5.339 ล้านคน) ส่วนใหญ่ของผู้ที่มีสิทธิได้รับประโยชน์แบบเงินเต็มเต็มนี้ เป็นลูกจ้างที่มีภาระต้องส่งเงินสมทบประกันสังคม (11.3 เปอร์เซ็นต์ของคนทั้งหมดที่ต้องได้รับความช่วยเหลือทางสังคม หรือ 601,533 คน) นอกจากนี้ 8.3 เปอร์เซ็นต์ของคนที่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางสังคมพื้นฐานหรือ 440,055 คนเป็นพวกที่ทำงานเต็มเวลาด้วยซ้ำ ส่วนแรงงานสตรีที่มีงานทำและรับสิทธิประโยชน์พื้นฐานทางสังคมจะมีสัดส่วนเป็น 48.4 เปอร์เซ็นต์ของผู้ที่อยู่ในเกณฑ์ต้องสมทบเงินประกันสังคม และคิดเป็น 55.1 เปอร์เซ็นต์ของแรงงานสตรีที่อยู่ในงานชายขอบเงินได้ต่ำ (marginal employment หรือ mini-jobs) จากการศึกษาของเบ็กเกอร์ (Becker 2006b) มีคนที่มีสิทธิได้รับผลประโยชน์เพิ่มเติมแต่ยังไม่ได้ยื่นเรื่องขออีกเป็นจำนวนมาก แต่การมีกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำก็ไม่ได้ทำให้เงินอุดหนุนคนรายได้น้อยโดยรัฐกลายเป็นเรื่องไม่จำเป็น เพราะมีหลายปัจจัยที่กระทบฐานะของคนงาน เช่น ค่าจ้างรายชั่วโมงต่ำ เวลาทำงานสั้น และขนาดของครัวเรือน แต่แน่นอนว่าค่าจ้างขั้นต่ำจะลดต้นทุนการจ่าย “ค่าจ้างผสม” (Kombilöhnen) ลักษณะนี้ และป้องกันการผลกระทบจากการหักค่าจ้างให้ตกแก่รัฐได้

มักคิดกันว่าผู้รับสิทธิประโยชน์ทางสังคมที่ทำงานชายขอบมักพยายาม “หาสัดส่วนที่ดีที่สุด” (optimize) ระหว่างเงินโอนที่รับจากรัฐกับรายได้จากการทำงาน กล่าวคือพวกเขาจะวางแผนให้แน่ใจว่างานที่ทำไม่สร้างรายได้สูงถึงขนาดที่จะไม่ได้เงินสมทบ เรียกว่าเป็น “งานแอบแฝง” (stealth jobs - ดู Grabowsky et al. 2006) แต่แนวคิดอย่างนี้ไม่คำนึงถึงความเป็นจริงที่ว่า การมีงานชายขอบเพิ่มขึ้นในสังคมมาจากการที่บริษัทเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ด้านบุคลากรด้วย เราคิดไปเองไม่ได้ว่าลูกจ้างทำงานแบบนี้เพราะเลือกจะทำได้จริงๆ ยกตัวอย่างเช่น ในภาคธุรกิจทำความสะอาด งานพาร์ทไทม์และงานเต็มเวลาที่ต้องส่งเงินสมทบเข้ากองทุนสังคมนั้น มักจะกันไว้ให้กับคนระดับหัวหน้างานเป็นหลัก (Hieming et al. 2005, Jaehrling/Weinkopf 2006) ดังนั้น แม้เขาอยากจะทำงานมากขึ้นก็ถูกจำกัด ยกที่จะเปลี่ยนแปลงข้อนี้โดยการปรับรายได้ที่จะได้รับสิทธิประโยชน์พื้นฐานทางสังคมจากรัฐให้สูง

ขึ้นกว่าเดิมอย่างที่โบฟิงเกอร์และคณะเสนอ (Bofinger et al. 2006) เพราะจะทำให้คนที่มียรายได้ต่ำเสียประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะคนทำงานสตรีที่จะเสียประโยชน์มากกว่าชาย (ดู IMK-WSI-Arbeitskreis Kombilohn 2007)

กล่าวโดยรวม เราคิดว่ามีเหตุผลมากมายที่การมีระบบค่าจ้างขั้นต่ำที่ต้องปฏิบัติตามนั้นมีความจำเป็น ถ้าพิจารณาทางเลือกต่างๆ ในเรื่องนี้ การมีค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในมุมมองของสตรี เพราะเป็นการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำที่มีผลผูกมัดสำหรับทุกอาชีพ การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำแค่ในข้อตกลงร่วมกันไม่ใช่ทางเลือกที่ได้ผล เป็นได้อย่างมากก็ส่งเสริมเท่านั้น เพราะเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้ผลการเจรจา มีผลผูกมัดโดยทั่วไปและนำไปบรรจุในกฎหมายการส่งบุคลากรไปทำงานนอกประเทศนั้นมีแค่ในบางสาขาธุรกิจเท่านั้น โดยทั่วไปภาคธุรกิจที่มีการจ่ายค่าจ้างต่ำซึ่งมีสัดส่วนคนงานสตรีสูงนั้น มักไม่ค่อยอยู่ภายใต้ข้อตกลงร่วมอย่างที่กล่าวข้างต้น

การมีค่าจ้างขั้นต่ำที่มีกฎหมายรองรับอย่างเดียวจะไม่ส่งผลโดยอัตโนมัติให้สตรีครองชีพได้โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น แม้จะได้ค่าจ้าง 7.50 ยูโรต่อชั่วโมงหรือกระทั่ง 8.50 ยูโรต่อชั่วโมงตามที่สหภาพแรงงานเรียกร้องอยู่ก็ยังไม่เพียงพอ เพราะผู้หญิงจำนวนมากในเยอรมนีทำงานแบบพาร์ทไทม์หรืองานชายขอบค่าจ้างต่ำ

บทที่ 8 ครุ่นคิดต่อยอด

หนังสือชุดสังคมประชาธิปไตย นี้เปรียบเสมือนเข็มทิศที่ให้ผู้อ่านใช้ศึกษาประเด็นพื้นฐานต่างๆ ของระบบสังคมประชาธิปไตย และเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับนโยบายหลายๆ ด้าน แต่หนังสือชุดนี้ไม่ได้ให้คำตอบที่ใช้ได้ตลอดไปและก็ได้ตั้งใจจะทำเช่นนั้น การเดินทางในวิถีสังคมประชาธิปไตยทั้งในแง่ความคิดและการดำเนินการทางการเมืองนั้นต้องมีการถกเถียงกัน ปรับแก้ และคิดใหม่อย่างสม่ำเสมอถ้าจะทำให้สำเร็จ

บทสรุปนี้มุ่งให้คิดต่อในประเด็นที่ได้นำเสนอไปแล้ว นั่นคือ อะไรเป็นส่วนประกอบของนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมประชาธิปไตยที่ดี และอะไรเป็นความท้าทายที่สังคมประชาธิปไตยต้องเผชิญในศตวรรษที่ 21

ในปัจจุบัน ความท้าทายที่สำคัญของนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมประชาธิปไตยคือจะวางสมดุลใหม่ระหว่างรัฐกับตลาดอย่างไรดี แผนงานฮัมบูร์กของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมนีได้ให้ข้อคิดที่น่าสนใจดังนี้

“สำหรับเรา กลไกตลาดเป็นเครื่องมือที่จำเป็นและเหนือกว่าวิธีการประสานทางเศรษฐกิจรูปแบบอื่น อย่างไรก็ตาม หากปล่อยให้กลไกตลาดดูแลตัวเอง มันจะมีบทบาทต่อประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ตลาดไม่สามารถผลิตสินค้าสาธารณะในปริมาณที่เพียงพอได้เอง ถ้าจะให้กลไกตลาดส่งผลในทางที่ดีก็ต้องมีการกำกับดูแลโดยรัฐในลักษณะการกำหนดบทลงโทษ กฎหมายที่มีผลบังคับใช้ และวิธีการกำหนดราคาที่เป็นธรรมกว่าเดิม” (Hamburg Programme 2007: 17)

สังคมประชาธิปไตยต้องมีการพัฒนาตลอดเวลาเพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ ถ้าฝ่ายสนับสนุนระบบนี้ตระหนักอยู่ตลอดว่าระบบยึดจุดยืนอะไรและมองออกกว่าอะไรคือความจริง ก็จะไม่เกิดปัญหา

เช่นเดียวกันกับในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมประชาธิปไตย จุดมุ่งหมายของหนังสือเล่มนี้คือแสดงให้เห็นว่า เราร่างนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมประชาธิปไตยที่แตกต่างได้โดยยังอิงกับค่านิยมหลักๆ ของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งบรรจุอยู่ในกติกาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิขั้นรากฐาน ค่านิยมนี้เป็นเข็มทิศสำหรับนโยบายเศรษฐกิจที่ทันสมัยและมีรากฐานมาจากหลักการที่สนับสนุนการเจริญเติบโต ความเท่าเทียมทางสังคม และความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- Ackermann, Josef (2008), Finanzkrise: Ackermann fordert mehr Regulierung, in: manager-magazin online, 18 March 2008.
- Amyx, Jennifer (2004), Japan's Financial Crisis: Institutional Rigidity and Reluctant Change, Princeton.
- Aoki, Masahiko and Gary R. Saxonhouse (2000), Finance, Governance, and Competitiveness in Japan, Oxford.
- Aoki, Masahiko, Gregory Jackson and Hideaki Miyajima (eds) (2007), Corporate Governance in Japan: Institutional Change and Organizational Diversity, Oxford.
- Baier, Ernst et al. (2002), Lebens- und Arbeitsbedingungen des Industrieproletariats, Duisburg.
- Becker, Irene (2006a), Mindestlöhne - ein Instrument (auch) zur Förderung der Gender-Gerechtigkeit?, in: Gabriele Sterkel, Thorsten Schulten and Jörg Wiedemuth (eds), Mindestlöhne gegen Sozialdumping. Rahmenbedingungen - Erfahrungen - Strategien, Hamburg, pp. 61-79.
- Becker, Irene (2006b), Armut in Deutschland: Bevölkerungsgruppen unterhalb der ALG-II-Grenze. Johann-Wolfgang-Goethe-Universität. "Soziale Gerechtigkeit" Project Working Paper No. 3, Frankfurt am Main.
- Böfinger, Peter (2007), Grundzüge der Volkswirtschaftslehre, 2nd edition, München.
- Böfinger, Peter, Martin Dietz, Sascha Genders and Ulrich Walwei (2006), Vorrang für das reguläre Arbeitsverhältnis: ein Konzept für die Existenzsichernde Beschäftigung im Niedriglohnbereich. Gutachten für das Sächsische Ministerium für Wirtschaft und Arbeit (SWMA).
- Bosch, Gerhard and Thorsten Kalina (2007), Niedriglohnbeschäftigung in

อ่านเพิ่มเติมที่เว็บไซต์
ของ Akademie für
Soziale Demokratie
(พร้อมข้อสังเกต):
[www.fes-sozialdemokratie.de/
materialien](http://www.fes-sozialdemokratie.de/materialien)

อ่านการศึกษา
และการวิเคราะห์
นโยบายเศรษฐกิจ
ได้ในสิ่งตีพิมพ์ของ
แผนกนโยบาย
เศรษฐกิจและสังคม
ของมูลนิธิฟรีดริค
เอแบร์ท ดูที่
www.fes.de/wiso

- Deutschland, in: Gerhard Bosch and Claudia Weinkopf (eds), *Arbeiten für wenig Geld: Niedriglohnbeschäftigung in Deutschland*, Frankfurt am Main, pp. 20-105.
- Bosch, Gerhard and Claudia Weinkopf (2006a), Mindestlöhne in Großbritannien - ein gelungenes Realexperiment, in: *WSI-Mitteilungen*, 3, pp. 125-130.
- Bosch, Gerhard and Claudia Weinkopf (with Thorsten Kalina) (2006b), *Gesetzliche Mindestlöhne auch in Deutschland? Report commissioned by Friedrich-Ebert-Stiftung, Gesprächskreis Arbeit und Qualifizierung*, Bonn.
- Brenke, Karl and Werner Eichhorst (2007), Mindestlohn für Deutschland nicht sinnvoll, in: *DIW-Wochenbericht*, 9, pp. 121-131.
- Bundesagentur für Arbeit (2006), *Beschäftigung von erwerbsfähigen Hilfebedürftigen*, October 2006, Nürnberg.
- Bündnis 90/Die Grünen (2002), *Die Zukunft ist Grün (The Future Is Green)*, Party Programme of BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN, adopted at the federal party conference, 15-17 March 2002 in Berlin.
- Bury, Hans Martin and Thomas Schmidt (1996), *Das Bankenkartell: Die Verflechtung von Geld, Macht und Politik*, München.
- CDU (2007), *Freiheit und Sicherheit. Grundsätze für Deutschland (Freedom and Security. Principles for Germany)*, Party Programme of the CDU, adopted at the 21st party conference, 3-4 December 2007 in Hannover.
- Conert, Hansgeorg (2002), *Vom Handelskapital zur Globalisierung. Entwicklung und Kritik der kapitalistischen Ökonomie*, 2nd revised edition, Münster.
- Daly, Herman (1996), *Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development*, Boston.
- Daly, Herman and John Cobb (1989), *For the Common Good*, Boston.
- Darling, Alistair (2008), Darling invokes Keynes as he eases spending rules to fight recession in: *The Guardian*, 20 October 2008, p. 4.
- Dauderstädt, Michael (2009), *Krisenzeiten: Was Schulden vermögen und was Vermögen schulden*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.
- Dauderstädt, Michael (2007), *Aufschwung 2007: die Verantwortung der Lohnpolitik*, WISO-direkt, Analysen zur Wirtschafts- und Sozialpolitik, Bonn.
- Demes, Helmut (1998), *Arbeitsmarkt und Beschäftigung*, in: *Deutsches Institut für Japanstudien (ed.), Die Wirtschaft Japans. Strukturen zwischen Kontinuität und Wandel*, Berlin, pp. 135-164.

อ่านเพิ่มเติมใน
เรื่องคำนิยมและ
จากฐานของสังคม
ประชาธิปไตยใน
รูปแบบข้อเขียน
ภูมิหลัง ตำรา และ
เอกสารอื่นๆ ในชุด
การเรียนรู้
“สังคมประชาธิปไตย”
จากวิทยาลัยออนไลน์
ของ FES โปรดไปที่
www.fes-onlineakademie.de

ข้อเขียนแนะนำ
ประเด็นที่สำคัญ
ทุกประเด็นในเรื่อง
เศรษฐศาสตร์และ
ข่าวสารทางเศรษฐกิจ
ดูได้จาก *Das
Wirtschaftslexikon.
Begriffe.Zahlen.
Zusammenhänge*
โดย Volker Happe,
Gustav Horn และ
Kim Otto

- Deutscher Bundestag (German Parliament) (1998), Abschlußbericht der Enquete-Kommission "Schutz des Menschen und der Umwelt - Ziele und Rahmenbedingungen einer nachhaltig zukunftsverträglichen Entwicklung", Deutscher Bundestag: Drucksache 13/11200, 26 June 1998, Berlin.
- Deutscher Bundestag (German Parliament) (2004), Wandel der Arbeitswelt und Modernisierung des Arbeitsrechts, Deutscher Bundestag: Drucksache 15/2932, Berlin.
- Die Linke (2007), Programmatische Eckpunkte (Programmatic Points). Founding programme document of political party Die Linke, adopted at the party conference of WASG and the Linkspartei. PDS, 24-25 May 2007 in Dortmund.
- Dirks, Daniel and Silke-Susann Otto (1998), Das "japanische Unternehmen", in: Deutsches Institut für Japanstudien (ed.), Die Wirtschaft Japans. Strukturen zwischen Kontinuität und Wandel, Berlin, pp. 211-244.
- Dore, Ronald (2000), Stock Market Capitalism: Welfare Capitalism: Japan and Germany versus the Anglo-Saxons, Oxford.
- Dore, Ronald, William Lazonick and Mary O'Sullivan (1999), Varieties of Capitalism in the Twentieth Century, in: Oxford Review of Economic Policy, vol. 15, pp. 102-120.
- Economic Policy Institute (2006), EPI on the Minimum Wage, EPI News, 27 October 2006, Washington, DC.
- Egle, Christoph (2006), Deutschland: der blockierte Musterknabe, in: Thomas Meyer (ed.), Praxis der Sozialen Demokratie, Wiesbaden, pp. 273-326.
- Eichhorst, Werner, Hermann Gartner, Gerhard Krug, Thomas Rhein and Eberhard Wiedemann (2005), Niedriglohnbeschäftigung in Deutschland und im internationalen Vergleich, in: Jutta Allmendinger, Werner Eichhorst and Ulrich Walwei (eds), IAB Handbuch Arbeitsmarkt. Analysen, Daten, Fakten, Nürnberg, pp. 107-142.
- Engels, Friedrich (1988), Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft (Anti-Dühring), Karl Marx und Friedrich Engels Gesamtausgabe (MEGA), Vol. 27, Berlin.
- Eurostat, Statistical Database of the European Commission: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.
- FDP (1997), Wiesbadener Grundsätze. Für die liberale Bürgergesellschaft

- (Wiesbaden Principles. For a Liberal Civil Society), adopted at the federal party conference of the FDP, 24 May 1997 in Wiesbaden.
- Friedman, Milton (1973), *Capitalism and Freedom*, Chicago.
- Friedman, Thomas L. (2005), *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century*, New York.
- Fürstenberg, Friedrich (2000[1958]), *Der Betriebsrat als Grenzinstitution*, in: Friedrich Fürstenberg (ed.), *Arbeitsbeziehungen im gesellschaftlichen Wandel*, München/Mering.
- Gabriel, Sigmar (2008), *Links neu denken. Politik für die Mehrheit*, München.
- Galston, William A. (2008), *How Big Government Got Its Groove Back*, in: *American Prospect*, vol. 19, no. 6, Washington, DC, pp. 23-26.
- Gerstenberger, Heide (2006), *Die subjektlose Gewalt. Theorie der Entstehung bürgerlicher Staatsgewalt*, 2nd edition, Münster.
- Gilpin, Robert (2001), *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*, Princeton/Oxford.
- Goebel, Jan, Peter Krause and Jürgen Schupp (2005), *Mehr Armut durch steigende Arbeitslosigkeit*, in: *DIW Wochenbericht*, 10, pp. 725-730.
- Grabowsky, Fabian, Alexander Neubacher and Michael Sauga (2006), *Die große Flut. Dank Hartz-Reformen haben Hunderttausende Niedrigverdiener neuerdings Anspruch auf staatliche Hilfe - darunter auch viele Selbstständige*, in: *Der Spiegel*, 19, pp. 66-68.
- Haak, René (ed.) (2006), *The Changing Structure of Labour in Japan*, London.
- Hall, Peter A. and David Soskice (eds) (2001), *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, New York/Oxford.
- Hamburger Programm (2007), *Party programme of the SPD, Germany*, adopted at the Hamburg party conference of the SPD, 28 October 2007.
- Happe, Volker, Gustav Horn and Kim Otto (2009), *Das Wirtschaftslexikon. Begriffe. Zahlen. Zusammenhänge*, Verlag J.H.W. Dietz Nachf., Bonn.
- Hassel, Anke (2006), *Die Schwächen des deutschen Kapitalismus*, in: Volker Berghahn and Sigurt Vitols (eds), *Gibt es einen deutschen Kapitalismus? Die soziale Marktwirtschaft im Weltsystem*, Frankfurt am Main, pp. 200-214.
- Hauff, Volker (ed.) (1987), *Unsere gemeinsame Zukunft: der Brundtland-Bericht der Weltkommission für Umwelt und Entwicklung*, Greven.

- Heinemann, Gustav W. (1972), Grußwort auf dem IGMetall-Kongress "Qualität des Lebens" am 11. April 1972 in Oberhausen, in: IG Metall (ed.), Aufgabe Zukunft, Band 1: Qualität des Lebens. Contributions to the fourth international conference of Industriegewerkschaft Metall für die Bundesrepublik Deutschland (IG Metall), 11-14 April 1972 in Oberhausen, Frankfurt am Main, pp. 14-17.
- Heinrich, Michael (2004), Kritik der politischen Ökonomie. Eine Einführung, 1st edition, Stuttgart.
- Hieming, Bettina, Karen Jaehrling, Thorsten Kalina, Achim Vanselow and Claudia Weinkopf (2005), Stellenbesetzung im Bereich "einfacher" Dienstleistungen. Abschlussbericht einer Studie im Auftrag des Bundesministeriums für Wirtschaft und Arbeit, No. 550, Berlin.
- Hinchmann, Lewis (2006), USA: Residual Welfare Society and Libertarian Democracy, in: Thomas Meyer (ed.), Praxis der Sozialen Demokratie, Wiesbaden, pp. 327-373.
- Horn, Gustav (2005), Die deutsche Krankheit: Sparwut und Sozialabbau, München.
- IMK-WSI-Arbeitskreis Kombilohn (2007), Was tun im Niedriglohnbereich? Eine kritische Auseinandersetzung mit einem neueren Kombilohnkonzept, IMK-Report, No. 18, Düsseldorf.
- Kalina, Thorsten and Claudia Weinkopf (2008), Neue Berechnung des IAQ zu Niedriglöhnen in Deutschland. 2006 arbeiteten 5,5 Millionen Beschäftigte für Bruttostundenlöhne unter 7,50€, Manuscript, Gelsenkirchen.
- Kevenhörster, Paul, Werner Pascha and Karen Shire (2003), Japan: Wirtschaft - Gesellschaft - Politik, Wiesbaden.
- Keynes, John Maynard (1966), Allgemeine Theorie der Beschäftigung, des Zinses und des Geldes (General Theory of Employment, Interest and Money), München/Leipzig.
- Keynes, John Maynard (1926), The End of Laissez-Faire: The Economic Consequences of the Peace (New edition 2009), New York.
- Lawn, Philip (2003), A Theoretical Foundation to Support the Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW), Genuine Progress Indicator (GPI), and Other Related Indexes, in: Ecological Economics 44, pp. 105-118.
- Lincoln, James R. and Michael L. Gerlach (2004), Japan's Network Economy: Structure, Persistence, and Change, Cambridge.

- Marlier, Eric and Sophie Ponthieux (2000), *Low-Wage Employees in EU Countries*, European Commission, Statistical Office: Statistics in Focus/Population and Social Conditions, 11/2000, Luxembourg.
- Marx, Karl (1991), *Kritik der politischen Ökonomie*, Karl Marx und Friedrich Engels Gesamtausgabe (MEGA), Vol. 10, Berlin.
- Marx, Karl and Friedrich Engels (1987), *Manifest der Kommunistischen Partei (Communist Manifesto)*, Berlin (West).
- Meadows, Donella et al. (1972), *Die Grenzen des Wachstums - Berichte des Club of Rome zur Lage der Menschheit*, München.
- Merkel, Wolfgang et al. (2003), *Defekte Demokratie*, Band 1: Theorie, Opladen.
- Meyer, Thomas (2006), *Praxis der Sozialen Demokratie*, 1st edition, Wiesbaden.
- Meyer, Thomas (2005a), *Theorie der Sozialen Demokratie*, 1st edition, Wiesbaden.
- Meyer, Thomas and Nicole Breyer (2005b), *Die Zukunft der Sozialen Demokratie*, Bonn.
- Minsky, Hyman P. (1986), *Stabilizing an Unstable Economy*, New Haven.
- Müller-Armack, Alfred (1947), *Wirtschaftslenkung und Marktwirtschaft*, Hamburg.
- Münch, Joachim and Mikiko Eswein (1998), *Bildung, Öffentlichkeit und Arbeit in Japan. Mythos und Wirklichkeit*, Berlin.
- Pascha, Werner (ed.) (2004), *Systemic Change in the Japanese and German Economies. Convergence and Differentiation as a Dual Challenge*, London/New York.
- Platzcek, Matthias, Peer Steinbrück and Frank-Walter Steinmeier (2007), *Auf der Höhe der Zeit*, Berlin.
- OECD (various years), *Statistical Extracts*, <http://stats.oecd.org>.
- Pongratz, Hans J. and G. Günter Voß (2003), *Arbeitskraftunternehmer: Erwerb-orientierung in entgrenzten Arbeitsformen*, Berlin.
- Reich, Robert (2008), *Supercapitalism. The Battle for Democracy in an Age of Big Business*, New York.
- Rhein, Thomas, Hermann Gartner and Gerhard Krug (2005), *Niedriglohnsektor: Aufstiegschancen für Geringverdiener verschlechtert*. IAB-Kurzbericht, 10 March 2005, Nürnberg.
- Rössel, Jörg (2005), *The Semantics of Social Structure: An International Comparison*, Köln.

- Rodrik, Dani (1997), *Has Globalization Gone Too Far?*, Washington, DC.
- Sachverständigenrat (Council of Experts) (2005), *Die Chance nutzen - Reformen mutig voranbringen*, Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung, Jahresgutachten 2005/06, Wiesbaden.
- Sachverständigenrat (Council of Experts) (2006), *Widerstreitende Interessen, ungenutzte Chancen*, Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung, Jahresgutachten 2006/07, Wiesbaden.
- Schäfer, Claus (2003), *Effektiv gezahlte Niedriglöhne in Deutschland*, in: *WSI-Mitteilungen*, 56, pp. 420-428.
- Scharpf, Fritz W. (1987), *Sozialdemokratische Krisenpolitik in Europa*, Frankfurt am Main/New York.
- Schmidt, Manfred G. (2000), *Immer noch auf dem "mittleren Weg"? Deutschlands politische Ökonomie am Ende des 20. Jahrhunderts*, in: Roland Czada and Hellmut Wollmann (eds), *Von der Bonner zur Berliner Republik*, Wiesbaden, pp. 491-513.
- Schulten, Thorsten (2005), *Gesetzliche Mindestlöhne in Europa. Institutionelle Regelungen und ökonomische Konsequenzen*, in: Eckhard Hein (ed.), *Löhne, Beschäftigung, Verteilung und Wachstum*, Marburg, pp. 185-208.
- Schumpeter, Joseph A. (1950), *Kapitalismus, Sozialismus und Demokratie*, München.
- Sen, Amartya (1999), *Development as Freedom*, New York.
- Sinn, Hans-Werner (1986), *Risiko als Produktionsfaktor*, in: *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, München, pp. 557-571.
- Smith, Adam (1974), *Der Wohlstand der Nationen. Eine Untersuchung seiner Natur und seiner Ursachen (The Wealth of Nations)*, München.
- Solow, Robert and Charles Wyplosz (2007), in: Ronald Schettkat and Jochem Langkau (eds), *Aufschwung für Deutschland. Plädoyer international renommierter Ökonomen für eine neue Wirtschaftspolitik*, Bonn, pp. 35-47.
- Stiglitz, Joseph E. (2002), *Globalization and Its Discontents*, New York.
- Streeck, Wolfgang (1995), *German Capitalism. Does It Exist? Can It Survive?*, Köln.
- Streeck, Wolfgang and Kozo Yamamura (eds) (2003), *The End of Diversity? Prospects for German and Japanese Capitalism*, Ithaca, New York.
- Vaut, Simon (2007), *Hoffnung wagen*, *Berliner Republik* 3/2007, Berlin, pp. 78-83.

- Vaut, Simon (2008), Amerikas Hoffnung, Berliner Republik 1/2008, Berlin, pp. 79-81.
- Vereinigung der Bayerischen Wirtschaft (2006), Mindestlöhne - Gefahr für den Arbeitsmarkt. Argumentation. Die Stimme der Wirtschaft, 14 March 2006, München.
- Wagner, Gert G. and Wolfgang Wiegard (2002), Volkswirtschaftliche Forschung und Politikberatung, in: Irene Becker et al. (eds), Soziale Sicherung in einer dynamischen Gesellschaft, Frankfurt am Main, pp. 770-788.
- Weinert, Klaus Peter (2008), Auf lange Sicht sind wir alle tot. Die Wirtschaft sprognosen des John Maynard Keynes, Deutschlandradio Kultur, Radiofeuilleton Kalenderblatt, broadcast of 5 June 2008, URL: (last accessed on 8 January 2009).
- Weinkopf, Claudia (2006), Mindestbedingungen für die Zeitarbeitsbranche? Expertise im Auftrag des Interessenverbandes Deutscher Zeitarbeitsunternehmen (iGZ). Institut Arbeit und Technik, Gelsenkirchen.
- Weizsäcker, Ernst Ulrich von (2006), Grenzen der Privatisierung, Stuttgart.
- Wood, Steward (2001), Business, Government, and Patterns of Labour Market Policy in Britain and the Federal Republic of Germany, in: Peter A. Hall and David Soskice (eds), Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage, New York/Oxford, pp. 247-274.

12 คำสำคัญ

1. ความเท่าเทียม (น. 109, 199)
2. โลกาภิวัตน์ (น. 52, 143)
3. สิทธิขั้นรากฐาน (น. 83)
4. ค่านิยมหลัก (น. 80)
5. งานที่มีคุณค่า (น. 21, 189)
6. ทุนนิยม (น. 28, 36, 43, 61, 67)
7. เศรษฐกิจ
กลไกตลาด (น. 61, 67, 70)
8. ค่าจ้างขั้นต่ำ (น. 199)
9. การกำหนด
ร่วมกัน (น. 57, 110, 189)
10. ความยั่งยืน (น. 97)
11. ความเท่าเทียม
ทางสังคม (น. 94)
12. การเจริญเติบโต (น. 91)

การตอบรับต่อหนังสือเล่มนี้ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ในภาษาเยอรมัน

“เป็นหนังสือที่เปี่ยมข้อมูล หนังสือเล่มที่สองในชุดนี้อ่านแล้วได้ประโยชน์มาก แม้เล่มนี้จะไม่
ได้มีเป้าหมายเพื่อตอบใจത്യยุคที่ระบบทุนนิยมการเงินระบอบหนัก แต่ก็เป็นที่เราขาดเสียไม่ได้
ในยุคดังกล่าว ประเด็นหลักของหนังสือคือนโยบายเศรษฐกิจที่อิงค่านิยมและการเรียกร้องให้เกิดขึ้น
ในเชิงปฏิบัติ เป็นหนังสือเกี่ยวกับการเมืองในมิติสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง
ความสนใจ ซึ่งเป็นการเมืองแนวที่มีเป้าหมายคือความรุ่งเรืองยิ่งยวดถาวร และทำให้เกิดขึ้น
ได้จริงและยั่งยืนถาวร โดยต้องมีความสำเร็จทางเศรษฐกิจ มีเหตุผลในด้านสิ่งแวดล้อม และให้
สังคมมีเสถียรภาพและเป็นธรรม นี่คือเข็มทิศสำหรับเดินทางไปสู่อนาคต”

Franz Münterfering หัวหน้าพรรค SPD จนกระทั่งปี 2009

“หนังสือชุดสังคมประชาธิปไตย ได้นำเสนอเรื่องยากสลบซับซ้อนในรูปแบบที่เข้าถึงได้
และกระชับ โดยตอบคำถามว่า ใคร อะไร อย่างไร และด้วยเหตุผลอะไร เป็นการเขียนอย่าง
กระชับและได้ภาพกว้าง ซึ่งในยุคปัจจุบันที่การเมืองเป็นไปอย่างเข้มข้นและแข่งขันกัน
มันหยดนั้น หนังสือเล่มนี้มีค่าตั้งทอง”

Dianne Köster เลขาธิการสหภาพแรงงาน

“หนังสือ เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย เล่มนี้ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจและลงราย
ละเอียดในเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการทางเศรษฐกิจกับสังคมประชาธิปไตย
โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤตการเงินแบบนี้ จำเป็นที่เราต้องทำความเข้าใจกับระบบและการ
จัดระเบียบเศรษฐกิจให้หลากหลาย และที่สำคัญคือต้องรู้จักหลักการและแผนงานทางเศรษฐกิจ
ของพรรคการเมืองต่างๆ”

**Thorsten Schäfer-Gümbel หัวหน้าพรรค SPD ในรัฐเฮสส์ และผู้นำกลุ่มสมาชิก
พรรค SPD ในรัฐสภาแห่งรัฐเฮสส์**

“หนังสือ เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย ช่วยผู้ที่กังวลว่าสิ่งที่เขาประสบในชีวิต
ประจำวันเรื่องการทำงานและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจหรือในฐานะผู้บริโภคนั้น สอดคล้องกับ
หลักที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญส่วนที่ว่าด้วยความเป็น ‘รัฐสังคม’ (social state) หรือไม่”

**Josef Vogt สมาชิกของพรรค SPD, IG-Metall และ AWO (Arbeiterwohlfahrt
หรือสมาคมส่งเสริมสวัสดิการคนงาน)**

“โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการเงินอย่างนี้ หนังสือ เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย ของ มูลนิธิ FES เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เลย ผู้เขียนวิเคราะห์ทฤษฎีหลักทางเศรษฐศาสตร์อย่างกระชับ ได้ใจความและเข้าใจง่าย ยกตัวอย่างเชิงปฏิบัติ และตั้งคำถามว่านโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันนั้นจะมีลักษณะอย่างไร หนังสือเล่มนี้จึงให้การศึกษาทางการเมือง ช่วยให้คนสามารถมีส่วนร่วมในการออกแบบและให้ความเห็นต่อการกำหนดนโยบายได้ ซึ่งนี่เป็น เครื่องยนต์ขับเคลื่อนสังคมประชาธิปไตย”

Dr. Peter Struck หัวหน้าพรรค SPD ในรัฐสภาเยอรมันจนถึงปี 2009

“ในช่วงที่เกิดวิกฤตร้ายแรง ทุกสิ่งทุกอย่างจะเปลี่ยนไป ทฤษฎีและเครื่องมือที่ใช้ในการ กำหนดทิศทางและประสานระบบทุนนิยมจะได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีก สังคมประชาธิปไตยมีพื้นฐาน มาจากต้นแบบตามอุดมคติ ซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางนโยบายเศรษฐกิจอีกทีหนึ่ง เมื่อคำนึง ถึงการดำเนินการทางเศรษฐกิจและการเมือง ค่านิยมหลักและสิทธิขั้นพื้นฐานก็ปรากฏขึ้นมา เด่นชัด ใครที่ต้องการเข้าใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะเห็นคุณค่าของ หนังสือ เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย เล่มนี้ โดยมีนัยบ่งชี้ตัวอย่างเชิงปฏิบัติและรากฐาน ทางทฤษฎีที่จำเป็นสำหรับการสร้างจุดยืนทางความคิดของแต่ละคน ทั้งยังกระตุ้นให้คนคิดไตร่ตรอง และมีความมุ่งมั่นสืบไป เศรษฐศาสตร์ไม่ได้มีพื้นฐานมาจากกฎธรรมชาติ แต่ได้รับอิทธิพลจากทั้ง การเมืองและผู้คน”

Ulla Schmidt สมาชิกรัฐสภา, อดีตรัฐมนตรีว่าการสาธารณสุข

เราขอเชิญชวนให้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการถกเถียงเรื่องสังคมประชาธิปไตย วิทยาลัย เฉพาะทางเพื่อสังคมประชาธิปไตยของมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท มีพื้นที่ให้สำหรับการนี้ มีหน่วยความรู้ อยู่ 8 หน่วยที่อธิบายถึงค่านิยมหลักของสังคมประชาธิปไตยและการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติ คือ

- รากฐานสังคมประชาธิปไตย Foundations of Social Democracy
- เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย Economics and Social Democracy
- รัฐสวัสดิการกับสังคมประชาธิปไตย The Welfare State and Social Democracy
- โลกาภิวัตน์กับสังคมประชาธิปไตย Globalization and Social Democracy
- ยุโรปกับสังคมประชาธิปไตย Europe and Social Democracy
- การอพยพย้ายถิ่น การบูรณาการเข้ากับสังคม และสังคมประชาธิปไตย Immigration, Integration and Social Democracy
- รัฐ ประชาสังคม และสังคมประชาธิปไตย State, Civil Society and Social Democracy
- สันติภาพกับสังคมประชาธิปไตย Peace and Social Democracy

เกี่ยวกับผู้เขียน

Jochen Dahm (*1981) ทำงานที่วิทยาลัยการเมืองของมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท เขาเรียนรัฐศาสตร์ ศาสตราจารย์ว่าด้วยการสื่อสาร และกฎหมายมหาชนที่มิวนิคเตอร์และมาลากา

Dr. Michael Dauderstädt (*1947) ทำงานให้ FES ตั้งตั้งแต่ปี 1980 และเป็นหัวหน้าแผนกนโยบายเศรษฐกิจและสังคมตั้งตั้งแต่ปี 2006 ก่อนหน้านั้นทำงานหลายอย่าง เช่น เป็นนักวิเคราะห์นโยบายระหว่างประเทศ เขาเรียนคณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และนโยบายการพัฒนาที่อาเคิน ปารีส และเบอร์ลิน

Peter Franz (*1953) ทำงานที่กระทรวงสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ธรรมชาติและความปลอดภัยทางนิวเคลียร์ตั้งตั้งแต่ปี 1988 และตั้งตั้งแต่ปี 1999 เป็นหัวหน้าแผนก “สิ่งแวดล้อมกับเศรษฐกิจ นวัตกรรมกับการจ้างงาน และการตรวจสถานะสิ่งแวดล้อม” เขาเรียนวิชารัฐศาสตร์การเมืองและศาสตร์การบริหาร

Tobias Gombert (*1975) งานหนึ่งที่ทำคือจัดสัมมนาให้กับคณะกรรมการคณงาน นอกจากนี้ยังเป็นผู้ฝึกอบรมในการสัมมนาและประชุมปฏิบัติการต่างๆ ในหัวข้อการสื่อสาร จากปี 2003 ถึงปี 2005 เขาได้เป็นรองหัวหน้ากลุ่มเยาวชนชนสังคมนิยมในพรรค SPD และเป็นสมาชิกในคณะกรรมการบริหารด้วย ในช่วงเวลาที่เขามีส่วนร่วมในการจัดตั้ง “วิทยาลัยเยาวชนสังคมนิยม” และตั้งตั้งแต่ปี 2007 เขาเป็นผู้ฝึกอบรมที่วิทยาลัยเฉพาะทางเพื่อสังคมประชาธิปไตย เขาเป็นผู้เขียนหลักของหนังสือชุด *รากฐานสังคมประชาธิปไตย* งานด้านวิชาการของเขามักเน้นแนวคิดของ ฌอง-ฌากส์ รุสโซ ทฤษฎีแนวมาร์กซิสต์ และปรัชญาจริยศาสตร์

Dr. Erik Gurgsdies (*1977) เคยเป็นหัวหน้าสำนักงานของ FES ในพื้นที่เมคเลนบูร์ก-พอร์พอมเมินในช่วงปี 1993-2009 เขาเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์กับสังคมวิทยาตอนที่

จะมาเป็นอาจารย์สอนเศรษฐศาสตร์ที่สถาบันการศึกษาผู้ใหญ่ต่างๆ ในเมืองแบร์กนอยชตัดท์และเมืองอาเรินบูร์ก และสอนที่วิทยาลัยเศรษฐศาสตร์และการเมืองฮัมบูร์กด้วย

Dr. Christian Krell (*1977) เป็นสมาชิกของ FES รับผิดชอบงานของวิทยาลัยเฉพาะทางเพื่อสังคมประชาธิปไตย เขาเรียนมาทางด้านรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์และสังคมวิทยาที่มหาวิทยาลัยซีเกินและมหาวิทยาลัยยอร์ก ในปี 2007 เขาได้รับปริญญาเอกวิชารัฐศาสตร์โดยได้วิจัยหัวข้อนโยบายต่อยุโรปของพรรค SPD พรรคแรงงาน และพรรคสังคมนิยม

Dr. Florian Mayer (*1975) เป็นเจ้าหน้าที่ในกระทรวงสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ธรรมชาติและความปลอดภัยด้านนิวเคลียร์ของเยอรมนีในแผนก “สิ่งแวดล้อมกับเศรษฐกิจ นวัตกรรมกับการจ้างงาน และการตรวจสอบภาวะสิ่งแวดล้อม” เขาสอนที่มหาวิทยาลัยไฮเดลแบร์กด้วย เขาเรียนมาทางด้านวิชาเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

Prof. Dr. Werner Pascha (*1957) เป็นศาสตราจารย์ด้านการศึกษาศรษฐกิจเอเชียตะวันออก เน้นญี่ปุ่นและเกาหลี ที่มหาวิทยาลัยดีส์บูร์ก-เอสเซิน เขาเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ลอนดอน (มหาวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์แห่งลอนดอน หรือ LSE) ที่นาโกยา ประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งที่มหาวิทยาลัยไฟรบวร์กซึ่งเป็นที่ที่เขาจบปริญญาเอก

Prof. Dr Wolfgang Schroeder (*1960) เป็นปลัดกระทรวงแรงงาน ประกันสังคมและครอบครัวของรัฐบาลเดนมาร์กตั้งแต่ปี 2009 และตั้งแต่ปี 2006 เป็นศาสตราจารย์ที่คัสเซิลในวิชาการระบบการเมืองของเยอรมันและการเปลี่ยนผ่านของรัฐ ก่อนหน้านั้นเขาทำงานในตำแหน่งนักบริหารที่บริษัท IG Metall และทำงานสอนและวิจัยที่มหาวิทยาลัยแฟรงก์เฟิร์ต ดาร์มชตัดท์ และฮาร์วาร์ด เขาเรียนวิชารัฐศาสตร์ที่มาร์บูร์ก เวียนนา ที่อ빙เงิน และแฟรงก์เฟิร์ต เขาจบปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยกีสเซิน

Stefan Tidow ทำงานที่แผนก “สิ่งแวดล้อมกับเศรษฐกิจ นวัตกรรมกับการจ้างงาน และการตรวจสอบภาวะสิ่งแวดล้อม” ในกระทรวงสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ธรรมชาติและความปลอดภัยด้านนิวเคลียร์ เขาอยู่ในระหว่างการลาเว้นจากการสอนหนังสือและทำงานให้พรรคกรีนในรัฐสภา

Simon Vaut (*1977) ทำงานที่กระทรวงแรงงาน สวัสดิการ ครอบครัว และสตรีของรัฐเดนมาร์กในเยอรมนี และทำงานเป็นผู้ฝึกอบรมที่วิทยาลัยเฉพาะทางเพื่อสังคม

ประชาธิปไตย โดยเป็นผู้จัดสัมมนาในหัวข้อเศรษฐศาสตร์และโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ เขาทำงานที่สถาบันวิจัยสังคมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับสังคม และที่วิทยาลัยว่าด้วยการอภิบาลแห่งเฮอर्टี้ รวมทั้งองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)

Dr. Claudia Weinkopf (*1963) เป็นรองหัวหน้าแผนกวิจัยชื่อ FLEX หรือ Flexibility and Security หรือความยืดหยุ่นกับความมั่นคง ในสถาบันศึกษาการทำงาน ทักษะ และฝึกอบรม ที่มหาวิทยาลัยดึสบูร์ก-เอสเซิน เธอเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มหาวิทยาลัยดอร์ทมุนด์โดยเรียนวิชาการคือสังคมวิทยา เธอจบปริญญาเอกที่ดอร์ทมุนด์

**รายงานจาก FES: วิกฤตตลาดการเงิน (orig. FES-Dossier:
Finanzmarktkrise)**

เป็นการรวบรวมรายงานจากการวิเคราะห์และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับ
วิกฤตตลาดการเงิน ดูได้จาก

www.fes.de/inhalt/in_finanzkrise.htm

การเมืองจำเป็นต้องมีภาพชัดเจนถึงเส้นทางที่จะใช้เดินไปสู่จุดมุ่งหมาย และคนที่สามารถระบุเป้าหมายของตนได้อย่างชัดเจนเท่านั้นที่จะบรรลุเป้าหมายและเป็นแรงจูงใจให้คนอื่นทำตาม เพื่อการนี้ หนังสือ *เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย* จึงตั้งโจทย์ไว้ว่านโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมประชาธิปไตยที่ทันสมัยและมีค่านิยมเป็นแกนจะประสบความสำเร็จได้อย่างไร? หลักการอะไรที่เป็นรากฐานของนโยบายแบบนี้? และจะนำไปใช้ในภาคปฏิบัติได้อย่างไร?

ประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาในหนังสือชุดสังคมประชาธิปไตยมีที่มาจากงานสัมมนาที่จัดขึ้นโดยวิทยาลัยเฉพาะทางเพื่อสังคมประชาธิปไตย วิทยาลัยนี้เป็นคลังสมองของมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท ทำหน้าที่ทั้งให้คำปรึกษาและการศึกษาแก่ประชาชนที่สนใจและมีความมุ่งมั่นในเรื่องการเมือง

หาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิทยาลัยได้ที่ www.fes-soziale-demokratie.de

“เป็นหนังสือที่ให้ความรู้และข้อมูล ควรอ่านหนังสือเล่มที่ 2 ในชุดสังคมประชาธิปไตยอย่างยิ่ง”
ฟรันซ์ มินเทอแฟร์ริง หัวหน้าพรรคสังคมประชาธิปไตยจนถึงปี 2009

*“ใคร อะไร อย่างไร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพราะเหตุผลใด
นี่คือหนังสือกระทัดรัดซึ่งให้ภาพรวมชัดเจนในบริบทของการห้าขั้นตอนการเมืองที่เกิดขึ้นทุกวัน
นี่คือหนังสือที่มีค่าดังทอง”*

ดิอันเนอ เกิสเทอร์ เลขาธิการสหภาพแรงงาน

*“ในช่วงเวลาที่มีวิกฤตการณ์เช่นนี้ หนังสือ *เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย* ของมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท เล่มนี้เป็นคู่มือที่ขาดไม่ได้”*

ดร. พีเทอร์ ชตรุก หัวหน้ากลุ่มพรรคสังคมประชาธิปไตยในสภาผู้แทนราษฎรเยอรมันจนถึงปี 2009

